

El mas Llorens

**Estudi d'una família pagesa
i el seu mas al pla de salt (segles XIII-XVII)**

**Xavier alberch
josep burch
neus coromina
marc prat
jordi sagrera**

**El mas Llorens. Estudi d'una família pagesa
i el seu mas al pla de Salt (segles XIII-XVII)**

**EL MAS LLORENS. ESTUDI D'UNA FAMÍLIA PAGESA
I EL SEU MAS AL PLA DE SALT (SEGLES XIII-XVII)**

Xavier Alberch
Josep Burch
Neus Coromina
Marc Prat
Jordi Sagrera

Dades CIP proporcionades per la Biblioteca de la UdG

Alberch i Fugueras, Xavier, autor

El Mas Llorens. Estudi d'una família pagesa i el seu mas al Pla de Salt (segles XIII-XVII) / Xavier Alberch, Josep Burch, Neus Coromina, Marc Prat, Jordi Sagrera. – Girona : Laboratori d'Arqueologia, Història Antiga i Prehistòria de la Universitat de Girona : Documenta Universitaria, 2022. – 304 pàgines : il·lustracions ; cm. – (Estudis arqueològics ; 15)
ISBN 978-84-9984-632-3

I. Burch, Josep, autor II. Coromina, Neus, autor III. Prat, Marc (Prat Vilà), autor IV. Sagrera i Aradilla, Jordi, autor V. Universitat de Girona. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria 1. Llorens (Família) – Història – S. XIII-XVII 2. Mas Llorens (Salt, Catalunya : Jaciment arqueològic) 3. Salt (Catalunya) – Història – S. XIII-XVII \$2 lemac

CIP 902(467.13) ALB

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; +34 91 702 19 70 / +34 93 272 04 47).

Amb el suport de

Diputació de Girona

Amb la col·laboració de

**Ajuntament
de Salt**

Correcció: Manel Peris Grau

© del text: els autors

© de l'edició: Laboratori d'Arqueologia, Història Antiga i Prehistòria de la Universitat de Girona

© de l'edició: Documenta Universitaria

Imatge de la coberta: Arxiu Municipal de Salt

ISBN: 978-84-9984-632-3

DOI: 10.33115/b/9788499846323

Girona, 2022

ÍNDEX

Introducció.....	11
Els Llorenç i el pla de Salt a l'època medieval i moderna	15
Els orígens medievals del mas Llorens: els segles XIII i XIV	21
Els primers Llorenç	21
El mas	25
Les terres i possessions dels Llorenç a Salt.....	36
L'època moderna	47
Els Llorenç: de la guerra civil al segle XVII.....	47
L'ampliació del mas en temps de Benet Llorenç.....	53
La gran reforma del segle XVII.....	80
El declivi del mas i l'aspecte actual	93
Bibliografia.....	97
Annex 1. Regestos de documents.....	105
Annex 2. Catàleg de la ceràmica del dipòsit	139
Annex 3. Estudi de la fauna UE 903	299

En Xavier Alberch va traspasar el 18 de març de 2019 quan ens trobàvem en els inicis de la preparació d'aquesta publicació. La seva participació era important per a la realització d'aquest estudi, ja que ell era l'únic autor que havia estat present en totes les campanyes d'excavacions arqueològiques efectuades al mas Llorens a finals del segle passat. Malgrat el dolor per la seva pèrdua, decidírem continuar endavant amb l'edició d'aquesta monografia. Aquest llibre és dedicat a la seva memòria.

INTRODUCCIÓ

El mas Llorens és un dels principals referents històrics de la vila de Salt. Es localitza a ponent de l'església parroquial de Sant Cugat, en el barri vell, al nord-oest del municipi (fig. 1). La monumentalitat general de l'immoble, amb una imponent torre de planta quadrada, i la qualitat de molts dels elements tallats en pedra de Girona que conté van afavorir la seva declaració com a bé cultural d'interès local (BCIL) el 2008 (núm. de registre 2871-1).

Figura 1. El mas Llorens i l'església de Sant Cugat a vol d'ocell (foto Arxiu Municipal de Salt).

Els seus inicis remunten a principis del segle XIII. Tanmateix, des del punt de vista arquitectònic, l'aspecte actual resulta poc homogeni per l'acumulació de múltiples reformes i ampliacions bastides en diferents moments. Estructuralment destaca una fase constructiva corresponent al segle XVI i, en relació amb la imatge actual, una important remodelació i habilitació realitzada a finals del segle XX (fig. 2).

Figura 2. Vista actual del mas Llorens des de ponent. A l'esquerra i dominant el conjunt, la torre i, emergint pel darrere, el campanar de Sant Cugat.

Els orígens i bona part de la seva història van íntimament associats als Llorenç, una família pagesa que, entre els segles XIII i XVII, assolí i regentà un cabalós patrimoni que englobava masos, bordes, camps, coromines, feixes i molins, gràcies al qual ocupà una posició de privilegi dins l'elit local. De fet, els Llorenç, conjuntament amb els Mut, són un dels llinatges que apareixen més assíduament en els documents dels segles XIV, XV, XVI i principis del XVII referents a Salt.

De l'anàlisi dels documents, de les dades arqueològiques obtingudes en tres campanyes d'excavacions efectuades a finals dels anys vuitanta i inicis dels noranta del segle XX i de l'estudi arquitectònic del mateix edifici es proposa una aproximació històrica als Llorenç i al seu mas entre els segles XIII i XVII. En realitat es pretén oferir una visió diacrònica del paper i la significació dels masos i de les famílies pageses que els regentaven a l'època medieval i moderna a partir de la història particular d'una família concreta i el seu mas. La tria del mas Llorens no ha estat gens aleatòria, ans al contrari. L'existència a l'abast d'un nodrit pòsit de dades

documentals i arqueològiques del mateix mas i de la família que el va regentar en un període tan llarg ha estat un factor determinant. El cas del mas Llorens, amb totes les particularitats i especificitats que es considerin, representa un immillorable referent per documentar la història i el paper del mas al nostre país.

L'any 1991 se'n publicava un primer estudi (Alberch i Burch, 1991a). A banda de presentar els resultats de les campanyes d'excavació arqueològica, aleshores encara recents, s'oferia una contextualització històrica a partir d'un buidatge documental de l'arxiu del marquès de Camps conservat a l'Arxiu Municipal de Salt i d'una anàlisi comparativa del mas Llorens amb altres masos notables del pla de Salt: la torre Santdionís, la torre Mirona i el mas Sitjar. Aquella publicació es complementava, anys després, amb un article de síntesi on es valoraven aquests masos en el context territorial del pla de Girona (Alberch, Burch i Sagrera, 1998).

El present estudi segueix les línies traçades en aquells primers treballs, però les aborda amb més profunditat. Per una banda, s'ha ampliat notablement l'estudi documental, la qual cosa ha permès obtenir un major coneixement de les propietats d'aquella família saltenca. Per altra banda, el desenvolupament en els darrers trenta anys de l'arqueologia medieval i moderna i de l'anomenada arqueologia vertical o de l'arquitectura, han revertit en una lectura més acurada de la cronologia, l'evolució i la història de l'edifici.

Per enquadrar el context del mas i dels Llorenç, l'estudi arrenca amb un capítol de geografia històrica local. Creiem que és del tot necessari, car Salt ha experimentat una transformació urbanística més que considerable en els darrers cinquanta anys. Del paisatge del Salt medieval poca cosa en queda. La majoria dels camps, molins i masos que havien caracteritzat un extraordinari pla agrícola, han desaparegut. No obstant això, resten dempeus alguns vestigis com el propi mas Llorens, restaurat i recuperat a finals del segle passat, la torre Sandionís, també restaurada pocs anys després, o el mas Ribot, transformat molts decennis enrere com a casal del marquès de Camps. També perviu la torre Mirona, amb un estat de conservació precari i, sobretot, el mas Sitjar. Aquest mas conserva de manera extraordinària l'arquitectura original medieval i és un dels testimonis més notables de la societat i l'agricultura saltenca i gironina d'època medieval¹.

El contingut incideix en tres aspectes: la família, l'edifici del mas —entès com un conjunt arquitectònic articulat en diferents àmbits (Donat *et al.*, 2001, 130)— i les terres associades a la família que conformen una «unitat d'explotació» (Donat *et al.*, 2001, 131). Tot plegat desgranat en dos blocs: l'època medieval i l'època moderna. Finalment, després de la bibliografia, el llibre culmina en diversos annexos. El primer és un regest documental que servirà per posar a disposició del conjunt de la comunitat científica les fonts primàries a partir de les quals s'ha elaborat el llibre. El seguirà un extens catàleg ceràmic corresponent a un conjunt d'una gran rellevància localitzat l'any 1990. Finalment, clourà els annexos un estudi arqueofaunístic de les restes animals localitzades en l'excavació del conjunt ceràmic que s'acaba d'esmentar.

No podem acabar aquesta introducció sense agrair l'ajut i col·laboració d'algunes persones i institucions. Al Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona l'accessibilitat en la consulta dels materials arqueològics provinents del mas Llorens que hi són dipositats; a Sandra Casas, tècnica de Cultura de l'Ajuntament de Salt, que ens va facilitar la consulta i recuperació de la

1 Malauradament el seu estat de conservació s'ha anat degradant de manera exponencial els darrers anys. Ens agradaria que aquesta darrera observació quedés obsoleta ben aviat perquè, si no és així, allò que ara és un gran casal, en poc temps es convertirà en una ruïna. La comprensió del present només és completa si també s'efectua des d'una perspectiva històrica. La desaparició de la documentació històrica o de les restes arqueològiques no afecta només el coneixement del passat, sinó també la possibilitat d'entendre la societat saltenca actual. La pèrdua del mas Sitjar no empobreix el Salt del passat, sinó el Salt del present.

documentació de les excavacions arqueològiques i l'accés al mas Llorens per completar el seu estudi, així com també a la directora de l'Escola de Belles Arts de Salt, Delphine Labedan, pel mateix motiu; a Maria Rueda, que en el marc d'una beca de col·laboració a la recerca del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona / Ministerio de Educación y Formación Profesional va efectuar una part important del buidatge del fons del marquès de Camps dipositat a l'Arxiu Municipal de Salt; d'aquest arxiu, a tot el seu personal per permetre i facilitar la consulta d'aquest fons; a Joaquim Tremoleda per ajudar-nos a transcriure les inscripcions de les finestres provinents del mas Llorens, que actualment es troben a la casa del marquès de Camps; i, finalment, a Josep Maria Oliveras per facilitar-nos l'estudi d'aquestes inscripcions.

ELS LLORENÇ I EL PLA DE SALT A L'ÈPOCA MEDIEVAL I MODERNA

El municipi de Salt es projecta sobre un pla, l'anomenat pla de Salt, que, al seu torn, s'integra en una fèrtil plana de formació al·luvial quaternària que, des del riu Onyar, a llevant, s'estén vers l'oest fins a Montfullà i Vilablareix i, cap al nord, fins al riu Ter. L'activitat humana a l'època medieval i moderna es va desenvolupar en un entorn eminentment agrícola i rural de camps, hortes i molins. L'aprofitament dels recs derivats del riu Ter afavorí, al segle XIX, la instal·lació de fàbriques tèxtils que iniciaven la transformació del paisatge tradicional. Contrastant amb aquest passat, la posterior expansió urbana de Salt i, sobretot, de la mateixa ciutat de Girona l'han configurat en una àrea bàsicament urbana amb escasses discontinuïtats (Buch, 1988; Alberch i Burch, 1993).

A l'actualitat, aquest pla s'estructura administrativament en tres municipis —Vilablareix, Salt i Girona—, però antigament contenia diversos termes que, de mica en mica, s'anaren reduint traspassats principalment a la ciutat de Girona. D'una banda, a principis del segle XII i de manera incipient, el Mercadal i Cuguçacs, arrencats vora el riu Onyar (Canal *et al.*, 2013, 23-24). Va seguir-los el terme de Gironella del Pla, localitzat al bell mig de la plana (Canal *et al.*, 2010, 147) i, en el segle XX, Santa Eugènia de Ter i Palau Sacosta. D'altra banda, Montfullà acabà incorporat al municipi de Bescanó (fig. 3).

Els primers esments de Salt als segles IX i X van acompanyats del mot *villa* que, en el context de l'època, significa un districte administratiu definit (Riu, 1999, 20). Al segle XI, els límits ja eren coincidents amb els actuals. Es constaten en una donació concedida l'any 1056 pel bisbe Berenguer a la canònica de la seu d'uns béns repartits per Salt. El text del document descriu les afrontacions del terme: a l'est, amb el de Santa Eugènia, al sud amb la via que anava a Aiguaviva i el terme de Vilablareix, a l'oest, amb la *villa* de Montfullà i, al nord, amb el riu Ter (Martí, 1997, doc. núm. 274, 382-284). La via esmentada a migdia resseguia el traçat de l'actual carrer del Montnegre i el camí del Perelló. Anava a Aiguaviva i arribava a Vic i, de fet, continuava fins a Manresa. Tradicionalment era coneguda com el camí de Vic, una via de primer ordre i molt antiga, ja que fou emprada com a límit de partió entre els termes de Salt i Palau Sacosta. En alguns dels trams ja apareix documentada en època carolíngia [Mallorquí (coord.), 2015, 243].

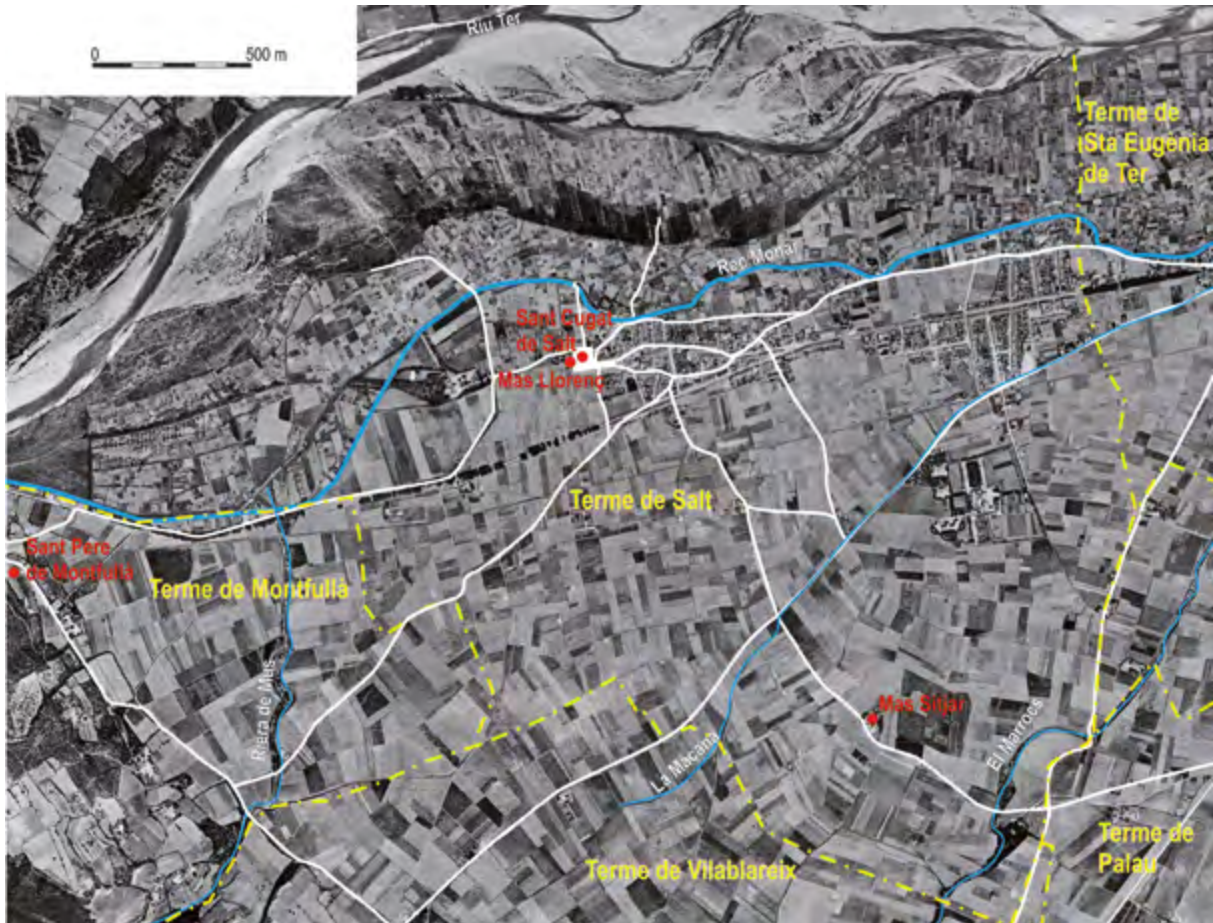

Figura 3. Salt en el vol de 1946 (ICC), on s'han marcat els termes antics i els camins tradicionals.

Una altra via important era el camí ral d'Amer. Per a Salt, indubtablement, fou la més rellevant, car el nucli principal de població hi va créixer a redós. Sortia de Girona i, resseguint la sèquia Monar per migdia, es dirigia en direcció oest fins a Amer, tot passant per Montfullà, Vilanna i Anglès. En els segles XII, XIII i XIV, el tram comprès entre el Mercadal i Montfullà era conegut habitualment com la via moneria o via molendinaria per la ingent quantitat de molins que es nodrien de la força del rec veí [Mallorquí (coord.), 2015, 265] (fig. 4).

Altres camins fressaven el pla de Salt teixint una espessa xarxa que connectava les diferents parts del terme de Salt amb les parròquies veïnes. En direcció est-oest cal destacar el camí de Vilablareix i el de Montfullà, perfectament documentats al segle XIV (Donat, 1999, 26). El primer era un ramal del camí de Vic que naixia a Santa Eugènia, travessava el pla de Salt pel bell mig i arribava a Vilablareix davant l'església parroquial de Sant Menna. El segon, localitzat més al nord, tenia un recorregut paral·lel. Arrencava del camí ral d'Amer a l'alçada de cal Mut i menava al camí ral de Montfullà a Fornells de la Selva [Mallorquí (coord.), 2016, 69 i 87]. Avui ambdós han desaparegut engolits per la urbanització moderna, però al plànol de Salt elaborat per Joan Papell el 1865 (Castells, Catllar i Riera, 1994, plànol núm. 425, 533) es perfilen nítidament i encara s'aprecien a les fotografies aèries del vol del 1946 (ICC, vol de 1946). La trama es completava amb l'existència de camins amb recorregut nord-sud (fig. 5). El més important era el que anava del nucli urbà de Salt a Quart i Palol d'Onyar, passant pel mas Sitjar i Palau Sacosta [Mallorquí (coord.), 2016, 33 i 47]. També n'hi havia per travessar el Ter i per accedir als horts i als molins (Donat 1999, 27-30).

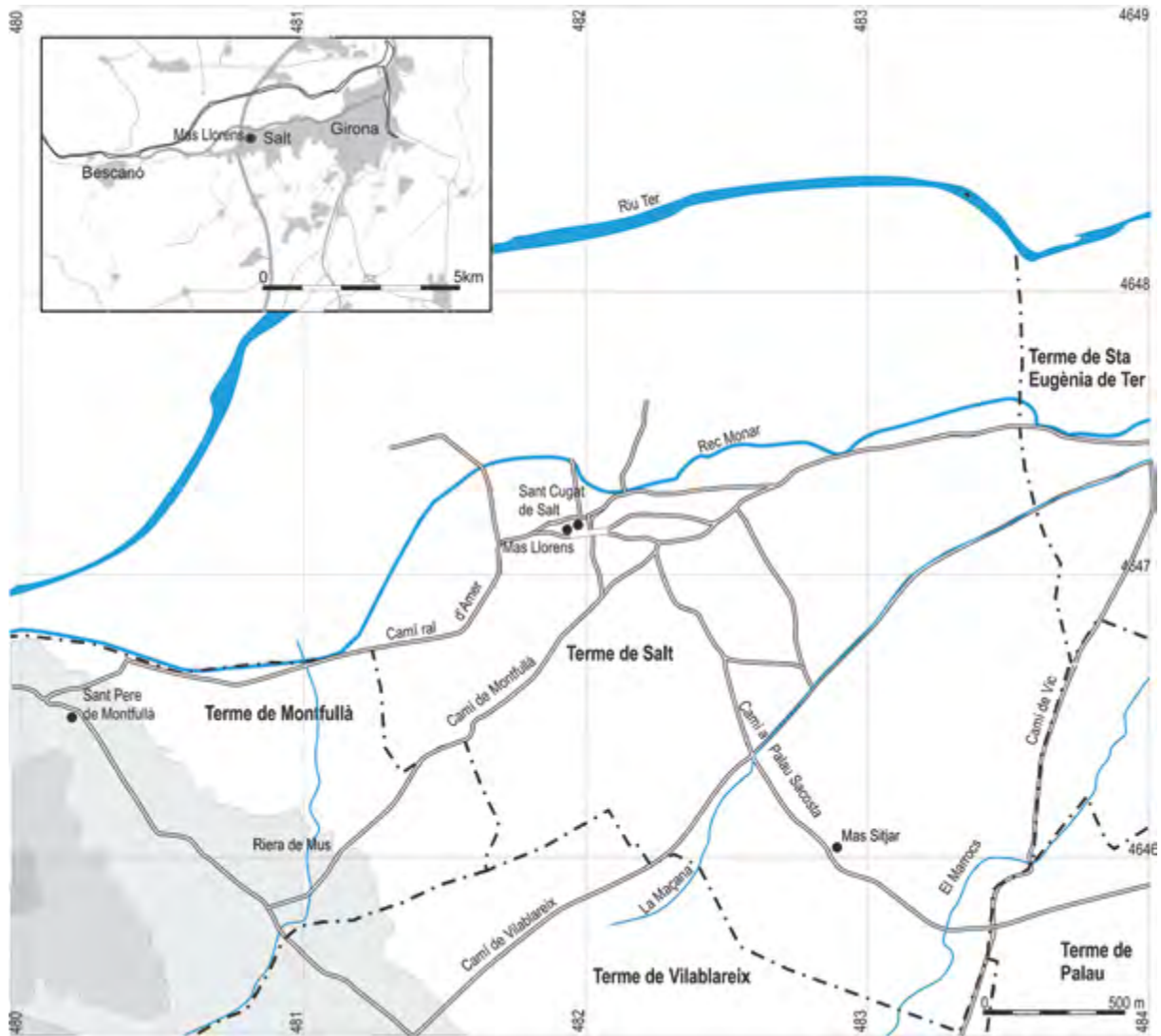

Figura 4. Mapa del terme parroquial de Salt amb els camins antics i els principals cursos fluvials.

Les immenses possibilitats agrícoles de Salt sempre van anar a remolc de la proximitat del riu Ter i de la sèquia Monar. La configuració actual de la sèquia parteix d'una remodelació del segle XIV. La resclosa de la pilastra de Montfullà alimenta el rec que travessa el pla de Salt de ponent a llevant i arriba al Mercadal on desguassa a l'Onyar. Històricament ha rebut diferents noms. El 989 és esmentat com a rec del Ter (Marquès, 1997, doc. núm. 33) i rec Comtal el tram del Mercadal el 1076, nom que va ser el més habitual a Salt en el ple medieval. Tal vegada, va rebre indistintament altres denominacions: rec dels Molins i rec Monar (Donat, 1999, 18-19). De la sèquia Monar derivava un complex sistema de recs menors que servia per regar grans extensions d'horta localitzada principalment al nord del rec. En trobem esments el 988 (Martí, 1997, doc. núm. 131, 161-163). La xarxa de recs subsidiaris delimitava diferents trams d'horta que els textos medievals anomenen «illes». Des de finals del segle XIII, s'hi van realitzar molts establiments a partir de la parcel·lació en horts regulars que és tal i com apareixen en els capbreus i altres documents dels segles XIV i XV (Donat, 1999, 20).

El rec Comtal i el mateix riu Ter també resultaven idonis per a una important indústria molinera que aprofitava la força motriu de l'aigua. Els primers molins a Salt es documenten al segle X. Apareixen en el testament d'Ermengarda de l'any 988 (*supra*). També en posseïa el

comte Ramon Borrell; s'esmenten en el seu testament de l'any 1018, quan es dotava el monestir de Sant Daniel amb els molins de Salt que havien estat de l'ardiaca Ennec (Canal *et al.*, 2003, 311). Un conjunt més nodrit de molins és descrit el 1068 en una dotació de la canònica de la seu, per la qual el bisbe Berenguer donava els molins i «molinars» i l'aigua del Ter, que tenia des del terme de Salt fins al Mercadal (Martí, 1997, doc. núm. 131, 161-163).

Figura 5. Aspecte del camí de Montfullà a mitjan segle xx. Al fons destaquen l'església de Sant Cugat i el mas Llorens (foto Arxiu Municipal Salt).

L'establiment de nous molins va consolidar la formació de *monars*, terme que probablement fa referència a molinars, grups de molins que van rebre noms propis. A Salt coneixem els de Tudela (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, pergamí núm. 96), els de Pedret i els de Caulers (Donat, 1999, 35). Els de Pedret i Tudela eren molt propers, fet que facilita cert grau de confusió, fins i tot, a nivell documental. Veiem, per exemple, a Pere Llorenç capbrevant el 1275 mig molí de Pedret en el monar de Tudela (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, perg. núm. 45).

La proliferació de molins i horta arribà a un cert grau de saturació del rec Monar ja en el segle XIV, que va continuar en els segles XVI i XVII, provocant enfrontaments entre els regants de Girona, Santa Eugènia i Salt (Alberch i Burch, 1991b, 83).

Els Llorenç no varen restar al marge d'aquesta important activitat econòmica. Així, el 1233 Ramon Llorenç era establert en una feixa propera a l'església de Sant Cugat amb llicència per bastir-hi un molí (ADG. Mitra, Delmes, fol. 42, 1233). En general, la gestió dels Llorenç en aquest camp sembla que es va limitar al paper d'inversors amb l'adquisició de participacions de molins. El 1266 Ramon Llorenç reconeixia la tinença del molinar que era prop del mas

d'en Barrera i de mig molí de Roca, a prop del molinar de Pedret (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. núm. 34). Segons Donat, el 1359 els Llorenç tenien participacions de diversos molins, principalment a quarts (Donat, 1999, 59 i nota 137). De manera complementària potser emprengueren activitats comercials fora de Salt, fet que podria explicar que, el 1334, un fill de Berenguer Llorenç esdevingués captiu dels sarraïns (Donat, 1999, 59).

A la banda central i sud del terme de Salt dominava la plana cerealista amb terres i camps de sequer però no exclusivament, car també es van aprofitar per al regadiu els altres cursos fluvials menors que passaven pel terme: la riera de Mus i la Maçana, amb el seu afluent de Fontllobrega i el Marrocs. La vinya, a diferència d'altres indrets on va ser un conreu de notable importància (Donat *et al.*, 2001, 132), va ser inexistent o irrellevant en el pla de Salt.

Les extenses terres de conreu van afavorir l'establiment de masos. La majoria els trobem documentats a partir dels segles XII i XIII. Molts s'han perdut, però n'ha quedat constància documental a través del lligam amb les principals famílies propietàries: Artau, Barrera, Bonifai, Camps, Estrader, Estruc, Feixes, Guic, Lledó, Llorenç, Martorell, Mut, Caselles, Ribot... A banda dels masos hi havia bordes, explotacions mitjanes o menors que contien una casa, i també cases dissociades dels masos. L'existència de cases és antiga, ja que el testament citat (*supra*) d'Ermengarda del 988 n'esmenta tres. Com la majoria de masos i molins, es van assentar principalment vora el camí ral d'Amer i el rec Monar formant petits nuclis de població arreglerats, des de la Farga, a l'est, fins a l'església de Sant Cugat, a l'oest; l'actual barri vell de Salt.

El poblament va consolidar una comunitat prou nombrosa per a constituir una parròquia primerenca. Els límits parroquials coincidien amb el de la *villa*, terminologia que entrava en desús a partir del segle XI, arraconada per la de parròquia (Lluch i Mallorquí, 2003, 43). L'església de Sant Cugat amb el cementiri adjunt n'era el centre. Fou un dels temples de les rodalies de Girona donats pel bisbe Teuter a la canònica de la seu l'any 887 (...) *basilicam sancti Cucuphatis in Salto* (Martí, 1997, doc. núm. 17, 83-85). L'objecte de la donació eren els delmes i les primícies, que són característiques intrínseques dels drets parroquials.

Salt era parròquia al segle IX, però certs indicis assenyalen que l'origen del temple podria recular encara més en el temps. Certament, la construcció de l'edifici actual al segle XVII va eliminar qualsevol rastre de vestigis anteriors. Afortunadament, però, el seguiment d'unes obres de pavimentació a la nau va permetre identificar la planta d'un temple anterior. Es detectava una fase inicial amb una aula de planta rectangular amb l'afegit posterior d'un transsepte i un absis carrat i lleugerament trapezial orientat a l'est (Alberch i Burch, 1997, 1311-1318; Canal *et al.*, 2003, 309) Les dues fases semblen seguir els patrons documentats en esglésies rurals de l'antiguitat tardana i els esquemes evolutius altmedievals, i són els que permeten aventurar una cronologia molt reculada (Nolla *et al.*, 2016, 218-223).

ELS ORÍGENS MEDIEVALS DEL MAS LLORENS: ELS SEGLES XIII I XIV

ELS PRIMERS LLORENÇ

La presència documentada dels Llorenç a Salt s'inicia el 1210, quan Galceran de Cartellà establia en alou dues coromines contigües a Pere Llorenç de Salt (ADG Pergamins de Sant Feliu de Girona, 1211, còpia de 1388). Formaven un conjunt de parcel·les extenses cap a ponent i migdia de l'actual mas Llorens i afectaven terres que tenien Ramon Artau, Bernat Barrera i Berenguer Guic. En aquell moment, els Cartellà, senyors del castell homònim a Sant Gregori, representaven una de les escasses senyories laiques que encara es mantenien a Salt ja que, durant els segles x i xi, molts dominis comtals i particulars passaren a mans de diferents institucions eclesiàstiques a través de donacions i deixes testamentàries (Canal *et al.*, 2003, 308-313). De fet, l'operació afectava la meitat indivisa del domini, ja que l'altra meitat corresponia a l'església de Sant Feliu de Girona. Malgrat la transferència en benefici eclesiàstic, el mapa de les senyories de Salt va continuar molt fragmentat.

El 1233 apareix un altre Llorenç, Ramon, el qual adquiria de mans de Bernat de Sitjar una feixa de terra amb llicència per bastir-hi un molí que era a tocar de l'església de Sant Cugat i de l'*stallium* del dit Ramon (ADG. Mitra, Delmes. E. Bernat Esteve, canonge i notari públic de Girona, f. 42). *Stallium* és un dels mots emprats a l'època per a designar una casa forta que, tal vegada, podia igualment funcionar com a mas. La darrera denominació s'esmenta el 1247, quan Galceran de Cartellà i el seu fill Arnau venien a Ramon de Bas, abat de Sant Feliu de Girona, una tercera part dels seus dominis a Salt, entre els quals, el mas de Pere Llorenç i també el d'en Ramon Llorenç (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1247). Ambdós eren germans. Enlloc s'especifica el parentiu, però es pot deduir per notícies posteriors. El 1248 devien ser difunts, ja que els seus honors havien traspassat als fills respectius: Ramon i Berenguer (ADG. Diplomatarium de Sant Feliu de Girona, 1249). Hi havia dos germans més: Bernat i Berenguer. Bernat de Salt va fer carrera eclesiàstica arribant al càrrec de tresorer de la Seu de Girona. El 1273 testava fent deixes als seus nebots, els ja esmentats Ramon i Berenguer, per la qual cosa es confirma que eren cosins i els seus pares, germans (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Fontcoberta, 5.17). Berenguer Llorenç es documenta explícitament com a germà de Pere Llorenç el 1234. Apareix en una permuta de terres en franc alou entre els dos germans. Pere rebia una feixa a Salt i Berenguer una feixa anomenada Clapés, localitzada a la parròquia de Sant Gregori avui dins el municipi homònim. Pere i Guillema, la seva muller, rebien també una compensació de 100 sous barcelonesos (BC Pergamins, núm. 15, reg. 305).

La vinculació d'aquests primers Llorenç amb els senyors de Cartellà i amb terres a Sant Gregori fa sospitar una hipotètica procedència familiar propera a Salt, però a la banda nord del riu Ter. La permuta del 1234 referma el supòsit en constatar que la feixa Clapés afrontava a llevant amb el torrent de Gàrrep i era voltada de terres a tinença del mateix Berenguer Llorenç excepte a migdia, on s'esmenten unes tinences de Bernat Bell-lloc. El topònim s'ha fossilitzat en el mas Clapers, molt proper al Gàrrep, vers ponent, i al sud del castell de Cartellà. Per bé que frega el límit parroquial de Sant Feliu de Cartellà pertany a la parròquia de Sant Gregori.

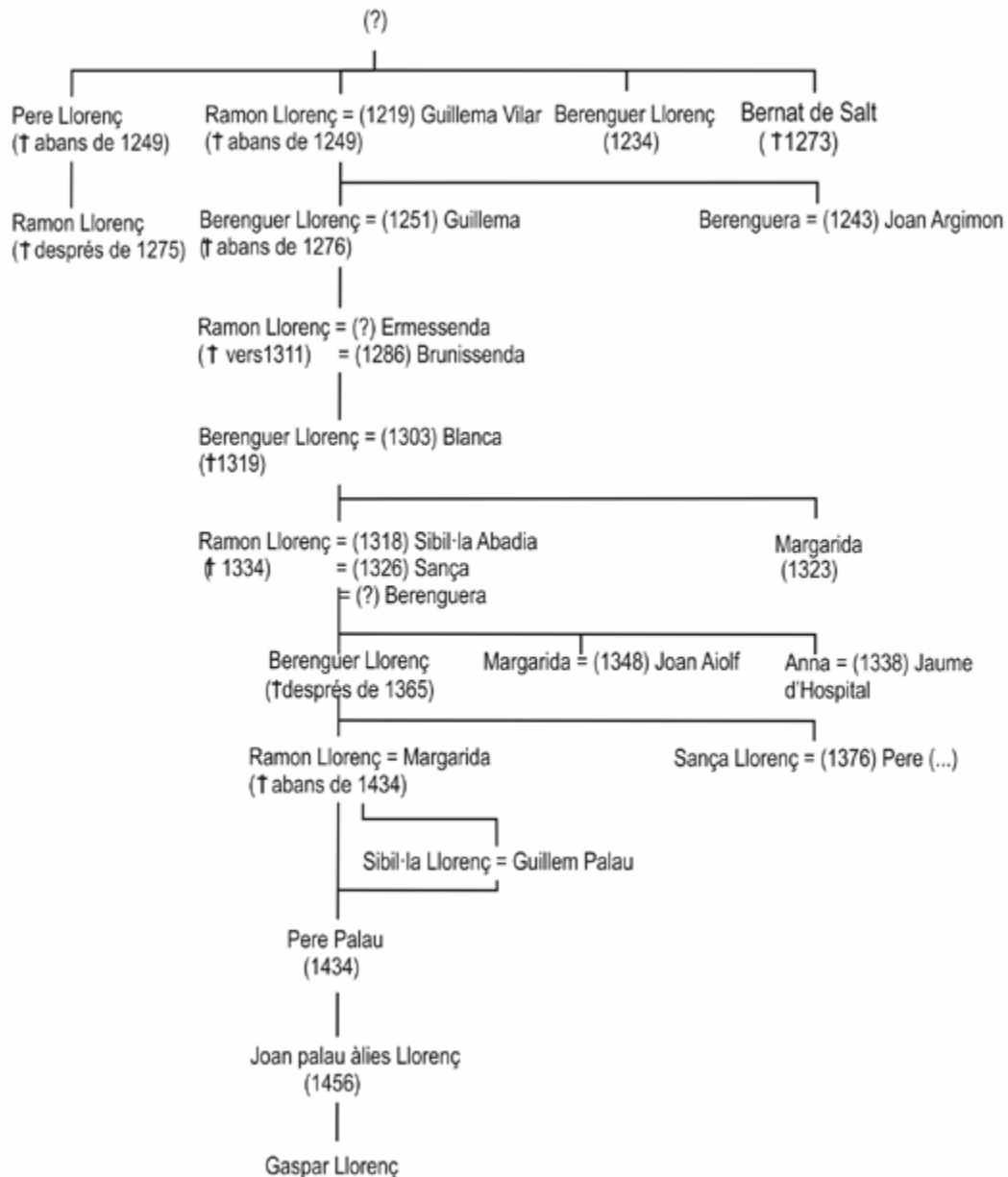

Figura 6. Esquema de la genealogia medieval dels Llorenç de Salt amb l'implacable alternança de Ramon i Berenguer en la línia successòria fins al segle xv.

Ramon Llorenç, fill d'en Pere, apareix en vida fins a l'inici del darrer quart del segle XIII. El 1267 reconeixia ser home propi de Galceran de Cartellà i li capbrevava el mas, la trilla de Colomers, la coromina de Cartellà (on es recorda que tenia per meitats amb Sant Feliu de

Girona), el monar localitzat prop del mas Barrera i mig molí de Roca que tenia per Ramon Andreu cap a Pedret (de Salt) (ADG Pergamins de la seu, sagristia major, pergamí núm. 34). La darrera vegada on s'esmenta en relació amb les seves propietats és en un capbreu del 1275, on el mateix Ramon i Berenguer, el seu cosí, confessaven les terres i pertinences que tenien respectivament a Salt (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergamí núm. 45).

Berenguer Llorenç es documenta al mateix període. Tenia una germana, Berenguera, que el 1243 es casava amb Joan d'Argimon de Cassà, aportant un dot de 1.000 sous barcelonesos (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 2060018). Sembla improbable que Berenguera heretés cap propietat a Salt, ja que ni ella ni els Argimon apareixen més endavant lligats a propietats de la parròquia de Salt. Així, Berenguer devia ser l'hereu principal. El 1251 es casava amb Guillem Vilaroderic, filla d'Estrader Vilaroderic i Ermessenda. En els capítols matrimonials s'establia un dot de 120 morabatins alfonsins que s'asseguraren sobre el cap del mas que el seu pare li havia llegat a Salt, juntament amb terres, molins, masos i bordes, tant a Salt com en altres llocs, la qual cosa mostra que els béns de la família Llorens en aquells moments ja eren substancials (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 2060019). El 1261, d'acord amb la seva esposa, Guillem, i la seva mare, també de nom Guillem, venia una borda on habitava Pere Gener i dos farraginals que tenia pel monestir de Sant Pere de Galligants i pel de Sant Daniel pel preu de 300 sous barcelonesos (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1261). El comprador era el seu oncle, Bernat de Salt, que el 1270 donava la borda Gener al Vestuari de la Seu (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.3).

El 1272 es realitzava una operació rellevant per als Llorenç. El 17 de juny, Ramon de Cabrera venia a Guillem de Montgrí, sagristà major de la Seu, tota la seva possessió de Salt, consistent en els masos de Ramon Llorenç, Berenguer Llorenç, Bernat Barrera, Artau, Guic, mig mas de Ramon Pere i la borda de Pere Llorenç que havien estat de Bernat de Cartellà, la seva esposa Saura i el seu fill Galceran pel preu de 7.000 sous (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergamí núm. 36). A banda de llistar un Pere Llorenç de qui no s'ha sabut trobar cap parentiu amb els Llorenç ja coneguts, interessa la relació de condomini amb l'abadia de Sant Feliu que arrenca de les coromines documentades el 1210 (*supra*). Efectivament, pocs dies després, Gispert de Bottonac, abat, i el capítol de Sant Feliu de Girona firmaven a Guillem de Montgrí les dues coromines que tenien Ramon Llorenç i Berenguer Llorenç de Salt (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergamí núm. 37). Aquestes possessions junt amb altres que s'havien d'adquirir van servir per dotar la institució d'un prevere beneficiat per a la capella de la casa del sagristà major, que va endegar el mateix Guillem de Montgrí el 1273 (ADG Dotacions de fundacions de la Seu, D-2, f15-17v, doc. núm. 101).

Precisament, va ser el primer obtentor del dit benefici, Ferrer de Campllong, l'impulsor del capbreu del 1275 ja esmentat (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergamí núm. 45). Per volum i nombre de possessions es desprèn que Berenguer Llorenç representava la branca principal de la família. La primera possessió que reconeixia era el mas que havia estat del seu pare, Ramon. No hi ha dubte possible per identificar-lo amb l'actual mas Llorens, ja que per la banda de llevant afrontava amb l'església i el cementiri de Salt. Resulta interessant constatar que entre la relació de béns capbrevats hi havia propietats que havien estat del seu cosí Ramon Llorenç, fill de Pere Llorenç, fet que presumiblement apunta al traspàs del patrimoni del parent a Berenguer per compra o per herència en vida. Un fet, el de l'augment de la tinença pagesa per via familiar, ja documentat en altres casos (Benito, 1999, 112).

Berenguer Llorenç devia morir poc temps després del capbreu del 1275, car el seu fill, Ramon Llorenç, actuava com a cap de família el 1276, definint al Vestuari els drets que tenia sobre el quadre de terra anomenat d'Ulina, peça de terra de la borda Gener que els seus pares

havien venut a Bernat de Salt, el qual passà al Vestuari (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.5). El 1286 es casava amb Brunissenda, filla de Pere Gornall de Cassà, que aportà un dot considerable consistent en 2.000 sous i aixovar (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 2060020). El 1292 establia a Pere, fill de Joan de Pylo, la borda Gener a cens de 8 sous barcelonesos i en rebia homenatge (ADG, Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.7). Finalment el 1311, Ramon, com a batlle, a Salt, de la capella de la casa del sagristà major, i el seu fill, Berenguer Llorenç, reconeixien ser homes propis de Nicolau Roca, obtentor del benefici de la dita capella (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 65). És la darrera vegada que apareix en vida en els documents.

Berenguer Llorenç succeïa Ramon Llorenç poc després del 1311. Uns anys abans, el 1303, s'havia casat amb Blanca, filla d'una família de batlles de la parròquia de Santa Eugènia de Ter. El dot es fixava en 3.000 sous més la renda dels molins de Santa Eugènia durant quatre anys; una quantitat que superava amb escreix la mitjana dels dots pagats a Salt a la mateixa època (Donat, 1999, 59 i 62). El 1319, Berenguer era difunt i Blanca, vídua seva, es reconeixia dona pròpia de Pere Auladell, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major, per raó del mas Llorens. Hom hi pot endevinar una regència de Blanca per la minoria d'edat de Ramon, fill i hereu dels Llorenç (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 77). Ramon Llorenç, fill de Berenguer i Blanca, devia fer capítols matrimonials el 1318. En acta notarial del 18 de desembre reconeixia haver rebut 1.800 dels 3.000 sous del dot aportat per Sibila, filla de Ramon d'Abadia de Sant Gregori. Actuava amb l'aprovació de Rauric, batlle de Santa Eugènia, tutor de Ramon per testament de Berenguer i probablement oncle per part de mare, fet que confirma la minoria d'edat de Ramon (AMS Fons marquès de Salt, lligall 27). L'activitat com a adult i cap del mas Llorens es documenta el 1325 en un litigi mantingut amb Pere Auladell, sobre la remença del seu mas que abocà a un arbitratge (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 91). El 1326 es tornava a casar amb Sança, filla de Bernat de Cervera, raó per la qual es feia dona pròpia de Pere Auladell (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 92). Es devia casar en terceres núpcies amb Berenguera, amb qui va tenir dues filles, Anna i Margarida. El 1348 Berenguera, essent vídua de Ramon Llorenç, tancava els capítols matrimonials entre Joan Aiolf i Margarida amb un dot estipulat de 300 sous lliurats per la mare i 3.000 sous i dues caixes de roba d'aixovar per part de l'herència paterna (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 2060022). Berenguera era vídua des del 1334 quan Ramon Llorenç redactava testament on establia hereu al seu fill Berenguer i feia donació a la seva filla, Anna, de 3.400 sous com a dot del futur matrimoni amb en Jaume d'Hospital, amb qui es va casar el 1338 (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 2060021).

Berenguer, fill de Ramon i Sança, actuava com a cap de família el 1352 a la venda d'una casa i terres de Salt per 70 sous a Ramon Mut (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 120) i a una capbreuació de les possessions que tenia a Salt per l'almoïna de la Seu de Girona el 1354 (ADG, Pergamins de Sant Feliu, Salt, 63). És el mateix Berenguer que capitalitzava el capbreu manat per Arnau Oliva, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major de la Seu, el 1359 (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 132).

La darrera referència documental de Berenguer Llorenç data del 1365, quan Arnau Oliva li concedia una reducció del delme i dels censos de la batllia de Salt deixant-los a 1.117 sous (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 138). La reducció de censos podia haver estat una pràctica recurrent atesa la davallada demogràfica causada principalment per la pesta negra del 1348, la qual, des del port de Caffa al mar Negre, es va propagar ràpidament pel mar Mediterrani i Europa, tot seguint les principals rutes comercials (Parrilla, 2019, 14).

Tot i que a Girona no va tenir la mateixa incidència que en altres territoris catalans, hi va haver una forta davallada demogràfica. Es va passar dels 2092 focs que tenia a la primera meitat del segle XIV als 1590 de l'any 1359 i als 1346 de l'any 1388 (Víctor, 2013, 111). En aquest context, resulta molt eloqüent l'establiment, el 1354, d'una feixa de la coromina de Saüc de Salt amb cens baix obrat per Ramon de Clota, paborde de l'Almoina i obtentor del benefici de Santa Anastàsia de la Seu, davant la dificultat per trobar conreadors a causa de les mortaldats (ADG Pergamins de Sant Feliu, Santa Anastàsia, 86).

A partir del 1365 les referències als Llorenç de Salt minven considerablement. El 1406 es documenten a Salt les terres de Ramon Llorenç (AMS, Fons marquès de Camps, carpeta 4.1, Capbreus 501). Probablement era l'hereu de Berenguer Llorenç, car el 1419 prometia a Pere Gili, obtentor del benefici de la capella de la casa del sagristà major, exercir bé la batllia de Salt d'acord amb una escriptura del 1365 (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 171). El 1434, era difunt i la seva vídua, Margarida, redactava testament, elegia sepultura a Salt i nomenava hereu al seu net, Pere Palau, fill de Guillem Palau (ADG Pergamins de la Cúria i diversos). Guillem Palau havia casat amb Sibil·la Llorenç, filla de Ramon i Margarida. Apareix esmentat el 1424 amb l'àlies Llorenç de Sant Pere d'Osor i habitant del mas Llorens de Salt, en un establiment d'una peça de terra de camp de quatre vessanes en el pla de Salt a la partida de Matella per a l'obtentor del Benefici del col·legi de Beuda (AMS Fons marquès de Camps, lligall 23, abril, 14 de 1424).

Malgrat que la línia successòria masculina dels Llorenç s'estroncava en aquest moment, els Palau devien adoptar el cognom Llorenç especialment pels aspectes relacionats amb Salt. Així, el 1456, un fill de Pere Palau, Joan Palau àlies Llorenç, apareix significat d'aquesta manera en una sentència arbitral sobre un contenciós entre la universitat de Salt i Miquel de Dons, ciutadà de Girona, pels termes d'unes terres situades entre el rec Monar i l'arenys del riu Ter (AMS, Fons marquès de Salt, Pergamins, núm. 370). L'adopció del cognom d'ascendència materna no era una solució inusual per assegurar la perpetuació del patrimoni (Gifre, 2009, 201). Veiem, per exemple, que la filla de Bernat Sitjar del mas Sitjar de Salt, Elionor, es casava amb Bernat Sarriera el 1400. Malgrat que era membre d'una il·lustre família gironina d'origen burgès que havia entroncat amb la noblesa, adoptà el cognom Sitjar, ja que el llegat del pare passaria a Elionor amb la condició que ella i els seus descendents adoptessin el cognom Sitjar (Donat, 1999, 103-104).

El següent hereu del mas Llorens de Salt esmentat en els registres documentals al segle XV és Gaspar Llorenç. Probablement era fill de Joan Palau, però únicament apareix lligat al cognom Llorenç encetant una nova etapa de la família, la de l'època moderna. Com succeïa habitualment en la generació següent a l'adopció de l'àlies, el cognom original ja havia desaparegut i assimilat el nom familiar adoptat (Gifre, 2009, 201).

EL MAS

De manera gairebé invariable, la documentació medieval consultada anomena com a mas la casa pairal dels Llorenç. L'excepció la descobrim a l'establiment fet per Bernat de Sitjar a Ramon Llorenç el 1233 d'una terra situada a tocar de l'església de Sant Cugat i del seu *stallium* (ADG Mitra, Delmes, f. 42, 1233). Representa la primera menció de l'edifici, si bé l'origen ha de recular encara uns quants anys enrere, atesa la presència contrastada de Ramon Llorenç comprant i adquirint terres del pla de Salt el 1218 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes). Una altra dada rellevant del document del 1233 rau en el mateix substantiu emprat per a designar la llar dels Llorenç: *stallium*.

Els *stallia* eren cases fortes associades principalment a les residències de cavallers que, des del segle XII, van edificar en terres pròpies rebudes en feu per altres senyors (Pladevall, 2001, 57; Pladevall, 2003a, 269-271; Bolòs, 2008, 16). És el cas conegut dels Perella a Caldes i Llagostera a mitjan segle XII (Bisson, 1985-1986, 159-163), dels Perafort a Montfullà a partir del 1200 i tants altres (Mallorquí, 2013, 85). Exemplifiquen un fenomen en augment a la Catalunya Vella i a l'Europa feudals entre els segles XII i XIII. S'ha estimat que en podia haver fins a cinc dins el terme d'un castell (Fariás, 2003-2004, 38-41 i 45-49; Mallorquí, 2011, 119-120; Riu i Segret, 1986-1987, 203). A través d'aquests edificis, la petita noblesa i les branques secundàries de les cases nobiliàries van trobar un mitjà d'afirmació social que els permeté mostrar el seu estatus de privilegi (Barroca, 1989, 13; Barroca, 1998, 40-41).

A banda d'*stallium*, la historiografia ha recollit altres accepcions que, en un moment determinat, van servir per a designar les cases fortes: *turre*, *fortitudine*, *castra*, *forteda*, *forcia*, *bastidera*, *domus*, *sala* i *stadium* (Pladevall, 2003a, 269; Martínez, 2015, 432). Del terme *stallium* podria derivar *estal* (Mallorquí, 2013, 94-95), però la toponímia ens ha fet arribar una forma propera: *estada*. Recordem, per exemple, l'estada Juvinyà a Sant Joan les Fonts, una casa forta de cavallers documentada a finals del segle XII *stadium de Fontibus* (Bolòs, 1990, 348) (fig. 7).

Figura 7. Aspecte de la façana principal de l'Estada Juvinyà de Sant Joan les Fonts abans de la restauració. Apareix la torre ben definida al costat de la porta que s'integra en un cos adjunt presidit per la sala al primer pis (Foto Ajuntament de Girona. CRDI (fons Diari de Girona – Josep Maria Julià) BY-NC-ND).

El caràcter residencial d'aquestes construccions s'emfatitza per la presència generalitzada d'un pati interior i una sala, trets presents als castells, però intrínsecs de les cases urbanes benestants. En aquest sentit, es justifiquen plenament les denominacions *stallium*, *sala* i *domus*. Les altres accepcions recalquen la utilització d'elements defensius manllevats de l'arquitectura militar: murs gruixuts, espitlleres i torres de defensa.

La variada nomenclatura aplicada pels mateixos coetanis medievals assenyalava la forta personalitat d'aquells immobles i, indirectament, l'absència d'un estatus jurídic definit perquè el predomini de la petita noblesa entre els seus estadants no va impedir altres estaments socials de disposar-ne. El mas Sitjar de Salt és un bon exponent, car fou fundat el 1160 i regit pels Sitjar, burgesos benestants de Girona (ACG, Llibre Gran de la Sagristia Major, 111) i, també, el mateix mas Llorens, erigit per pagesos de remença de Salt.

L'aspecte actual del mas Llorens difereix enormement del disseny arquitectònic medieval. Entre els segles XVI i XX, fou objecte de profundes transformacions que van comportar la construcció de nous cossos afegits, finestres i obertures incorporades als murs vells i,

àdhuc, l'enderrocament de moltes estructures anteriors que van suposar la pèrdua d'una part considerable de l'edifici original.

La darrera intervenció arquitectònica important es va realitzar els anys vuitanta del segle passat en el context de l'habilitació de l'immoble per allotjar-hi la seu del museu d'història de la vila. L'actuació va ser integral i va afectar la distribució interior, els accessos i l'exterior. La façana de ponent es va rectificar amb la consegüent desaparició i modificació d'algunes estances de la meitat occidental, la menys monumental i la més degradada per reformes tardanes. Aquesta actuació va propiciar una intervenció arqueològica preventiva desenvolupada en tres fases: entre agost i setembre del 1988, la primera; entre febrer i març del 1989, la segona i el desembre del 1990, la darrera (Alberch i Burch, 1991a).

Les modestes cales inicials es van poder eixamplar fins a constituir vuit àmbits diferenciats, la majoria dels quals ubicats a l'interior de l'immoble (fig. 8). Els resultats no van permetre obtenir la planta medieval completa, però sí van marcar les pautes generals de l'evolució històrica del lloc i establiren les principals fases constructives (Alberch i Burch, 1991b, 13-37).

Figura 8. Planta esquemàtica del mas Llorens abans de la restauració amb indicació dels àmbits explorats arqueològicament.

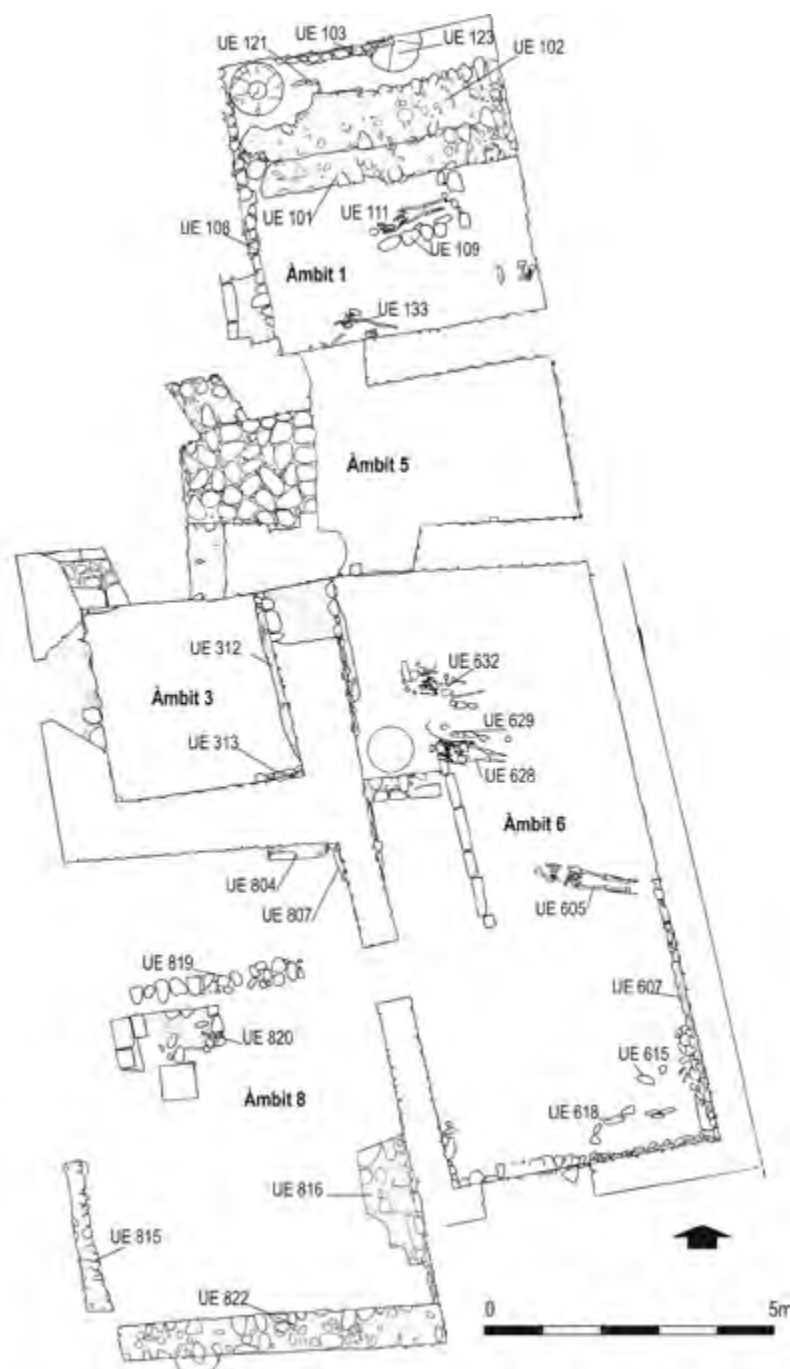

Figura 9. Planta general de l'excavació arqueològica al mas Llorens amb els àmbits i les principals unitats estratigràfiques documentades.

Amb relació als nivells arqueològics, les troballes més antigues corresponen a diferents enterraments vinculats a l'antic cementiri parroquial (fig. 9). La proximitat amb el mas Llorens ve referendada pels capbreus del 1275 i 1359 (*supra*), que coincideixen a definir l'afrontació de llevant del mas amb l'església i el cementiri parroquials. A l'excavació es van identificar tretze inhumacions circumscrites exclusivament als àmbits 1 i 6. Això inclou la banda oriental del mas dins els límits medievals de l'àrea funerària i n'exclou la resta, que en queda fora. Les tombes es localitzaven en els nivells més profunds. Conformaven senzilles fosses obertes al subsol natural, protegides amb un folre de còdols rierencs clavats verticalment, però sense solera ni coberta de lloses. Les despulles jeien en posició de decúbit supí amb orientació

est oest i el cap a ponent. Les comes es disposaven rectes i juntes i els braços plegats sobre l'abdomen, estirats en paral·lel al cos o un estirat i l'altre plegat. Seguint el costum auster de les necròpolis cristianes medievals, no els acompanyaven abillaments i tampoc van aparèixer materials associats entre la terra de farciment que haurien facilitat una possible datació. Val a dir que l'estat de conservació general dels enterraments era precari en haver estat castigats per les successives reformes del mas.

Indubtablement, l'element més tangible de la casa forta dels Llorenç és la torre (fig. 10). Situada al centre oest de l'actual edifici, desenvolupa un cos de planta quadrada de 5,32 m de costat amb una superfície útil interior d'11,35 m² a la planta baixa. Malgrat que ha estat alterada per múltiples refaccions, afegits i obertures posteriors, encara preserva prou l'estructura medieval. Els poderosos murs de pedra i morter de calç de les façanes exteriors foren bastits amb còdols disposats a filades com a material lapidi principal i carreus allargassats, principalment de pedra calcària de Girona, per a les lligades de les arestes. A semblança d'ara, l'espai interior es devia repartir en tres plantes superposades i un badiu sota teulada. Inicialment no tenia finestres, excepte les espitlleres de ballesta, encara visibles a les quatre cares, repartides en dos registres coincidint amb els dos pisos superiors. D'un total possible de setze espitlleres originals, se'n conserven deu: al tercer i darrer pis de la torre dues miren frontalment al nord i dues més en l'angle sud-occidental, i al segon pis dues més disposades frontalment al nord (cadascuna d'elles amb una petita fornícula quadrada al seu costat), dues a la cara est i un parell més, com en el pis superior, en l'angle sud-oest. No havia cap espitllera de ballesta ni al primer pis ni a la planta baixa de la torre (Alberch i Burch, 1991b, 18). Totes aquestes espitlleres eren ben visibles externament, atès que foren construïdes amb dues lloses col·locades en paral·lel i amb un estret i llarg espai central obert i deixat entre elles.

Figura 10. Façana oest de la torre del mas Llorens amb la porta a la planta baixa i una finestra al pis superior, probablement implantada sobre una porta anterior.

Tot i que els accessos originaris a la torre s'han perdut, és probable que existissin dues portes exteriors en una mateixa vertical de façana, una a la planta baixa i l'altra a la noble. És el que s'observa en altres edificis similars, com ara el mas Sitjar de Salt, la torre Ferrana de Montfullà, la torre Desvern de Celrà o can Massana de Constantins (Codina *et al.*, 2017, 66-77; Mallorquí, Prat i Sagrera, en premsa) (fig. 11).

Figura 11. Detall de les dues portes d'accés de la torre de can Massana de Constantins (Sant Gregori).

A la torre de mas Llorens, cal descartar la façana sud, ben conservada i sense rastre d'obertures. També es poden descartar les façanes est i nord. Les dues portes existents a la cara est es relacionen amb la reforma del segle XVI: la inferior, clarament practicada a posteriori, connecta amb els espais inferiors de la sala moderna (àmbit 6) (fig. 9), i la superior amb l'accés al primer pis de la torre des de la dita sala. A la cara nord trobem dues portes contigües al peu de la façana: una connecta amb l'estança inferior d'un cos fortificat construït al nord-est de la torre a principis del segle XVI, quan es va produir una gran reforma de la casa forta medieval; la segona encara és més tardana, ja que es va obrir quan l'escala principal del mas modern ja era bastida (anys vint del segle XVI). Així, l'única ubicació possible de les portes originàries és a la cara oest, on hi podem endevinar dues portes superposades. Certament, l'aspecte de la ubicada a la planta baixa és fruit d'una reforma molt tardana. La superior, al primer pis, és en realitat una finestra que Gaspar Llorenç feu construir el 1609. Tanmateix, per la manera que fou implantada, sembla haver substituït una obertura anterior.

Un altre vestigi versemblantment relacionat amb l'*stallium* refereix a un tram de mur que fou enderrocat durant l'habilitació contemporània. S'alineava amb la façana de migdia de la torre i en prolongava uns metres la projecció en sentit oest compartint orientació i gruix amb l'estructura de la torre (fig. 13).

Un altre testimoni antic el representa el conjunt de mènsules que es troben a la planta baixa de la façana meridional de la torre (fig. 12). Es tracta de còdols rierencs encastats directament a la paret. No guarden cap relació amb les reformes del segle XVI ni amb les posteriors, ja que els paviments corresponents se situaven a cotes diferents. A més, s'observa que la col·locació segueix escrupolosament les filades del mur i que es va lligar amb el mateix tipus de morter. Tot plegat les fa susceptibles de ser considerades contemporànies a la construcció de la torre o, en qualsevol cas, medievals. Originalment havien de suportar la jàssera¹ d'un sostre de fusta d'un cos d'edifici aixecat en un mínim de dues plantes i recolzat contra la façana sud de la torre (fig. 13). El límit per llevant coincidia amb l'actual mur de tanca de ponent de la sala del mas. Avui es preserva rere un arremolinat pintat, però durant la intervenció arqueològica encara es podia veure nu i sense recobriments. Això permet apreciar una tècnica constructiva idèntica a la dels murs de la torre a bona part del pany de la planta baixa i, al seu torn, diferenciar-la de la textura del mur al primer pis, molt reformat en èpoques posteriors. També caldria afegir les estructures 804 i 807 registrades durant l'excavació efectuada l'any 1990 (fig. 9). Funcionaven com a reforç de la fonamentació de la torre (únic lloc on es va documentar) en el punt on s'hi adossava la casa o *stallium*.

Figura 12. Fotografia realitzada durant la intervenció arqueològica on apareix en detall part de la façana sud de la torre amb la torrera i part del mur oest de la sala encastats al segle XVI. A banda dels forats de biga de sostre tardans practicats al mur de la torre, s'aprecien dues mènsules medievals localitzades a l'alçada de l'arrencament de la torrera. També s'observen dues tècniques constructives diferents a la planta baixa i al tram sobreposat del pany de paret de la sala (foto Museu de l'Aigua).

¹ Biga que serveix de suport a d'altres bigues, anomenada també *biga mestra*.

Dins el context medieval del mas, s'ha d'incloure el mur (UE 822). Es va localitzar a l'extrem meridional de la intervenció arqueològica de 1990. Es conservava pràcticament a nivell de fonamentació, ja que fou arranat amb l'ampliació dels segles XVI i XVII (fig. 14). Una casuística similar va patir la pilastra de pedra i morter (UE 816) aparentment recolzada contra la paret oest de la sala (fig. 9 i 15).

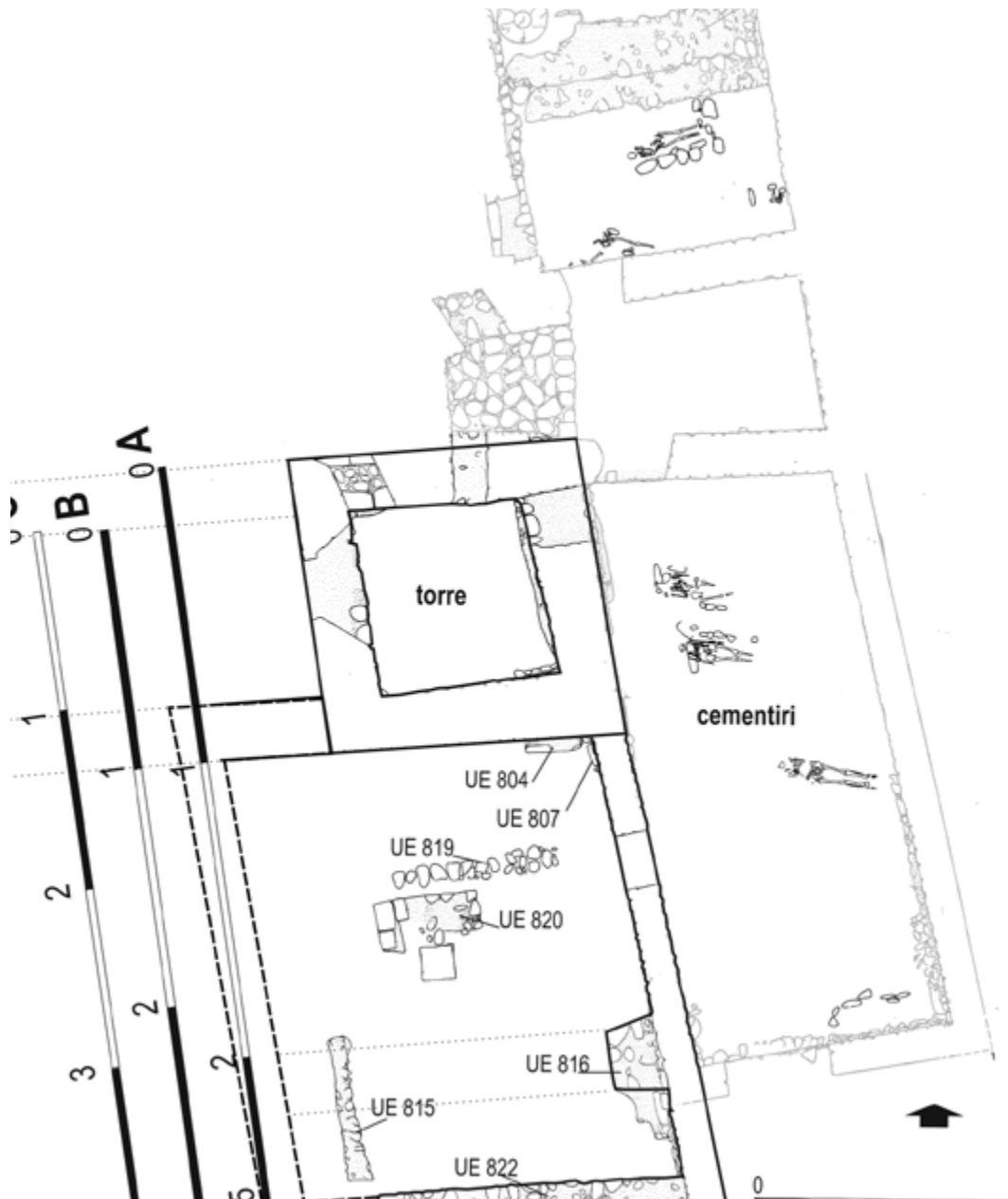

Figura 13. Planta dels elements i estructures relacionades amb la casa forta medieval del mas Llorens. S'endevina la disposició i la implantació dels àmbits a partir d'una modulació predeterminada. Les tres escales gràfiques situades a l'esquerra permeten argumentar-ne algunes a partir de mesures derivades de la planta de la torre : A) la unitat de mesura correspon a la longitud de la façana, B) la unitat comprèn la llum interior més el gruix d'un mur de façana i C) la unitat correspon a la llargada de l'espai interior.

Figura 14. Estructura 822 localitzada durant les excavacions del mas (foto Museu de l'Aigua).

Figura 15. Aspecte actual del pilar que havia de sustentar la secció conservada de la casa forta vora la torre.

Les dades descabdellades fins ara convergeixen a considerar la torre i els altres vestigis descrits com els únics elements documentats de la casa forta que presumptament erigí Ramon Llorenç a principis del segle XIII. La presència del cementiri a llevant posiciona la torre a l'angle nord-est d'un edifici que s'estenia cap a ponent i migdia amb dos braços construïts, un recolzat contra la façana oest i l'altre contra la façana sud, que devien emmarcar un pati interior, del qual en desconeixem les proporcions (fig. 13). El braç meridional és el que registra més dades. Era una ala de planta rectangular que arribava per migdia fins al mur UE 822 i disposava d'un pis superior. La façana exterior, a llevant i abocada al cementiri, s'ha preservat parcialment com a mur de tancament occidental de la sala moderna.

Les traces obtingudes d'aquest primer mas s'avenen amb les maneres de les cases fortes medievals de casa nostra. Certament, l'extrapolació amb edificis més conservats permet albirar-ne l'entramat general, però només fins a cert punt, ja que la diversitat arquitectònica és notable. Efectivament, la varietat de denominacions medievals sembla reflectir també realitats constructives diverses. Per bé que persisteix la presència d'una torre, d'una sala i, àdhuc, d'un recinte perimetral tancat, la implantació i les solucions observades arreu no responen a una tipologia establerta ni determinant (Pladevall, 2001, 57; Pladevall, 2003a, 269-271).

Les composicions més simples de cases fortes s'enquadreren dins l'òrbita del *mas torre*. El concepte, d'encuny recent, identifica masos compactes de planta rectangular o quadrada bastits amb parets gruixudes i aspecte de torre. Incorporen elements de l'arquitectura militar, com les espitlleres, combinats amb alguna sofisticació més avinent amb els edificis senyorials. La distribució interior es redueix a una o dues estances per planta i destaca la presència d'una sala principal al primer pis (Riu-Barrera, 2003, 244). Apareixen durant els segles XII i XIII, nítidament diferenciats dels masos convencionals del moment. Tradicionalment, se'ls ha identificat amb les residències d'agents senyorials, com ara batlles, o amb pagesos benestants (Vila, 2003, 243; Arcos, 2007, 692). Recordem que els Llorenç eren uns dels pagesos amb més possessió de terres a Salt. Per aquesta raó van esdevenir batlles d'una de les principals senyories de la parròquia, el benefici de la capella de la sagristia major de la seu. De fet, era un càrrec que els posicionava per sota dels senyors, però per sobre de molts altres pagesos, la qual cosa, com esmenten Lluh i Mallorquí (2003, 50), dotà a les persones que ostentaven aquesta funció «d'una creixent capacitat d'actuació política».

Figura 16. Planta baixa (a l'esquerra) i planta principal (a la dreta) del mas torre dels Canet (a partir de Sàiz, 2015, 15).

Amb una base similar, moltes cases fortes van adoptar des dels inicis una arquitectura articulada al voltant d'un pati interior. Probablement és la versió més representativa de casa forta al pla de Girona. Afortunadament, han pervingut alguns exemplars prou conservats. És el cas de la torre Ferrana de Montfullà, datada envers el 1200 (Mallorquí, Prat i Sàgrera, en premsa), i el mas Sitjar de Salt, de cap al 1160. Ambdós edificis descriuen un recinte de proporcions gairebé quadrades, delimitat per murs gruixuts farcits d'espitlleres. Malgrat la centralitat del pati, tots els espais es modulen a partir de les mides de les respectives torres. La ubicació del pati s'explica per la funcionalitat; fa de distribuïdor allotjant l'escala que accedeix a la planta noble i recull l'aigua de les teulades que emmagatzema a la cisterna soterrada. També aporta llum, car les principals finestres, portes i obertures hi aboquen. La sala és l'àmbit residencial principal. Se situa al primer pis, al capdamunt de l'escala i vora la torre (fig. 18).

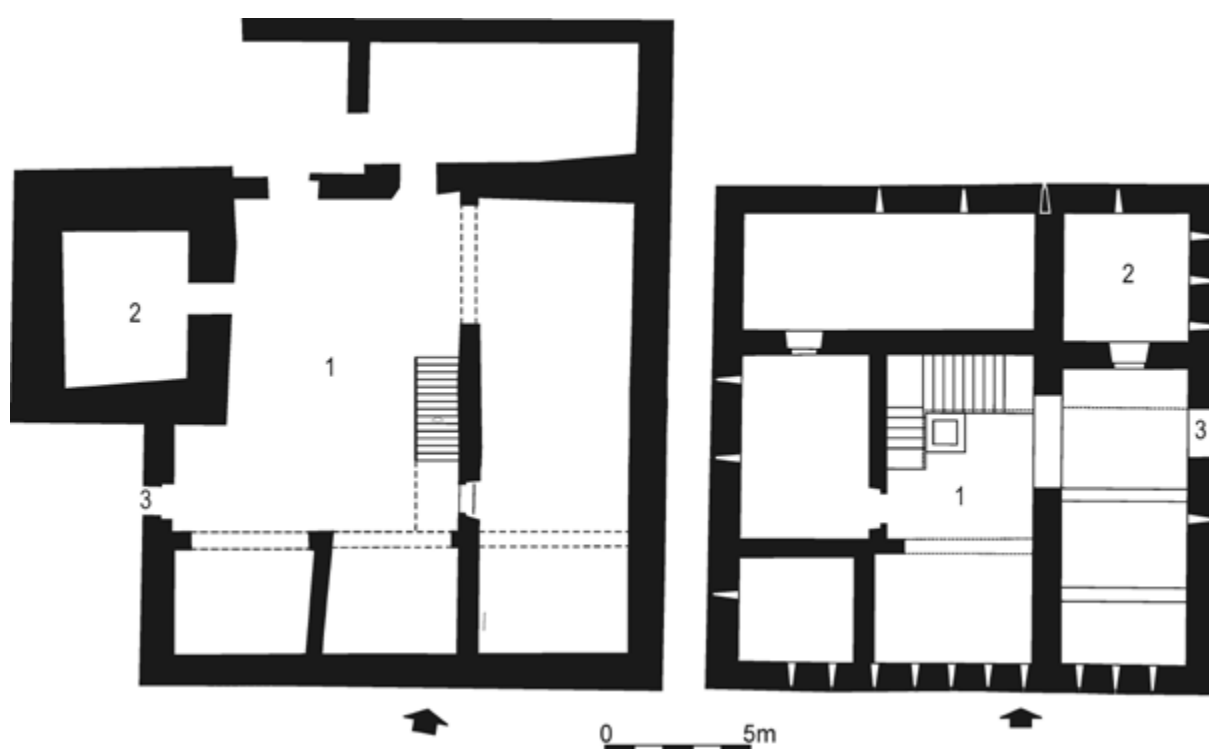

Figura 18. Plantes de cases fortes; a l'esquerra, el mas Sitjar i a la dreta, la torre Ferrana de Montfullà. Les proporcions i distribucions són similars i defineixen un recinte quadrat amb un pati central (núm. 1) on hi trobem la cisterna i l'escala d'accés a la planta noble, presidida per la sala. La torre (núm. 2) domina la façana principal i se situa a prop de la porta d'entrada al recinte (núm. 3).

Amb les dades exposades, podem entendre la composició arquitectònica general de la casa forta o *stallium* medieval dels Llorenç, però amb escassa o nul·la percepció de molts dels detalls que la conformaven. També desconexim si va ser objecte de reformes en el període.

LES TERRES I POSSESSIONS DELS LLORENÇ A SALT

La documentació medieval conservada dels Llorenç de Salt es relaciona estretament amb les possessions de la família. Principalment eren terres: camps, horts i feixes que tenien al voltant del mas, però també escampats pel pla de Salt, no essent aquesta una especificitat de

les possessions dels Llorenç, sinó una característica de caire més general (To, 1999, 33; Lluch i Mallorquí, 2003, 55).

Resulta evident que la seva posició i fortuna es fonamentava en la propietat agrària complementada amb l'activitat dels molins. L'inici documentat la situa a principis del segle XIII, quan Galceran de Cartellà establia a Pere Llorenç de Salt dues coromines (ADG Pergamins de Sant Feliu de Girona, 1211) i diferents peces de terra el 1210: dos quadres del lloc anomenat Matella, que havien estat de Ramon Torell, del mas Guic, amb el nom de Camp del Roure, una coromina anomenada Lledó o Rodó i una altra coromina que era situada sota la coromina Bonafós (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 23). A més d'aquestes terres, en aquell moment també en tenia d'altres a benefici dels Cartellà. Pel conjunt de terres, a excepció de les coromines, prestava el sèptim, el delme i dotze diners per Nadal. Per les coromines, el sèptim, però no el delme. A aquestes terres cal sumar-hi una feixa de terra que el 1249 Ramon Artau tenia per Pere Llorenç (Mallorquí, 2015, 223), (ADG. Sant Feliu de Girona, pergami núm. 84).

No obstant això, el predi de l'actual mas Llorens pertanyia a Ramon Llorenç, germà de Pere Llorenç, que s'esmenta en la compra d'una feixa veïna a l'*stallium* o casa forta que tenia vora l'església de Sant Cugat el 1233 (ADG. Mitra, Delmes. E. Bernat Esteve, canonge i notari públic de Girona f. 42). Uns anys abans, el 1218, havia comprat el camp Colomer del pla de Salt. Era un quadró de terra i borda per a construir cases. També adquiriren els drets d'una feixa i horta de Pere Esteve. La venda es feu per 500 sous i se salvà l'alberga de quatre cavallers que rebia Bernat de Cartellà, amb prestació de quatre sous, el qual va rebre per a l'aprovació 250 sous. També fou aprovada per Bernat Sanchís (AMS FMS, lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes). El 1234 comprava a Maria Moner i al seu marit Pere Esteve una feixa de terra en el paratge Matella al pla de Salt (AMS FMS, lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes). Finalment, el 1242 adquiria drets sobre una terra ubicada al nord-oest del mas i que tenien Pere i Bernat Engilbert. Era una peça gran, ja que limitava a orient, amb la feixa comprada el 1233; al sud amb el camí ral d'Amer; a ponent, amb la riera de Mus i, a nord, amb el riu Ter (AMS Fons marquès de Camps, lligall 52, 1.2.12 definicions).

Les referències exposades assenyalen l'existència de dues branques patrimonials Llorenç a Salt, emparentades, però diferenciades, i la presència d'un mas Llorens fortificat anterior al 1233. En ambdós casos, la tinença emanava de la senyoria dels Cartellà, senyors feudals del castell de Cartellà, que la disposaven per meitats amb Sant Feliu de Girona. El 1272, Ramon de Cabrera, hereu dels Cartellà, la venia a Guillem de Montgrí, sagristà major de la seu, per 7.000 sous. Entre els béns hi figuraven dos masos Llorenç, el d'en Ramon i el d'en Berenguer, fills de Pere i Ramon Llorenç respectivament (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 36). Les rendes del domini varen servir per dotar un benefici instituït per Guillem de Montgrí, sagristà major de la seu, el 1273 que havia de mantenir el prevere de la capella del seu palau (ADG Dotatives de fundacions de la seu, D-2, f15-17v, doc. núm. 101).

El 1275, Ferrer de Campllong, primer obtentor del benefici de la dita capella, va endegar un capbreu dels seus dominis a Salt. Per nombre i volum de possessions, el major capbrevant era Berenguer Llorenç, fill del Ramon que apareixia com a propietari del mas Llorens el 1233. També hi figurava un altre tinent destacat: en Ramon Llorenç, cosí de l'anterior, fet que palesa la continuïtat d'ambdues branques Llorenç (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 45).

Un fet transcendent fou la unificació del patrimoni de les dues línies familiars dels Llorenç. El procés es devia iniciar en temps de Berenguer Llorenç, esmentat abans, ja que el 1275 capbrevava una bona part de les terres que havien pertangut al seu cosí Ramon i es completava

versemblantment en temps de Ramon Llorenç, fill de l'anterior Berenguer, que devia rebre, per herència o per compra, les tinences del seu oncle; l'altre Ramon Llorenç i fill d'en Pere, del qual se'n perd el rastre a partir del 1275. La hipòtesi es fonamenta en la compra realitzada el 1288 per Martí de Sitjar, amo del mas Sitjar de Salt, de dominis censals sobre les propietats d'ambdues branques Llorenç, és a dir, el mas Llorens anomenat *mansum Laurentium superiorem* i la coromina de Cartellà, aquella on s'havia establert Pere Llorenç el 1210 (*supra*) (Biblioteca de Catalunya, pergami núm. 120, reg. 185 i ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 54). L'anàlisi del capbreu realitzat en temps del seu besnet, Berenguer Llorenç, el 1359 ho confirma, car es constata que era l'únic propietari de l'antic patrimoni de les dues branques Llorenç de Salt (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia Major, pergami núm. 132).

Les terres dels Llorenç aplegaven proporcionalment un percentatge notable en el context del benefici de la dita capella, encara que no únicament, ja que també en tenien altres per diverses institucions eclesiàstiques, com el monestir de Sant Daniel (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 23) o Sant Pere de Galligants (ADG, Pergamins de Sant Feliu). Una estimació aproximada la proporciona el *Llibre Verd dels feus de l'arxiu Diocesà*, on consta un registre dels delmes episcopals confeccionat l'any 1362 per encàrrec del bisbe Berenguer de Cruïlles. En relació amb la parròquia de Salt, el delme dels esplets percebut del domini de la capella de la casa del sagristà major de la seu s'aplicava sobre unes 60 vessanes, de les quals unes 50 corresponien a les possessions dels Llorenç (Roura, 1980, 17). Aquesta devia representar la raó principal per la qual els hereus Llorenç esdevingueren successivament els seus batlles a Salt durant el segle XIV (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergamins núm. 65, 132 i 138).

Els capbreus dels anys 1275 i 1359 (*supra*) esdevenen les peces clau per entendre l'abast de les possessions dels Llorenç. Del primer es conserva l'original en pergami i una còpia del 1627 també en pergami (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 45). Del de l'any 1359 es conserven dues versions; una en pergami original a l'arxiu Diocesà de Girona amb data del 30 de juny (ADG, Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 132) i una altra que és un resum manuscrit amb informació complementària realitzat al segle XIX procedent del fons del marquès de Camps a l'Arxiu Municipal de Salt (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 63, capbreus).

Per bé que es complementen, conceptualment es diferencien; el del 1275 és el capbreu de les possessions a domini del benefici de la capella de la casa del sagristà major, dels Llorenç i d'altres tinents. En canvi, el del 1359 és el capbreu que confessa Berenguer Llorens de totes les possessions que té a Salt amb independència de la senyoria. El darrer document descriu que Berenguer Llorenç era batlle a Salt pel dit benefici per raó del mas Llorens amb les terres cultivades i les ermes, els homes i les dones i el cens agrari. A banda del mas tenia 30 possessions més amb terres alodials pròpies, altres per la dita capella i per altres senyories que també es descriuen. Els dos capbreus anoten l'extensió de les diferents finques en vessanes, parellades i jornals de bou o jovades. Són mesures agràries de superfície habituals a l'època medieval. La vessana contenia 900 canes quadrades, essent la cana una vara de vuit pams i el pam ordinari de Girona 19,47 cm, la vessana equivalia a 2.187 m² o 0,2187 ha (Romero, 1945, 10) (fig. 19). La parellada equivalia a una vessana i quart i la jovada o jornal de bous a dues vessanes.

De la relació de finques i mesures exposades en el capbreu del 1275, Berenguer Llorenç disposava de 54 parellades o 67,5 vessanes pel dit benefici. Del capbreu del 1359 es desprèn que Berenguer Llorenç, per raó del seu mas, disposava de 60 vessanes pel mateix benefici, a les quals cal sumar-hi altres 24 vessanes més per drets sobre terres d'altres masos de Salt que tenia també per dit benefici: sis jovades del mas Artau, dues del mas Guic, dues del mas Barrera i dues més de dejú, i un quart del molí d'en Martorell en el molinar de Tudela. En total

assolia 84 vessanes. A banda, gaudia de 21 vessanes de terra en franc alou i unes 21 vessanes més per altres senyories. Així, el còmput general de les possessions de Berenguer Llorenç a Salt superava les 120 vessanes, unes 126 aproximadament. En tot cas, per sobre de les 50-100 vessanes de mitjana calculada en altres localitats (To, 2005, 512).

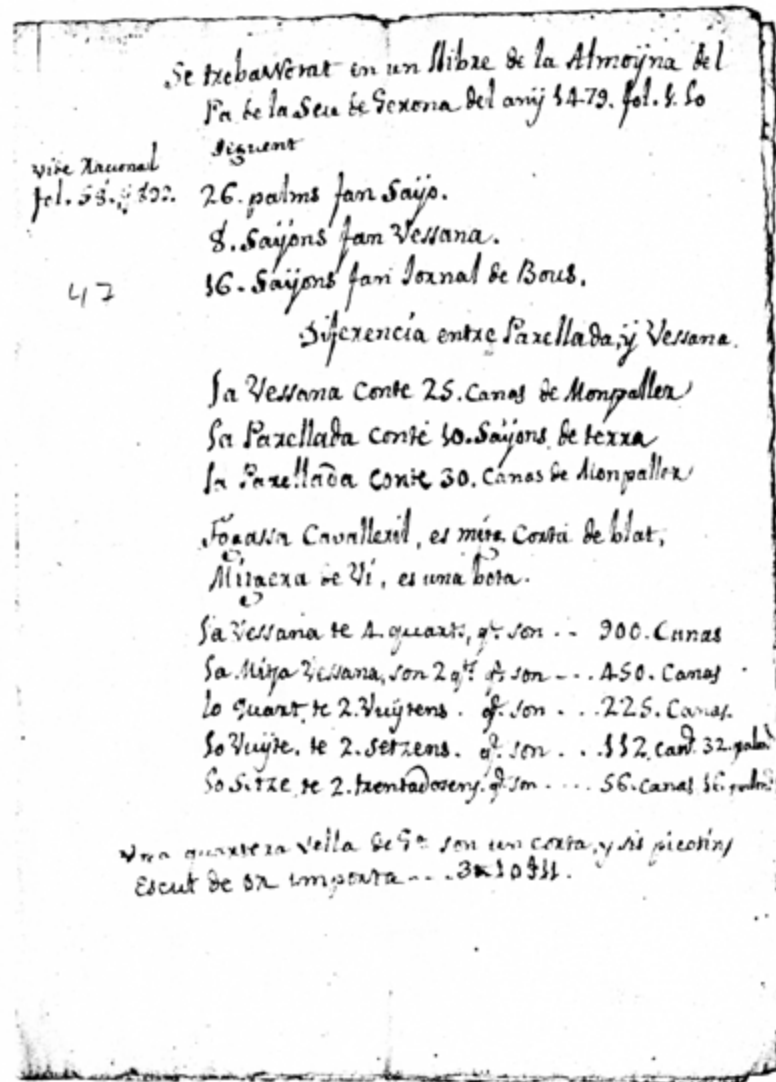

Figura 19. Les proporcions entre les diferents mesures agràries de superfície medievals es poden apreciar en aquest full procedent d'un antic llibre de comptes de l'Almoina del pa de la Seu de Girona.

La comparació en xifres convida a creure que, en els 84 anys que separen els dos capbreus (1275-1359), el Llorenç van incrementar sensiblement les possessions a Salt. Tot i alguna venda com la que efectuà Berenguer Llorenç a Ramon Mut d'una casa i terres pel preu de 70 sous (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 120), hi va haver noves adquisicions, com ara la del camp Folquer el 1289 i la d'una terra al lloc de Matella el 1293 a domini de la sagristia segona de la seu (AMS Fons marquès de Camps, lligall 24, 1.2.6.1 compra-vendes i lligall 27, 1.2.6.8. 2 cessions i donacions). Tanmateix, cal matisar el guany atès que el 1275 s'esmenten les terres en feu dels Llorenç però no es descriuen, i que Ramon Llorenç encara posseïa el seu propi mas i la coromina de Cartellà.

Els Llorenç eren pagesos remences dels Cartellà, primer, i del benefici de la sagristia major de la seu des del 1273. Això no els va impedir aconseguir una generosa extensió de possessions a Salt durant els segles XIII i XIV, ans al contrari, els va permetre l'accés a la batllia per la dita institució durant tot el segle XIV i actuar en clau de superioritat davant altres famílies pageses. Al seu torn eren senyors de terres i masos i àdhuc tenien homes propis, com els habitants de la borda Gener al segle XIII (Donat, 1999, 61-63). No obstant això, el domini directe d'aquesta borda es vengué al tresorer de la Seu i oncle, Bernat de Salt, el 1261. El dit Bernat la donà a l'Almoina del Vestuari, el 1272 (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Fontcoberta, 5-17).

Malgrat que la documentació consultada resulta gasiva, indubtablement, els Llorenç devien sots-establir moltes de les terres lligades al mas. Això explicaria la clara reducció de superfície de diverses coromines, camps i feixes amb nom propi entre 1275 i 1359. Així, el camp de l'Om passava de set parellades o vuit vessanes i tres quarts a sis vessanes, el camp de Colomers de deu vessanes a set i el camp Portell de sis parellades a sis vessanes. Tret de casos puntuals, no es pot atribuir a un procés d'alienació de la propietat, car com s'ha observat globalment, les possessions es mantenen i, fins i tot, augmenten lleugerament durant el període. Més aviat, es tracta d'una reparcel·lació de les finques; el 1359 descobrim diverses peces de terra amb el mateix topònim, és a dir, que pertanyien a la mateixa unitat agrària.

Gràcies a les afrontacions sistemàtiques de les finques en els capbreus esmentats és possible reproduir-ne la distribució sobre un mapa, però no l'actual, fressat d'edificis i carrers nous, sinó damunt la base dels ortofotomapas corresponents al vol del 1946, un moment en el qual el paisatge de Salt era encara plenament rural i on la distribució dels camps i terres es poden encara mesurar en vessanes i parellades (fig. 3). La numeració que hi apareix assenyala les diferents peces de terra que conformaven les possessions dels Llorenç i alguns indrets que s'hi relacionen com a referència geogràfica i toponímica. A continuació es detallen (fig. 20):

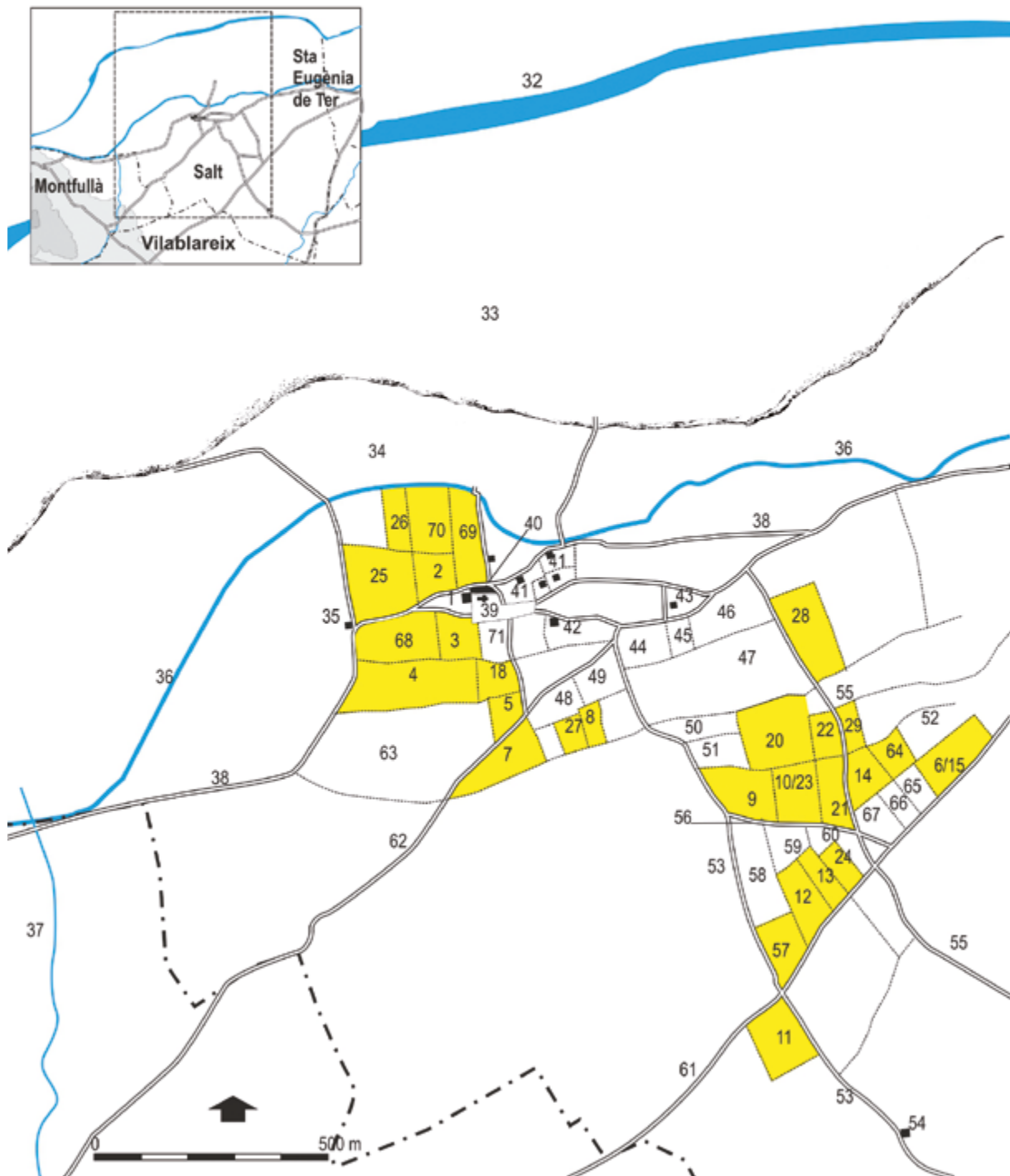

Figura 20. Mapa de les possessions dels Llorenç a mitjan segle XIV. En groc s'han marcat les diferents peces de terra. Els números corresponen als punts d'interès que es descriuen en el text.

1 i 2) El mas Llorens. El 1359 afrontava, a orient, amb el cementiri i amb l'església de Sant Cugat de Salt. Comprendia l'edifici i una terra adjacent (núm. 2), una trilla que també es definia en el capbreu del 1275.

3) El 1359 era un hort i farraginal de tres vessanes de Berenguer Llorenç a domini de la capella de la sagristia major de la seu. Formava part d'un prat proper a les cases del mas Llorens per la banda de migdia i més enllà de la via pública i reial.

- 4) Peça de terra de tres jornals de bous de Berenguer Llorenç el 1359. Al capbreu del 1275 s'integrava a l'anomenada coromina Cartellà, una de les dues que Galceran de Cartellà establí a Pere Llorenç el 1210 (ADG Pergamins de Sant Feliu de Girona, 1211).
- 5) El 1359 era una feixa de terra anomenada Dolç (*Dolce*) de dues vessanes i mitja que era possessió de Berenguer Llorenç. El 1275, en canvi, era un camp més extens que tenia Ramon Lledó del mas Lledó de Salt.
- 6 i 15) El 1359 eren dues feixes contigües dels Llorenç en el lloc de Feixa Torta. Una contenia tres vessanes.
- 7) Camp de l'Om (*Ulmo*) de set parellades o vuit vessanes i tres quarts el 1275 i sis vessanes el 1359.
- 8) Feixa en el pla del camp de l'Om anomenada Pixamanyes, de dues vessanes el 1359.
- 9) Camp de Colomers. Fou comprat pels Llorenç el 1218 (AMS FMS, lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes). El 1275 amidava vuit parellades o 10 vessanes. El 1359 s'havia reduït a set vessanes que es tenien per la dita capella.
- 10) Camp proper a Colomers anomenat Matella (*Matela*). L'havia adquirit Pere Llorenç el 1217 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 23). Tant el 1275 com el 1359 abastava sis vessanes de terra que es tenia per dita capella i una extensió sense especificar pel Ferial de la seu.
- 11) Terra propera a la casa (*domus*) de Sitjar anomenada Camprodó (*Camprodon*). Pertanyia als Llorenç per compra feta per Pere Llorenç el 1217 quan era una coromina (AMS Fons marquès de Salt, lligall 23). Des del 1273 es tenia pel benefici de la dita capella. El 1275 contenia deu parellades o dotze vessanes i mitja. El 1359 s'havia reduït a sis vessanes.
- 12) Camp Portell. Antic domini dels Cartellà que passà a la sagristia major de la seu. Era una altra de les adquisicions que feia Pere Llorenç el 1217 (AMS Fons marquès de Salt, lligall 23). Les sis parellades que contenia el 1275 s'havien reduït a sis vessanes el 1359.
- 13) Feixa de terra de tres vessanes del camp Vallbera que es tenia per la dita capella.
- 14) Camp de sis parellades el 1275 i sis vessanes el 1359. Conegut amb el nom de Feixa Torta, es tenia a domini de la dita capella, excepte una vessana que es tenia pel monestir de Sant Daniel i una altra en franc alou.
- 16) El camp Cortal (*Cortall*) que no s'ha pogut ubicar amb precisió. Afrontava, a occident, amb la via del rec Comtal.
- 17) El 1359, Berenguer Llorenç tenia per la capella de la casa del sagristà major sis jovades (*iovas*) del mas Artau, dues jovades del mas Guic, dues jovades dels hereus del mas Barrera i dues jovades de Dejun. El capbreu no detalla cadascuna de les peces i, en conseqüència, no s'han fixat al mapa.
- 18) Clos de tres vessanes del mas Llorens, del qual, una tercera part la tenia per Bernat de Sitjar. La resta formava part de les possessions del mas des dels inicis del segle XIII.
- 19) Feixa de dues vessanes del camp dit de Salom (Salom) que es tenia pel monestir de Sant Pere de Galligants. El 1359 afrontava, a orient, amb un honor propi pel dit benefici de la capella i, a occident, amb honor d'en Bayer de Girona. Malauradament no l'hem pogut ubicar amb precisió i, per tant, no figura en el mapa.
- 20) Camp anomenat Folquer. El 1359 contenia vuit vessanes i Berenguer Llorenç el tenia per l'altar de la Santíssima Trinitat de la seu. El nom prové del cognom Folquer o Facher en els documents. Probablement contenia un mas. Si més no, consta l'existència d'un mas habitat per Berenguer Folquer. El 1177, essent difunt el dit Folquer, el mas fou objecte de donació per Gausfred Estèrria a Andreu Guifré (ADG. Arxiu Capitular, pergamins de la seu, 00405). La propietat dels Llorenç venia per compra feta el 1289 a Ferrer Vilardell i la seva muller, Ermessenda, que el tenien per la seu de Girona. En aquell moment era més gros, ja que, per ponent, s'estenia fins al camí públic (AMS Fons marquès de Camps, lligall 27, 1.2.6.8. 2 cessions i donacions).
- 21) Peça de terra anomenada Matella (*Matela*) de quatre vessanes, que es tenia pel monestir de Sant Pere de Galligants.
- 22) Quadró de terra del lloc de Matella (*Matela*) de tres vessanes, que es tenia per l'església de Sant Feliu de Girona.

24) Peça de terra al pla de Salt en el lloc de Vallbera (*Val Bera*) que es tenia per l'església de Sant Cugat de Salt.

25) El 1359 era un camp de vuit vessanes en franc alou anomenat quadre de Blanc.

26) Feixa alodial en franc alou anomenada Sa Coromina de tres vessanes el 1359. Afrontava, a orient, amb un camp de Berenguer Llorenç pel benefici de la capella de casa del sagristà major i, a occident, amb honor d'Artau.

27) Feixa en franc alou en el lloc de Pixamanyes. El 1359 contenia dues vessanes.

28) Camp anomenat de Pabordia, de quatre vessanes el 1359. El 1248 pertanyia a Berenguer Llorenç (ADG Diplomataris de Sant Feliu de Girona).

29) Peça de terra del camp de Matella de dues vessanes que el 1359 figura com a pertinença en franc alou.

30) Berenguer Llorenç tenia el 1359 un quart del molí d'en Martorell en el monar de Tudela en franc alou. El capbreu esmenta que fou de principis del seu mas.

31) Hort en franc alou que Arnau Ferrer tenia per Berenguer Llorenç el 1359. No s'ha pogut ubicar en el mapa. Afrontava, a orient, amb honor d'en Barrera i, a occident, amb un altre honor d'Arnau Ferrer.

32) El riu Ter. El curs que reflecteix el mapa és l'actual. A l'època medieval possiblement s'acostava més a l'horta nova, l'actual horta del Comú (Donat, 1999, 16-17).

33) Aiguadeixos del Ter.

34) Al segle XIV era un espai d'horta amb parcel·les delimitades per recs subsidiaris del rec Monar. Per aquesta raó, els documents medievals l'anomenaren Illes del Ter. Malgrat que els Sitjar foren els promotors principals d'establiments a la zona (Donat, 1999, 89-90), sabem que els Llorenç hi tenien interessos. Anotem en aquest sentit que, el 1288, Martí de Sitjar reconeixia a Berenguer de Torrentà, rector de la capella de la sagristia major de la seu, la compra de drets censals sobre el mas Llorens i altres terres que en depenien. Entre les possessions afectades hi havia la Coromina de Cartellà. Era molt extensa, ja que, per migdia, aplegava terres del pla de Salt i per tramuntana amb el molí anomenat d'Arenys i una peça de terra i un molinar que eren en el riu Ter (Biblioteca de Catalunya, pergami núm. 120, reg. 185).

35) El mas Artau. És conegut des del segle XII. La família del mateix cognom que el regentava ha estat ressenyada a través de la documentació dels segles XIII i XIV (Donat, 1999, 50-51). Perfilava un patrimoni notable i dispers, però amb un nucli principal a ponent de la coromina de Cartellà dels Llorenç (Biblioteca de Catalunya, pergami núm. 120, reg. 185). La ubicació del mas ha estat possible mercès a diversos indicis documentals. Veiem que una part important de les possessions del mas es tenien a senyoria dels Cartellà. De fet, Ramon Artau, en el testament redactat el 1240, feia memòria del seu senyor, Bernat de Cartellà (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1240). El domini era comprat pel sagristà major de la seu el 1272 (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, pergami núm. 36) i seguidament traspassat al benefici de la capella de la casa del sagristà major de la seu (ADG Dotacions de fundacions de la seu, D-2, f15-17v, doc. núm. 101). Així, el mas Artau i altres terres pròpies eren capbrevats el 1275 (*supra*). En el capbreu del 1359, Berenguer Llorenç reconeixia un camp anomenat quadre de Blanc de vuit vessanes que pertanyia al dit domini (núm. 25 del mapa). Afrontava, a occident, amb l'honor de la casa del mas Artau mitjançant una via. Aquest camí era un ramal del camí ral de Girona a Amer que enfilava en sentit nord en direcció al riu Ter. Des de mitjan segle XIV, els Artau van vendre i alienar progressivament terres del mas que, en part, van servir per formar i consolidar les possessions del mas Ribot. És el cas de la venda efectuada per Francesc Artau, hereu del mas Artau de Salt, a Berenguer Ribot i Margarida, esposos de Salt, d'una feixa situada a l'indret de Pedroses pel preu de 120 sous (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1352).

36) L'actual sèquia Monar era coneguda com a rec Comtal o rec Monar.

37) Riera de Mus. A l'època medieval sovint s'esmenta com a límit i partió de finques. El recorregut era més llarg que l'actual, ja que desguassava al riu Ter. Es pot apreciar, per exemple, en una venda de drets sobre una peça de terra de Salt atorgada el 1242 per Pere Engilbert i el seu fill, Bernat, a favor de Ramon Llorenç. Pels límits expressats s'aprecia que era situada al nord del camí d'Amer i que

arribava fins al riu Ter. L'afrontació occidental era l'esmentada riera (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 52, definicions 1.2.12).

38) Via de Girona a Amer. El 1359 és esmentada com a una via pública i reial.

39) Cementiri parroquial de Sant Cugat de Salt. Abasta una forquilla cronològica àmplia; des del segle IX, com a mínim, fins al final del segle XIX, moment en el qual es decidia el trasllat a l'emplaçament actual en un nou recinte tancat i aleshores allunyat del nucli urbà, cap al sud-oest. A l'època medieval comprenia un espai considerable. De nord a sud, s'estenia des de l'església fins al camí ral i més enllà. Ho palesa el capbreu del 1359, ja que un prat de tres vessanes situat al sud del mas i del camí esmentat afrontava, a orient, amb el cementiri (núm. 3 del mapa). Per la banda de ponent limitava amb l'edifici del mas Llorens. De fet, les excavacions del segle passat van demostrar que la meitat est del mas actual es va edificar dins l'àrea funerària (*supra*). En relació amb el límit oriental sabem que arribava fins al cap de llevant de l'actual plaça de les Llúdrigues. El 1991, es realitzava una intervenció arqueològica de control sobre les obres de la instal·lació de la xarxa soterrada de gas a la plaça de la Vila, davant l'església de Sant Cugat, i a la veïna plaça de les Llúdrigues. En un recorregut lineal de més de 122 m de llargada i una superfície estimada de més de 2600 m², s'identificaven multitud d'enterraments arreu. La concentració de tombes era notable amb superposicions de fins a tres nivells diferents en punts prou distants de l'església com és la plaça de les Llúdrigues (Alberch, 1992, 150-158).

40) Cases en alou d'Arnau de Campllong, mercader de Girona, el 1326. Una era habitada pel rector de Sant Cugat, que la va comprar. Després de la seva mort el 1331 acabaren traspassades al benefici de l'altar de Santa Maria de l'església de Salt. Per la banda nord limitaven amb unes cases de Ramon Llorenç (Donat, 1999, 34-35).

41) Cases pageses situades a l'est del cementiri parroquial. Als segles XIII i XIV, eren del domini de l'Almoina del pa de la seu de Girona. En un capbreu del 1252 Jaume Barrera hi confessava les seves cases amb el quintà i el farraginal. També hi havia les cases d'en Teulada i d'en Païssa (Donat, 1999, 34).

42) Mas Mut. És un altre dels masos antics de Salt que sovint apareix esmentat a la documentació medieval dels Llorenç en relació amb els límits de moltes finques.

43) El mas Guic. Algunes de les seves possessions eren a senyoria del benefici de la capella de la casa del sagristà major de la seu. Tanmateix, bona part de les terres eren de domini de Sant Feliu de Girona, ja que pertanyien a la coromina Falcona (vegeu núm. 47 del mapa). El mas i la terra estricta definien una peça d'una vessana d'extensió. El 1359, Arnau Guic el capbrevava anotant que era voltat de camins per les quatre bandes (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 64, carpeta 4.1, capbreus, 1359, 8 de març).

44, 45 i 46) Respectivament, el honors de Ferrer Esteve del mas Esteve, del mas Guic i de Ramon Pere del mas Mut. Apareixen com afrontació septentrional de la coromina Falcona els anys 1248, 1262 i 1288 (ADG Diplomatar de Sant Feliu de Girona, 1249 i Pergamins de Sant Feliu, 1263. Biblioteca de Catalunya, pergami núm. 120, reg. 185).

47) Coromina Falcona. Era una extensa peça de terra veïna de les possessions dels Llorenç. Precisament el primer esment es registra en descriure l'afrontació de llevant d'una des de les dues coromines que Galceran de Cartellà establia a Pere Llorenç el 1210 (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1211). En origen el domini era laic, ja que el tenia en feu Guillem de Paba, cavaller d'Aiguaviva i principal senyor del terme de Montfullà (Mallorquí, 2013, 82-107). El 1210 ja havia passat a Salomó Bonafós, jueu de Girona, que el 1248 l'establia a Domènec Tomàs del mercadal de Girona (ADG Diplomatar de Sant Feliu de Girona, 1249). El seu fill, Bonanasc Salomó, jueu resident a Barcelona, venia el 1262 el feu de la coromina Falcona a Ramon de Sant Jaume, cabiscol i prepòsit de la pabordia de Tordera de Sant Feliu de Girona (ADG Pergamins de Sant Feliu de Girona, 1263). Mesos després, l'agost del 1263, Tolosa, muller de Guillem de Fellines i filla de Domènec Tomàs, definia al cabiscol els drets que tenien sobre la coromina (ADG Diplomatar de Sant Feliu, 1263). El 1284 Pere Mut, fill de Ramon Pere, i Tomàs Fellines, fill de Tolosa Tomàs, venien els drets sobre el mas Guic (*Ginaldi*) a Arnau de Prat de Vilablareix (ADG Pergamins de Sant Feliu, 1284).

48 i 49) En el capbreu del 1359 hi figuren, respectivament, els honors d'en Baier i del mas Mut.

50) Peça de terra identificada el 1359 amb l'honor d'en Codina (*den Cudina*). Els Codina eren pagesos que van desaparèixer de Salt pocs anys després de la pesta del 1348 (Donat, 1999, 50).

51) El 1359 era l'honor d'en Llor de Montfullà. Probablement fou establert el 1343 per Guillem Ramon de Vilar, canonge i paborde de Tordera de Sant Feliu de Girona, amb cinc vessanes de l'antiga joeria de Sant Feliu de Salt (ADG Pergamins de Sant Feliu. Pabordia de Tordera, 5).

52 i 60) El 1359 eren terres i honor del mas Mascardell. Formava una extensa coromina que era travessada pel camí Monar el 1338 (vegeu el núm. 55 del mapa) (Donat, 1999, 28 i nota 70).

53) Camí de Salt a Quart i Palol d'Onyar. Passava pel mas Sitjar i Palau Sacosta [Mallorquí (coord.) 2016, 33 i 47]. El capbreu del 1359 l'esmenta com a via pública.

54) El mas Sitjar. Era un *stallium* o casa forta propietat dels Sitjar, burgesos de l'elit urbana de Girona i uns dels principals possessors de terres i drets a Salt. L'origen remunta al 1160, quan l'arquebisbe de Tarragona, Bernat de Vilademuls, actuant com a sagristà de la seu de Girona, donava a Berenguer Sitjar la coromina situada en el pla, en l'honor de la sagristia de la seu, on hi havia de construir un mas (ACSG, Llibre Gran de la Sagristia major, 111)

55) Camí que menava als molins del rec Monar. En el capbreu del 1359 és anomenat via Monar o via Monera. Amb noms similars l'esmenten altres documents medievals (...) *via moneria per qua itur ad molendinarie Tudela* (Donat, 1999, 28, nota 69). En el plànol de 1865 aquest camí encara apareix i és citat com a camí Vallbera.

56) Torrent de Fontllobrega. Era un petit afluent de la riera Maçana. En el capbreu del 1359 s'esmenta diverses vegades en relació amb els límits d'algunes finques. S'anomena indistintament torrent, camí o carrer fet, que palesa l'ús que tenia quan el curs era eixut.

57) Peça de terra que tenia Berenguer Llorenç el 1359 pel monestir de Sant Daniel. Ramon Llorenç, pare del dit Berenguer, la capbrevava el 1324 fent constar que es tractava d'un hort de dues parellades d'extensió (Pergamins del monestir de Sant Daniel de Girona, 1324-07-02).

58) Honor del mas Sitjar el 1359.

59) Honor del mas Barrera el 1359.

61) Riera Maçana. El 1359 es descriu com el camí o via pública de Vilablareix. El traçat i el recorregut del camí coincidia amb el de la riera Maçana, però el document no l'esmenta mai, fet que pot assenyalar l'ús principal de la llera quan era eixuta, és a dir, la major part de l'any.

62) Via pública a Montfullà. Apareix com a referència i límit de diverses terres de Berenguer Llorenç el 1359.

63) El 1359 eren terres de l'honor del mas Artau.

64) Peça de terra de dues parellades que formava part de l'anomenada Feixa Torta. El 1324 la tenia Ramon Llorenç pel monestir de Sant Daniel (Pergamins de Sant Daniel de Girona, capbreu, 1324-07-02) i el 1359, el seu fill Berenguer.

65, 66 i 67) Parcel·les de terra de la Feixa Torta. El 1359 Arnau Guic en capbrevava una de dues vessanes situada a la confluència del camí Monar i el torrent de Fontllobrega (núm. 67) (AMS, Fons marquès de Camps, lligall 64, carpeta 4.1 capbreus). Les altres dues pertanyien al mas Martorell i al mas Esteve.

68) El 1359 era un prat de l'honor del mas Artau que tenia Berenguer Llorenç per la dita capella.

69) El 1359 era un honor de Berenguer Llorenç que tenia per Bernat de Sitjar

70) El 1359 era una trilla de Berenguer Llorenç que tenia per la capella de la sagristia major.

71) El 1359 era un clos del mas Mut.

Després del 1359, la superfície de terres manades pels Llorenç continuaren augmentant. Un dels àmbits de creixement es fonamentà, a poc a poc, en les antigues explotacions del mas Artau, documentades al Salt de mitjans de segle XIII (Donat, 1999, 50-51). Concretament, el 10 de juny de 1381 compraren una peça de terra a Francesc Artau que era de domini directe de Bernat de Sitjar. Uns anys més tard, el 17 de maig de 1385, la compra encara fou més

considerable: unes cases i les seves terres, juntament amb un tancat de 30 jornals de bou per un preu de 3.300 sous que es tenien per domini directe de Sitjar, per la capella de la Casa de la Sagristia Major de la seu gironina, la pabordia Xunclà de Sant Feliu de Girona i el convent de Sant Damià. Aquell mateix dia s'efectuava una altra compra d'unes cases anomenades Artau i de les seves terres, algunes d'elles unides a la gran horta del mas Llorens: concretament eren quatre peces de terres repartides arreu de la parròquia i de domini directe de Nostra Senyora dels Àngels de la Catedral de Girona, Sant Miquel de Brunyola i dels Sitjar. Una d'elles amidava dues vessanes i, una altra, quatre (AMS. Fons marquès de Camps, lligall 25, carpeta 1.2.6.1). Quatre anys més tard s'efectuà una compra-venda d'un cens de pensió anual de 3 mitgeres de blat. Aquest cens era per dos camps que pertanyien també al mas Artau, una d'elles la seva quintana. La venda es feu efectiva per 10 lliures que es pagaren a l'acte. Sens dubte, els Llorenç, com en d'altres casos, saberen treure profit de les dificultats d'altres famílies pageses emprant la seva posició de batlles (Benito, 2001, 115).

A partir de finals del segle XIV hi ha un buit notable en la documentació que perdura fins inicis del segle XV, en què un nou augment de la documentació senyalarà una important activitat de compra-venda de terres que opera en el marc d'una economia familiar caracteritzada per altres maneres de gestionar les propietats i per altres objectius.

L'ÈPOCA MODERNA

ELS LLORENÇ: DE LA GUERRA CIVIL AL SEGLE XVII

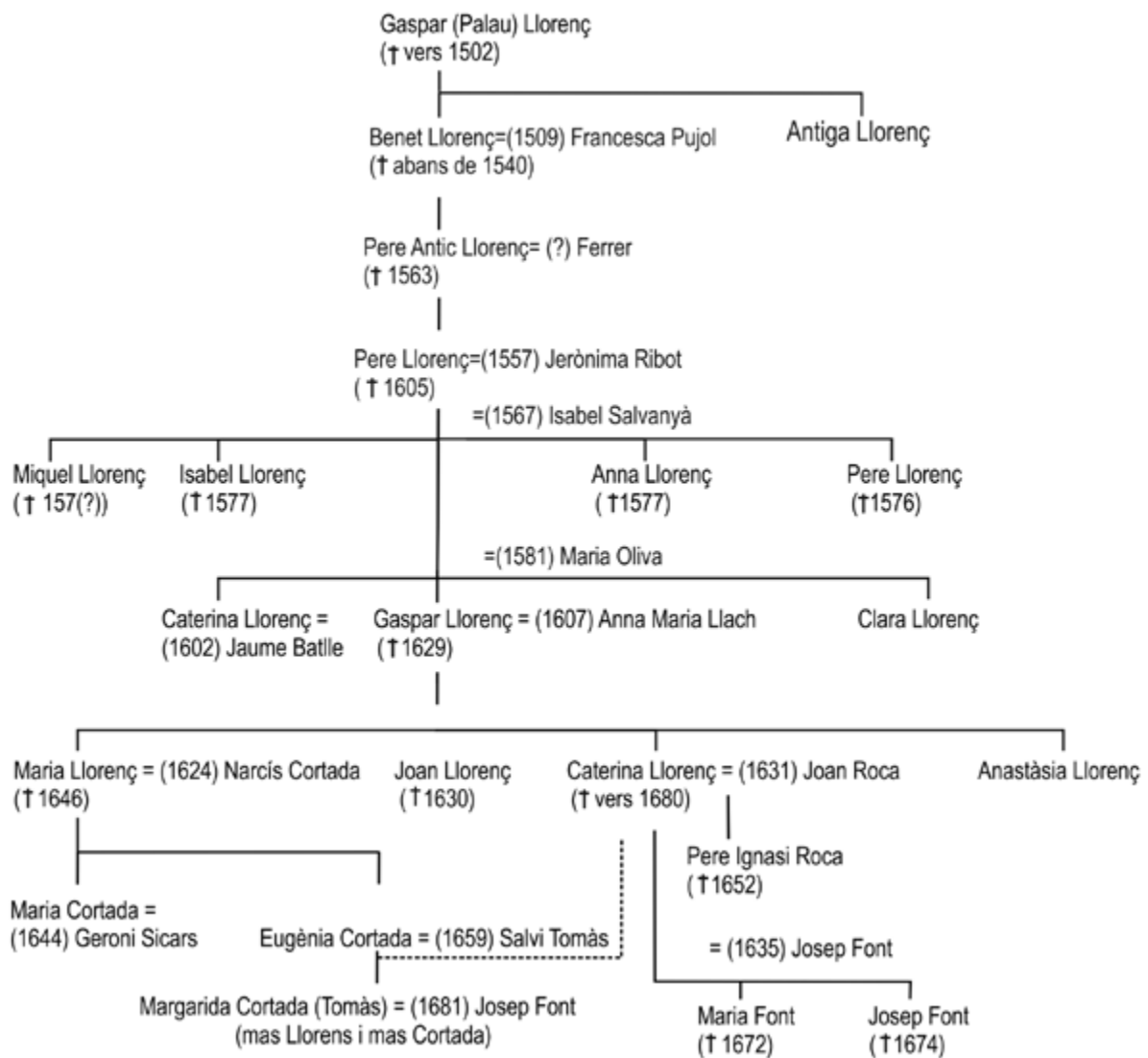

Figura 21. Quadre genealògic dels Llorenç del segle XVI a mitjan segle XVII.

Amb la mort de Ramon Llorenç es trencava la línia successòria masculina dels Llorenç de Salt. El 1434, Margarida, vídua de Ramon, nomenava hereu el seu net, Pere Palau (ADG Pergamins de la Cúria i diversos). Pere era fill de Guillem Palau i de Sibil·la Llorenç, filla, al seu torn, de Ramon i Margarida. El va succeir Joan Palau, fill seu, i després el net, Gaspar Palau. En els documents apareixen explícitament associats amb l'àlies Llorenç que devia ser el nom popular pel qual se'ls coneixia que, de mica en mica, es va anar imposant. Així, de totes les referències documentals conegudes de Gaspar, només en una apareix com a Gaspar Palau, àlies Llorenç. La resta de mencions l'anomenen directament Gaspar Llorenç.

La nova nissaga Llorenç va haver de portar els afers del mas en una època convulsa marcada per la causa remença, per una banda, i la crisi política entre Joan II i les institucions del Principat, per l'altra. Ambdós conflictes van esclatar obertament en la guerra civil dels anys 1462 a 1472. Salt i els entorns de Girona en general van patir els efectes d'alguns dels principals esdeveniments bèl·lics, car la ciutat fou assetjada dues vegades. Malgrat el triomf dels reialistes, la qüestió remença no es va solucionar. Es va encetar una segona guerra remença que no es va resoldre fins al 1486 amb la Sentència de Guadalupe.

Les notícies conegudes del període sobre els Llorenç de Salt fan entreveure que eren partidaris reialistes. Un any abans de la guerra i en el marc del conflicte institucional, Joan II es veia forçat a acceptar la Capitulació de Vilafranca, per la qual se li prohibia entrar a Catalunya sense el permís de la Generalitat. El rei delegà al Principat el seu fill, l'infant Ferran (futur Ferran II), i la seva mare, Joana Enríquez. Foragitats de Barcelona, el març de 1462 van dirigir-se cap a terres de Girona, on uns mesos abans havia esclatat la revolta remença.

Durant els anys de la guerra, l'infant Ferran recorregué diverses vegades els dominis gironins. El 16 d'agost de 1467 arribava amb el seu seguici a Salt, on establí el campament fent estada abans de la visita oficial a la ciutat de Girona que es realitzà l'endemà. Ferran s'hostatjà al mas Llorens. L'efemèride es recollia al manual d'acords municipal de Girona:

«Digmenge a XVI d.agost damunt dit arriba lo illustrissimo senyor don Fernando primogènit e loctinent general del Senyor Rey en la parròquia de Salt, venint de la vila d'Amer on havia reposat lo dia de la Verge Maria prop passat, e aquí atura ab lo seu exèrcit de gent de cavall e de peu, e en sa companyia eren l'arquebisbe de Çaragossa e don Alonso mestre de Calatrava germans seus. E exiren li a Salt lo senyor bisbe, mossèn Pere de Rocabertí capità mossèn Bernat Miquel jurat en cap de la dita ciutat ab molts de la ciutat a cavall. E dilluns a XVII del dit mes lo dit Senyor Primogènit ab los magnats de la sua cort entra la ciutat de Gerona e féu la volta de tota la ciutat e monta a la seu a fer oració après monta al castell de Geronella. Ila e après tornassen al loc de Salt, on tenia lo camp e ell posant a la casa d'en Lorens. Los jurats e alguns prohòmens a cavall isqueren a rebre lo dit Senyor al entrant, el acompanyaren fins a la exida de la ciutat» (AHMG Manual d'acords 1465-68 f. 112).

La presència de l'infant Ferran sojornant al mas Llorens en temps compromesos evidencia l'afecció reialista dels Llorenç. El gest dels Llorenç fou recompensat per la Corona. S'aprecia quan, el 1496, Joan d'Aragó, comte de Ribagorça i lloctinent general del rei d'Aragó, atenia la petició feta per Benet i Antiga Llorenç concedint-los en testament tots els drets i prerrogatives com a fills legítims de Gaspar Llorenç (*ab intestato*), és a dir, amb justícia pels mèrits prestats (AMS Fons marquès de Camps, lligall 25, 215 0001). Del document es desprèn un paper rellevant de Gaspar Llorenç, pel qual devia rebre alguns privilegis reials i la voluntat de traspasar-los en herència als fills. Dissortadament, Gaspar es documenta en vida només entre

els anys 1476 i 1502. Tot i això, atesa la notícia ara exposada i el buit documental existent entre 1456 i 1476 és molt plausible pensar que fou ell qui hostatjà l'infant Ferran (AMS. Fons marquès de Camps. Pergamins, núm. 377 i 394; lligall 26 1.2.6.5. permutes; lligall 23 1.2.4. establiments; lligall 25, 215 0001 i lligall 24 1.2.6.1. compra-vendes).

Es desconeix la naturalesa d'aquests privilegis, però, amb independència seva, la Sentència de Guadalupe del 1486 els va afavorir, ja que, «a més de comportar l'alliberament de la servitud i la fi dels mals usos, va reafirmar el complex emfitèutic feudal» (Gifre, 2012, 22). Als pagesos com els Llorenç els possibilitava la lliure contractació emfitèutica, que permetia una dinàmica més especulativa en la gestió del patrimoni. D'aquesta manera s'encetava l'època daurada del mas Llorens.

El 1502 Gaspar Llorenç, actuant com a administrador de Benet Llorenç, fill seu, comprava per 8 lliures el camp de les Feixes del mas Mut de 6 vessanes (AMS Fons marquès de Camps, lligall 24 1.2.6.1. compra-vendes). S'entén que Benet devia ser força jove encara. De fet, no es va casar fins al 1509 amb Francesca Pujol (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 203 0001). I, tret que va morir abans de 1540, les dades documentals recopilades de Benet Llorenç acaben aquí (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 204 0003).

Tanmateix, com veurem més endavant en detall, Benet fou el promotor d'una important reforma del mas a principis del segle XVI. Va bastir un cos nou d'edifici que es projectava a l'exterior, cap a migdia i nord, des de la torre de l'antiga casa forta. Articulat en dues plantes, la superior contenia una nova sala bellament ornamentada amb finestres monumentals exteriors procedents de les pedreres de Girona. Tres d'aquestes foren traslladada a principis del segle XX al mas Ribot per voluntat del marquès de Camps (fig. 22).

Figura 22. Detall de la finestra procedent del mas Llorens conservada al mas Ribot de Salt. Sota el guardapols es pot llegir «Aquesta · hobra · feu fer lo se(n)yer en Banet Lorens · a · VIII · de agost · a(n)y · M · D·XXIII».

Les dades conegudes de Pere Antic Llorenç, fill i successor de Benet al capdavant del mas, resulten gasives. El 1547 apareix venent el camp Rodó de Salt, una peça de terra de 10 vessanes, a Pere Moner, farmacèutic de Girona (AMS Fons marquès de Camps, lligall 26, 1.2.6.3 Vendes a carta de gràcia). En el quadre de defuncions de la família consta que morí el 8 de gener de 1563 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 204 0003).

Pere Llorenç, fill i hereu de Pere Antic, s'iniciava al capdavant del mas el 1563 amb la recuperació del Camp Rodó (AMS Fons marquès de Salt, lligall 26, 1.2.6.4. Revendes). El 1572 es venia un cens de 400 lliures de capital i una pensió anual de 20 lliures que recuperava dos anys més tard (AMS Fons marquès de Camps, lligall 28, 1.2.7. 2 Censals). Aquestes transaccions mostren una intensa activitat financera amb capitals notables de caire patrimonial i, fins a cert punt, aliena a l'activitat pagesa. La va mantenir durant anys com es palesa el 1587 i el 1589, actuant en comú amb la seva darrera esposa (AMS Fons marquès de Camps, pergamins, núm. 120 i 286).

Es va casar fins a tres vegades: amb Jerònima Ribot el 1557, amb Isabel Salvanyà el 1567 i amb Maria Oliva el 1581 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, capítols matrimonials núm. registre 204 0001). Del segon matrimoni va tenir quatre fills: Miquel, Isabel, Anna i Pere, però cap el va sobreviure, ja que tots els fills moriren entre 1576 i 1577, un període en el qual es produïren diverses pandèmies a la ciutat de Girona (Julià, 1996, 38). I del tercer tres: Gaspar, Clara i Caterina (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 204 0001 i 0003).

Amb el traspàs de Pere Llorenç el 13 de juny de 1605, Gaspar Llorenç (*Oliva*) assumia l'herència del mas Llorens (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 204 0003). Era jove i encara solter, ja que no es va casar fins al 17 de maig de 1607, amb Anna Maria Llach, amb qui tingué quatre fills: Caterina, Maria, Joan i Anastàsia. Com a cap dels Llorenç, una de les primeres intervencions fou una reforma al mas. Se'n desconeix l'abast global, però devia afectar de bell nou l'àmbit de la vella casa forta. La inscripció epigràfica conservada a la finestra que presideix la façana oest de la torre ho testimonia.

Figura 23. Detall de la finestra principal de la cara occidental de la torre del mas Llorens, on es pot llegir: «me fecit · 1609 · Gaspar Llorens».

El rastre documental, d'altra banda, deixa entreveure una intensa gestió del patrimoni que incloïa vendes, compres i arrendaments. Així, el 1614 comprava en pública subhasta el mas Guich i les seves terres, la casa i la gleba i el dret de redimir les terres venudes en pacte de retro. El preu de la venda fou de 830 lliures (AMS. Fons marquès de Camps, lligall 25, carpeta 1.2.6.1). El 1622 comprava en públic encant la devesa d'en Ribot, una extensa peça de terra, per 501 lliures barceloneses. El 1623 revenia per 1.683 lliures a Emmanuel de Santdionís, donzell de Girona, la seva torre de Santdionís de Salt amb sis vessanes de terra, tot anul·lant la venda que s'havia fet a Pere Llorenç el 1572 (AMS Fons marquès de Camps, pergamins, núm. 289 i 291), el qual havia impulsat reformes al mas el 1576 (Alberch-Burch, 1991, 67). El 1624 arrendava a Montserrat Pol el dret de pasturar a la devesa i el 1627 llogava a Baudili Turon el mas Guich amb 65 vessanes més del mas Llorens (AMS Fons marquès de Camps, lligall 30, 1.2.9.1. arrendaments). A més d'aquestes possessions al terme de Salt en posseïa d'altres a Taialà (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21). En definitiva, la correlació de dades apunta clarament a un model d'explotació rendista, és a dir, eren propietaris rurals, però no treballaven directament la terra. De fet, en l'inventari *post mortem* de Gaspar Llorenç es fa referència a dos bous, la qual cosa, seguint la proposta de Gifre d'un bou per 10 vessanes de sembradura (Gifre, 2009, 367), ens donaria 20 vessanes, una xifra reduïda per la gran quantitat de terres propietat dels Llorenç. Per separat, la grandària del mas se situa en la mitjana calculada pel pla de Girona en aquesta època, entre 50 i 100 vessanes (Gifre, 2009, 362), però en realitat el gran patrimoni dels Llorenç no deriva només de l'extensió del seu propi mas, sinó de la suma d'aquest amb d'altres. Tal i com afirma Gifre, «[...] en els segles xvi i xvii serà l'acumulació de masos, petits, mitjans i grossos el que acabarà per constituir els grans patrimonis». (Gifre, 2009, 363). En aquest cas, a inicis del segle xvii, el patrimoni dels Llorenç és l'acumulació del mas Llorens i el mas Guich a Salt, el mas Marrocs de Vilablareix, el mas Oliva de Taialà i el mas Vives de Belcaire, a més d'altres propietats, tal com queda reflectit en els capítols del segon matrimoni de Caterina Llorenç el 1635 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 206 0027 i 0042).

Tot i que el gruix de la informació se centra en els aspectes immobles, l'explotació també incloïa bestiar. Concretament, a l'inventari de béns de Gaspar Llorenç realitzat per la seva vídua el 1633 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21). Les dades esmentades en aquest inventari coincideixen amb les proporcionades per Gifre en relació amb el territori circumdant de Girona: àmplia presència d'ovicaprins, però amb quantitats inferiors a l'Empordà, una quantitat reduïda de parelles de bous, però presència d'ases i la manca de referències a l'aviram (Gifre, 2009, 437-461). Amb relació a l'aviram, el seu consum està testimoniado arqueològicament a partir de les restes de fauna provinents d'un dipòsit colmatat a les darreries del primer terç del segle xvii. En aquest lloc es van identificar fins a un total de 49 aus: 47 galls/gallines (*Gallus gallus*), i 2 tudons (*Columba palumbus*). La particularitat d'aquest cas és que l'estudi arqueozoològic indica que es varen consumir en un únic àpat (Alberch *et al.*, 2021, 220-221), la qual cosa, al marge de quin fou el motiu concret que ho propicià (Alberch *et al.*, 2021, 221-224), deixa oberta la qüestió de si la totalitat d'aquest aviram provenia de la mateixa explotació o només una part i l'altra havia estat comprada. En el nombre escàs de bestiar, en la mitjana o per sota d'ella, es podria explicar pel tipus d'explotació rendista dels Llorenç, és a dir, en aquest cas només s'haurien comptabilitzat els caps de bestiar que hi hauria al seu propi mas, però no els que hi havia a les cases de la seva propietat i explotades per altres famílies.

La rellevància econòmica de la família Llorenç durant els primers decennis del segle xvii també es pot copsar amb els dots matrimonials. Per al casament de Clara Llorenç, germana de Gaspar, el 1609, s'establí una dot de 700 lliures i dues caixes de roba (AMS. Fons marquès de Camps, lligall 3, ref. 501 MC 206 0024); per al casament el 1624 de Maria Llorenç i Llach,

filla de Gaspar, s'establia el mateix dot: 700 lliures i dues caixes de roba; més notable encara era l'aportació de Caterina Llorenç, filla i hereva de Gaspar, per al seu matrimoni en segones núpcies amb Josep Font el 1635 en què aportà els masos Llorens i Guich de Salt, el mas Marrocs de Vilablareix, el mas Oliva de Taialà, el mas Vives de Belcaire, el terç i batlliu de Riudellots de la Selva, el terç de la Serra, la meitat del terç o delme de Torroella de Montgrí i altres propietats de Salt i Girona. L'estudi efectuat per Pere Gifre sobre el dot i la seva quantia com a signe de classe establia diversos grups en funció de la quantia del dot. El tram comprés entre les 151 i 600 lliures era el tram corresponent als pagesos propietaris de masos entre 1610 i 1620 (Gifre, 2009, 226). Com s'acaba de detallar, els dots de la família Llorenç, pagesos propietaris de mas, en aquest període superaven amb escreix les 600 lliures i s'enquadraven, sense cap altre cas paral·lel, en el segment baix del grup que Gifre atribueix a «l'elit social gironina» (Gifre, 2009, 227). El cas del dot de Caterina és diferent, atès que aporta al seu primer matrimoni el 1631 amb Joan Roca i al segon amb Josep Font un conjunt de propietats immobles corresponents a la seva herència rebuda de Gaspar Llorenç, el seu pare.

A més, com ha constatat Gifre, l'obtenció d'una llicència el 1620 a Gaspar Llorenç per a construir una capella manifesta el poder d'aquesta família a la parròquia de Salt durant els primers anys del segle XVII (Gifre, 2009, 614). Ni tampoc és aliena a aquesta situació la inclusió de Gaspar Llorenç en la relació de familiars del Sant Ofici el 1627 (Gifre, 2009, 806).

Gaspar Llorenç moria el 26 de novembre de 1629. L'acta notarial del testament instituïa hereu universal, en primer lloc, a Joan i, de segon, a Anna Maria, muller seva. En cas de defunció d'en Joan, feia hereva universal a aquella de les filles que restés donzella. Atesa la minoria d'edat dels hereus, s'assignaven tutors i administradors a Jaume Estrader, cunyat de Gaspar, i a Anna Maria, vídua de Gaspar (AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs, 1633).

Joan Llorenç moria el 23 d'octubre de 1630. Així, l'herència passava a Caterina que contreia matrimoni el 1631, quan tenia 16 anys, amb en Joan Roca, del mas Roca de Fontajau. Tanmateix, Caterina encara era menor, per tant, l'herència del mas Llorens va continuar sota la tutela dels administradors fins al 1633. L'11 de juny, s'acordava la rendició i restitució dels comptes i béns de l'herència paterna a favor de Caterina. Se li restituïa la quantitat de 3.655 lliures, 14 sous i 9 diners (AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs, 1633). En relació amb els béns mobles i immobles, Anna Maria, mare de Caterina, encarregava un inventari complet del mas Llorens realitzat el 3 de juny, del qual s'aixecava acta notarial el mateix 11 de juny. Se'n conserven dues versions (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21 inventari de béns de Gaspar Llorenç 1633; AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs). La primera és una transcripció posterior completa, però mal conservada, i la segona és una translació selectiva del llibre notarial. Tanmateix, ambdós resulten extraordinaris, ja que documenten tot el parament i guarniment del mas, estança per estança, i permeten apreciar el nivell de vida material de l'època.

Joan Roca moria aviat, ja que Caterina es casava en segones núpcies amb Josep Font i Orri el 1635 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 204 0001). El dot aportat per Caterina era bàsicament el patrimoni heretat del pare: el mas Llorens, el mas Guic, el mas Marrocs de Vilablareix, el mas Oliva de Taialà, el mas Vives de Belcaire, el terç i batlliu de Riudellots de la Selva, el terç de la Serra, la meitat del terç o delme de Torroella de Montgrí, i altres de Salt i Girona (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 206 0027 i 0042). En els capítols matrimonials s'establia que a partir d'aquell moment Josep Font Orri es devia nomenar Josep Font Llorenç (AHG. Girona 5, Vo.. 905. Cap. Mat: De Querol de Quadras, 2004, 584).

El matrimoni apareixia encara en vida el 1680 en un plet guanyat contra la ciutat de Girona pels drets de pastura i de llenya de la devesa Ribot que havia comprat el pare de Caterina, Gaspar Llorenç, el 1620 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 58, 2.1 plets). I va sobreviure als fills: Maria i Josep. Maria Font (Llorenç), casada amb Francesc Matxi el 1654 i, en segones núpcies amb Rafael Masdeu el 1656 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 206 0043 i 0044), moria el 1672 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 203 001). En Josep moria el 1674 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 203 001).

Tanmateix, les notícies relacionades amb el llegat de Caterina Llorenç són confuses. Sembla que va tenir un fill del seu primer matrimoni, Pere Ignasi Llorenç Roca, el qual moria el 1652 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 203 001).

Les notes deixades pel secretari del marquès de Camps a finals del segle XIX insinuen un acord pactat derivat del testament de Gaspar Llorenç, el qual designava hereva a Maria, la germana gran de Caterina, si cap de les filles restés donzella (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21, 1.2.1 inventari de béns 1622-1889). No obstant, Maria s'havia casat el 1624 amb Narcís Cortada, hereu des del 1607 del mas Cortada de Santa Eugènia. Narcís moria el 18 de gener de 1635 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 203 001). Així, Maria va regentar el mas fins a la seva mort. En el seu testament, de 15 d'agost de 1646, nomenava hereva universal la seva filla, Maria Cortada (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21, 1.2.1 Inventari de béns 1622-1889).

Maria Cortada s'havia casat el 1644 amb Jeroni Sicars, però el matrimoni va morir sense descendència. En conseqüència, el mas Cortada va passar a Eugènia Cortada, germana de l'anterior (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21 1.2.1 inventari de béns 1622-1889). En el quadre de successions de la família Llorenç se l'esmenta també com a hereva del mas Llorens (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21 1.2.1 inventari de béns (1622-1889). Val a dir, però, que la transmissió no es devia fer efectiva fins a la mort de Caterina Llorenç, més enllà de 1680.

Eugènia Cortada es va casar amb Salvi Tomàs el 14 de febrer de 1659. Fruit del matrimoni naixia Margarida Cortada (Tomàs) que, al seu torn, es casava amb Josep Font, parent de Josep Font, el marit de Caterina Llorenç, el 7 de novembre de 1681 (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, núm. registre 206 0046).

La propietat del mas Llorens passava finalment als Font i d'aquests als Camps que esdevindrien els principals terratinents de Salt fins ben entrat el segle XX.

L'AMPLIACIÓ DEL MAS EN TEMPS DE BENET LLORENÇ

Al segle XVI es va produir una renovació arquitectònica de gran abast al mas Llorens (fig. 24). No es conserven referents documentals d'arxiu, però una part substancial d'aquella obra nova s'ha conservat dempeus i això n'ha fet factible l'estudi. Presumptament fou promoguda per Benet Llorenç cap a la fi del primer quart del segle. L'adscripció es desprèn de la inscripció epigràfica d'una finestra conopial originalment ubicada al mas Llorens i avui, com ja s'ha esmentat, al mas Ribot de Salt: Aquesta · hobra · feu fer lo se(n)yer en Banet Lorens · a · VIII · de agost · a(n)y · M · D·XXIII (fig. 25).

Figura 24. Fotografia antiga d'un Diumenge de Rams, davant la porta de Sant Cugat. Al fons s'aprecien encara *in situ* dues finestres conopials a la façana de llevant del mas Llorens (foto Arxiu Municipal de Salt).

Figura 25. Finestra conopial procedent del mas Llorens i ara al mas Ribot de Salt, amb la inscripció epigràfica de Benet Llorenç.

El costum de gravar algunes llindes de les finestres o de les portes de les cases es va popularitzar al segle XVI. Normalment, s'hi feia constar el nom del propietari o promotor de l'obra, la data de la construcció o l'ofici. Tanmateix, també s'hi poden trobar símbols protectors com creus o el monograma IHS, derivat del nom de Jesucrist en grec (Darna, 2015; Masagué, 2017, 41). La presència epigràfica d'un Llorenç al mas Ribot, lloc on es troba actualment aquesta finestra, només es pot entendre com a fruit d'un trasllat des del mas Llorens. I això fou possible pel fet que ambdues finques van arribar a mans dels marquesos de Camps a partir del segle XVIII. Algunes fotografies d'inicis del segle XX demostren que l'emplaçament original era a les façanes de llevant —una amb una inscripció esmentada i una altra anepigràfica— i migdia de la nova sala, amb una altra finestra també sense inscripció (fig. 26 i 27).

Figura 26. Fotografia antiga del mas Llorens des del sud-est l'any 1924. S'observen les tres finestres d'arc conopial en el seu emplaçament original (foto Arxiu Centre Excursionista de Catalunya. Fons Francesc Blasi i Vallespinosa).

L'actuació s'inscriu en el context general de reforma i reconstrucció dels masos que es produí a Catalunya entre les darreries del segle XV i la fi del segle XVI. Després de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 1486, els grans propietaris remences, com els Llorenç, es van poder redimir i actuar més lliurement sobre les propietats. De fet, és probable que, amb el pas dels segles, estiguessin més a prop de la condició de «senyors» que la de pagesos i que participessin tant o més de la renda feudal que dels contratemps de la pagesia (Gifre, 2012, 86). Així, s'encetà un període de prosperitat d'una part del camp català que, durant les dècades següents, conduí molts pagesos a renovar els masos amb façanes monumentals i nous conceptes arquitectònics

que acabarien formulant la masia clàssica (Graupera, 2019, 150-151). En Benet Llorenç, en particular, també es va poder beneficiar dels presumptes privilegis heretats que la corona havia atorgat al seu pare, Gaspar, probablement relacionats amb l'estada al mas Llorens per part del rei Ferran durant la guerra civil quan era príncep infant i la seva condició de batlle a Salt.

Figura 27. Detall d'una de les dues finestres d'arc conopial encara a la façana de llevant del mas Llorens, l'any 1917 (foto Arxiu Biblioteca de Catalunya. Fons Salvany i Blanch).

Figura 28. El mas Llorens des del sud-oest. Malgrat els canvis més recents, encara resulta evident la inusual composició arquitectònica allargassada, conseqüència de l'ampliació impulsada per Benet Llorenç.

Amb el context tan favorable, Benet Llorenç va endegar l'erecció de dos cossos de nova factura: un al nord i l'altre al sud de la torre i l'antiga casa forta. Aquesta nova construcció es va fer envaint una part del vell cementiri, mostrant el poder dels Llorenç en l'àmbit local. Es tracta de peces afegides a l'estructura general preexistent, la qual devia mantenir-se amb escasses afectacions, llevat de l'enderrocament de la part construïda davant la torre i la remodelació del pati de l'antiga casa forta. Alhora, indirectament s'endevina un cert interès en preservar la integritat de l'edifici medieval com a mostra de la herència rebuda. En conseqüència, es manifestava arquitectònicament un desig per mostrar el poder de la família Llorenç fonamentat en la seva història familiar però, alhora, com aquesta tradició s'amarava de modernitat i adaptació als nous temps. D'aquesta manera, l'arquitectura del mas que s'edificà en aquest moment constituí l'element material visible des del qual la família Llorenç es projectava cap a la comunitat saltenca (fig. 28 i 29).

El resultat final fou un conjunt notablement allargat d'espais arquitectònics juxtaposats que es desmarcà dels paràmetres habituals del mas de tipus consolidat, aquell que abocaria al model de la masia clàssica: compacta, d'estructura vertical de dos pisos, distribució horitzontal amb tres espais per planta i la sala presidint el nivell superior (Moner, 2001, 264-266). Conceptualment, tal vegada, la divergència es dilueix quan es constata que tots els elements referits són magníficament representats al mas Llorens.

L'escala principal d'accés a la planta noble del mas s'ha conservat (fig. 30). En el model de masia clàssica aquest element es localitza habitualment en el vestíbul interior (Moner, 2001, 165). Aquí, en canvi, des de l'exterior de la planta baixa l'escala portava a la primera del casal, la noble, a l'interior de la qual es podia accedir des d'un replà on s'obrien sengles portes, una al nord i l'altra al sud. L'escala es va encaixar directament entre els dos nous grans cossos del mas i ben adossada a la torre. La posició centrada respecte els àmbits novament aixecats o reaprofitats era idònia per facilitar-ne l'accés, però quedava totalment exposada a l'exterior. Per aquesta raó es van practicar dues espitlleres d'arma de foc a la mateixa graonada i una tercera a la cara oest d'un reducte fortificat construït en aquest moment que reforçava la defensa del conjunt i que serví d'espai de transició entre els dos grans cossos arquitectònics.

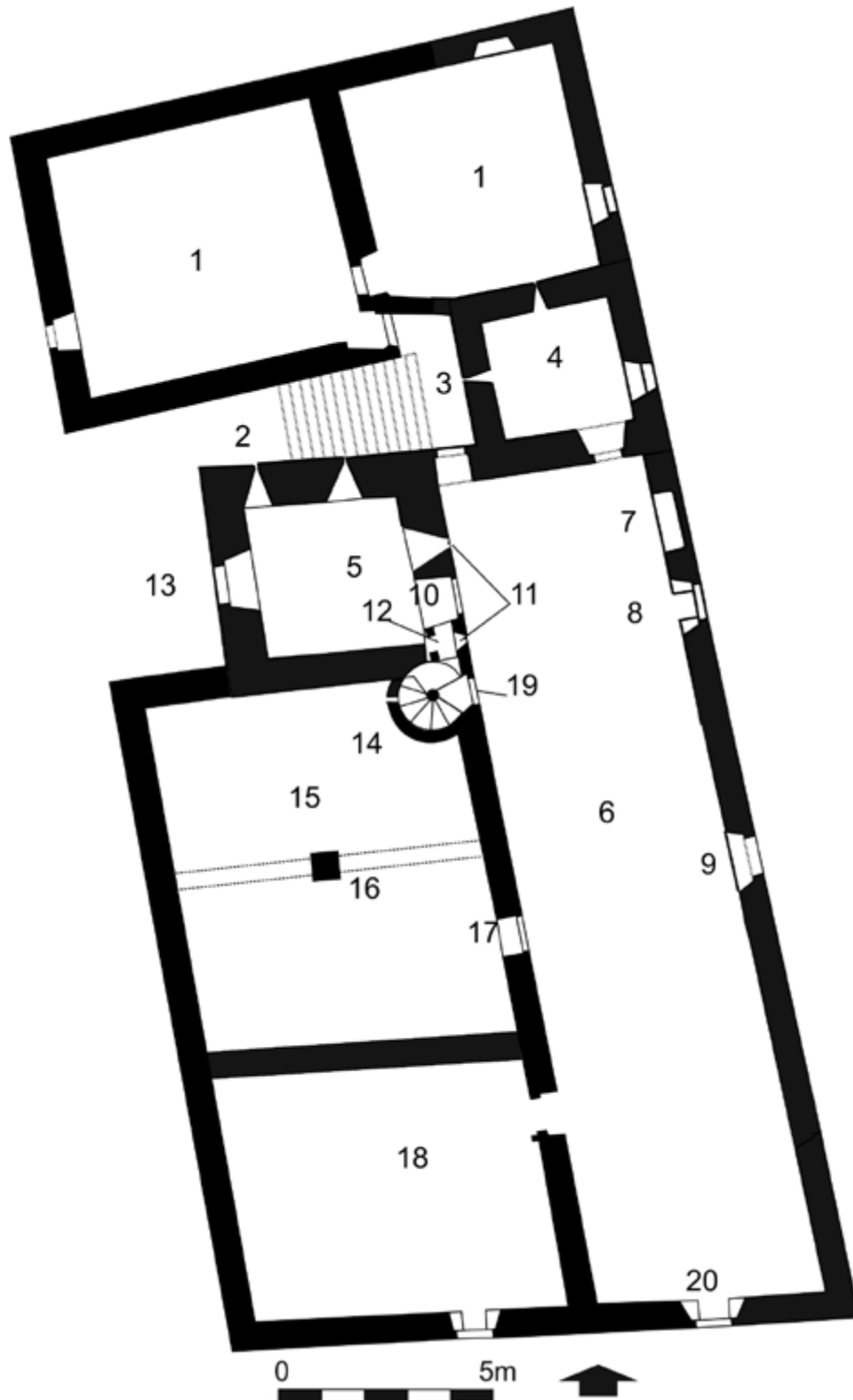

Figura 29. Planta primera restituïda de la part coneguda del mas Llorens al segle XVI: 1) àmbit nord; avui només se'n conserven les façanes, 2) escala principal, 3) replà, 4) tram superior de l'antic reducte, 5) torre, 6) sala, 7) tinell, 8 i 9) finestres d'arc conopial, 10) porta que comunica la sala amb la torre, 11) troneres dobles, 12) defensa de l'espitllera doble sud, 13) antiga porta de la torre, 14) escala de cargol en forma de torrella, 15) pati, 16) pilar de pedra de dues plantes, 17) porta de permòdols, 18) estança sud occidental, 19) porta d'accés a l'escala de cargol des de la sala cambra sud i 20) finestra de la cambra sud.

Figura 30. L'escala principal del mas Llorens encara conserva les espitlleres que la defensaven.

Un reducte fortificat es recolzava en l'angle nord-est de la torre i es projectava des de la façana de llevant d'aquesta, tot i que es projectava més enllà de la seva façana oriental. La seva planta era lleugerament trapezial, més ampla en l'extrem est que a l'oest (fig. 31), i fou pavimentada amb un parterre de còdols disposats en pla (fig. 32). Des de la torre s'hi connectava directament mitjançant una portella a peu pla, de reduïdes dimensions i amb coronament en forma de volta de canó. La seva construcció implicà el rebaix de la cota de circulació de la base de la torre, originalment més elevada, per anivellar-la amb la del reducte. La planta baixa d'aquesta construcció contenia un mínim de dues espitlleres: una orientada al nord i una altra al sud (fig. 33). Un forat al mig les optimitzava per disparar amb arma de foc.

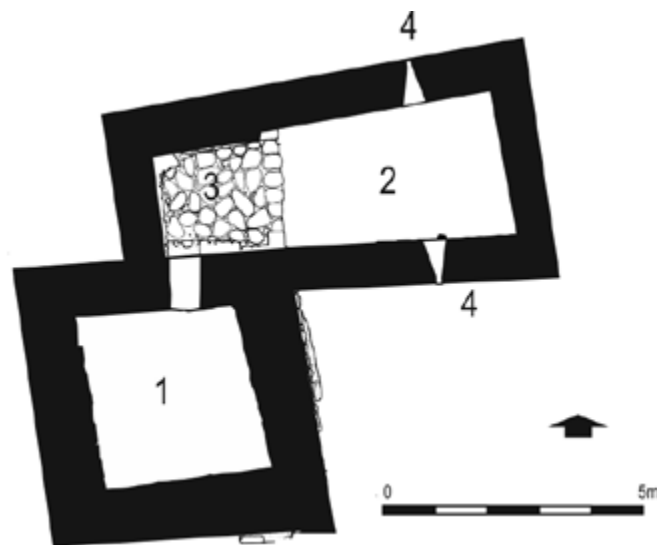

Figura 31. Planta baixa de la torre i el reducte del mas Llorens. 1) Torre, 2) reducte, 3) paviment de lloses i 4) espitlleres.

Figura 32. Detall de l'empedrat del reducte descobert a les intervencions arqueològiques (foto Museu de l'Aigua).

Figura 33. Aspecte actual de la façana sud del reducte a nivell de planta baixa amb l'espitllera.

Plausiblement, per la similitud constructiva també fou en aquest moment que es construïren diverses espitlleres d'arma de foc a la torre (fig. 34). Concretament, tres a la planta baixa, una de les quals s'ubicava damunt de la portella que comunicava reducte i torre i permetia situar-se al seu interior a peu dret (fig. 35). Les altres dues eren paral·leles i s'orientaven a llevant apuntant a l'àmbit de sota la sala del mas (fig. 36).

Figura 34. Amb la construcció de l'escala a l'exterior es van afegir noves espitlleres d'arma de foc a la paret nord de la torre.

Figura 35. Aspecte d'una espitllera del redut des de l'interior.

Figura 36. Espitlleres a la base de la façana nord de la torre del mas Llorens.

La primera planta també es va dotar de noves espitlleres d'arma de foc: dues dobles, és a dir, amb dos orificis per a disparar orientades a l'est (fig. 37 i 38) i dues més orientades a nord (fig. 34). Les que estaven orientades a llevant apuntaven a la sala del mas i flanquejaven la porta que, des d'aquest àmbit, menava al primer pis de la torre (fig. 39). Per fer efectiva aquesta operació es va obrir un esvoranc a l'angle sud-est de la torre que se sustentà amb dues pilastres, una de les quals rematada amb un capitell de volutes i pinya central (fig. 40).

Figura 37. Tronera doble que defensava l'accés a la torre des de la sala.

Figura 38. Aspecte actual d'una de les troneres dobles del primer pis de la torre vista des de l'interior.

Figura 39. Estat actual de la porta i les troneres del primer pis de la torre vistes des de la sala.

Figura 40. El forat obert a l'angle sud-est de la torre i sustentat amb pilars permetia operar les troneres que apuntaven a la sala.

Les armes de foc, que havien fet la seva aparició a l'Europa occidental entre finals del segle XIII i inicis del segle XIV (De Vries, 1998, 130), van experimentar una notable millora que els atorgà un increment d'importància proporcional a l'eficàcia adquirida. L'arquitectura militar es va haver d'adaptar gradualment a les noves estratègies militars. Els primers signes de canvi començaren a ser una realitat cap a mitjans i finals del segle XV (Viader, 2015, 107). L'actuació dels Llorenç en el seu mas s'alinea amb les que es van realitzar en molts altres masos importants de la parròquia, com la torre de Santdionís o la torre Bonica, que també disposaven de troneres.

El primer pis del reducte quedava reduït a una petita estança ubicada entre el replà abans esmentat i els cossos nord i sud del mas. S'hi entrava des de la sala per una porta falsament adovellada —en realitat és una peça sencera— practicada a la seva cara sud (fig. 41), però que es tancava des del reducte, on es coronava en capialt, i no des de la sala (fig. 42).

Figura 41. Aspecte actual de la porta d'entrada al pis superior del reducte des de la sala.

Figura 42. Detall de l'estructura en capialt de la porta que comunica el reducte amb la sala.

Una espitllera a la façana de ponent i al bell mig del replà recorda la funció de reforç de defensa de l'accés (vegeu fig. 30). Hi havia una segona espitllera a la paret nord (fig. 43).

Figura 43. Interior d'una espitllera des de l'interior del reducte.

L'aspecte defensiu contrasta amb el de la façana de llevant, on es va obrir una finestra convencional sense ampit, però amb una espitllera d'arma de foc sota l'arrencament (fig. 44 i 45). La llinda monolítica dibuixa un arc conopial rebaixat amb les arestes aixamfranades i una roseta esculpida en relleu buidat sota la punta convexa de l'arc. L'aixamfranat continua en els brancals. Es tracta d'un model conegut del repertori de les pedreres de Girona. Els nombrosos paral·lels coneguts arreu el situen en un horitzó cronològic de ple segle XVI.

Figura 44. Detall de la finestra del reducte a la façana de llevant.

Figura 45. Interior de la finestra de la façana de llevant del reducte.

En definitiva, la construcció d'aquesta peça arquitectònica reforçà les defenses del mas, que conjuntament amb la torre constituïen un autèntic baluard, una darrera defensa ben closa i protegida en cas de patir un assalt. Arquitectònicament, a més, aquest reducte, tant a la planta com al primer pis, servia d'enllaç o transició entre els dos cossos del mas, més noble a la banda sud i més rústic al nord.

Del replà exterior estant s'entrava, i encara avui s'entra, a l'àmbit nord. Les característiques de la porta s'adiuen al caràcter ennoblit del replà d'accés al pis residencial del mas, però a un nivell estètic inferior d'aquella que donava directament a la sala. En aquest cas, es tracta d'una porta amb brancals i marxapeu obrats amb pedra de Girona ben escairada i una llinda en forma d'arc deprimit còncav d'una única peça (fig. 46). Al seu costat, una pedra amb un forat al centre orientada a l'escala podia haver estat una espiera (fig. 47). Aquesta porta no s'obria davant per davant de la que donava a la sala, sinó que es disposava perpendicularment a ella, de manera que per accedir al cos nord s'havia de girar en angle.

Figura 46. Detall de la porta en arc deprimat còncav, localitzada al capdamunt de l'escala. Originalment, accedia a l'àmbit nord del mas.

Figura 47. Espiera al costat de l'entrada del cos nord.

L'ala nord del mas, de planta quadrada, conforma un edifici gairebé exempt, connectat externament amb l'escala i interiorment amb el reducte. La intervenció arquitectònica del segle passat fou molt agressiva en aquest sector, ja que no havia pogut ser identificat com a pertanyent a la reforma del segle XVI. Preservà pocs elements de la distribució interior i només alguns llenços de les façanes exteriors originals i encara perquè es van arremolinar completament (fig. 48). Probablement la peça més ben documentada del sector fou la bassa (fig. 49) que es trobà arrambada per fora a la paret de tramuntana d'un tercer cos d'edifici (fig. 50) encara molt més posterior al que s'està descrivint i a la mateixa bassa. Aquesta formava una estructura de planta quadrada bastida amb rierencs units amb morter de calç. El fons era revestit amb un paviment de morter lleugerament inclinat cap al centre, on un forat obert a la paret septentrional desaguava cap a un rec que passava a frec per la banda nord. Es va descobrir durant la intervenció arqueològica del 1990 completament colgada amb sediments de terra i abundant material ceràmic. S'hi va recuperar un servei sencer de vaixella de taula amb una cronologia de principis del segle XVII. Concretament, es varen recuperar 228 individus de ceràmica, una moneda no identificable, un pinyol de préssec i 937 ossos pertanyents a 47 galls i gallines i 2 tudons (vegeu annex 3). El conjunt ceràmic estava constituït per 132 individus de ceràmica daurada, 64 d'envernissada, 15 de blau o policromia catalana, 13 d'obra negra i 4 importacions (vegeu annex 2). Pels tipus, formes i decoracions, aquest vaixella es va constituir a principis del segle XVII, possiblement durant el primer decenni; s'hi varen incorporar al llarg dels següents anys alguns atuells més i s'abocà sencera i en un únic moment al dipòsit abans esmentat a finals del primer terç d'aquell mateix segle. Per una banda, la constitució de la vaixella és coetània al casament de Gaspar Llorens, ja propietari del mas des del 1605, amb Anna Maria Llach el 1607. Per l'altra, el seu rebuig coincideix amb la mort del mateix Gaspar, el 1633. En aquell moment, es realitzà un inventari *post mortem*, on es quantificaren diversos atuells que per la descripció donada es poden relacionar amb els del dipòsit. La datació del rebliment no pot anar gaire més enllà, ja que la ceràmica del mas Llorens presenta significatives diferències amb el dipòsit de la Plaça Gran de Mataró de finals del segon quart del mateix segle (Cerdà, 2001). L'alta representativitat esquelètica i l'absència de marques de tall en les restes òssies de l'aviram trobat al dipòsit indica una cocció sencera d'aquestes i el seu consum en un únic i sumptuós àpat i el seu abocament al dipòsit, conjuntament amb la ceràmica (Alberch *et al.*, 2021, 223-224).

Figura 48. Enderrocament de l'àmbit nord del mas Llorens durant la reforma del segle xx (foto Museu de l'Aigua).

Figura 49. Dipòsit del mas Llorens (foto Museu de l'Aigua).

Figura 50. Cos arquitectònic tardà adossat al mas (fons Museu de l'Aigua).

A banda del dipòsit a l'àmbit nord, l'obra del segle XVI s'ha de reconèixer principalment a través de les obertures exteriors. De la fàbrica original destaca una finestra situada a la façana de ponent (fig. 51). Feta amb pedra de Girona, presenta permòdols i una llinda monolítica que perfila la punta convexa d'un arc conopial. Trobem paral·lels similars en cases de Girona i en masos dels voltants. Habitualment ocupen espais secundaris a les façanes i sempre en contextos del segle XVI. Un exemple proper el localitzem a la torre Ferrana de Montfullà (fig. 52). Correspon a una fase de reforma contemporània a l'endegada per Benet Llorenç al seu mas (Mallorquí, Prat i Sagra, en premsa). L'altra obertura coneguda d'aquest cos d'edifici és una porta amb permòdols ubicada a la planta baixa, just al costat de l'escala que donava accés al primer pis del casal (fig. 53).

Figura 51. Finestra de l'àmbit nord a la façana de ponent. L'ampit es va afegir al segle xx.

Figura 52. Façana principal de la torre Ferrana de Montfullà. A inicis del segle xvi es va obrir la finestra conopial principal i, en posició subordinada, la finestra de permòdols similar a la del mas Llorens de Salt.

Figura 53. Porta de permòdols que dona accés a la planta baixa del cos nord del mas.

Les finestres analitzades indiquen que ni l'àmbit nord ni el reducte eren els espais preeminents del mas. Junt amb la torre, tot el simbolisme i la monumentalitat es van reservar per a la sala que Benet va decidir aixecar a l'àmbit sud-est del conjunt arquitectònic. Es va construir a llevant de la casa medieval, tot ocupant l'antic sòl del cementiri i es va concebre com un edifici rectangular de dues plantes, probablement més llarg que l'antiga casa forta. El nivell inferior es devia destinar a serveis i s'hi accedia des de la banda antiga del mas i des del reducte. El pis superior allotjà la sala. S'hi entrava pel replà de l'escala exterior mitjançant una porta de permòdols, llinda en arc convex peraltat i una creu en relleu buidat sota la punta de l'arc (fig. 54) .

Figura 54. Porta d'entrada a la sala des del replà de l'escala.

La sala conformava una estança d'uns 100 m², la més àmplia i llarga de la casa. Les dimensions la feien la peça principal del mas, però també la seva ubicació, ja que estava comunicada amb els diferents àmbits de la planta noble. La presència a l'interior d'un tinell, just entrant a mà esquerra, reforça aquesta idea amb els brancals aixamfranats, un dels quals s'imbricava amb una de les finestres ennoblides de la sala, i en capialt. S'hi desava la vaixella en prestatges i habitualment es localitzava a la sala de les cases (Graupera, 2019) (fig. 55).

Figura 55. A la façana de llevant de la sala i a prop del reducte encara es conserva l'estructura del tinell.

La façana exterior i principal de la sala mirava a llevant, davant per davant de l'església de Sant Cugat i de l'esplanada del cementiri. Quedava a la vista de tota la parròquia. Per aquesta raó, les dues finestres que s'hi van obrir foren les més àmplies i bellament decorades de la casa. Es tracta, externament, de dues peces de pedra de Girona d'arc conopial amb nervadures i motllures lobulades (fig. 26). La central i més grossa era la que portava la inscripció abans esmentada que recordava perennement a qui es devia la construcció d'aquell casal (fig. 22 i 25). Com ja s'ha esmentat, al segle xx foren traslladades al mas Ribot per decisió del marquès de Camps, però encara es conserven fotografies antigues amb l'emplaçament original. A l'interior s'estructuraven en capialt i estaven dotades de sengles festejadors (fig. 56). De la mateixa factura era la que es va obrir a l'extrem meridional de la sala, la que donava a un dels camins que envoltava el mas, i que coronava la sala per l'extrem oposat a la seva entrada (fig. 57 i 58)

Figura 56. Finestral de la sala del mas amb festejador.

Figura 57. Finestra de la façana sud que il·luminava la cambra situada a migdia de la sala. De l'original només es conserva l'espitllera de la base.

Figura 58. Interior de la finestra que coronava per migdia la sala del mas.

El mur de tanca de la sala per ponent coincidia amb la façana de la torre i del mas medieval. Devia ser un mur cec, al qual, cap a migdia, s'hi va obrir una porta de permòdols per comunicar la sala amb les dependències antigues (fig. 59).

Figura 59. Porta de permòdols que des de la sala del mas donava accés a les antigues dependències medievals.

En el pany corresponent a la façana est de la torre es va obrir una altra porta. Es conserva sense llinda ni brancals, els quals, perduts d'antic, han estat substituïts modernament per un marc de rajols col·locats a sardinell. No obstant això, la pedra ben tallada que forma l'estructura interior en capialt ja dins la torre en delata l'antiguitat i magnificència (fig. 60 i 61).

Figura 60. Aspecte actual de la porta que comunicava la sala amb la torre.

Figura 61. Interior de la porta que connecta la sala vista des de la torre.

A més de la porta esmentada, a la torre s'hi van afegir nous elements. El més contundent va ser l'escala de cargol conservada *in situ* encastada a la cara sud i vora la cantonada sud-est (fig. 62). L'objectiu era garantir un accés segur als pisos superiors des de la planta noble. L'escala es va inserir a l'interior d'una torrella semicilíndrica penjada i ancorada a la paret meridional de la torre (fig. 63). Tot el conjunt es va obrar amb blocs ben tallats en pedra de Girona seguint els patrons més refinats de la moda del moment. L'accés a aquesta escala només es podia efectuar des de la sala. A aquest efecte s'obrí una nova porta amb llinda que connectava directament amb una de les dobles espitlleres que s'havien obert en el primer pis de la torre que, alhora, protegia l'accés a l'escala a través d'un esvoranc practicat a la façana de migdia de la torre. La construcció d'aquesta escala va obligar a enderrocar la part septentrional del mas medieval i convertir aquest espai en un pati intern que fou pavimentat amb rierencs (fig. 64), mantenint únicament en aquest punt la façana de ponent que actuava de tanca entre l'edifici i l'exterior.

Figura 62. Vista interior de l'escala de cargol.

Figura 63. La construcció de la torrella on s'allotja l'escala de cargol va obligar a enderrocar aquell àmbit de la casa forta.

Figura 64. Paviment de rierencs ubicat al pati del mas (foto Museu de l'Aigua).

Al final de la sala, en direcció oest, es va obrir una altre àmbit, que comunicava amb una porta de permòdols amb les antigues dependències del mas medieval (fig. 65). És una mostra més de l'augment de la complexitat arquitectònica del casal en comparació amb el de la fase anterior.

Figura 65. Porta de permòdols que des de les antigues dependències medievals donava accés a l'ala de migdia del mas.

Tal i com s'ha vist, amb la reforma, la torre, en lloc de la sala, es posicionava físicament al centre del mas i continuava mostrant la rellevància històrica dels Llorenç en el marc del pla de Salt i la seva comunitat de pagesos. L'interès per mantenir l'estructura principal de la casa forta demostra la intencionalitat de recordar l'antigor i solera familiars. No obstant, l'ampliació impulsada per Benet Llorenç mostrava l'adaptació a una nova societat i manera de gestionar el patrimoni familiar revestint-les de modernitat i dinamisme. D'aquesta manera era la nova sala noble, amb les monumentals finestres encarades a l'església i a l'esplanada del cementiri i al camí ral, l'element que projectava la família Llorens, com un aparador, a tots els parroquians, per damunt d'altres consideracions estrictament constructives i estètiques.

LA GRAN REFORMA DEL SEGLE XVII

No havien passat encara cent anys de l'ampliació del mas i s'emprenia una nova reforma. Ara, l'objecte principal de la reforma fou la construcció del pati del mas de Benet Llorens i l'adequació de noves obertures que responien als gustos estètics de principis del segle XVII. Era una mostra material de l'adaptació constant dels Llorenç als temps però, alhora, la preservació dels seus orígens i, per tant, la legitimació del seu poder local en base a la història familiar.

No es disposa d'informació d'arxiu del moment, però l'epigrafia de la casa proporciona el referent i l'evidència de qui en fou el promotor. A la llinda d'una finestra del primer pis de la cara oest de la torre apareix gravada una inscripció on es llegeix «I.H.S. ME FECIT 1609 / GASPAR LLORENS». Gaspar era besnet de Benet i va governar la casa entre el 1605, any del traspàs del seu pare, Pere Llorenç, fins a la seva mort el 1629 (*supra*) (fig. 23 i 66).

Figura 66. Detall de la façana oest de la torre del mas Llorens. A primer terme la finestra amb la inscripció epigràfica.

L'aspecte formal de la finestra reproduceix la moda i les maneres pròpies de principis del segle XVII. Veiem la llinda monolítica recta emmarcada per un guardapols sobre cartel·les figurades amb caps d'angelets. L'ampit és d'estil barroc i les arestes dels brancals i de la mateixa llinda van decorades amb una fina motllura de gola. Es tracta d'un model prou estès del repertori de finestres seriades de les pedreres de Girona (fig. 67 i 68). A partir d'exemples i paral·lels conservats en edificis d'arreu, es pot situar en una forquilla cronològica precisa entre finals segle XVI i primer terç del XVII, per tant, en perfecta concordança amb la data epigràfica expressada.

Figura 67. Finestra de can Veguer de Flaça (1614). Molt similar a la del mas Llorens.

Figura 68. Finestra principal de can Bes de Salitja (1581).

La ubicació de la finestra resulta tan interessant com la inscripció. Les marques deixades a la paret evidencien que la col·locació va modificar una obertura anterior. En aquest cas, va substituir i clausurar l'antiga porta que presumiblement comunicava la planta noble de la torre amb la resta de l'antiga casa forta. Això implicava un canvi substancial en l'esquema de funcionament de l'edifici medieval, ja que eliminava una de les connexions principals, revelant-hi una actuació de gran abast.

Al mateix mas s'han preservat *in situ* altres obertures de característiques similars. Les més significatives es localitzen a la meitat sud de la casa, fet que rebla en la convicció que la intervenció impulsada per Gaspar Llorenç va transformar la part més antiga del mas. A la paret oest de la sala apareixen dues portes d'aquest moment. La primera es la que hi ha vora l'angle sud-est de la torre. Ja hi figurava a la fase anterior, però en aquest moment es va esculpir una motllura de gola als brancals i a la llinda (fig. 69).

Figura 69. Porta d'entrada a l'escala de cargol des de la sala.

La segona porta té més repercussió arquitectònica. Es localitza al bell mig de la paret oest de la sala (fig. 70 i 71). Comunicava amb una estança coincident amb l'emplaçament de l'antic pati de la casa d'en Benet. La dada assenyala la supressió del pati a cel obert per bastir-hi una nova habitació al primer pis amb sostre i teulada. Aquesta darrera porta, amb llinda, presenta les arestes aixamfranades sense motllurar. És una característica encara més comuna i gairebé omnipresent en obertures de llinda recta fabricades en pedra de Girona des de mitjan segle XVI i durant la major part del segle XVII. En finestres, les més antigues presenten encara l'ampit típic del gòtic tardà, el qual, a partir del darrer quart del segle XVI, és ràpidament substituït pel barroc caracteritzat per la motllura de gola sota el trencaaigües.

Figura 70. Porta d'accés des de la sala a les noves construccions, ubicades on abans hi havia el pati del mas d'en Benet Llorenç.

Figura 71. Porta d'accés de les noves construccions del pati a la sala del mas.

Al mas Llorens es conserven diverses finestres amb aquest aspecte formal. N'hi ha una al segon pis de la torre i a vertical d'aquella que conté la inscripció ja descrita (fig. 66). Una segona la descobrim a la façana de llevant del mas, en l'habitació que resultà de la divisió de la sala en dos àmbits: la sala pròpiament dita i una habitació que quedava al sud (fig. 72 i 73). I encara una tercera, a la sala que en direcció est-oest tancava per migdia el mas (fig. 74).

Figura 72. Façana sud-est del mas amb les noves finestres obertes en aquesta fase, excepte la que hi ha més pròxima a la cantonada, que ja s'havia obert en la fase anterior.

Figura 73. Finestral obert durant les reformes de Gaspar Llorens a inicis del segle XVII.

Figura 74. Finestra amb les arestes aixamfranades i ampit barroc de la façana sud del mas Llorens.

Efectivament, en aquest moment la gran sala reduí considerablement les seves dimensions en construir-se un envà que obria una porta d'accés entre aquesta i la nova habitació ubicada a migdia mitjançant una llinda d'arc de mig punt molt semblant a la que separava la sala del reducte (fig. 75 i 76). L'única diferència entre ambdues és que la més antiga era falsament adovellada. En la més moderna no es va gravar aquest fals dovellat. Com al reducte, aquesta porta quedava closa des de l'exterior de la sala, és a dir, des del reducte o des de la nova habitació. Aquest fet emfatitza el caràcter més públic de la sala, a diferència de la resta d'àmbits que prenen un sentit més privat. Per tant, la preservació de la privacitat i la intromissió a la intimitat familiar que es podia donar a la sala degut a la seva naturalesa pública, d'aparador, quedava protegida a través d'aquests tancaments interiors.

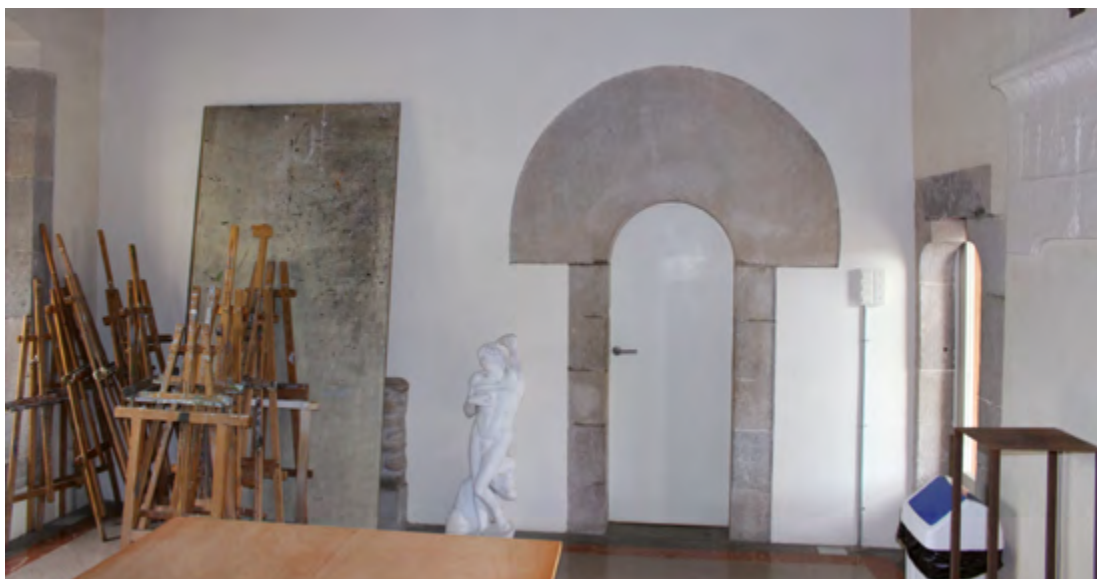

Figura 75. Porta en el mur sud de la sala que comunicava amb l'estança veïna. S'aprecia com el mur recolza contra el brancal de la porta amb permòdols de la façana oest de la sala.

Figura 76. Interior de la porta que comunica la sala amb l'habitació creada a migdia després de la seva partió.

El nou edifici tancava a ponent amb una façana nova i recta que s'allargava des de la cantonada de migdia fins a la façana de llevant de la torre. La reforma del segle xx en va enderrocar una part important. Els plànols i les fotografies antigues, emperò, permeten restituir la fesomia i aspecte que tenia anteriorment aquella banda del mas on s'aprecia l'obra del segle xvii i diferents intervencions afegides posteriorment. Així es pot observar com una de les portes i finestres adintellades amb què es dotà aquesta façana i que donava a les cambres ubicades adossades a la façana de migdia de la torre i de ponent de la sala en la reforma de finals del segle xx es varen traslladar on són actualment, és a dir, rematant l'habitació ubicada en l'angle sud-occidental del mas (fig. 77).

Figura 77. Porta i finestra de la façana oest del mas Llorens amb les arestes aixamfranades, col·locades en aquest lloc durant la rehabilitació del mas, però procedents d'altres àmbits del mateix mas.

Al segle xx també es va eliminar bona part de la distribució interior. Malgrat la pèrdua, sabem que Gaspar Llorens va renovar els sostres d'algunes estances interiors de la planta baixa amb voltes. S'ha conservat la que sustenta el paviment de la sala. Es tracta d'una volta d'arc d'ansa de paner bastida amb rajol pla. Aquesta tècnica també coneguda com a volta catalana té un origen incert, però es va fer popular a principis del segle xvii (fig. 78).

Figura 78. Aspecte actual de la volta que sustenta el paviment de la sala.

En darrera instància, el funcionament i organització dels diferents espais interiors es poden resseguir a partir de l'inventari de béns de Gaspar Llorens encarregat per Anna Maria el juny de 1633, del qual es conserven dos documents: un més succint procedent dels registres notariais i l'altre una transcripció detallada, però mal conservada, procedent de l'arxiu familiar i avui localitzat a l'arxiu de Salt (AMS Fons marquès de Camps, lligall 21 inventari de béns de Gaspar Llorenç 1633; AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs). Segons consta, l'edificació comptava amb un seguit d'estances repartides entre la planta baixa (fig. 79) i el primer pis (fig. 80).

N'hi havia algunes destinades al treball i es localitzaven a la planta baixa on trobem «lo corral», «la stabla dels bous», «lo porxo de la era», «la stabla de les [...]», «una stantia dita la mesquita», «la estantia del pou», «lo celler», «la stablia de la part de migdia», «la stantia dels tossinos», «la stantia sota [...]», «la cuyna» i una cambra indeterminada «en P[...]», és a dir, un total de 12 àmbits.

La planta coneguda del mas permet quantificar fins a 10 espais a la planta baixa. Per tant, és molt possible que alguns dels grans àmbits arquitectònics en aquell moment fossin subdividits. En general, aquest conjunt d'estances respon a finalitats concretes: corrals i estables pel bestiar, magatzems, cellers i cuina (no identificada arquitectònicament).

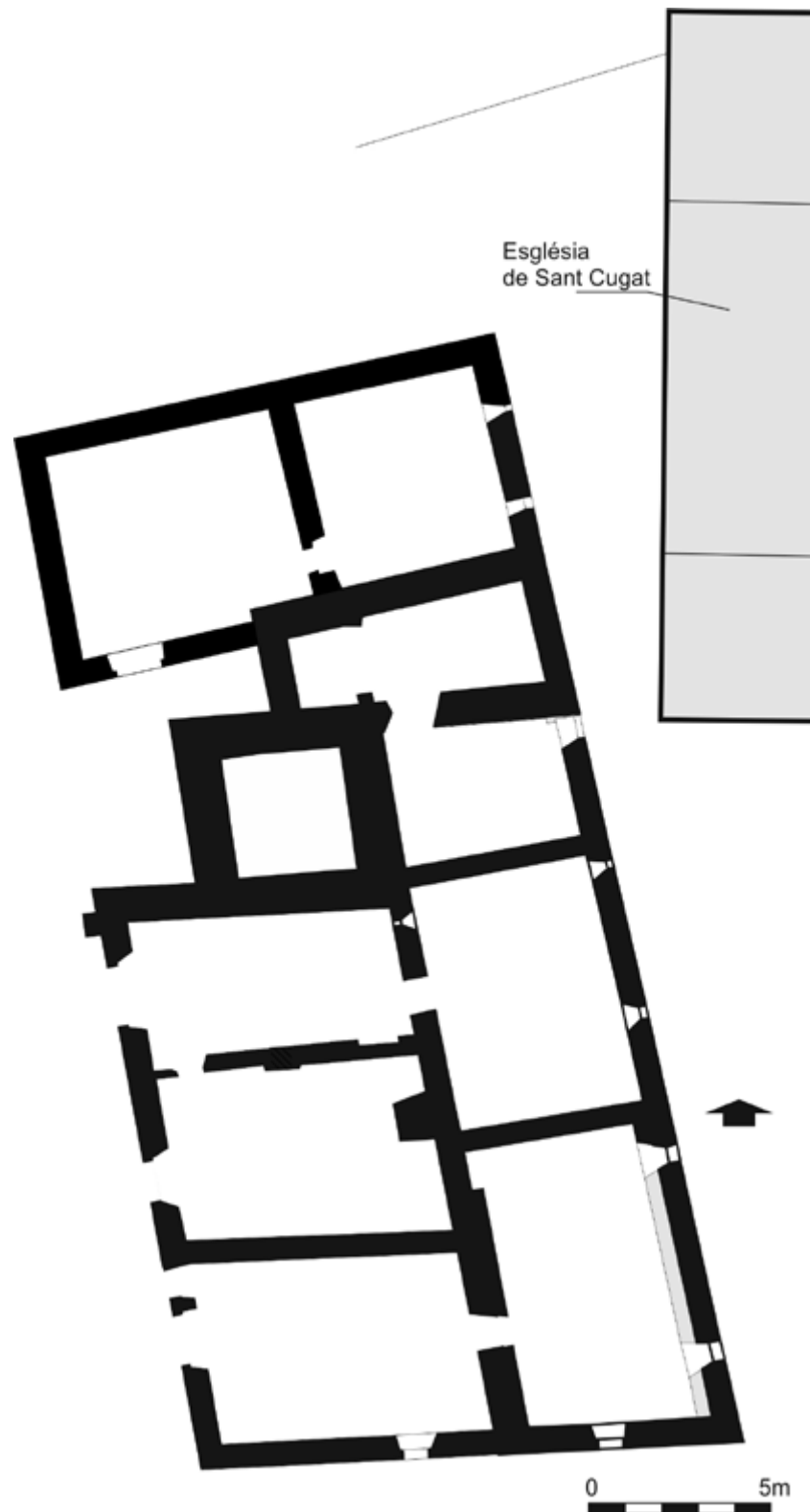

Figura 79. Plànol de la planta baixa del mas Llorens al segle XVII.

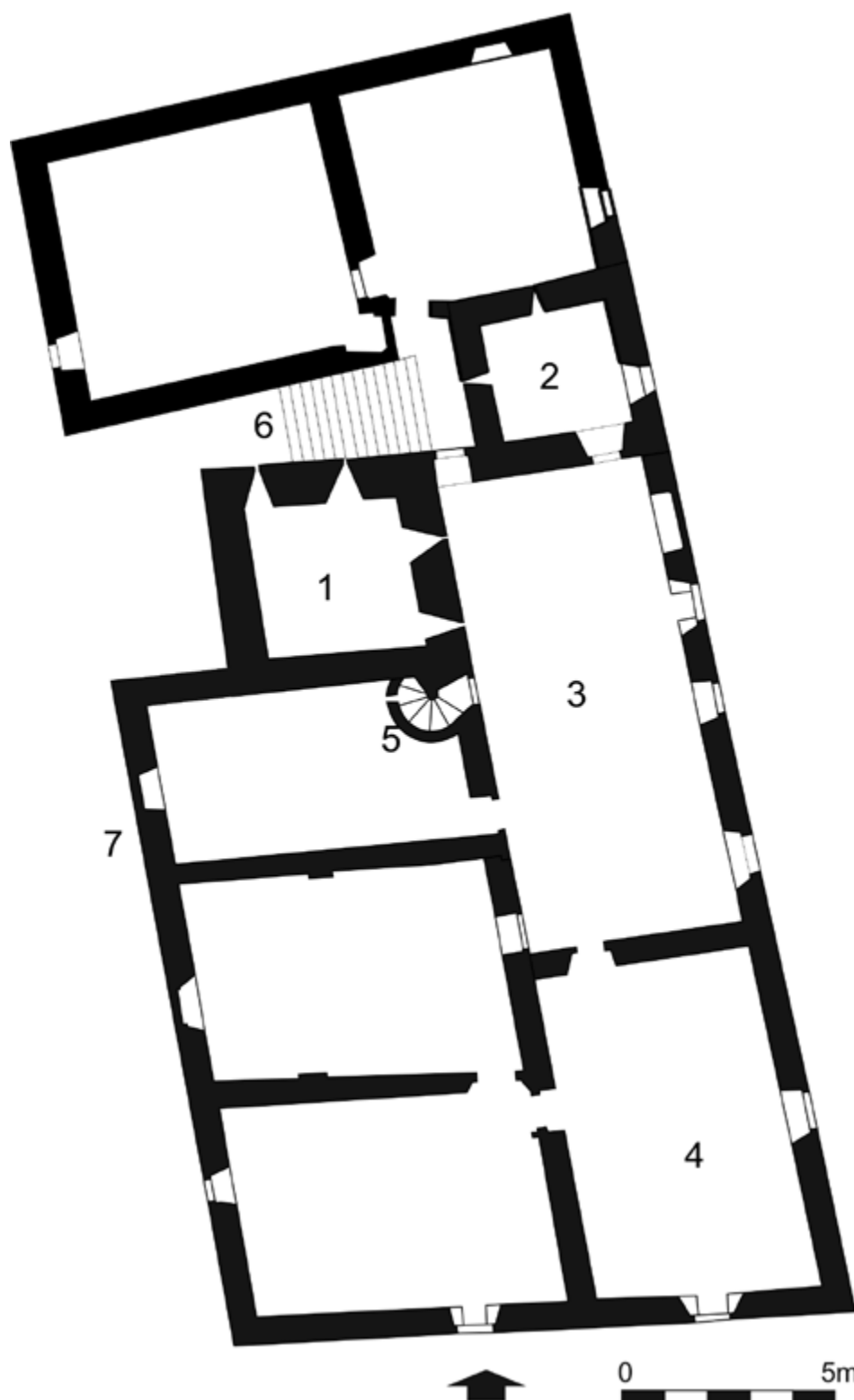

Figura 80. Plànol de la planta noble del mas Llorens abans de la reforma del segle xx. 1) Torre, 2) reducte, 3) sala, 4) habitació, 5) torrella, 6) escala principal i 7) façana del mas projectada en temps de Gaspar Llorenç.

D'altra banda, entre les que devien estar a la planta noble, tenim «lo graner vell» i la «cambra dels mossos», «la sala», «la cambra petita», «la cambra q[...] finestra al camí [...]», «la cambra del graner», «la cambra de les donas», «la cambra de [...]», «lo graner» (vegeu annex documental). En total sumen 9 estances inventariades. La planimetria, en canvi, n'assenyala fins a 12, si tenim en compte el conjunt de la torre. També es constata l'especialització funcional, en aquest cas determinada pel seu aspecte residencial, de representació i els graners, convenientment enlairats per assegurar la conservació del forment.

La darrera intervenció observada al mas en temps de Gaspar Llorens és el recreixement de la torre amb l'afegit d'un badiu sota teulada a quatre vessants que desguassava a través de gàrgoles en forma de cap de lleó (fig. 81 i 82). Devia substituir una terrassa amb barana de pedra i una probable coberta de sostre lleuger de fusta amb coberta de teules envernissades de color verd. Es tracta d'una intervenció purament de caire sumptuari i d'embelliment on, a les cares est, sud i oest es van col·locar arcades dobles de punt rodó amb pilar central i impostes, tot en pedra de Girona. Arcuacions d'aquesta mena les trobem en badius i golfes d'edificis notables, masos i àdhuc en esglésies amb una cronologia general de finals de segle XVI a mitjan segle XVII. Trobem exemples propers a l'església parroquial de Bordils, a l'antiga seu de la Generalitat a Girona de la plaça del Vi, a l'edifici de l'antiga Pia Almoïna de Girona i a l'antic hospital de Santa Caterina (fig. 83).

Figura 81. Detall del tester de la torre il·luminat amb arcs aparellats. La cornisa amb motllura de gola i la gàrgola escultòrica també formen part del mateix moment constructiu.

Figura 82. Gàrgola situada al teulat de la torre.

Figura 83. Arcs aparellats de les golfes del mas Bes de Salitja (1581).

La imatge que s'obté tant de les restes arquitectòniques com de les referències documentals és la d'una casa pairal d'unes dimensions considerables, amb una part residencial embellida amb detalls i elements monumentals per remarcar l'estatus social i econòmic de la família, i una part de treball àmplia i aparentment ben equipada centrada en l'explotació agrícola.

EL DECLIVI DEL MAS I L'ASPECTE ACTUAL

A finals del segle XVII, la propietat del mas Llorens passava per herència als Font i d'aquests als Camps. Durant aquesta etapa, el mas deixà de ser la casa pairal familiar per acabar esdevenint una propietat més dins el gran patrimoni dels Camps. A partir d'aleshores, els estadants del mas Llorens eren masovers. Treballaven les terres que tenien arrendades i ampliaren i/o enderrocaren les antigues estructures segons les necessitats que tingueren en cada moment. Amb els anys, les reformes, sovint de petit format, anaren desfigurant i desvirtuant la imatge, tot conferint l'aspecte que presentava a mitjans del segle XX (fig. 84). Aquest procés culminà al darrer terç del segle XX, quan l'immoble va quedar completament abandonat.

Figura 84. Fotografia antiga del mas Llorens des del nord-oest (Arxiu Municipal de Salt).

L'abandonament propicià una lenta, però constant degradació general de l'edifici, que no finalitzà fins a l'any 1981, quan l'Ajuntament de Salt l'adquirí amb l'objectiu inicial de convertir-lo en Museu Tèxtil i de la Pagesia i en Arxiu Històric de Salt (La Farga 1982, 8). Amb aquest objectiu es va emprendre un projecte de rehabilitació (fig. 86). Les obres

començaren l'any 1986 i afavoriren que, entre els anys 1988 i 1990, es poguessin dur a terme les diferents intervencions arqueològiques preventives al seu interior (Turon i Alberch, 1991). L'any 1991, amb els treballs de restauració ja finalitzats, s'inaugurà el nou edifici, que va ser la seu del Museu de l'Aigua fins al 2006, quan es traslladà a les instal·lacions de l'antiga fàbrica Coma Cros (Ajuntament de Salt, 2020) (fig. 87). Un any després, l'any 2007, per tal d'aprofitar un equipament municipal que havia quedat en desús, l'Ajuntament instal·là al mas Llorens l'Escola de Belles Arts de Salt, la qual encara funciona avui dia.

Figura 85. Imatge del mas Llorens de Salt en el segle xx, publicada en un programa de la festa major. Foto Crecenti (Ajuntament de Girona CRDI [Fons El Punt – Autor desconegut]). BY-NC-ND.

Figura 86. Aspecte del mas Llorens durant les reformes del segle xx [foto Ajuntament de Girona CRDI (Fons Diari de Girona – Joan Castro)]. BY-NC-ND.

Figura 87. Fotografia del mas Llorens realitzada el dia de la inauguració de la seva rehabilitació [foto Ajuntament de Girona. CDRI (Fons El Punt – Lluís Serrat)].

BIBLIOGRAFIA

Alberch, 1992:

- X. Alberch, Actuació d'urgència a la plaça de les Llúdrigues (Salt, Gironès). Aproximació a l'àmbit físic funerari medieval saltenc, *Primeres Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Sant Feliu de Guíxols, 150-158.

Alberch i Burch, 1991a:

- X. Alberch i J. Burch, Excavacions arqueològiques a Salt (1988 - 1991), *Quaderns d'història de Salt*, núm. 3, 3-7.

Alberch i Burch, 1991b:

- X. Alberch i J. Burch, *Els masos fortificats del Pla de Salt*, Salt: Servei Municipal de Publicacions de Salt, (Monografies d'estudis locals - Història, 4).

Alberch i Burch, 1997:

- X. Alberch i J. Burch, El pla de Girona en época tardo-antiga, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* XXXVIII, 1996-1997, 1311-1318.

Alberch *et al.*, 2021:

- X. Alberch, J. Burch, N. Coromina, M. Prat i J. Sagrera, El dipòsit del mas Llorens de Sant. Un conjunt tancat d'inicis del segle XVII, *Rodis. Journal of Medieval and Postmedieval Archaeology*, 4, 199-226.

Alberch, Burch i Sagrera, 1998:

- X. Alberch, J. Burch i J. Sagrera, Els masos del pla de Girona, *El mas medieval a Catalunya*, Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 113-125, (Quaderns, 19).

Arcos, 2007:

- R. Arcos, L'evolució d'un mas medieval al pla de Sanç, Sant Salvador de Guardiola (el Bages), *Actes del III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya (Sabadell, del 18 al 21 de maig de 2006)*, Barcelona: Ajuntament de Sabadell; ACRAM; Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: Barcelona, 689-694.

Barroca, 1989:

M. J. Barroca, Em torno da Residência Senhorial Fortificada. Quatro Torres Medievais na região de Amares, *Revista de História*, vol. IX, 9-61.

Barroca, 1998:

M. J. Barroca, Torres, casas-torres ou casas-fortes: a concepção do espaço de habitação da pequena e média nobreza na Baixa Idade Média (sécs. XII-XV), *Revista de História das Ideias*, vol. 19, 39-103.

Belenguer, 2015:

E. Belenguer, Bandolers, bandositats i poder reial a Catalunya entre els segles XVI i XVII, *Catalan Historical Review*, 8, 149-160.

Benito, 1999:

P. Benito, La formació de la gran tinença pagesa, M. T. Ferrer, J. Mutgé, M. Riu (eds.), *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*, Barcelona: CSIC-Departament d'Estudis Medievals, 103-124.

Bisson, 1985-1986:

Th. N. Bisson, The crisis of the Catalanian franchises (1150-1200), J. Portella, (ed.), *La formació i expansió del feudalisme català*, Girona: Col·legi Universitari de Girona; Universitat Autònoma de Barcelona, 153-172, (Estudi General, núm. 5-6).

Bolós, 1990:

J. Bolós, Casa forta de Juvinyà de Sant Joan les Fonts, *Catalunya Romànica, La Garrotxa*, vol. 4, 348-349.

Bolós, 1998:

J. Bolós, Els masos a l'edat mitjana. Història i arqueologia, Ll. To, J. Moner i B. Noguer (eds.), *El mas medieval a Catalunya*, Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles: Banyoles, 95-111, (Quaderns, 19).

Bolós, 2008:

J. Bolós, Els castells a l'edat mitjana, *L'Erol. Revista Cultural del Berguedà*, 96, 10-17.

Buch, 1988:

Ll. Buch, *Aproximació al creixement urbà de Salt*, Salt: Servei Municipal de Publicacions de l'Ajuntament de Salt, (Monografies d'estudis locals - Història, 5).

Canal et al., 2003:

J. Canal, E. Canal, J. Ma. Nolla i J. Sagrera, *Girona, de Carlemany al feudalisme (785-1057)-I. El trànsit de la ciutat antiga a l'època medieval*, Girona: Ajuntament de Girona, (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica, 5).

Canal *et al.*, 2010:

- J. Canal, E. Canal, J. Ma. Nolla i J. Sagrera, *Girona en el segle XIII (1190-1285). Cartografia i descripció de la ciutat medieval*, Girona: Ajuntament de Girona (Història urbana de Girona. Restitució cartogràfica, 9).

Canal *et al.*, 2013:

- J. Canal, E. Canal, J. Ma. Nolla i J. Sagrera, *Història urbana del Mercadal de Girona. Dels orígens a la fi de l'edat mitjana*, Girona: Ajuntament de Girona, (Història urbana de Girona. Reconstrucció cartogràfica 10).

Carreras, 2007:

- T. Carreras, L'Escola de Belles Arts es trasllada al Mas Llorens i deixa lliure l'antic emplaçament. Salt: Diari de Girona. Recuperat de <https://www.diaridegirona.cat/girona/2631/lescola-belles-arts-trasllada-al-mas-llorens-deixa-lliure-lantic-emplacament/189831.html> el dia 1 de maig del 2020.

Castells, Catllar i Riera, 1994:

- R. Castells, B. Catllar i J. Riera, *Atles ciutats de Girona. Catàleg de plànols de les ciutats de Girona des del segle XVII al XX*, Girona: Diputació de Girona.

Codina *et al.*, 2017:

- F. Codina, Ll. Palahí, M. Prat i J. Sagrera, *La Torre Desvern de Celrà: la història de la casa forta medieval a través de l'arqueologia*, Girona: Documenta Universitaria/ Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Girona, (Estudis arqueològics, 10).

Darna, 2015:

- L. Darna, Heràldica i simbologia a les Masies Catalanes, *Paratge*, 28, 107-117.

DeVries, 1998:

- K. DeVries, Gunpowder Weaponry and the Rise of the Early Modern State, *War in History*, 5 (2), 127-145.

De Querol, 2004:

- B. De Querol de Quadras, La capella de Sant Narcís i la família Font de Girona, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XLV, 569-588.

Donat, 1999:

- L. Donat, L. *Societat i Economia a Salt a la Baixa Edat Mitjana*, Salt: Ajuntament de Salt, (Beques de recerca de Salt, 1).

Donat *et al.*, 2001:

- L. Donat, R. Lluch., E. Mallorquí, X. Soldevilla i Ll. To, Usos i abusos del concepte de mas, M.T. Ferrer, J. Mutgé, M. Riu (eds.), *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*, Barcelona: CSIC-Departament d'Estudis Medievals, 125-158.

Farías, 2003-2004:

V. Farías, Las fortificaciones medievales del Vallès (siglos IX-XIII). Un inventario a partir de las fuentes escritas, *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 23-24, 23-49.

Gifre, 2009:

P. Gifre, *En la prehistòria dels hisendats. De senyors útils a propietaris (vegueria de Girona, 1486-1730)*, tesi doctoral, Universitat de Girona, Girona.

Gifre, 2012:

P. Gifre, *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (vegueria de Girona, 1486-1730)*, Barcelona: Fundació Noguera, (Estudis, 63).

Graupera, 2019:

J. Graupera, La Sala i el Tinell. L'ennobliment decoratiu de les masies post-remences al Baix Maresme (s. XV-XVI), J. Graupera (coord.), *Masos, masies i bordes: activitats agràries i elements patrimonials. Actes del 2n Simposi sobre història, cultura i patrimoni del Maresme medieval*, Vilassar de Dalt: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Arxiu Comarcal del Maresme; Museu Arxiu Municipal de Vilassar de Dalt, 147-170 (In Maritima, 2).

Julià, 1996:

B. Julià, La pesta, els hospitals i els metges en un manuscrit gironí del segle XVIII, *Revista de Girona*, 175, 34-41.

Lluch i Mallorquí, 2003:

R. Lluch i E. Mallorquí, Els masos a l'època medieval. Orígens i evolució, R. Congost, G. Jover, G. Biagioli, (a cura de), *L'organització de l'espai rural a l'Europa mediterrània. Massos, possessions, poder*, Girona: CCG edicions, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines i Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, 37-64 (Col·lecció estudis, 5).

Mallorquí, 2011:

E. Mallorquí, *Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, segles XIII-XIV*, Fundació Noguera: Barcelona.

Mallorquí, 2013:

E. Mallorquí, *Els Perafort, cavallers de Montfullà, dins N. Puig i M. Viader (eds.) Família a la baixa edat mitjana (s. XIII-XV). Actes del III Seminari d'Estudis Medievals d'Hostalric (15-16 de novembre de 2012, Hostalric)*, Hostalric: Ajuntament d'Hostalric, 82-107.

Mallorquí (a cura de), 2015:

E. Mallorquí, (a cura de), *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*, Barcelona: Fundació Noguera (Col·lecció Diplomataris, 67).

Mallorquí (coord.), 2015:

E. Mallorquí, E. (coord.), M. Albà, Ll. Ball-llosera, J. Formiga, D. Grau, J. Llinàs, M. Martínez, J. Mundet i R. Teixidor, *Cinquanta-cinc llegües de passos oblidats i xarrabascos. Els*

camins històrics de la plana selvatana (la Selva i el Gironès), Vol. 1 Els camins vers la ciutat de Girona, Centre d'Estudis Selvatans: Girona (Col·lecció Estudis i textos núm. 18).

Mallorquí (coord), 2016:

E. Mallorquí, E. (coord.), M. Albà, Ll. Ball-lloera, J. Formiga, D. Grau, J. Llinàs, M. Martínez, J. Mundet i R. Teixidor, *Cinquanta-cinc llegües de passos oblidats i xarrabascos. Els camins històrics de la plana selvatana (la Selva i el Gironès), Vol. 1 Els camins transversals*, Centre d'Estudis Selvatans, col·lecció Estudis i textos núm. 19, Girona.

Mallorquí, Prat i Sagrera, en premsa:

E. Mallorquí, M. Prat i J. Sagrera, J., La torre Ferran de Montfullà: la casa forta medieval dels Perafort.

Marqués, 1997:

J. M. Marqués, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona (924-1300)*, Barcelona: Fundació Noguera, (Col·lecció diplomataris, 12).

Martí, 1997:

R. Martí, *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona: Fundació Noguera (Col·lecció Diplomataris, 13).

Martínez, 2015:

A. Martínez, *Parentela aristocràtica, domini i projecció sociopolítica. Els vescomtes de Cabrera entre 1199 i 1423*, Tesi doctoral, Universitat de Girona, Girona.

Massagué, 2017:

J. M. Masagué, Masia de ca n'Ametller de Castellar del Vallès. Arquitectura i evolució, *Plaça Vella*, 58, 25-57.

Moner, 2001:

J. Moner, La "Sala" com a espai vertebrador, M.T. Ferrer, J. Mutgé, M. Riu (eds.), *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*. Barcelona: CSIC-Departament d'Estudis Medievals, 263-278.

Nolla *et al.*, 2016:

J. M. Nolla, J. Burch, Ll. Palahí, N. Amich, E. Canal, J. Casas, P. Castanyer, J. Sagrera, M. Sureda, J. Tremoleda, D. Vivó, J. Vivo, A. Costa, M. Prat, J. Simón i A. Varenna, *Baix imperi i antiguitat tardana al sector nord-oriental de la província Tarraconensis. De l'adveniment de Dioclecià a la mort de Carlemany (284-814)*. Girona: Documenta Universitaria, Universitat de Girona.

Parrilla, 2019:

F. Parrilla, La pesta negra del 1348 a la Corona d'Aragó. Una revolució social, econòmica i salubrista, *Gimbernat: Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut*, 71, 13-22.

Pladevall, 2001:

A. Pladevall, La domus de Menola, a Pineda de Mar, *Quaderns de la Selva*, 13, 57-66.

Pladevall, 2003a:

A. Pladevall, A. Les cases fortes, A. Pladevall (dir.), *L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 269-271.

Pladevall, 2003b:

A. Pladevall, La casa forta de Mont-rodon, A. Pladevall (dir.), *L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 272-273.

Riu, 1999:

M. Riu, M. Aspectes històrics i arqueològics del mas, M.T. Ferrer, J. Mutgé, M. Riu (eds.), *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*, Barcelona: CSIC-Departament d'Estudis Medievals, 19-48

Riu i Segret, 1986-1987:

M. Riu i M. Segret, Les "torres" o masies fortificades de la vall de Lord, *Castells, guaites, torres i fortaleses de la Catalunya medieval, Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, annex 3, 201-215.

Riu-Barrera, 2003:

E. Riu-Barrera, La gènesi i l'evolució de la casa pagesa o mas, A. Pladevall (dir.), *L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 239-241.

Romero, 1945:

C. Romero, *Tablas para reducir las antiguas pesas y medidas utilizadas en Gerona a las equivalencias del Sistema Métrico Decimal*, Girona: Publicaciones de la cámara oficial agrícola de Gerona.

Roura, 1980:

G. Roura, El delme de Salt en el segle XIV, *La Farga*, 17, 17.

Sàiz, 2015:

C. Sàiz, *De la primitiva fortalesa medieval a l'actual Castell de Santa Florentina. Mil anys d'història a la Vall de Canet, IX Trobada d'entitats de recerca local i comarcal del Maresme: Torres de guaita, defenses i fortificacions*, Canet de Mar, 13-37.

Serra, 1999:

A. Serra, Anàlisi del procés de la vil·la al mas, M.T. Ferrer, J. Mutgé, M. Riu (eds.), *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*, Barcelona: CSIC-Departament d'Estudis Medievals, 325-428.

Serra, 2012:

- A. Serra, Excavació de la vila i domus de Todonyà (Masies de Voltregà, Osona), *Quaderns Agraris*, 32, 111-124.

Serrano, 2015:

- A. Serrano, Les torres del cap de Vilassar, una recopilació de dades, *IX Trobada d'entitats de recerca local i comarcal del Maresme: Torres de guaita, defenses i fortificacions*, Canet de Mar, 149-160.

To, 1999:

- Ll. To, El noms dels masos (El dominia de Santa Maria de Vilabertran en els segles XI-XIII, R Congost i Ll. To, *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*, Girona-Barcelona: Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 23-42

To, 2005:

- Ll. To, Le marché de la terre et la seigneurie dans la Catalogne médiéval, L. Feller i C. Wickam (dirs), *Le marché d'ela terre au Moyen Âge*, Roma: École Française de Rome.

Viader, 2015:

- M. Viader, Defensant el territori. Torres, muralles, castells i fortificacions d'època moderna, *IX Trobada d'entitats de recerca local i comarcal del Maresme: Torres de guaita, defenses i fortificacions*, Canet de Mar, 105-110.

Victor, 2013:

- S. Victor, *La ciutat en època de crisi, dins Girona. Construir la ciutat (I). De Kerunta a la crisi baixmedieval*, Ajuntament de Girona: Girona, 107-124.

Vila, 2003:

- J. M. Vila, L'arqueologia dels masos, A. Pladevall (dir.), *L'Art Gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 242-245.

ANNEX 1. REGESTOS DE DOCUMENTS

1177, febrer 25. Gausfred Estérria dona a Andreu Guifred el mas de Salt que habita Berenguer Folquer, difunt que és de l'altar de Sant Miquel de la seu de Girona. Pagarà anualment dues copes d'oli de cens per Sant Andreu. (ADG. Arxiu Capítular, Pergamins de la seu, 00405).

(1210) 1211, març 19. Galceran de Cartellà estableix a Pere Llorenç de Salt dues coromines situades a la parròquia de Sant Cugat de Salt. Una afronta, a orient, amb un camp que té Llorenç per Galceran de Cartellà, a migdia, amb un camp de Pere Esteve, a ponent i a nord, amb un camp de Ramon Artau. L'altra afronta, a orient, amb una coromina que fou de Guillem de Paba que ara és de Bonafós, jueu, a migdia, amb honor de dit Llorenç per Santa Maria d'Amer, a ponent, amb carrer i, a nord, amb l'anterior coromina abans esmentada. Dors: «Mas Llorenç». Còpia de 1388. (ADG Pergamins de Sant Feliu de Girona, 1211).

1217, agost 20. Bernat de Cartellà i la seva mare, Saura, estableixen a Pere Llorenç de Salt, varies peces de terra a la parròquia de Salt, que Llorenç ja tenia. Entre les peces de terra dos quadres de Matella que formen part del camp que fou del mas Guic, amb el nom de Camp del Roure. Notari Arnau Marquès, canonge de Girona (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 23 1.2.5. Precaris).

1217, agost 20. Bernat de Cartellà i la seva mare, Saura, estableixen a Pere Llorenç de Salt varies peces de terra a la parròquia de Salt: el camp Portell, una feixa, i dos quadrons de la Matella, que van ser de Ramon Torell; a més de dos Coromines, una anomenada Rodó i l'altre sota la Coromina de Bonafós. Aquestes tres peces ja les tenia Pere Llorenç i un altre honor que cultivava pels propis atorgants amb reserva del domini directe. Aquestes només amb prestació del sèptim, del delme i de dotze diners per Nadal. Per les Coromines només prestava el sèptim, no el delme. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 23 1.2.5. Precaris).

1218, idus de març. Berenguer i Beatriu, esposos de Salt, venen a Ramon Llorenç varies peces de terra a Salt. El camp Colomer que és un quadró de terra i una borda per a construir cases, una feixa de terra i borda que tenia pels venedors de Deulofeu, i tots els drets que tenen sobre una feixa i horta de Pere Esteve. La venda es va fer per 500 sous. La venda és aprovada per Bernat de Cartellà que reb 250 sous i es reserva l'alberga de quatre cavallers amb prestació de quatre sous. Notaris Bernat Sanchís i Bernat Esteve (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1233, juny, 7. Bernat de Sitjar estableix a Ramon Llorenç de Salt una feia de terra situada a la parròquia de Sant Cugat de Salt, prop de l'església i amb l'stallium d'aquest, amb llicència de fer-hi molí, a cens de dos parells de capons, per 600 sous (ADG. Mitra, Delmes, E. Bernat Esteve, canonge i notari públic de Girona (f. 42).

1234, abril 27. Maria Moner, el seu marit Pere Esteve i els seus fills Cèsar, Bernat i Adelaida, venen a Ramon Llorenç una feixa de terra en el paratge Matella de la parròquia de Salt pel preu de 250 sous de valor de marcs de plata 88 sous. Limita a orient, ponent i nord amb el mateix comprador Llorenç i, a migdia, amb un camp de Guillem Campins. Notari Bernat Esteve i Ricard d'Osca (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1240, agost 11. Testament de Ramon Artau, que pren per marmessors Guillem Alió, domer de Salt, Ferrer fill de Pere Joan de Salt i Pere Mir; fa memòria del seu senyor Bernat de Cartellà, elegeix sepultura a Sant Cugat de Salt; llega al fill Pere una vinya que té a Montfullà; deixa la filla Maria en poder del germà Berenguer i de l'esposa del testador, Ermessenda; llega a aquesta una feixa que té per Pere Llorenç de Salt i institueix hereu el seu fill Berenguer Notari Llorenç, prevere (ADG Pergamins de Sant Feliu núm 84).

1242, setembre 4. Pere Engilbert i el seu fill, Pere, venen a Ramon Llorenç els drets d'una peça de terra situada a la parròquia de Salt. Afronta, a orient amb un honor de Ramon Llorenç, alou de Sitjar, a migdia, amb un camí, a ponent, amb el torrent Ridemús i, al nord, amb el riu Ter. Comentari: podria haver estat l'horta gran del mas Ribot, ja que antigament el torrent Ridemús passava davant la casa del mas (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 52, 1.2.12 Definicions).

1243, març 20. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç de Joan d'Argimon de Cassà amb Berenguera Llorenç de Salt, davant Ricard d'Osca, notari de Girona. Berenguera Llorenç, filla de Ramon Llorenç de Salt i de la seva esposa Guillerma, rep com a dot 1.000 sous barcelonesos de valor en marcs de plata. La futura esposa els lliura a Joan d'Argimon, fill de Ramon d'Argimon de Cassà. (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3, capítols matrimonials, 206 0018)

1247, abril 1. Galceran de Cartellà i el seu fill Arnau Guillem de Cartellà venen a Ramon de Bas, abat de Sant Feliu de Girona un terç dels masos de Ramon Llorenç, Pere Llorenç, Ramon Artau, Barrera, Guige i Pere Mut, situats a Salt, pel preu de 2.000 sous melgoresos. CG. Notari Bernat de Vic. S. Arnau de Santmartí (ADG Pergamins de Sant Feliu).

(1248) 1249, febrer 18. Bonanasc, jueu, fill de Salomó Bonafós, estableix a Domènec Tomàs del Mercadal, la coromina dita Falcona de Salt que te en franc alou, la qual, afronta; a orient, amb l'honor de Berenguer Llorenç, fill de Ramon Llorenç, a migdia, amb l'honor de santa Maria i amb l'honor de Ferrer Esteve, a ponent, amb l'honor de Ramon Llorenç, fill de Pere Llorenç, i, nord, amb l'honor de Ferrer Esteve, el d'en Guic i el Ramon Pere, fill de Pere Mut. S'estableix un cens de vuit migeres de gra que s'han de satisfer per la festa de Sant Feliu. (ADG. Diplomatarium de Sant Feliu de Girona).

1249, octubre, 3. Ramon de Bas, abat de Sant Feliu, ven a Saura, vídua de Bernat de Cartellà, la tercera part de la possessió de Salt de la que dita compradora ja té dues parts que li havia venut (el 1247) Galceran de Cartellà, pel preu de 2.000 sous melgoresos (ADG. Diplomatarium de Sant Feliu, 1249).

1251, febrer 26. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç entre Berenguer Llorenç i Guillerma Vilarodric, davant de Guillem Vilanova, notari de Girona. Guillerma rep dels seus pares, Estrader Vilarodric, i la seva esposa Ermessenda, 120 morabatins alfonsins com a dot

que Berenguer Llorenç accepta. Aquest els fa d'esponsalici, assegurant els morabatins sobre el cap del mas que el seu pare li va llegar a Salt, juntament amb la meitat integra dels seus béns, possessions, terres, molins, masos, bordes i masoveries, tant a Salt com en altres parts (AMS Fons marquès de Camps, lligall 3, capítols matrimonials, 206 0019).

1261, agost 5. Berenguer Llorens, de Salt, la seva esposa Guillemma i la seva mare Guillemma venen a Bernat de Salt, tresorer de la seu, la borda que Pere Gener habita a Salt i un ferragenal que té per l'abadessa de Sant Daniel també a Salt, indret de Sala, i un altre ferragenal amb un noguer que tenen per l'abat de Sant Pere de Galligants, pel preu de 300 sous bar. Notari Ramon de Cassà. (escrivà) Miquel d'Om. (ADG Pergamins de Sant Feliu).

(1262) 1263, gener, 17. Bonanasc Salomó, jueu de Barcelona, ven a Ramon de Santjaume, cabiscol de Sant Feliu de Girona, vuit mitgeres censals i el domini directe de la coromina Falcona de Salt, on hi havia establert Domènec Tomàs de Mercadal, difunt, i Tolosa, filla seva, i el seu marit, Guillem de Fellines, pel preu de 800 sous. Afrontacions les mateixes que les del doc 1248/49. (ADG. Pergamins de Sant Feliu).

1263, agost 17. Tolosa, esposa de Guillem de Fellines, ciutadà de Girona, i el seu marit, defineixen a Ramon de Santjaume, cabiscol de Sant Feliu de Girona, els seus drets sobre la coromina Falcona de Salt que Bonanasc, fill de Salomó Bonafós, havia establert a a Domènec Tomàs, pare de Tolosa, per 50 sous (ADG. Pergamins de Sant Feliu).

1264, agost 17. Bernat de Salt, tresorer de la seu, fa carta de gràcia per set anys a Berenguer Llorens, de Salt, per un quadró de terra situat a Salt, indret d'Ollina, comprat per 400 sous melg. Còpia de 1265. Notari Ramon Oller de Palol, de la cúria episcopal. (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.2).

(1266) 1267, febrer 8. Ramon Llorenç de Salt reconeix ser home propi de Galceran de Cartellà i li cabreva el mas, la trilla de Colomers, la coromina de Cartellà que es té per meitats amb Sant Feliu de Girona, el monar que és prop del mas d'en Barrera (den Barrera), mig molí de Roca per Ramon Andreu cap a Pedret (ADG Pergamins de la seu, sagristia major, núm. 34).

1270, maig 14. Bernat de Salt, tresorer de la seu, fa donació al Vestuari de la borda Gener de Salt. Notari Ramon Oller de Palol, de la cúria episcopal. (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.3).

1272, juny 17. Ramon de Cabrera ven a Guillem de Montgrí, sagristà major de la seu, tota la seva possessió de Salt consistent en els masos de Ramon Llorenç, Berenguer Llorenç, Bernat Barrera, Artau Gich, mig mas de Ramon Pere Mut i la borda de Pere Llorenç que havien estat de Bernat de Cartellà, la seva esposa Saura i el seu fill Galceran pel preu de 7000 sous. Bernat de Vic, de Girona. (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, perg. 36).

1272, juny 30. Gispert de Bottonac, abat, i el capítol de Sant Feliu de Girona firmen a Guillem de Montgrí, sagristà major de la seu, dues coromines que tenien Ramon Llorenç i Berenguer Llorenç de Salt i que Ramon Cabrera ha venut a l'abat i reconeixen que té per l'abat la coromina Crosa de Sant Dalmai. Notari Bernat de Vic. (ADG Pergamins de la Seu Sagristia major, perg. 37).

1273, juny 18. Clàusules del codicil de Guillem de Montgrí que institueix un prevere a la casa del sagristà de la seu dotat amb una possessió de Salt i una altra que s'ha de comprar amb 5.000 sous a Simó de Gironella (ADG Dotalies de fundacions de la seu, D-2, f15-17v, doc. núm. 101).

1273, setembre 12. Clàusules del testament d'Arnau de Miana, cabiscol de la seu que institueix un aniversari dotat amb béns de Salt i administrat pel Ferial, institueix un benefici a l'altar de Sant Miquel (ADG Dotalties de fundacions de la Seu D-3, f167v-169, doc. núm. 103)

1275, setembre 13. Berenguer Llorenç de Salt capbreva a Ferrer de Campllong, obtentor del benefici de la capella del sagristà major de la seu, Guillem de Montgrí, el mas Llorens de Salt amb les terres que es descriuen.

1) El mas que fou del seu pare Ramon Llorenç amb els homes i les dones. Afronta, a orient, amb l'església i el cementiri de Salt, a migdia, amb una via pública, a occident, amb un pla propi, una feixa gran que és entre el mas Llorens i l'honor del mas Artau i, a nord, amb una trilla pròpia que la té pel mateix benefici. La part de migdia d'aquesta trilla és al costat del mas, una altra part, és al costat d'una trilla que té per Ramon Andreu i, una altra part, al costat de l'alou propi que el seu pare va comprar a Bernat Engilbert.

2) Una feixa de terra de tres parellades que és sobre el seu Colomer. Afronta, a orient i migdia, amb un camp de Ramon Lledó, a occident, amb l'honor del mas Artau i, a nord, amb la dita trilla seva.

3) La coromina de Cartellà que és al costat de dita feixa i conté sis parellades de terra. Afronta, a orient, amb la dita feixa, a migdia, amb l'honor del mas Esteve, a occident, amb l'honor de Ferrer Artau i, a nord, amb una coromina seva i de Sant Feliu de Girona.

4) El camp d'Om que són set parellades de terra. Afronta, a orient, amb una feixa de Roig de Camps, a migdia, amb l'honor de Ramon d'Escala, difunt, i Arnau de Miana, a occident, amb una feixa que té pel monestir de Sant Pere de Galligants i, a nord, tenedor de Ramon Lledó.

5) Una feixa de dues parellades de terra. Afronta, a orient, amb honor d'Arnau de Miana, a migdia, amb la prepositura de la canònica de la seu de Girona, a occident, amb honor presbiterial on s'hi va establir Ramon de Santjaume de l'església de Sant Feliu de Girona i, a nord, amb el camp d'Om.

6) El camp de Colomers de vuit parellades de terra pel qual dona 15 sous i 4 diners de Barcelona de tern pels agraris. Afronta, a orient, amb l'honor del mas (...) i una feixa que té pel monestir de Sant Pere de Galligants, a migdia, amb el camp de Pere Gallart, a occident, amb el quadre d'Olina (Ollina) i amb l'honor d'Arnau de Miana i, a nord, amb l'honor de la prepositura de Sant Feliu de Girona.

7) Sis parellades de terra a la Matella (Matella). Afronten, a orient, amb l'honor de Jaume Mascardell i de Sant Feliu de Girona, a migdia, amb l'honor d'en Camps i de Sant Feliu de Girona, a occident amb l'honor que té per Arnau de Miniana i Sant Martí de (...) i, a nord, amb honor que té pel monestir de Sant Pere de Galligants.

8) Sis parellades de terra de la Feixa Torta (fexia Torta). Afronta, a orient, amb honor de Jaume Mercader, a migdia, amb honor del mas Esteve, a occident, amb l'honor de la prepositura de Sant Feliu de Girona i, a nord, amb honor de Jaume Mascardell i de Sant Feliu de Girona.

9) El camp del Portell de sis parellades de terra. Afronta, a orient, amb l'honor de Pere Llorenç, a migdia, amb honors de Ramon Andreu i Ramon Pere, a occident, amb un honor que té pel benefici de la capella de la sagristia major i, a nord, amb l'honor de Jaume Mascardell.

10) El camp Rodó de deu parellades de terra. Afronta, a orient, amb l'honor de Jaume Mascardell i amb el camp seu del Portell, a migdia, amb l'honor de Ramon Andreu i el de

Pere Camps, a occident, amb l'honor de Ramon Pere i el de Pere Camps i, a nord, amb l'honor d'en Camps.

11) Mig molí de Roca a la parròquia de Salt.

12) Dóna al benefici de dita capella pel mas, una borda del dit mas i altres 12 diners de bona moneda.

13) El domini en feu del que rep de cens, terços i lluïsmes.

14) La borda d'Horta que és del tenedor del camp de Colomers que, els seus avis i pares, van establir a Deulofeu, difunt. Afronta, a orient, amb l'honor del mas Artau, a migdia, amb l'honor de Bonifay, a occident, amb l'honor que té per Sant Feliu de Girona i, a nord, amb la borda de na Sança.

15) Ramon Lledó de Salt reconeix tenir per dit benefici dues cases cap a la Farga (Fabricam) que són del tenedor de Colomers.

16) Pere Barrera reconeix tenir pel benefici de dita capella el seu mas i una feixa de terra que afronta, a orient, amb una via que va a l'hort de Ramon Llorenç, a migdia, amb una via pública que va a Girona, a occident, amb l'honor de Ramon Llorenç i, a nord, amb l'arenys del riu Ter.

17) Pere Barrera reconeix al dit benefici un farragenal i un hortal.

18) Pere Barrera reconeix un camp de nou parellades de terra que afronta, a orient, amb l'honor de Pere de Pilós, a nord, amb el torrent Riera de Mus, a occident, amb l'honor de Pere Esteve i de l'almoïna i, a migdia, amb els honors de Pere Esteve i Pere Artau.

19) Ramon Pere reconeix al dit benefici una part del seu mas.

20) El mas Artau que té Ferrer Artau, draper de Girona.

21) Una trilla [del mas Artau] que afronta, a orient i a nord, amb honor de dit Ferrer Artau que té per Ramon Andreu, a occident, amb honor de Garsenda, abadessa de Sant Daniel i, a migdia, amb honor de Ferrer Artau que té per Ramon Andreu i per la capellania de Sant Feliu de Girona.

22) Una feixa de terra de tres parellades [del mas Artau] que afronta, a orient, amb una trilla de Berenguer Llorenç, a nord, amb honor de Berenguer Llorenç, a occident amb honor de Berenguer Llorenç i, a migdia amb la via pública que va a Girona.

23) Dues parellades de terra [del mas Artau] cap a la coromina de Cartellà. Afronta, a orient, amb una feixa de Ferrer Artau que té per la capellania de Sant Feliu de Girona i amb l'honor del mateix Ferrer, a nord, amb l'honor del monestir de Sant Daniel i de Bernat Sagrera, a migdia, amb la coromina de Ramon Llorenç i de dit Ferrer Artau per la dita capella.

24) Ramon Llorenç reconeix al benefici de la capella de la sagristia major el seu mas. Ramon Llorenç reconeix la coromina de Cartellà que afronta, a orient, amb l'honor de Pere Esteve, a nord, amb l'honor de Berenguer Llorenç, a occident, amb l'honor de Ferrer Artau i, a migdia, amb la coromina de Sant Feliu de Girona que té Ramon Llorenç.

25) Berenguer de Camps reconeix tenir per dit benefici de la capella de la sagristia major una feixa de terra que afronta, amb el camp de na Guasca (Guascha), a nord, amb el carrer públic que va a Girona, a occident, amb un carrer públic que va als molins i, a migdia, amb el camp de na Guasca.

26) Berenguer de Camps reconeix també una trilla que afronta, a orient, amb el carrer públic que va als molins de Salt, a migdia i occident, amb un carrer que va cap al mas Sitjar i, a nord, amb la borda de Pere Llorenç.

27) Pere Llorenç reconeix una borda on habita i una trilla que és al costat de dites cases. Ho té en part per Berenguer Llorenç i, en part, pel benefici de la capella de la sagristia major.

28) Pere Llorenç reconeix per dit benefici i per Gerald de Fullà mig molí de Pedret en el monar de Tudela.

29) Maria, vidua del difunt Ranusci reconeix mig molí de Pedret de Salt.

30) Pere Esteve reconeix el molí de Pedret i el molí de Tudela.

Notari Ramon de Cassà. Hi ha còpia de 1627 (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, perg. 45).

1276, maig 15. Ramon Llorens, fill de Berenguer Llorens, de Salt, defineix a Companyó d'Estanyol, prevere de capítol i a Guillem Gaufred. Tresorer de la seu, procuradors del Vestuari, els seus drets sobre un quadró de terra, dit d'Ulina, situat a Salt, que els seus pares havien venut a Bernat de Salt, tresorer estat de la seu. Notari Ramon de Cassà. (escrivà) Bernat de Palol. (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.5).

1285, gener 22. Davant D. Besalú Burguès, notari de Girona. Donació feta per Maria Guasch de Salt, vídua d'Arnau Folquer fa donació a Martí de Sitjar, fill de Ramon Andreu, i a la seva esposa, Arnaleta d'un mas i terres situades a Salt, entre les quals, una terra situada a la riba del Ter que afronta, a orient, amb Ramon de Raset, a migdia, amb el rec comtal, a ponent i a nord, amb la llera del riu Ter. [Comentari] Aquesta terra formaria l'horta de les Salleres del mas Llorens, és per aquesta raó que aquí es descriu i la resta de peces no (AMS Fons marquès de Camps, Lligall 27,1.2.6.8. 2 Cessions i donacions).

1284, agost 1. Pere Mut, de Salt, fill de Ramon Pere, i Tomàs de Felines, ciutadans de Girona, venen a Arnau de Prat de Vilablareix i a Raimunda, filla de Guillem Teixidor de Salt, futura esposa de dit Arnau, el mas Guic (Ginaldi) de Salt, que havia estat de Domènec Tomàs, la seva esposa Tomasa i Tolosa, esposa de l'esmentat Guillem de Felines, pel preu de 900 sous, amb firmes de Tolosa i Brunissendis, mare i esposa respectivament de dit Tomàs, i Berenguera i Agnès, mare i esposa respectivament de dit Pere Mut. Notari Besalú Burgués. Còpia de 1312, closa per Ramon Calvet, jutge ordinari de Girona (ADG Pergamins de Sant Feliu).

1286, abril 4. Capítols matrimonials entre Ramon Llorenç, i Brunissenda Gornall, davant de Pere Ferrer, notari de Girona. Brunissenda, filla de Pere Gornall de Cassà (fabricant de Girona), va reconèixer a favor de Ramon Llorenç, que li havia entregat el dot de 2.000 sous barcelonins i varies robes i que aquest, Ramon, li va donar 2.000 sous més en motiu del dot. En cas de morir primer la muller es retornarien aquests últims 2.000 sous, menys 200 sous que es van reservar per a la lliure disposició d'ella, tenint o no fills (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 3, capítols matrimonials, 206 0020).

1288, novembre 27. Berenguer de Torrentà, clergue i rector de la capella de la Sagristia de la catedral de Girona, la qual, és situada a la casa del sagristà, reconeix a Martí Sitjar, fill del difunt Ramon Andreu, la compra del mansum Laurentium superiorem de la parròquia de Salt, que pertany al domini directe de la seva capella, i li recorda que caldrà donar-li els acostumats drets i un cens anual de 15 sous barcelonesos de tern per la festa de Sant Feliu.

Martí de Sitjar també reconeix que té per la dita capella de la Sagristia 2 columbaria d'aquelles dues eres que, en altre temps, eren 10 (...) que afronten; a orient, amb el torrent

Ridemus, a migdia i occident, amb els camps que havia comprat en alou a Ramon Llorenç i, a nord, amb el camí públic.

També reconeix tenir la coromina de Cartellà que afronta; a orient, amb el camp de Pere Esteve i amb la coromina Falcona, a migdia, amb una coromina que es té ad laborationem per l'església de Sant Feliu de Girona i, a occident, amb el marge de Pere Barrera i, a nord, mitjançant carrer públic, amb el seu molí anomenat d'Arenys i una peça de terra i el monar, també seus, que són en el riu Ter.

Finalment reconeix per la mateixa capella el Clos de Ramon Llorenç i un altre alou seu que afronten, a orient, amb una illa (ilia) que fou d'en Barrera i que ara és seva, a migdia, amb el camí públic, a ponent, amb terra propia i amb terra que Jaume Barrera té per ell i, a nord, amb un honor propi que fou d'en Barrera. (Biblioteca de Catalunya. Perg. 120, Reg. 185).

1288, novembre 27. Berenguer de Torrentà, obtentor del benefici de la capella de casa del sagristà major, reconeix a Martí de Sitjar, fill de Ramon Andreu, ciutadà de Girona, que aquest amb consentiment de Guillem de Torrentà, germà i predecessor seu en el benefici, ha comprat a Ramon llorenç de Salt el mas Llorens i que han pres per àrbitres Dalmau de Garriga, canonge de Sant Feliu de Girona, Joan de Bianya, oficial deol bisbe, i Joan de Garoleres, ciutadà de Girona, per resoldre afers pendents. Notari Besalú Burgués (ADG Pergamins de la Seu Sagristia major, perg. 54).

1289, desembre 15. Ferrer Vilardell i la seva muller, Ermessenda, donen a Ramon i Ermessenda Llorenç el camp Folquer situat a Salt que havia estat de Martí Sitjar a domini de l'altar de Sant Miquel de la Seu de Girona amb prestació d'una feina de fruits. Afronta, a orient, amb alous de Sant Feliu de Girona, a migdia, amb honors de Pere Camps i de Ramon Llorenç i, a ponent, amb un camí públic. Notari Arnau Puig (AMS Fons marquès de Camps, Lligall 27, 1.2.6.8. 2 Cessions i donacions).

1292, novembre 22, Girona. Ramon Llorenç, de Salt, estableix a Pere, fill de Joan Pylo i a la seva esposa Francesca, filla de Maria Guasch, de Salt, la borda Gener de Salt, a cens de 8 sous bar., i en rep homenatge. Carta partida. Notari Besalú Burgués. (ADG Pergamins de Sant Feliu, Vestuari, Salt, 3.7).

1293, juliol 26. Dalmau Costa ven a Ramon Llorenç una peça de terra situada a Salt, al paratge Matella a domini directe de la Sagristia Segona de Sant Feliu de Girona. Afronta, a migdia i ponent amb honors de Llorenç i, a nord, amb honors de l'Església de Sant Feliu de Girona. [Comentari] Aquesta feixa havia estat capbrevada per Gaspar Pla, àlies Llorenç, a les 5 calendes de juliol de 1313, amb les mateixes afrontacions davant d'Arnau Dalmas, notari de Girona. Les mateixes afrontacions apareixen en el testament de Sança, muller de Ramon Llorenç, a favor del seu fill Berenguer. Berenguer Llorenç la capbrevava a favor del benefici fundat a la capella de la casa de la Sagristia Major de la Seu de Girona, on confessa tenir en domini aquesta terra. Afrontava, a migdia, amb un camí, a ponent, amb honors del mas Llorens i, a nord, amb la pabordia de l'església de Sant Feliu. Notari Arnau Delmàs a sis de les nones de maig de 1337 (AMS FMS, Lligall 24, 1.2.6.1 compra-vendes).

1305, novembre 2 idus. L'abadessa del monestir de Sant Daniel de Girona estableix a Ramon Llorenç i al seu fill, Berenguer, varies peces de terres situades a Salt i a Montfullà. Entre les peces, un quadró de terra situat a la parròquia de Salt, contigu al Camp Portell del propi Llorenç. Afronta, a orient, ponent i nord, amb honors del mateix Llorenç i, a migdia, amb Martí de Sitjar. Notari Pere Burgués (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 23 1.2.5. Precaris).

1307, gener 9 calendes. Aclariment atorgat per Pere de Santa Eugènia de declaració i donació dels productes dels molins que va fer a la seva filla Blanca Llorenç i el seu marit, Berenguer. Pere de Santa Eugènia reconeixia haver pactat amb Ramon Llorenç de Salt sobre la donació que havia efectuat a la seva filla Blanca i el seu marits Berenguet de la meitat dels productes dels molins de Santa Eugènia per quatre anys. Aquesta donació es va efectuar com a dot de la seva filla. Passats els quatre anys, els productes tornaven a Pere de Santa Eugènia (AMS. Fons Marquès de Camps. Lligall 27)

(1310) 1311, febrer 19. Ramon Llorenç de Salt, Batlle de la capella de casa del sagristà major, i el seu fill Berenguer reconeixen a Nicolau Roca, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major de la seu, ser homes propis seus. Notari Jaume Tresfort (ADG Pergamins de la Seu, Sagristia major, perg. 65).

1311, juny 3. Pere Ramon Mut, fill de Pere Mut, de Salt, capbreva a Nicolau Roca, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major de la seu, un clos situat a Salt que havia estat de Pere Llorenç i que té per compra feta a Ramon Andreu, ciutadà de Girona. Notari Pere Burgués (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 68).

1318, desembre 2. Davant Jaume Tresfort, notari de Girona, i Rauric de Santa Eugènia, batlle d'aquesta parròquia i tutor testamentari de Ramon Llorenç, Ramon Llorenç reconeix cert vincle imposat en les cartes dotals atorgades per la seva esposa Sibilia Abadia, filla de Ramon Abadia de Sant Gregori. Es reconeix la donació de 1.800 sous dels 3.000 que es van donar en dot, que es quedaran per l'hereu del mas Llorens. En cas de morir sense descendència els sous passarien al nou hereu del mas (AMS Fons marquès de Camps, Lligall 27,1.2.6.8. 2 Cessions i donacions).

1319, desembre 1. Blanca vídua de Berenguer Llorenç de Salt, reconeix ser dona pròpia de Pere Auladell, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major de la seu, d'acord amb un capbreu de 1275 per raó del mas Llorens. Notari Ramon Viader, de Girona (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 77).

1323, abril 19. Bernat de Coma i Antoni de Colell, clergues de la seu de Girona i procuradors de Pere Auladell, obtentor del benefici de la capella de la sagristia major de la seu, enfranqueixen Margarida, filla de Berenguer Llorenç de Salt, per 2 sous i 8 diners. Notari Joan de Masdemont (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 86).

1324, juliol, 2. Capbreu. Bernat Ramis, Guillem Martorell, Valentí Moner i la seva muller Brunissenda, Bernat Guic i la seva muller Maria, Pere Berenguer sa Barrera, Pere Barrera i la seva muller Brunisenda, tots de Salt, Ramon Ponç i la seva muller Garsenda, Pau Riba, Pere de Corona, Bonanada de Llor, vídua d'Arnau Teixidor, Bernat Pedró i la seva muller Guillema, Bernat d'Olivera, fill del difunt Pere d'Olivera, Guillem de Granollers, Berenguer de Campins, tots de Montfullà, i Ramon Llorenç, fill del difunt Berenguer Llorenç, de Salt, capbreven a l'abadessa Beatriu de Cabrera i al monestir de Sant Daniel de Girona les possessions que tenen sota domini directe del monestir a Salt i Montfullà.

1) Bernat de Ramis reconeix un farregenal de terra a Salt que afronta, a orient i a migdia, amb la «mansata» anomenada de Roderic i amb l'honor d'en Valentí, a ponent, amb un farregenal propi i, a nord, amb l'hort major de Roderic.

2) Guillem Martorell de Salt reconeix una peça de terra a Salt que afronta, a orient, amb la coromina de l'església de Sant Feliu de Girona, a migdia, amb l'honor de Bernat de Ramis, a occident amb la feixa de Bernat Ferrer i, a nord, amb un camí públic. Item, dos farregenals de terra i un clos al costat de les seves cases a Salt que afronten, a orient, amb l'honor de Ramon

Lledó, a migdia, amb un part del clos que es té pel castell d'Estela (Stela), a ponent, amb una altra part del clos que es té pel vestuari de l'almoïna de la seu de Girona i, a nord, amb la part del clos que et té per la capella de la sagristia major de la seu.

3) Valentí Moner de Salt i la seva muller Brunissenda reconeixen cases amb farregenal a Salt que afronten, a orient i a nord, amb carrers públics, a migdia amb un camí públic i, a ponent, amb l'honor de Bernat de Ramis a cens de dotze diners de Barcelona. Item. Una feixa de terra i un clos dit de Torra que afronta, a orient, amb honors propis, a migdia, amb un camí públic, a ponent, amb honor propi i, a nord, amb camí públic.

4) Bernat Guic de salt i la seva muller Maria reconeixen una feixa de dos jornals de terra a Salt que afronta, a orient, amb el mas Bonifai, a migdia, amb l'honor de Bernat de Tarrats, a occident, amb un honor propi i, a nord, amb camí públic. Item. Dos jornals de terra que afronta, orient, amb l'honor del mas Campdellí, a migdia, amb l'honor de Berenguer Sabarrera, a occident, amb l'honor de Ramon Llorenç i, a nord, amb l'honor d'en Ferrer.

5) Berenguer Sabarrera de Salt reconeix el camp anomenat d'Orís (Orig?) de Salt que afronta, a orient, amb l'honor del mas Roderic que habita Ramon Lledó, a migdia, amb el rec Comtal, a ponent, amb un honor propi i, a nord, amb l'honor del mas Roderic. Item. Reconeix una altra terra que afronta, a orient, amb l'honor de Ramon Llorenç, a migdia, amb el rec Comtal, a ponent, amb l'honor d'Arnau (...) i, a nord, amb terra de Ramon Lledó.

6) Pere Barrera de Salt i la seva muller Brunissenda reconeixen una peça de terra a Salt que afronta, a orient, amb l'honor de de pere Berenguer Sabarrera, a migdia i a occident, amb un carrer públic i, a nord, amb l'honor de Ramon Sitjar.

10) Ramon Llorenç, fill del difunt Berenguer Llorenç, reconeix tres peces de terra a Salt que afronten, a orient, amb un alou propi, a migdia, amb el rec Comtal, a ponent, amb l'honor del mas Barrera i, nord, amb un hort de Ramon Lledó. Item. Un hort que és al costat del camp propi anomenat del Portell que afronta, a orient, a nord i occident amb el camp del Portell i, a nord, amb l'honor de Ramon Sitjar, mitjançant carrer. Item. Una peça de terra situada en el lloc de feixa Torra, sobre el mas Mascardell, que afronta, a orient i a nord, amb l'honor del mas Mascardell i a migdia i a ponent, amb altres terres pròpies restants (Pergamins del monestir de Sant Daniel de Girona, 1324-07-02).

1325, maig 19. Arbitratge de Ramon de Gornal i Arnau deTerrades, juristes de Girona, per la causa entre Pere Auladell, obtentor del benefici de la capella de la casa del sagristà major de la seu, i Ramon Llorenç de Salt sobre la remença del mas d'aquest. Notari Joan Masdemont (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 91).

1326, juny 3. Sança, filla de Bernat de Cervera i esposa de Ramon Llorenç de Salt, es fa dona propia de Pere Auladell, obtentor del benefici de la capella del sagristà major. Notari Pere Massanet (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 92).

1338, febrer 23. Capítols matrimonials entre Jaume Hospital i Anna Llorenç, davant de Ramon Bruguera, notari de Girona. Ramon Llorens, pare d'Anna Llorenç, va fer testament, davant de Jaume Compte, notari de Girona, el 8 de juliol de 1334. En aquest s'estipula que el seu hereu, Berenguer, havia de donar 3.400 sous, com a dot al seu futur espòs, Jaume Hospital. Aquest el va assegurar sobre els seus béns (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3, 206 0021).

1348, juny idus, Capítols matrimonials entre Joan Arolfi i Margarida Llorens, filla de Ramon Llorenç i Berenguera, vidua davant Arnald Poells, notari de Girona . Berenguera dota a Margarida amb 300 sous, per part materna i 3.000 sous i dues caixes de roba per la paterna. En cas de mort sense descendència s'estapilua que Margaria només podrà disposarlliurament de

1.000 sous: 200 de la part materna i 800 de la paterna (AMS, fons Marquès de Camps, MC 206 0022)

1352, gener 18, Girona. Berenguer Llorenç de Salt ven a Ramon Mut una casa i terres situades a Salt pel preu de 70 sous. Notari Bartomeu Vives, de Girona (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 120).

1354, octubre 30, Girona. Capbreu fet a Ramon de Clota, paborde de les possessions que tenen per l'Almoina a Salt Berenguer Llorenç, propietari del mas Llorens, Jaume Barrera i Pere de Pla, de Santa Eugènia, com a hereu de la seva mare Guillemma, filla de Guillemma Ginesta de Palau [Sacosta]. Notari Ramon de Bruguera. (ADG Pergamins de Sant Feliu, Salt, 63).

1356, març 29, Girona. Ramon de Clota, paborde de l'Almoina, com a obtentor del benefici de Santa Anastàsia de la seu, que té la coromina de Saüc al pla de Salt, atesa la dificultat de trobar conreadors a causa de les mortaldats, estableix a Guillem Nadal, de Montfullà, una feixa de la mateixa comomina, a cens de 6 sous, per 124 sous d'entrada. Notari Ramon de Bruguera (ADG Pergamins de Sant Feliu, Santa Anastàsia, 86).

1359, juny 2. Berenguer Llorenç, pagès de Salt, cabreva al benefici de Nostra Senyora dels Àngels de l'Altar Major de la Catedral Gironina, el mas i altres terres i béns, «una pieza de tierra de prado situada cerca la casa de dicho manso a la parte de mediodia de cabida un jornal lindante a oriente con el cementerio, a mediodia con el cercado mediante pared del propio manso, a poniente con honores del manso Artau, y al norte con camino público...». [Descriu enterraments que havien estat afectats per la construcció del mas]. En el capbreu de 1359, es fa referència a un altre del 1275 que el legitima (AMS. Fons Marquès de Camps, lligall 63. Capbreus). (Alberch Burch 1991, 14)

1) El mas Llorens i la batllia de Sac, era i quintana.

2) Una peça de terra de prat situada a prop del mas a migida. Extensió d'un jornal. A orient amb el cementiri, a migdia amb un tancat del mas. A ponent amb Artau i a nord amb camí públic. Sisena de fruits i delme.

3) Una peça de terra de 3 jornals de bou. Limita a orient amb tancat de mas Mut. A migdia amb Llorenç, alou de la Catedral, i també Artau. A ponent Artau i al nord amb Llorenç.

4) Una feixa de dues vessanes i mitja. Limita a orient amb mas Mut, a migdia amb el camí públic, a ponent amb honors del mas Artau i Llorenç, benefici catedral. Al nord amb mas Mut. Presta sisena i delme.

5) Una altra peça tancada de 3 vessanes. Limita a orient alou catedral; a migdia camí públic; a ponent, honors d'Artau i a nord Llorenç. Presta sisena i delme.

6) Una peça de terra ubicada en el camp d'en (...) de 6 vessanes. Limita a orient amb honors d'en Camps i del benefici de la Santíssima Trinitat de Sant Feliu de Girona; a migdia amb l'ostentor del benefici del Ferial de la Catedral de Girona en part i amb el mateix Llorenç alou de Sant Pere de Galligants i al nord amb camí públic. Sisena i delme.

7) Una peça de terra ubicada en el camp d'en (...) de 2 vessanes. A orient amb ferial catedral de Girona, a migdia amb la pabordia de desembre de la catedral. A ponent amb una terra alodial del mateix Llorenç de 2 vessanes i al nord amb terres d'en Mut i d'en Banyeres. Sisena i delme.

8) Un camp de terra anomenat Colomer. Limita a orient amb Llorenç, alou de la sagristia de la catedral de Girona i del ferial de la catedral i en part amb l'abat de Sant Pere de Galligants mitjançant un marge; a migdia amb el torrent de FontLlobrega. A ponent amb el camí públic

i al nord amb honors de Llor de Montfullà i amb Llorenç, anomenat camp Folguer. Presta 4 sous de (...) de valor.

9) Un camp de terra a prop del camp Colomer, de 6 vessanes. Orient amb honors del mas Mascardell. A migdia amb el torrent o camí de Fontllobrega; a ponent Llorenç, alou ferial de la catedral de Girona i al nord amb Llorenç, alou de la sagristia segona de la catedral de Girona. Sisena i delme.

10) Una peça de terra en l'anomenat camp rodó. 6 vessanes a prop de la casa d'en Sitjar. A orient amb Llorenç, anomenat camp d'en Portell, alou del monestir de Sant Daniel i amb honors d'en Barrera i en Guich mitjançant camí Monar. A migdia amb honors de la casa d'en Sitjar; a ponent amb Llorenç, alou ferial de la catedral. Al nord amb el camí públic de Vilablareix. Sisena i delme.

11) Camp de terra anomenat Desportell o camp Portell de 6 vessanes. A orient, amb Llorenç, alou de dit benefici i amb honors del mas Mascardell; a migdia amb honors del mas Sitjar mitjançant camí; a ponent amb Llorenç, alou Sant Daniel, i amb Sitjar. Al nord, amb Barrera. Sisena i delme. Una de les terres que afronta és en franc alou d'1 vessana i mitja i una altra de Sant Daniel.

12) Una peça de terra en el lloc conegut com a Vallvera. A orient amb Llorenç; a migdia, amb camí públic, a ponent amb Llorenç anomenat camp d'en Portell i al nord amb honors del mas Mascardell.

13) Una peça de terra propera al mas Mascardell anomenat Feixes (...) de 6 vessanes. Afronta, a orient, amb terres del mas Mascardell, a migdia, amb terres del mas Esteve i, a ponent, amb camí públic. Presta (...) i delme. S'adverteix que dins d'aquestes afrontacions hi ha una terra d'una vessana del monestir de Sant Daniel i una altra en franc alou.

14) Una feixa dins el lloc anomenat feixes tortes. 1 vessana. Orient, migdia i ponent amb Llorenç. Presta delmes.

15) Un cens de 4 (...) anuals pel camp Cortal. A orient amb mas Mut; a migdia d'en Bo(...); a ponent amb el rec Comtal i, a nord, amb el camí de l'horta.

16) (...) que anualment presta, dos pel mas Artau, dos pel mas Guich i dos pel mas Barrera, alies, Deju.

17) Confesa tenir en alou de Bernat Sitjar la tercera part cap a Orient del clos del mas Llorens de (...) vessanes a l'altra part del camí reial.

18) Alou de Sant Pere de Galligants d'una feixa en el paratge Salom (?), de dues vessanes. A orient amb Llorenç, benefici nostra senyora de la càtedra, a ponent amb honors d'en Bayer de Girona.

19) Alou de Sant Miquel de la Catedral de Girona del camp Falguer de 8 vessanes. A orient amb terres de la pabordia de (...) de Sant Feliu de Girona i a ponent amb honors d'en Codina a benefici de nostra senyora (...).

20) Una peça de terra a benefici de Sant Pere de Galligants en el paratge Matella. Limita amb camí públic i amb honors Llorenç.

21) Una peça de terra a benefici de la sagristia segona de Sant Feliu de Girona. Un quadró en el lloc Matella. Una vessana. Limita amb el camí Monar i a ponents Llorenç, a benefici del mateix Sant Feliu.

22) A benefici del ferial de la catedral de Girona una peça de terra en el pla de Salt, a prop de la casa del Sitjar, en el paratge anomenat Matella. A orient i ponent amb el mateix Llorenç, alou de dit benefici. A migdia amb torrent de la Fontllobrega i al nord amb el mateix Llorenç que el té per la segona sagristia de la catedral de Girona.

23) Una peça de terra a benefici del ferial de la Catedral de Girona en el pla de Salt. Una peça de terra a benefici del ferial de la Catedral de Girona en el pla de Salt, en el lloc anomenat Camprodon, de quatre vessanes. A orient amb el mateix Llorenç per dit benefici. A Ponent amb Martorell.

24) Un domini del monestir de Sant Daniel, de mitja vessana, en el paratge anomenat Portell. A orient amb el mateix Llorenç. A ponent amb un camí.

25) A benefici de la Pabordia de Tordera de Sant Feliu de Girona una peça de terra de dues vessanes. A orient, amb Ramon Mut i ponent amb honors del sitjar.

26) A benefici de l'església de Salt una peça de terra en el pla de Salt, en el lloc Vallbera. A orient amb honors del mas Mascardell i a ponent amb Llorenç.

27) En franc alou un camp nomenat d'en Blanch de 5 vessanes. A orient amb Llorenç, a dit benefici. A ponent amb Artau mitjançant camí.

28) En franc alou una peça de terra anomenada la Coromina de 3 vessanes. A orient, amb Llorenç per dit benefici. A ponent amb Artau.

29) En alou, una peça de terra en el paratge nomenat (Pi...) de dues vessanes. A orient Llorenç, alou de dit benefici i a ponent (...).

30) En franc alou un camp anomenat des Pabordia de 4 vessanes. A orient (...). A ponent amb camí Monar.

31) En franc alou un camp anomenat Matella. A orient amb Ramon Mut i a ponent camí Monar.

32) De pertinences de dit mas, la quarta part d'un molí a la parroquia de Salt, en el monar de Tudela, anomenat la mola d'en Martorell. La quarta part en franc alou.

33) Un cens anual de 5 p. amb domini directe sobre un hort que té Arnau Ferrer de Salt. A orient amb honors d'en Esteve i ponent amb honors del mateix Arnau Ferrer. Es diu que dit mas Llorens i les seves terres foren capbreades per Berenguer Llorenç de Salt a favor a favor del mossèn Ferrer de Campllonch, rector de la dita capella o benefici de Nostra senyora dels Àngels en poder de Bernard de Vich, notari de Girona, als idus de setembre de 1275.

1359, juny 30, Salt. Berenguer Llorenç de Salt, capbreva a Arnau Oliva, obtentor del benefici de la capella de la casa del sagristà major, el seu mas Llorens i altres pertinences de la parròquia de Salt.

1) Reconeix que té per dita capella el domini directe del mas Llorens amb les terres cultivades i les ermes, els homes i les dones i el cens agrari. Per raó del mas també té la batllia per la dita capella.

2) El mas Llorens que afronta, a orient, amb el cementiri i amb un honor que té per Bernat de Sitjar, a migdia, amb una via pública i reial, a occident, amb honor del mas Artau mitjançant un altre honor alodial seu i, a nord, amb una trilla pròpia per la dita capella.

3) Item. Un hort i farragenal de tres vessanes que té a domini directe de dita capella que és un prat proper a les cases del mas per la banda de migdia i més enllà de la via pública i reial.

Afronta, a orient, amb el cementiri, a migdia, amb (...) mitjançant prat, a occident, amb honor del mas Artau i, a nord, amb una via pública.

4) Item. Té per dita capella aquella terra de tres jornals de bous (...) cap a occident propera al mas i enllà de la via reial. Afronta, a orient, amb el clos i trilla propis i amb el clos del mas Mut, a migdia (...) [esborrat] que té per dita capella i honor d'Artau, a occident, amb honor d'Artau i, a nord, honor propi anomenat prat que te per dita capella.

5) Item. Una feixa de terra anomenada Dolç (Dolce) de dues vessanes i mitja que afronta, a orient, amb honor del mas Mut, a migdia, amb la via pública, a occident, amb honor del mas Artau i amb honor propi per dita capella i, a nord, amb un clos propi i amb honor de Ramon Mut. Presta sisena i delme.

6) Item. El domini directe per dita capella d'una feixa de terra propera a la feixa de Torra i (...). Afronta, a orient, amb un altre honor propi per dita capella, a migdia, amb via pública, a occident, amb (...) d'Artau i, a nord, amb un altre honor propi per dita capella. Presta sisena i delme.

7) Item. Per dita capella el domini directe d'una peça de terra del pla en el lloc anomenat camp de l'Om (Ulmo) que conté sis vessanes. Afronta, a orient, amb honor d'en Camps i amb honor del benefici de la Santíssima Trinitat de Sant Feliu de Girona, a migdia, amb l'honor de l'església de Salt i el Ferial de la Seu, a occident, amb un altre alou propi que fou d'Esteve i amb terra que té per Sant Pere de Galligants i, a nord, amb via pública. Presta sisena i delme.

8) Item. Una feixa en el pla del camp Om anomenada Pixamanyes de dues vessanes. Afronta, a orient, amb honor del Ferial de la Seu, a migdia, amb honor de la prepositura del mes de desembre de la Seu, a occident, amb una feixa propia alodial de dues vessanes i, a nord, amb honor d'en Mut i d'en Bayer de Girona.

9) Item. El domini directe per dita capella del domini directe d'un camp en el pla de salt anomenat Colomers que conté set vessanes. Afronta, a orient, amb honor propi per la prepositura de la Seu, part, pel Ferial de la Seu i, part, pel monestir de Sant Pere de Galligants, a migdia, amb el torrent de Fontllobrega, a occident, amb una via pública i, a nord, amb l'honor d'en Llor de Montfullà i amb el camp propi de Folquer.

10) El domini directe per dita capella d'un camp proper a Colomers anomenat Matela que conté 6 vessanes. Afronta, a orient, amb honor del mas Mascardell, amb el torrent o via de Fontllobrega, a occident, amb honor propi pel Ferial de la Seu i, a nord, amb alou propi per la prepositura de la Seu.

11) Item. El domini directe per dita capella d'una terra propera a la casa (domus) de Sitjar anomenada Camprodó (Camprodon) que conté sis vessanes. Afronta, a orient, amb honor propi anomenat Portell que té per Sant Daniel I amb honor d'en Barrera I amb honor d'en Guic mitjançant carrera pública, a migdia, amb amb honor de la casa (domus) de Sitjar i, a nord, amb la via pública de Vilablareix.

12) Item. El domini directe per dita capella d'un camp proper a la casa de Sitjat dit Camp Portell de sis vessanes. Afronta, a orient, amb honor propi per dita capella, i amb honor del mas Mascardell, a migdia, amb l'honor d'en Sitjar mitjançant via pública, a occident, amb honor propi pel monestir de Sant Daniel i amb honors d'en Sitjar i, a nord, honor d'en Barrera.

13) Item. El domini directe per dita capella d'una feixa de terra de tres vessanes del camp Vallbera. Afronta, a orient, amb honor propi per l'església de Sant Cugat de Salt, a migdia, amb via pública, a occident amb un honor propi anomenat camp de Portell i, a nord, amb honor del mas Mascardell.

14) Item. El domini directe per la dita capella d'un camp de sis vessanes al pla de Salt i proper al mas Mascardell anomenat feixa Torta. Afronta, a orient i nord, amb honor d'en Mascardell, a migdia amb honor del mas Esteve per la prepositura i, a occident, amb via pública. Presta sisena i delme. Una vessana del camp la té pel monestir de Sant Daniel i una altra en franc alou.

15) Item. Té per dit benefici i per domini directe una feixa de terra de tres vessanes en el lloc de feixa Torta (Torte). Afronta, a orient, migdia, occident i nord, amb honor propi.

16) Item. El camp Cortal (Cortall) que afronta, a orient, amb honor d'en Mut, a migdia, amb honor d'en Bayer (?), a occident, amb via del rec Comtal i, a nord, amb via que va a dita horta.

17) Item. Sis jovades (iovas) del mas Artau, dues jovades del mas Guic, dues jovades dels hereus del mas Barrera i dues jovades de Dejun.

18) Item. Té de principis el mas Llorens i altres dominis; per Bernat de Sitjar, la tercera part del clos que pertany al propi mas, vers orient, i, cap a migdia i més enllà de la via reial, un clos que conté tres vessanes.

19) Item. Pel monestir de Sant Pere de Galligants, una feixa de dues vessanes en el camp dit de Salom que afronta, a orient, amb un honor propi pel dit benefici, de la capella i, a occident, amb honor d'en Bayer de Girona.

20) Item. Per l'altar de la Santíssima Trinitat de la Seu, un camp propi anomenat Folquer que conté vuit vessanes. Afronta, a orient, amb l'honor de la prepositura de Tordera de l'església de Sant Feliu de Girona i, a occident, amb l'honor d'en Codina (Cudina).

21) Item. Pel monestir de Sant Pere de Galligants, una peça de terra del pla anomenada Matela que conté quatre vessanes. Afronta, a orient, amb la via Monera i, a occident, amb un altre honor seu [pel benefici de la capella de casa del sagristà major].

22) Item. Per l'església de Sant Feliu de Girona, un quadre de terra en el pla en el lloc de Matela de tres vessanes. Afronta, a orient, amb la via Monera (monaria) i, a occident, amb una trilla pròpia [pel benefici de la capella de casa del sagristà major].

23) Item. Pel Ferial de la Seu de Girona, una peça de terra a prop de la casa de Sitjar, en el lloc anomenat Matela. Afronta, a orient i a occident, amb un honor propi que té per dita capella [el benefici de la capella de casa del sagristà major], a migdia, amb el torrent de Fontllobrega i, a nord, amb un alou seu que té per la dita església de Girona.

24) Item. Té per l'església de Sant Cugat de Salt, una peça de terra al pla de Salt en el lloc de Vallbera (Val Bera). Afronta, a orient, amb honor del mas Mascardell, a occident amb un alou seu [pel benefici de la capella de casa del sagristà major].

25) Item. Té en franc alou, un camp anomenat quadre de Blanc de vuit vessanes. Afronta, a orient, amb un altre honor propi [pel benefici de la capella de casa del sagristà major] i, a occident, amb honor de la casa Artau mitjançant una via.

26) Item. Una feixa alodial en franc alou anomenada Sa Coromina de tres vessanes. Afronta, a orient, amb un alou seu [pel benefici de la capella de casa del sagristà major] i, a occident, amb honor d'Artau.

27) Item. Una feixa en franc alou en el lloc de Pixamanyes que conté dues vessanes. Afronta, a orient, amb una altre alou seu [pel benefici de la capella de casa del sagristà major] i, a occident, amb honor d'en Guic.

28) Item. Té en franc alou el camp de Pabordia de quatre vessanes. Afronta, a orient, amb honor de Ferrer (...) i, a occident, amb la via Monar.

29) Item. Té en franc alou el camp de Matela de dues vessanes. Afronta, a orient, amb l'honor de Ramon Mut i, a occident, amb la via Monaria.

30) Item. Té en franc alou del seu mas $\frac{1}{4}$ del molí d'en Martorell en el monar de Tudela que fou de principis del seu mas.

31) Item. Té en franc alou un hort que Arnau Ferrer té per ell. Afronta, a orient, amb honor d'en Barrera i, a occident, amb un altre honor d'Arnau Ferrer.

Notari Francesc Viader (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 132).

1363, novembre 2. Venda atorgada per jaume Oller, sagristà de l'església de Salt, i Ramon de Raset de Salt, marmessors del darrer testament del difunt Arnau Guich, picapedrer de Salt, atès que aquest havia deixat disposat que, en cas de morir sense descendència, els sus béns fóssin venuts a l'encant públic i el producte de la venda aplicat al socors dels pobre, en favor d'Alamanda, muller d'Arnau Guich, en tant que major oferent en l'encant celebrat, de tot el Mas Guich de Salt, pel preu de 35 lliures barceloneses de tern. (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 342).

1365, març 11. Arnau Oliva, obtentor del benefici de la capella de casa del sagristà major, firma a Berenguer Llorenç de Salt la batllia del benefici, del qual, els delmes i censos han estat reduïts a 1117 sous en total. Notari Pere de Pont (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 138).

1376, setembre 11. Davant Pere Mut, notari de Girona. Aclariment i promesa de pagament de 1.000 sous que Sança Llorenç, filla de Berenguer Llorenç, va constituir en dot al seu espòs Pere Pla, fill. Així segons les cartes nupcials atorgades davant del mateix notari, al 26 de maig de 1376, en els quals s'estipulava la forma de pagament i la garantia del dot. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 52, 1.2.14 Diversa Patrimoni).

1381, juny 10. Francesc Artau, ciutadà de Girona, ven a Berenguer Llorenç de la parròquia de Salt una peça de terra a la parròquia de Salt, contigua a la quintana del comprador, sota el domini directe de Bernat de Sitjar. Afronta, a orient, migdia i nord amb la quintana d'en Llorenç i, a ponent, amb honors del venedor mitjançant camí. Es ven per 15 lliures i 10 sous, entre el preu i el foriscapi, en raó de la venda. El domini directe es manté per Berenguer de Sitjar amb la prestació de la tasca, el braçatge i un cens cada any per la festa de Sant Pere i Sant Feliu, d'una mitgera de civada. (AMS FMS, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1383, juny 10. Francesc Artau, argenter de Girona, ven Francesc Ribot i a Margarida, muller seva, una part del mas Artau abans dit Estruc. Es tracta d'una casa enderrocada i la peça contigua de 4 jornals de bou, en el terme de Salt. Limita amb el camí que ve de Sant Gregori i es localitza entre el mas Ribot i les terres del mas Llorens que també posseeix part del mas Estruc (AMS FMS, Lligall 24 1.2.6.1 compra-vendes)

1385, maig 17. Francesc Artau, argenter de Girona, ven a Ramon Llorenç de Salt, unes cases del mas Artau i les seves terres de 30 jornals de bou situades a la parròquia de Salt per un preu de 3.000 sous. La senyoria directa de les cases, les vessanes d'un tancat i dos vessanes situades prop de dites cases, es manté pel Benefici de Nostra Senyora, en la Capella de la Casa de la Sagristia major. Del senyor de Sitjar és el domini de les 6 vessanes del tancat i 4 de la verneda. De la Pabordia de Xunclà unes vessanes o jornals de terra sense expressar, i del convent de Sant Damià 9 vessanes amb prestació de 4 mitgeres de blat. Es ven:

1) Una casa amb la seva gleba i el tancat de 3 vessanes que afronta, a orient, amb honors d'en Bernat de Sitjar, a migdia, amb terres del mas Artau o Sitjar i amb honors d'Artau en alou de la Pabordia d'en Xunclà de l'església de Sant Feliu de Girona, a ponent, amb el mateix Artau alou de Sant Daniel i, a nord, amb un camí públic. Prestació de tres quarteres de (...) i dos ous.

2) Una peça de terra a orient de la casa. Afronta, a nord, amb el camí públic, a orient i migdia, amb terres del comprador Llorenç i a, ponent, amb Artau, alou d'en Xunclà i la dita casa.

3) Una peça de terra també contigua a la casa. Afronta, a orient i nord, amb la terra anterior, a migdia, amb alou d'en Sitjar i, a ponent, amb el mateix Artau, alou de Sant Daniel. Aquesta casa és a domini de la Pabordia de Xunclà, com les dos següents.

4) Una peça de terra anomenada Quadró del Castell. Afronta, a orient, amb Llorenç, a migdia, amb el mateix Llorens, a ponent, amb Artau, alou de Sant Daniel, i, a nord, amb Artau, alou en part de la Pabordia de Xunclà i part de Sant Daniel.

5) Una peça de terra alou de la mateixa pabordia. Afronta, a orient, amb Artau, alou de Sant Daniel, a migdia, amb Artau alou de la mateixa pabordia, a ponent, part amb Artau, alou de Sant Daniel i part amb Llorenç adquirit per Sitjar i, a nord, amb camí reial.

6) Una peça de terra de domini de Sant Daniel. Limita, a orient, amb el mas Artau i una peça de terra en alou de Xunclà, a migdia, amb la peça abans designada (núm. 4), a ponent, amb la peça designada (núm. 5) i, a nord, amb el camí reial.

7) Una altra peça de terra alou de Sant Daniel. Limita, a orient, amb Artau a alou de Xunclà, a migdia, amb Ribot a alou d'en Sitjar, a ponent, (...) i, a nord, amb Llorenç a alou d'en Sitjar.

8) Una altra peça de terra. Limita, al nord, amb el camí reial, a orient, amb la designada (núm. 5), a migdia, amb la designada (núm. 7) i, a ponent, (...).

9) Una altra peça anomenada Coromina de l'alou d'en Sitjar i de Sant Feliu. Limita, a orient, amb Llorenç, a migdia, ponent i nord, amb les designades (núm. 2 i 3), mitjançant el marge gros.

10) Una Peça de terra de cabuda de dues vessanes en alou del Benefici de Nostra Senyora dels Àngels. Afronta, a orient, amb la quintana del mas Llorens mitjançant camí, a migdia, amb terres del mas Artau, a ponent, amb Artau de l'alou d'en Sitjar i, a nord, amb el mateix alou.

11) Una peça de terra en alou del Benefici de Sant Miquel de Brunyola que era part d'una peça major unida al mas Ribot. Va ser venuda al 1383 per Francesc Ribot amb un cens de 10 sous per a cada part. Limita, a orient, amb el mateix Artau, a migdia, amb el camí reial, a ponent, amb la part de la peça venuda per Ribot i al Nord amb Artau.

12) Una altra peça de terra de cabuda quatre vessanes en alou d'en Sitjar, amb prestació de 3 mitgeres de blat. Limita, a orient, amb Artau, a migdia, amb l'alou de Sant Miquel de Brunyola, a ponent, amb Ribot i, al nord, amb terra de Francesc "Sadio" (AMS FMS, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1385, maig 17 Francesc Artau, argenter de Girona, ven a Ramon Llorenç de Salt unes cases anomenades Artau amb les seves terres situades a la parròquia de Salt. Algunes d'elles unides a la gran horta del mas Llorens:

1) Una peça de terra de dues vessanes del camp Sorribes dites Tries en alou del Benefici de la Nostra Senyora dels Àngels de la catedral de Girona. Limita, a orient, amb la quintana del mas Llorens mitjançant camí, a migdia, amb terres del mas Artau i, a ponent i a nord, amb alou d'en Sitjar.

2) Una peça de terra en alou del Benefici de Sant Miguel de Brunyola. Era part d'una altra terra major dividida per un camí. L'altre part pertanyia a Ribot, venuda per Francesc Ribot el Dejú de 1383. Limita a orient, amb Artau, a migdia, amb el camí reial, a ponent, amb l'altre part de la peça de Ribot avui dividit pel camí de Sant Gregori i, a nord, amb Artau.

3) Una peça de terra de quatre vessanes en alou d'ena Sitjar, la qual, juntament amb altres es prestaven 3 mitgeres de blat. Afronta, a orient, amb el propi venedor, a migdia, amb honors en alou del Benefici de Sant Miquel de Brunyola, a ponent, amb Ribot i, al nord, amb Artau.

4) Una altra peça de terra en alou. Limita a Orient amb el mas Llorens mitjançant camí, a migdia, amb la peça de terra dita Tries, sota Sorribes, a ponent, amb Artau a l'alou d'en Sitjar i, a Nord, amb la llera del riu Ter (AMS FMS, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1389, maig 6. Berenguer de Sitjar ven a Ramon Llorenç de Salt un cens de pensió anual 3 mitgeres de blat, satisfets Sant Pere i Sant Feliu, corresponents a dues peces de terra del mas Artau de la parròquia de Salt. Una d'elles és la quintana del mas Artau, prop del paratge on hi ha el pou. La venda es fa va per 10 lliures pagades a l'acte (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 25, 1.2.6.1 compra-vendes).

1406, maig 6. Capbreu fet per Francesc Ribot i el seu fill, Francesc Ribot fill a favor de Berenguer de Sitjar de terres del mas Ribot de Salt.

1) Terra de dos jornals. Afronta, a orient, amb Ramon de Dejú, a migdia, amb el camí reial, a ponent, amb la verneda de Jaume Joer i, al nord, amb el rec Monar.

2) Una parcel·la de terra al mas Estruc de Salt, de quatre jornals. Afronta, a orient, , amb terres de Francesc Artau que també eren del mas Estruch, a migdia, amb el camí reial, a ponent, amb honors de Ribot que es tenen per Sitjar i part per l'abat d'Amer, a nord, amb el riu. Per aquesta peça de terres es presten de cens 10 sous que és la meitat d'una lliura.

3) Una coromina indivisa amb Bernat Pascual, anomenada la Coromina de Vall de deu jornals. Afronta, a orient, amb Ramon Llorenç, a migdia, amb la part indivisa de Ramon Pascual i part amb honors d'en Sitjar, a ponent, amb el torrent de Riudemuç i, al nord, amb el camí reial. Per aquesta peça es presta 9 mitgeres de blat. La meitat a càrrec de Bernat Pascual i l'altra meitat per Francesc Ribot.

4) Una altra parcel·la sota la coromina anomenada del mas Nou, de dos jornals. Afronta, a orient, amb el torrent de Mus i, part, amb pertinences del mas Estruc, a migdia, amb el mateix Ribot, en alou de l'abat d'Amer, a ponent, amb Ramon Dejú Barrera i, a nord, amb el riu Ter. Per aquesta peça de terra es presta en cens dues mitgeres de blat.

5) 15/16 vessanes de terra d'un camp anomenat la Coromina damunt el mas Nou. Afronta, a orient, amb terres de Ribot, alou d'en Sitjar, i, part, amb Ribot, en alou del benefici de la Sagristia, a migdia, amb Ramon Dejú, alou d'en Sitjar, part, amb els mateixos Ribot, alou de la Pia Almoina de la seu de Girona i, part amb (...), a ponent, amb honors del mas Vilà i, part, amb Jaume Joer i, a nord, amb camí reial. Presta un cens de 8 mitgeres de blat. Les 15 vessanes són de domini Sitjar i la restant és té per benefici de la capella de la casa de la Sagristia Major de la seu de Girona. Aquesta darrera afronta, a orient, amb Ribot pel mateix benefici, a migdia i ponent, amb l'alou d'en Sitjar i, a nord, amb camí públic.

6) Una parcel·la de dos jornals, a la coromina del mas Nou. Afronta, a orient, amb la riera de Mus, a migdia, amb Ramon Dejú en alou d'en Sitjar, a ponent, amb alou d'en Sitjar i, al nord, amb l'alou de la sagristia de la seu de Girona. D'aquests dos jornals n'hi ha un que es té a benefici de la capella de la sagristia major de la catedral de Girona, delimitant, a orient, amb la riera de Mus, a migdia i ponent, amb els mateixos Ribot dins l'alou d'en Sitjar, i, a nord, amb camí públic. Pel jornal de terra de l'alou d'en Sitjar es presta un cens de dues mitgeres de blat.

7) Un cens de dues mitgeres de blat per una parcel·la de terra situada a sota la Coromina del mas Nou, de tres vessanes. Afronta, a orient, amb la riera de Mus, a migdia, amb el camí públic; a ponent, amb Ramon de Dejú i, al nord, amb el mateix Ribot, en alou d'en Sitjar. La peça de terra es tenia a domini de l'Abat d'Amer.

8) Dos sous per un hort de tres saions que és té a benefici de la catedral de Girona. Afronta, a orient i nord, amb Guillem Barrera, a ponent, Ramon Martí mitjançant camí públic i, a migdia, amb Ramon de Dejú.

9) Sis diners de cens per una terra a benefici de la catedral de Girona. Afronta, a orient, amb terres de Joan de Dons, a migdia, amb Guillen Banyoles (?), a ponent, amb Ramon (...) i, al nord, amb el riu Ter. (AMS Fons Marquès de Camps Carpeta 4.1. Capbreus).

1419 maig, 3. Ramon Llorenç de Salt, Batlle natural de Pere Gili, obtentor del benefici de la capella de casa del sagristà major, promet a aquest exercir bé la seva batllia d'acord amb una escriptura de 1365. Notari Pere Cervià (ADG Pergamins de la Seu. Sagristia major, perg. 171).

1424, abril 11. Pere Castellar, prevere obtentor del Benefici del col·legi de Beuda, estableix a Sibillà, muller de de Guillem Palau àlies Llorenç de Sant Pere d'Osor i habitant del mas Llorens de Salt, una peça de terra del pla de Salt i en el lloc de Matella de quatre vessanes atella. La peça de terra té una cabuda de 4 vessanes. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 23 1.2.4. Establiments).

1434, maig 24, Girona. Testament de Margarida, viuda de Ramon Llorenç, de Salt, que pren per marmessors Pere de Castellar i Bernat de Castellar, preveres, i Bernat de Banya, de Madremanya; elegeix sepultura a Salt, i institueix hereu Pere, fill de Guillem Palau, nét de la testadora. Notari Pere Sitjar (ADG Pergamins de la Cúria i diversos).

1456, juny 13. Sentència arbitral dictada per Miquel Arnau, Batlle de Girona; Pere Corona, de Montfullà; Antoni Galter, de Celrà; Pere Batlle, de Sant Gregori; Salvador Oliveras, àlies Ribot; i Joan Palau, àlies Llorenç, aquests dos de Salt; en resolució del conflicte de termenacions sorgit entre la universitat de Salt, d'una part, i el Venerable Miquel de Dons, ciutadà de Girona, de l'altra, en unes terres situades entre el Rec Monar i l'arenys del riu Ter. Els àrbitres fixen la partió justa i la fiten amb 5 termes de pedra, a més d'establir alguns altres punts secundaris, fixant la retribució dels seus treballs en el lliurament d'un porcell. (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 370; Lligall 62 2.4. sentències).

1467, agost 16, El príncep Ferran arriba a Salt provinent d'Amer, s'hostatja al mas Llorens (AHMG Manual d'acords, de 1465-68, foli 112).

1476, Reducció de cens atorgada per Joan Madrenys, canonge de Sant Feliu de Girona i paborde de la Pabordia de Tordera de la dita església, de consell dels honorables Marc Mercader i Marturià Traver, canonges de la dita església, en favor de Narcís Pascasí Guich de Salt, sobre un camp del domini directe de la Pabordia esmentada que aquest té establert, el qual es troba situat al pla de Salt i antigament fou de la joeria de la dita Pabordia, de superfície 6 vessanes que afronta: a l'est amb Garau Ramis; al sud en part amb en Barrera, i en part amb el Magnífic Sr. Miquel de Dons; a l'oest amb Gaspar Llorenç; i al nord amb el dit Miquel de

Dons. El nou cens queda establert en 5 migeres de forment, mesura de Girona, pagadores cada any per la festa dels Sants Pere i Feliu. (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 377).

1496, març 6. Joan d'Aragó, comte de Ribagorça i lloctinent general del rei d'Aragó. declara conforme la petició feta per Benet i Antiga Llorenç, fills de Gaspar Llorenç, donant-los tots els drets i prerrogatives dels fills legítims i maternals, per a succeir als béns dels seus pares en testament ab intestato pel mèrit prestat. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 25, 215 0001).

1502, gener. Bernat Vinyals, fill i hereu de Caterina de Flaça, ven a Gaspar Palau alies Llorenç, en qualitat de pare i administrador del seu fill Benet Palau alies Llorenç un camp de terra de sis vessanes situat en la parròquia de Salt, anomenada les Feixes d'en Mut. Afronta, a orient i migdia, amb honors del mas Llorens, a ponent, amb un honor de Guic i, a nord, amb honors del mateix Llorenç, mitjançant camí. El preu de venda és de vuit lliures. El domini directe és del benefici de la capella de Sant Miquel de la catedral de Girona, a cens d'una mitgera de blat per la festa de Sant Pere i Sant Feliu. (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 24 1.2.6.1 compra-vendes).

1509, maig 27. Capítols matrimonials entre Benet Llorenç, fill de Gaspar Llorenç, i Francesca Puljol, filla de Pere Pujol de la parròquia de St. Vicens de Camós que li dona pels seus drets legítims 200 florins, de valor 110 lliures., podent disposar, a més, de joies i altres apèndixs. El valor del dot es constituï en hipoteca (AMS Fons Marquès de camps lligall 3 206 0023).

1547, novembre 16. Pere Antic Llorenç, senyor útil i propietari del mas Llorens de Salt, ven a Pere Moner, farmacèutic de Girona, un camp de terra de deu vessanes en el mateix terme de Salt, anomenat Camp Rodó. Limita, a orient, amb el mateix Llorenç mitjançant reguera i camí, a migdia, amb honors de la Pia Almoina de la Catedral de Girona mitjançant reguera i camí, a ponent, amb honors de Galceran de Donç mitjançant torrent de la Massana. La venda es va fer pel preu de 80 lliures. El domini directe es manté pels senyors de la terra, a canvi, només, de la prestació de la meitat del delme (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 26, 1.2.6.3 Vendes a carta de gràcia).

1563, maig 11. Joan Moner, fill i hereu de Pere Moner, restitueix a Pere Llorenç el Camp Rodó, de 9 o 10 vessanes, situat al poble de Salt. Limita, a orient, amb honors del mateix Moner mitjançant reguera i camí, a migdia, amb honors de la Pia Almoina del Pa de la Catedral de Girona mitjançant la dita reguera i camí, a ponent, amb honors de Galceran Donç i, al nord, amb el camí i la reguera de la Massana. El preu és de la revenda o restitució de 80 lliures, el mateix preu que el de la venda amb pacte de retro, fet per Pere Antic Llorenç a Pere Moner. El domini directe es manté pel benefici de Nostra Senyora de la Catedral de Girona. (AMS Fons marquès de Salt, Lligall 26, 1.2.6.4. Revendes).

1576, desembre 13. Transacció i concòrdia entre Pere Llorenç i Miquel de Salt, sobre les aigües del camí de Sant Gregori. S'havia promogut un plet entre els dos, davant del reverend Comissari del Sant Ofici de la Santa Inquisició de la ciutat i bisbat de Barcelona, sobre les pretensions motivades per una anterior transició i concòrdia entre les mateixes parts, el dia 11 de maig de 1572. Per tal d'acabar amb el problema es pacta acabar amb qualsevol pretensió entre els dos i deixar el plet. Es pacta que no es faci el forat que Pere Llorenç havia d'obrir en virtut de la concòrdia anterior a la paret que havia fet al costat del camí que va cap al pont de pedra sobre la Sèquia Monar de Ribot. Aquest camí era on s'acostava l'aigua en les pujades de la sèquia Monar, i per això Llorenç havia construït un petit mur. També es decideix que Ribot no és obligat a continuar la paret que Llorenç havia creat, i aquest últim havia de tapar els forats que hi havia al mur a la part que donava a l'horta de Ribot. Ribot concedeix a Llorenç el

dret a pasturar un ramat boví i mular a la Devesa d'en Ribot, a canvi de 3 quarteres de blat cada any en les èpoques que es tinguin. En cas que la resta de pagaments que rep Ribot augmentin també ho farà aquest. També es pacta que, a les terres anomenades Vinyases, situades en el Coll de Montfullà, i que posseix en Ribot, i en Llorens en la vinya continua, es col·loquin fites per tal que quedin ben delimitades. El mateix es pacta entre la Coromina d'en Miguel Ribot, i el Camp Gran d'en Llorenç.. També es pacta que sempre que en Llorenç vulgui passar amb la carreta pel pont d'en Ribot, ha de demanar-li les corresponents llicències, que es compromet a donar. Es defineix que tot el que va ser pactat en l'altre transacció i concòrdia es manté i es comprometen a complir els pactes que es feren i els nous d'aquesta concòrdia, sota pena de 500 sous. Aquests sous es repartirien la meitat a la part fidel al pacte i l'altre als oficiants de la ciutat. També es pacta pagar per igual les despeses del plet (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 61, 2.2 Concòrdies, convenis i transaccions).

1587, Concòrdia entre Joan Campolier, paraire de Girona, d'una part, i Maria Llorenç i Oliva, muller de Pere Llorenç, pagès, senyor útil i propietari del mas Llorens de Salt, i filla de Mateu Oliva, difunt, blanquer de Girona, d'altra part, sobre la manera de lluir tres censals que, amb un total de quatre-cents vint sous de pensió i quatre-cents vint lliures de preu, havien estat avalats pel dit Mateu Oliva i Miquel Campolier, pare de Joan Campolier, entre altres. Els censals venuts per Pere Hospital, blanquer de Girona, difunt, són els següents: el primer de cents sous de pensió i cent lliures de propietat, venut als administradors de la Causapia instituida pel Reverend Fra Francesc Albanell, abat del Monestir de Sant Llorenç del Mont. El segon, de cent vint sous de pensió i dues-centes lliures de propietat, venut al Monestir de Sant Daniel de Girona. (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 286).

1589, Concòrdia signada entre Mariana Bahurta, vídua de Narcís Bahurt, difunt, de Girona, i hereva de l'Honorable Bernat Bahurd, difunt, mercader de Girona, germà seu, d'una part, i Pere Llorenç, pagès de Salt, i Maria Llorenç, esposa seva, filla i hereva universal de Mateu Oliva, difunt, blanquer de Girona, entorn d'unes pensions pendents de pagament d'un censal de cent quaranta lliures de preu i pensió anual de cent quaranta sous, creat per Bartomeva, vídua de Bartomeu Oliva, difunt, blanquer de Girona, el dit Mateu Oliva, i la seva esposa Antiga, i venut al citat Bernat Bahurd. (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 120).

1609, 23 d'agost. Capítols matrimonials en motiu del casament entre Jaume Joan Matas amb Clara Llorenç Oliva, davant Pere Güell, notari de Girona. Jaume Joan Matas era domiciliat a Sant Celoni i era fill de Joan Matas. Clara Llorenç Oliva, filla de Maria Llorenç i germana de Gaspar Llorenç, reb en pagament dels seus drets d'herència materna i paterna 700 lliures i dos caixes de robes. S'estableix que aquestes caixes serien pels fills del nou matrimoni però que ella en podrà disposar la meitat. Clara Llorenç i Oliva fa donació d'aquest dot que Jaume Joan Matas accepta i assegura sobre els seus béns i les fa d'esponsalici. (AMS. Fons Matquès de camps, Lligall 3. Ref. 501 MC 206 0024)

1612, 14 de juny. Autoritzat davant Pere Galí, notari de Girona i tancat per Onofre Casas, notari de Girona, absolució i definició atorgada pel paborde de la Pabordia de Xunclà de Sant Feliu de Girona, Benet de castelló en favord de Gaspar Llorenç de totes les prestacions que se li devien del 4 sous i 8 diners que prestava de cens per Nadal i dels cens al batlle de dita pabordia, en raó de tres feixes de terra, una d'elles de 8 vessanes, del mas Artau de la parròquia de Salt (AMS. Fons Marquès de Camps, Lligall 51)

1614, 10 de setembre, Venda perpètua atorgada per execució de la Cúria Reial de Girona a favor de Gaspar Llorenç com a major postor en subhasta pública. Es ven tot el mas Guich i les seves terres del terres de Salt, juntament amb el dret de recobrar les terres que estiguessin

venudes amb pacte de retro. Entre les terres hi havia una perça de terra de 6 vessanes que el 1587 eren a favor de la Pabordia de Tordera de Sant Feliu de Girona i limitaven a orient amb terres del mas Ramis, a migdia amb Barrera (totes dues alous de la mateixa pabordia), a ponent amb Llorenç i al nord amb Donz (AMS. Fons Marquès de Camps. Lligall 24).

1622, Venda atorgada per Baldiri Vergonyós, prevere, doctor en drets i Ardiaca de l'Empordà de la Seu de Girona, com a executor d'una sentència de la Cort Eclesiàstica de Girona contra Miquel Ribot, clergue beneficiat, senyor útil del mas Ribot de Salt per deutes de censos i altres drets; en favor de Gaspar Llorenç, senyor útil del mas Llorens de Salt, en tant que major oferent en subhasta pública, d'una devesa o gran extensió de terreny, anomenada devesa d'en Ribot, situada en part a Salt i en part a Montfullà, que afronta: a l'est amb el camí de Salt, mitjançant termes fixts a terra; al sud amb el rec Monar; a l'oest amb el dit rec i amb el riu Ter; i al nord, també amb el riu Ter. Pel preu de 501 lliures barceloneses, salvat el domini directe de la Noble Senyora Elionor d'Agullana, senyora del castell de Cartellà (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 289).

1623, Aprobació atorgada per Emmanuel de Santdionís, donzell domiciliat a Girona, fill de l'il.lustre Galceran de Santdionís, difunt, donzell domiciliat a Girona i Bordils, en favor de la Senyora Marianna de Santdionís i Alsina, abans Campmany, esposa del primer, cedint-li la revenda que poc abans li havia atorgat Gaspar Llorenç, pagès de Salt, d'una casa o torra situada a Salt, amb totes les seves possessions i honors, a més quatre peces de terra del domini directe de la Pabordia de Mieres de l'església de Sant Feliu de Girona, que totalitzen sis vessanes, pel preu global de mil sis-centes vuitanta-tres lliures, setze sous i dos diners barcelonesos; a més del dret de tenir a la dita parròquia de Salt hostel o hostals, vendre-hi pa, ai, palla, civada i altres vitualles, pel preu de dinou lliures barceloneses.

1623, Revenda atorgada per Gaspar Llorenç, pagès, senyor útil del mas Llorens, de Salt, fill i hereu universal de Pere Llorenç, difunt, de Salt, en favor de l'Il.lustre Senyor Emmanuel de Santdionís, donzell poblat a Girona, fill i hereu del difunt Galceran de Santdionís, de la casa o torre que té a Salt amb totes les seves possessions, incloent quatre peces de terra que totalitzen 6 vessanes, que té per la Pabordia de Mieres de l'església Col·legiata de Sant Feliu de Girona, pel preu de 1683 lliures, 16 sous i 2 diners barcelonesos. Anul·la una venda a carta de gràcia anterior (1572.10.22). (AMS. Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 291).

1624, setembre 21. Arrendament atorgat per Gaspar Llorenç a favor de Montserrat Pol del dret de pasturar a la Devesa durant un any. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 30, 1.2.9.1 Arrendaments).

1624, desembre 15. Capítols matrimonials entre Narcís Cortada i Roure i Maria Llorenç Llach davant Bartomeu Jeroni i Onofre Caixàs, notatris de Girona. Maria Llorenç rep 100 lliures de l'àvia materna i 700 del pare, juntament amb les seves robes. Es fa pacte reversional en cas de morir sense descendència, podent disposar, però, de 350 lliures a voluntat (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3, 206 0035)

1627, maig 28. Arrendament per Gaspar Llorenç a favor de Baudili Turon del mas Guic i d'algunes de les seves terres. S'hi agreguen 65 vessanes de pertinències del mas Llorens. (AMS Fons Marquès de Camps, Lligall 30, 1.2.9.1 Arrendaments).

1631, Àpoca atorgada per Josep Matas, clergue, obtentor del benefici de Santa Maria a l'església de Salt, en favor de Jaume Batlle i Estrader, pagès d'Estanyol, tutor de Joan Llorenç, fill i hereu de Gaspar Llorenç de Salt, per haver-li entregat 14 migeres de forment, mesura vella i curumullada de Girona, pel preu de 7 anys del cens, des de 1625 a 1631, ambdós inclosos, que

rep el dit benefici sobre dues peces de terra, situades a Salt, pertanyents al Mas Guic (AMS Fons Marquès de camps. Pergamins. Núm 360).

1631, novembre 26. Capítols matrimonials amb motiu de l'enllaç de Joan Roca, de 23 anys, fill de Francesc Roca del mas Roca de Sant Ponç de Fontajau i de Baldirica, difunts, amb Caterina, de 16 anys, filla de Gaspar Llorenç, del mas Llorens de la parròquia de Salt i d'Anna Maria Llorenç, davant d'Onofre Caixàs, notari de Girona. Caterina és l'hereva del seu pare, en morir sense fill hereu, segons el testament del pare de 26 de novembre de 1629. Joan Roca té el consentiment de Miquel Valls, prevere de Sant Feliu de Girona, i Caterina el de la seva mare, Anna Maria Llorens i de Jaume Batlle i Estrader d'Estanyol, administradors de Caterina. Es pacta que el germà del futur espòs, Francesc Roca, ha de donar en motiu del casament, a Joan Roca, la part que li correspon de l'herència paterna i materna, a més de mil lliures. Francesc Roca també fa donació de vuit centes lliures a Caterina que s'hauran de retornar si el marit mor sense descendència en que pugui fer testament, o, sense fills, al donador en cas que visqui. Si nó es donaran a la persona que aquest hagi designat. Joan Roca aporta les mil lliures anteriorment mencionades (les rep del seu germà) en dot per a la seva muller, a més de totes les seves robes, armes i arnesos. Caterina aporta el mas Llorens i altres propietats de la família. També es pacta que, en cas que ho vulgui, Joan Roca podrà prendre el cognom Llorenç. En el cas que Anna Maria, la mare de Catalina, no tingui una habitació per a ella, els esposos hauran de cedir «el cuarto de la casa» per a ella (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 23, 206 0026).

1633. Caterina Llorenç, muller de Joan (Roca) Llorenç, del mas Llorens de la parròquia de Salt, lloga per tres anys un prat i unes terres a Joan Serra, Joan Valls, Joan Rovirola, Miquel Rodric (AHG, notaries Girona 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs, 1633).

1633, juny 3. Anna Maria Llorenç, vídua de Gaspar Llorenç, difunt pagès de Salt, administradora per raó del testament del marit amb data de 26 de novembre de 1629 de l'herència de Caterina Llorenç, filla d'ambdós i muller de Joan Roca, nomena procurador a Jaume Batlle i Estrader, pagès d'Estanyol (AHG, notaria Girona, 5, llibre 901, notari Onofre Caixàs).

1633. Jaume Batlle d'Estanyol, administrador testamentari dels hereus de Gaspar Llorenç, fa un inventari dels béns del mas Llorens de Salt 1633. Inventari dels béns de Gaspar Llorenç al mas Llorens de Salt.

En lo corral del mas Llorens.

Et po vint y tres borrechs entre uns y altres vint anyelles de un any

Item tres marros

Item quaranta dos auelles ab llur anyell quascuna

Item trenta ovelles de vendra

En la stabla dels bous quesce (...) ab dit corral

(...) dos bous lo hublanch y laltre vermell

(...) de catorse anys quiscus

(...) de sinch anys pel vermell clar(...)

(...) vermell (...)

Item abrebaide dos any de pel vermell

Item vadell de aquest any dit pel vermell

Item altre vedell pel blanquós de aquest any
En lo porxo de la era de dit mas.
Item dos carretas ferradas ab tos llurs guarniments
Item dos scalas de tamborell tals quals
Item set migeres de altre blanch
Item sis dessas de albre poll xicas
Item una carreta de arada ab orellons y (...) dolent
Item altra arada guarnida ab los (...) mol i bons (...)
Item un jou amb mitja starga y guarniments
Item un jou tot sensillo
En la stabla de les (...) de dit mas llorens
Item una any(...) dotse o tretse anys ab son (...)
Item un rascló y dos remenadors de fer morter
En una stantia dita la masquita
Item una tinabota dolenta
Item una pila de pedra per tenir oli
Item altra pila xica per tenir oli
Item tres jous dolents
En la stantia del pou
Item una parola gran de aram
Item altra parola de aram migensera
Item altra parola de aram petita
Item dos serrals suficients
Item una cassade daram bona
Item una farrada de aram suffitient
(...) una pila de pedra enquesedunaran llubins
En lo celler de dit mas
Item una tina vella no molt bona
(...)vatell de tepes de tres botas buyt (...) bota dolenta (...) una ab altres de (...)
Item (...) botas grans buydas de ereo de cerca de (...)s bota qiscuna
Item un carratell ab vinagre
Item un carratello deteneo de una bota ab un poch de vi blanch
Item tres carratells de teneo un sab altres de dos botas quiscunbuyts
Item una botella de fusta
Item un ambut detra mostar vi

Item un cistell de canyas
Item dos samals suficients
Item una sarria de spart
Item una caxota sense cubertor ab duiexa(...) amenta
En la stablia de la part de migdia
Item una burreta de pel gris vella(...)
En la stantia dels tossinos
Item un tossino de greix de pes de c(...) lliures poch mes o manco
Item una forca de ferro dolenta
En la stantia sota (...)
Item un jou de mules tal qual
Item una sogà carratera dolenta
Item un axat bo
Item una axada dolenta
Item una marfaga dolenta sobre un llitot de pols y banchs
Item tres tascons de ferro per stallar
Item cerca de una voua de moquissos de canem
Item una camisa de llaurar
Item tres rouas o cerca de canem sens plegar
Item una sarria bona
Item dos magallets y un cavich tot dolent
Item un tramach y un axat suficient
Item un quintar de canem ja plegat
Item una faus busquera tal qual
Item dos vellas bonas
Item dues fangas de puas de ferro dolentas
(...) un cavich y dos orellons dolents
(...) una sogà carratera dolenta
(...) un rastrell de agullada
En la cuyna
Item unas llevas de ferro
Item cinch candaleros de llautó
Item quatre bassinas de llautó
Item una bassina de aram ab didals de coure per la vora y tres peus de coure
Item quatre olles de coure dos de trencades y les atres bones totes grandetas

Item altra olla de coure petita bona

Item un mortaret de coure ab sa ma de coure trencada

Item tres asts hude granvi y los altres petits

Item uns alembins ab llur coberta de plom

Item dos grasellas usades

Item cinch paellas dos de aram la una (...) y laltre xica tres de ferro entrebones y dolen(...)

Item un cantaret de aram

Item dos llosseras de llautó y una cober(...)llautó

Item sinch cubertoras de ferro

Item una enllaudadora

Item duas palas de foch y v(...)

Item tres ferros de tres (...)

Item una olla de aram (...)

(...) En P (...)

Item dos caxas per tenir (...) o farina

Item un cavic de un cap

Item una forqueta de ferro y fusta per obrar la llenya al forn

En lo graner vell

Item deu cauitats de canya dolents buyts

Item duas de lebavull de ferro

Item dos dotsenas de plats de stany petits

Item vuyt plats de stany grans

Item dos banchs francesos y dos capitells

Item una coladora de aram y una vasora de pa Y una givadora de peix

En la cambra dels mossos

Item tres marfagotes dolentas amb llurs llitots Y cuquiscu dos llansols de canem y borras y en lo hu una borrassa y quatre flassadotas dolentas y una flassada negra sufficient

(...)em una sort de forras y forrats y algun umpi

En la sala de dit mas

(...) a taula llarga ab sos capitells i ban(...)

Item (...) taula llarga sensilla sense ca(...)

Item (...) cadiras de repos

Item tre cadiras comunes

Item (...) parador

Item (...) llarga en (...)

(...) de menjar

Item (...) per espolsar roba

En la cambra petita

Item un llit de camp ab pilars ab sa marfaga

dos matalassos una flassada blanca bona y una vanova de tela y coto dolenta y dos llansols y quatre coxins ab llurs cuxineres tot usat

Item un cofret petit amb pany y clay dins delqual se ha trobat lo següent: vuit tovallolas de drap de la casa, quatre tovallolas de drap de casa que ara son brutas, sich tovallolas de tela la una ab (...) vells de seda negra y altre ab punt de agu(...), duas tovallolas de coto, vuit tovalles de canem y borras (...)set y unas de fil y coto

Item una tassa de plata de peu alt de peu (...) una tassa de plata de peu ba(...) Migensera de pe(...)

Item una altre tassa de plata (...)

Item un tasso de plata de pes (...)

Item un saler ab (...)de plata

Item (...)

Item una (...)

Item una pebrera de plata de pes

Item tretse culleretes de plata de pes(...) les quatre lluasde manech altres quatre ab uns tornets a (...) del manech y les sinch ab pota de cavall ab manech de pes totes de(...)

Item una tassa o sotacopa a la entiga de plata sobredaurada que diu la viuda esta enprenda y esdenvalls de medinya y que dit defunit sipresta

Item un tros de unya de la gran betsia guarnida de plata

Item un buscarsi guarnit de plata ab sa canadilla de pes

Item deu dotsenses de tovellins les quatre dotsenes de canem y borras y las sis dotsenas(...) coto entere bons y dolents

Item una alabarda trencada

(...) una catifa usada

(...) una cadira comuna

Item dos barrals de (...) migenser usats

Item altre barral gran

En la cambra q(...) finestra al Cami

Item un llit de camp ab pilans (...) dos matalassos dos llansols (...) la una burella latra blanca (...) tres coxins y dos cuxineras

Item sinch quadros entre (...)

Item altre llit de camp ab (...) marfaga y una matalaff y dos llansols y (...)la una blanca y laltre bu(...) y un travasser de plumas y ab dos cuxineras

Item una taula sense la (...)

Item una taula plegada (...) ab capitells en lloch de (...)

Item un cofre ab pany (...) es lo seguent

Item catorse stovallas (...)

Item dotse eixugamans (...)

Item una Pessa y (...)de dir de (...) de pessa de drap de (...) de (...) y dos canes entre tots que han de (...) camisas per la viuda que ne (...)hida y per les filles de dit difunt

(...)archimera ab son pany y claus (...)se ha trobat lo seguent: (...) dotse lliures, tretse sous en moneda de plata, (...) uns cristalls ab granets de arquimia y (...), (...) sensillos molt usats de or y lo ha (...), (...) un joell Peix marideor y unas searsellas de (...) sense perles y un sinto ab sis pessas de plata, (...) dorat y un capso ab una guarnitio de per(...), (...) molt dolenta que fou tot trobat en una caxa

(...) maria llorensa q'mare de dit defunt y (...) la viuda (...) de aquell que sobe dues cosas (...) sa sogra hauria dextat algun diner a (...) Pages de torroella de mongri qui (...) del mas Guich y nos sap lo que se li (...) sigui lo hereu de dit Pages

(...) balansas grandetas ab pesos de (...) pesar moenda de plata

(...) caixa llarga sens pany ni clau en la (...) ha sino drapots

(...) ab pastera y pany y clau dins lo (...) lo seguent: (...) de bri de tres telas nous, (...) borres los sinch bons y(...)

Item dos llansols de tela (...)

Item quatre tovallolas (...) de seda grana la (...)Y les altres des de tela de (...)tre dolenta

Item dues cuxineras brodades (...) dos de seda vermella (...) la una (...)tre verda

Item altre cofre ab pany y clau (...) se ha trobat lo seguent: onse llansols de bri los dos ab (...) ab puntas y los demes llisos bon(...), una vanova de tafetary lo (...) de color, set stovalles de coto viade(...), unes altres stovalles de coto (...), dues stovalles de ginesta, quatre sobrecels de llits de (...) de nou guarnit ab fusells guarnit ab ret, un cortinatge de llit de (...), un (...) de drap (...)

Item un altra cofre ab pany y (...) seguent:una capa de dol (...), una vanova de (...), altre vanova (...) ab puntas (...), (...)vanova de tela de coto usada, (...) vanova de canem y coto (...) 6 puntas sufficient, (...)sponeras de ret y tela les quals (...)nes totes de (...)et usades, (...) altres sponeres dolentes y apadassades, (...) dos bancals de llana sufficient, (...) dotse cuxineras entre bones y dolentas, (...) altres dotse cuxineras de drap de casa sufi(...)ns.

Item tes cadiras la una de reposy les altres (...)munas

(...) uns balons de drap de dit difunt et

(...) una caixeta petitat ab pany y clau dins (...)al son algunas camisas dolents de la (...)

En la entrada del graner

(...) una caxa llarga sens pany ni clau

(...)sach sent ce(...) y altres

(...) cadira comuna dolenta

En la cambra de les donas

(...) caxeta xicha a hont esta la robeta

(...) llarga ab dos muyans dolenta a(...)

(...) la qual hi ha uns pochs de fasols y un poch de (...)y saudellas de terra y (...) petits

Item altr(...) caxa dolenta (...)de las mossas

Item altra caxa ab pany y clau (...) y ha quatre cuxins ab ses cux(...)

Item un llit de posts y banchs y (...) un matalass, dos flassades blan(...), dos llansols y un travasser

Item una coxata sens pany ni (...) qual esta la roba de staca filla de(...)

Item un cofre ab pany y clau (...) esta la roba de Catherina y (...) de dit difunt

Item un cofre xich sens pany (...) qual esta roba de dita Cathary(...) defunt.

Item altre cofre gran sens(...) lo qual hi ha un traspo(...)

Item un llit de camp ab (...) una marfaga dos (...) ab dos dobles stada dos (...)

En la cambra de (...)

Item un llit de camp (...), un margalaff (...) mella (...) y dos (...)

(...)ofre ab pany y clau dins lo qual (...)ent: (...)a capa usada de stamenya,(...)lons y ropilla de xamellot dolent de (...), (...) uns balons y una ropilla y un (...), (...)illa de dit defunt tot bo, (...) un arrueto de monaqui tot bo, (...) una ropilla de dit monaqui bona, (...) unes mitjes de stam negres bones

(...) una cuera molt dolenta, (...) una camissola de cordellats dolenta, (...) un stoch sense (...), (...) una spasa ab sos alabarts, (...) nou camises de dit difunt entre (...) altres, (...) una romana xica, (...) un parell de sabates de dit difunt

(...) lo graner de dit mas llorens

Sexanta (...) de forment (...) corteras de mestall

(...) lo mas marrochs de vilablareix

(...) corteras de forment

(...) corteras de (...)

(...)llots de la Selva entre lo terco y batllia

(...) corteras y miça de forment

(AMS Fons Marquès de Camps, lligall 21 inventari de béns de Gaspar Llorenç 1633).

1633, juny 11. Acord i conveni sobre la rendició i restitució dels comptes i béns del patrimoni de Gaspar Llorenç de Salt a favor de Caterina Llorenç, filla i hereva de Gaspar Llorenç.

Antecedents: En acta notarial del 26 de novembre de 1629, Gaspar Llorenç difunt pagès de Salt, instituïa hereu universal en primer lloc a Joan Llorenç, infant fill seu, i, de segon, a Anna Maria, muller seva. En cas de defunció de dit Joan faria hereva universal a aquella de les filles que restés donzella.

Durant la minoria d'edat de dit Joan i les filles s'assignava tutors i administradors a Jaume Batlle Estrader, pagès d'Estanyol i cunyat de Gaspar Llorenç, i a Anna Maria, muller de

Gaspar Llorenç. Jaume Batlle Estrader jurava l'assignació, el 12 de desembre de 1629 i Anna Maria Llorens el 12 de gener de 1630.

Amb la mort de Joan Llorenç el dia 23 d'octubre de 1630, l'herència passava a Caterina, donzella. Amb el consentiment dels tutors, contraïa matrimoni amb Joan Roca de Sant Ponç de Fontajau. Caterina era menor, car encara no tenia 20 anys, per tant, l'herència continuava sota l'administració de la mare i de Jaume Batlle.

Davant la voluntat de Caterina d'administrar els béns i patrimoni de l'herència paterna però, atesa encara la minoria d'edat, Jaume Batlle sol·licitava al jutge ordinari de la cort Reial que Francesc Roca de la Barca de la parròquia de Sant Ponç de Fontajau, cunyat de Caterina, fos declarat curador de llur patrimoni, com consta en acta notarial del 13 d'abril de 1633.

A continuació Jaume Batlle i Estrader exposa l'estat de comptes de l'administració dels béns de Gaspar Llorenç. Declara haver trobat 12 lliures, 13 sous i 2 diners en la "arquimesa" de dit difunt el dia de l'inventari que s'afegeixen a altres partides i operacions desglossades que sumen un total de 3.800 lliures, 14 sous i 9 diners. Es dedueixen 533 lliures, 9 sous i 5 diners en concepte d'administrador, quantitat taxada en acta notarial a 18 de desembre de 1629. D'aquestes, 388 lliures i 16 sous s'han destinat al pagament del salari d'administrador. La resta s'han destinat al manteniment de Caterina Llorenç i marit. La quantitat comprèn la compra de 29 quarteres i un quartà de forment l'any 1632 i 28 rals per despesa corrent ja que tots els censos estaven arrendats. Per aquesta raó es va fer pagament a l'encant de la taula de Girona de 15 lliures i 12 sous a Anna Maria Llorenç i que els cònjuges Llorenç han rebut d'ella.

Caterina Llorenç amb consentiment del seu marit, Joan Llorenç Roca, i del seu cunyat i procurador, Francesc Roca, d'una part, i Jaume Batlle i Estrader i Anna Maria Llorenç, tutors i administradors de Caterina Llorenç durant la minoria d'edat de Caterina Llorenç, per l'altra part, convenen encomanar a dita Anna Maria Llorenç l'inventari de tots els béns mobles que foren de Gaspar Llorenç excepte les joies i vasos d'or i plata que, segons el testament, havien d'anar a càrrec de dit Jaume Batlle que els havia de dipositar en un compte a la taula de Girona. Això no es va fer ja que encara resten en poder d'Anna Maria Llorenç qui es compromet a restituir a Caterina Llorenç, com tots els restants béns mobles que s'inventarien excepte els que Jaume Batlle va vendre a l'encant de Girona.

El dia 3 de juny, Miquel Valls, prevere i beneficiat de l'església de St Feliu de Girona, Narcís Cortada, pagès de Santa Eugènia, d'acord amb la última voluntat del difunt Gaspar Llorenç, es presenten al mas Llorens davant el notari Onofre Caixàs i fan l'inventari dels béns mobles.

Havent llegit l'inventari davant els interessats es fa apoca de rebuda tancada i ferma per la restitució dels béns inventariats del mas Llorens. Jaume Batlle restitueix la quantitat de 3.655 lliures, 14 sous i 9 diners a Caterina Llorenç corresponent al patrimoni del difunt Gaspar Llorenç en diferents partides que es detallen. Jaume Batlle i Anna Maria Llorenç renuncien al càrrec de tutors i administradors. Anna Maria Llorenç es reserva la quantitat de 91 lliures i setze sous pel llegat de Gaspar Llorenç que s'especifiquen: 31 lliures per l'arrendament d'una part dels horts, 7 lliures i 10 sous per l'arrendament d'un any de la carnisseria de Salt, 7 lliures per un quartà de cànem que els havia venut, 33 lliures per 3 anyades d'arrendament de la casa dita la Roca situada en el carrer Nou de la ciutat de Girona i que pertanyia al llegat de Gaspar Llorenç i altres quantitats que havia prestat a Caterina. Reconeix haver-ne rebut anteriorment 77 lliures, 16 sous i 2 diners que s'han de deduir del llegat (AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs, 1633).

1633, juny 11. Acta notarial de l'inventari dels béns mobles del mas Llorens de Salt encomanat per Anna Maria Llorenç, vídua de Gaspar Llorenç, per a la restitució del llegat de Gaspar Llorenç a Caterina Llorenç, filla i hereva de Gaspar Llorenç. Miquel Valls, prevere beneficiat de l'església de Sant Feliu de Girona, Jaume Batlle Estrader i Narcís Cortada de Santa Eugènia, marmessors del testament de Gaspar Llorenç, es presenten el 3 de juny de 1633 al mas Llorens i realitzen l'inventari davant el notari Onofre Caixàs.

Primo dos llits de camp ab pilars a l'antigor usats

Item quatre matelassos usats

Item dues marfegas usades

Item quatre flassades, ço és, una groga ab dos dobles y una burella y les altres dos blanques la una y l'altra vermella, totes usades

Item Una vànova de tela y cotó prima

Item una altra vànova de tela encotonada bona

Item dos cuixins usats

Item un travasser usat

Item un sobrecel y cortines de drap de casa que na dita viuda se ha fet del drap de casa

Item altre sobrecel usat

Item altre sobrecel de res i drap de casa

Item dotze cuxineres

Item dos sponeras

Item dotze llansols, ço és, sis de bri de cànem y altres sis de bri y borres bons

Item un cofre y una caxa tot ab pany y clau per posar dita roba

Item Un buffet y una taula tisora

Item sis cadires, ço és, quatre de repós de comunes, les millors, y altre cadira de spart y un tamboret de ferro

Item dote tovalles, sis de cotó y les altres sis comunes

Item quatre dotzenes de tovallons, ço és, dos dotzenes de cotó y dos dotzenes sens cotó bons

Item dos tvalloes bones

Item sis aixugamans

Item dotze plats de stany, ço és, quatre de grans y vuit de comuns

Item un scalfador de aram

Item una cassa de aram

Item un parol de aram, és a saber, lo migenser

Item una copa de aram

Item unes graellas

Item dos asts

Item uns ferros de tres peus y uns callamastres (clemàstecs)
Item una pala enmerdadora, un forroll, unes forquetes y demás ferramenta del foch
Item tres paelles de arlas de ferro
Item un morter de coure ab sa ma trencada
Item un morter de pedra ab sa ma de fust
Item una pastera ab sos sedassos y demás guarniments
Item una caxa per tenir la ferina
Item altra caxa per tenir lo sego
Item dos canats per posar lo gra
Item sis sachs
Item sis candaleros de llautó
Item sis culleras de plata
Item un mig saler de plata com mija taronja
Item una scudella de plata
Item una tassa de plata de peu alt dita xapa
Item dos barrals de stany, lo hun migenser y laltre xich
Item lo botam aurie manester per dotze botes de vi a ma coneguda
Item una pila de pedra, ço és, la gran per tenir vi
Item los sinch quadros que son a l'inventari
Item una catifa
Item un bancal
Item un transportí
Item dos llismers
Item dos cassons de aram hu de gran y altre de migenser
Item tres cobartores, les dos de ferro y laltre de llautó
Item la llenya que tindre necessari, tant quant, mare viuda com fillis assí he acostumat (AHG, notaries, Girona, 05, llibre 901, notari Onofre Caixàs).

1635, juliol 23. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç entre Josep Font i Orís fill de Llorenç Font i de Maria, amb Caterina Llorenç, filla de Gaspar Llorenç i vídua de Joan Roca, davant d'Onofre Caixàs, notari de Girona. Es pacta que el pare de Josep Font, Llorenç Font major, i el seu germà Llorenç Font menor, li donaran tres mil lliures barceloneses i les robes. El dot aportat per Caterina són el mas Llorens, el mas Guich, el mas Marrochs de Vilablareix, el mas Oliva de Taialà, el mas Vives de Belcaire, el terç i batlliu de Riudellots de la Selva, el terç de la Serra, la meitat del terç o delme de Torroella de Montgrí, i altres de Salt i Girona (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3 206 0027 i 0042).

1636, gener 12. Capítols matrimonials per l'enllaç entre Jaume Narcís Alba, comerciant de Girona, fill de Joan Alba, notari reial de Girona, amb Anastàsia Llorenç i Llach, filla del difunt Gaspar Llorenç i Anna Maria Llach, davant Onofre Caixàs, notari de Girona.

Anastàsia rep vuit-centes lliures de l'herència paterna i cinc-centes lliures de la seva mare que es faran efectives amb terminis anuals de 100 lliures a través de l'usdefruit que rep dels censals morts, lloguer de cases i altres que van ser de Gaspar Llorenç, el seu marit, i que li va llegar quan va morir, sota testament del 26 de novembre de 1629. Si Anastàsia mor sense fills o amb fills que no puguin fer testament, les cinc-centes lliures es donaran al seu hereu o al que hagi designat per rebre'ls. En cas que Ana Maria Llorenç morís abans de pagar aquestes cinc-centes lliures, els esposos rebran els diners de Josep Font i Llorens i la seva esposa Caterina Llorenç, que hereten l'usdefruit d'Anna Maria Llorenç. Josep Font i Llorenç, també dona dues caixes de noguer amb els seus panys i claus, amb totes les robes i joies de la persona.

Jaume Narcís Alba rep mil vuit-centes lliures barceloneses, les dues caixes amb les robes i les joies. En cas de morir sense descendència o fills que no puguin fer testament, Jaume Narcís Alba promet restituir tot el dot, béns i drets. També les joies i robes, menys el vestit nupcial i les joies d'or, argent, perles de corall i pedres fines. Es pacta que Anna Maria Llorenç viurà en companyia dels esposos i rebrà els aliments necessaris per viure. A més, Anna Maria Llorenç demana a Caterina Llorenç i Josep Font vint i cinc lliures barceloneses anuals sobre els terços del mas Guich de Salt, que té hipotecat per set-centes lliures de dot i llegat als seus, que ha de rebre trenta cinc lliures per l'interès d'aquest dot. Així entre tot rep seixanta lliures anuals perquè ells li cedeixen els seus drets i accions amb clàusules de demanar i rebre. Ells mateixos han de tenir-hi algú que cultivi els camps.

La parella rebrà, a més, els censals de les terres de la Jonquera, com a usufructuari de les propietats de Jaume Narcís Alba (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3, 206 0028).

1644, novembre 24. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç entre Jeroni Sicart del Vilar, amb Maria Cortada i Llorenç, davant Pere Garriga, notari de Girona (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3 206 0036).

1651, novembre 28. Carta de pagament atorgada per Miquel Blanquet, obtentor del benefici de Sant Miquel de l'església de Sant Fructuós de Girona, a favor de Josep Font i Llorenç de 25 lliures pel foriscapi debut per una venda de terres que es tenien pel dit benefici (AMS Fons marquès de Camps lligall 41 1.2.10.1 àpoques).

1654, agost 11. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç entre Francesc Matxi i Maria Font i Llorenç, filla de Josep Font i Caterina Llorenç, davant Pau Vives, notari de Barcelona (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3 206 0043).

1656, gener 7. Capítols matrimonials per l'enllaç entre Rafael Masdeu i Maria Font i Llorenç, viuda de Francesc Matxi, advocat de barcelona, davant de Pere Garriga, notari de Girona. Rafael Masdeu, és ciutadà honrat de Girona, fill de Gerònim Masdeu, de la vila de Sant Feliu de Pallarols, també ciutadà honrat de Girona, i de la senyora Justina Masdeu. Maria Font i Llorenç, viuda sense infants, i que ja li han estat retornades íntegrament les 6.000 lliures, el que s'havia pactat del dot del primer matrimoni, les estableix com a dot per a l'actual a les quals s'afageixen 2.000 lliures més que va rebre Maria Font i Llorenç del seu primer marit per esponsalici. En cas de morir sense descendència, se li retornaran les joies d'or, plata, perles de corall, pedres fines i altres, menys les que siguin del seu futur marit (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3 206 0044 i 2060030).

1659, febrer 11. Capítols matrimonials en motiu de l'enllaç entre Salvi Tomàs amb Eugènia Cortada i Llorenç, davant d'Agustí Savarrés, notari de Girona (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3 206 0037).

1680, maig 6. Davant el Reial Consell criminal de Catalunya. Trasllat del plet promogut pels síndics i Universitat de Girona contra la Universitat de Salt, i els consorts Josep i Caterina Font i Llorenç, sobre la possessió del dret de pastar i llenyar en els aiguadeixos de Salt, immediats al riu Ter, i que es troben en una partida de terra dels dits conjugues: la devesa de Ribot. El dret es va concedir a la Universitat de Salt i als dits conjugues, prohibint a la Ciutat de Girona, pasturar i llenyar en dits aigualejos. Amb el privilegi concedit per la reina Maria el 15 de juny de 1449, es va fer la concessió als habitants del lloc de Salt, de totes les illes, que pertanyien al rei. A més dels drets de llenyar, pasturar, caçar i altres negocis. A canvi de 5 sous anuals, essent el rei el senyor directe. També es va prohibir cultivar, collir fruits, per part de la universitat de Girona, i prohibir als arrendataris pasturar els bestiaris de les carnisseries de dita ciutat, fins que no es digués el contrari.

En relació a la possessió de la terra per part dels conjugues Font i Llorenç, la Devesa Ribot o Llorens, consta amb l'establiment fet per Pere Zatria, lloctinent del Batlle General a Girona, a Pere Dedons, al 3 de febrer de 1430, de la devesa prop del Riu Ter i el Rec Monar, i dels aiguadeixos, amb la facultat de llenyar, fabricar pots de fusta i pedra... Aquesta devesa va ser venuda després pels Consols de l'Hospital Nou (com a hereus de Dedons), amb el consentiment dels Jurats de dita ciutat a Pere Ribot de Salt: el 23 d'abril de 1527. Després va ser venuda el 13 d'agost de 1620 a Gaspar Llorenç, pare de Caterina Font i Llorenç. Caterina Llorenç i Josep Font, el seu marit, tenien la facultat de prohibir pasturar en aquests aiguadeixos, llenyar i altres. Això consta en les crides publicades pels batlles generals de Catalunya al 2 de març de 1629 i al 26 d'octubre de 1664. Josep Font va arrendar les herbes de dita devesa al comprador de les Carns de la Ciutat de Girona, que li pagava l'arrendament l'any 1649. Així consta que la facultat tan sols resideix en els conjugues, i només els que haguessin arrendat Josep Font i Llorenç. Així, les deveses i pastures han de restar en disposició dels singulars i la Universitat de Salt, i dels conjugues Font i Llorenç. La reina va donar la meitat dels aiguadeixos a la ciutat de Girona, per subvenció de la despesa que feia en les defenses dels rius Ter, Onyar i Güell, on no es comprenen els aiguadeixos de Salt. El rei Alfons, el 7 de novembre de 1424, va donar fe als Jurats de Girona, de l'altre meitat dels aiguadeixos, que no poden definir-se com els de fora del terme d'aquesta ciutat. El rei Ferran II també va cedir els aiguadeixos del terme de Girona a la ciutat. Aquests eren els pertanyents al rei, a diferència dels de Salt, que van ser alienats del seu patrimoni l'any 1449. La relació de l'any 1533, ens relata que el Ter passava molt al costat de la parròquia de Santa Eugènia i Salt, i perillava la muralla del Mercadal, així per reduir el perill es va intentar tornar el riu a la seva llera antiga. Així es conclou que la ciutat de Girona no tenia cap document que pogués provar que li pertanyien els aiguadeixos del Terme de Salt, ni la devesa de Ribot. Tots es títols provats estan de part de la Universitat de Salt i dels conjugues Font i Llorenç. A més, es conclou que a la part de Salt les aigües baixen de la muntanya de Montfullà, per aigües pluvials, i per tant no es pot dir que el riu Ter tingui en el terme de Salt, ni en la Devesa Ribot, aiguadeixos, i per tant no poden ser de la ciutat de Girona. En resum, no es pot concedir a la ciutat de Girona l'assistència que pretén, ja que no té per cap títol dret a pasturar els bestiaris, ni llenyar en el terme de Salt ni la devesa Ribot (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 58, 2.1 plets).

1681, novembre 7. Capítols matrimonials entre Josep Font Llobregat i Margarita Cortada. Margarida, filla de Salvi Cortada i d'Eugènia, senyora útil del mas Cortada de Santa Eugènia, rep una tercera part dels seus béns mobles i immobles, i 2.000 lliures que constitueix com a dot, dels quals, 450 són de lliure disposició. En cas de morir sense descendència o sense fills en edat de poder fer testament, es retornarien part d'aquestes 2.000 lliures a Eugènia, en cas que fos difunta a qui hagués designat en el seu testament.

Josep Font, fill de Praxidis Font i Llobregat, que segons el testament del seu marit, Llorenç de Font, fet el 9 de març de 167?, li cedeix tots els seus béns mobles i immobles, presents i esdevenidors. També dona al seu fill les 500 lliures que tenia a lliure disposició segons els capítols matrimonials fets el 30 de desembre de 1648 on es determina que el dot eren 1.000 lliures de moneda barcelonesa. En cas de que s'hagi de restituir el dot, tots els vestits, robes i joies de Margarida Cortada continuarien essent seus, menys el vestit de núvia o el millor que seran per Josep Font igual que les joies d'or, argent, corall i pedres precioses que siguin seves. És testimoni Ramon Vila, notari públic de Girona, substitut de Joan Carrera. (AMS Fons Marquès de Camps, lligall 3, 206 0046).

ANNEX 2. CATÀLEG DE LA CERÀMICA DEL DIPÒSIT

En aquest annex es presenten en forma de catàleg les peces registrades en l'estrat 903 del dipòsit del mas Llorens. S'han seleccionat les més ben conservades o que il·lustren la varietat tipològica del conjunt. La valoració i estudi de síntesi es pot consultar a Alberch, X., Burch, J., Coromina, N., Prat, M., Sagrera, J. . El dipòsit del mas Llorens de Salt. Un conjunt tancat d'inicis del segle XVII, *Rodis. Journal of Medieval and Post-medieval Archaeology*, 4, 2021, 199-226. Cadascuna de les peces incloses en el catàleg conté el número de registre, informació corresponent al tipus ceràmic, la forma, els acabats, la decoració, l'estat de conservació i les mides. La cronologia donada és la que s'ha considerat d'ús i no la de producció o la del rebuig que en l'article esmentat se situa entorn la dècada dels anys trenta del segle XVII. Pel que fa als trets tipològics s'ha seguit l'ordenació efectuada per J. A. Cerdà, J. A., *La ceràmica catalana del segle XVII trobada a la plaça Gran (Mataró)*, Barcelona: Associació Catalana de Ceràmica Decorada i Terrissa, 2002.

Figura 88. Registre: MLL-3-903-1. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal de línies creuades en els quatre quaters. Rivet de canya o cordam representat per dues ondulacions tancades de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís, especialment, a la zona del peu. Estat de conservació: peça fragmentada i quasi sencera. Vora gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 89. Registre: MLL-3-903-2. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal de línies creuades en els quatre quarts. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça fragmentada i quasi sencera. Vora molt gastada. Mides: 13,5 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 90. Registre: MLL-3-903-3. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb alguna concentració de vernís a la zona de contacte entre el cos i el peu. Estat de conservació: peça fragmentada i sencera (escantonada en un punt de la vora gastada). Mides: 12,3 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 91. Registre: MLL-3-903-4. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal de línies creuades en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i concentracions de vernís a la zona de contacte cos/peu. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,6 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 92. Registre: MLL-3-903-5. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal de línies creuades en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: ni envernissat ni decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 13,2 cm de diàmetre i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 93. Registre: MLL-3-903-6. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat romboïdal de línies creuades en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís al peu i a la part inferior del cos. Estat de conservació: peça quasi completa i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 94. Registre: MLL-3-903-7. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars en els quatre quarts. El travesser central és de fil recte i els laterals són ondulats. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos i regalim de pintura. Estat de conservació: peça sencera. Vora molt gastada. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 95. Registre: MLL-3-903-8. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret i taca resultat d'una mala coccio. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís al peu i al cos. Estat de conservació: peça fragmentada i quasi sencera. Vora molt gastada. Mides: 12,6 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 96. Registre: MLL-3-903-9. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són de traç recte amb orientació obliqua a quatre dels travessers exteriors. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb alguna concentració de vernís a la zona del peu. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Fons anvers i vora molt gastats. Mides: 13,5 cm de diàmetre i 4,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 97. Registre: MLL-3-903-10. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa —més prima en el centre— i entramat de línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça quasi completa i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 98. Registre: MLL-3-903-11. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars. El travesser central és de doble línia de triple pinzell pinta, ondulada i tancada, a manera de cordam, i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça sencera i no fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,1 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 99. Registre: MLL-3-903-14. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica, (forma 1300 de Cerdà) sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de l'objecte decorat per pinzellades que representen de forma esquematitzada una palmera. Rivet o pentagonal envoltat per dotze pinzellades i paret decorada per dues línies de triple pinzell pinta de traç ondulat. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,9 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

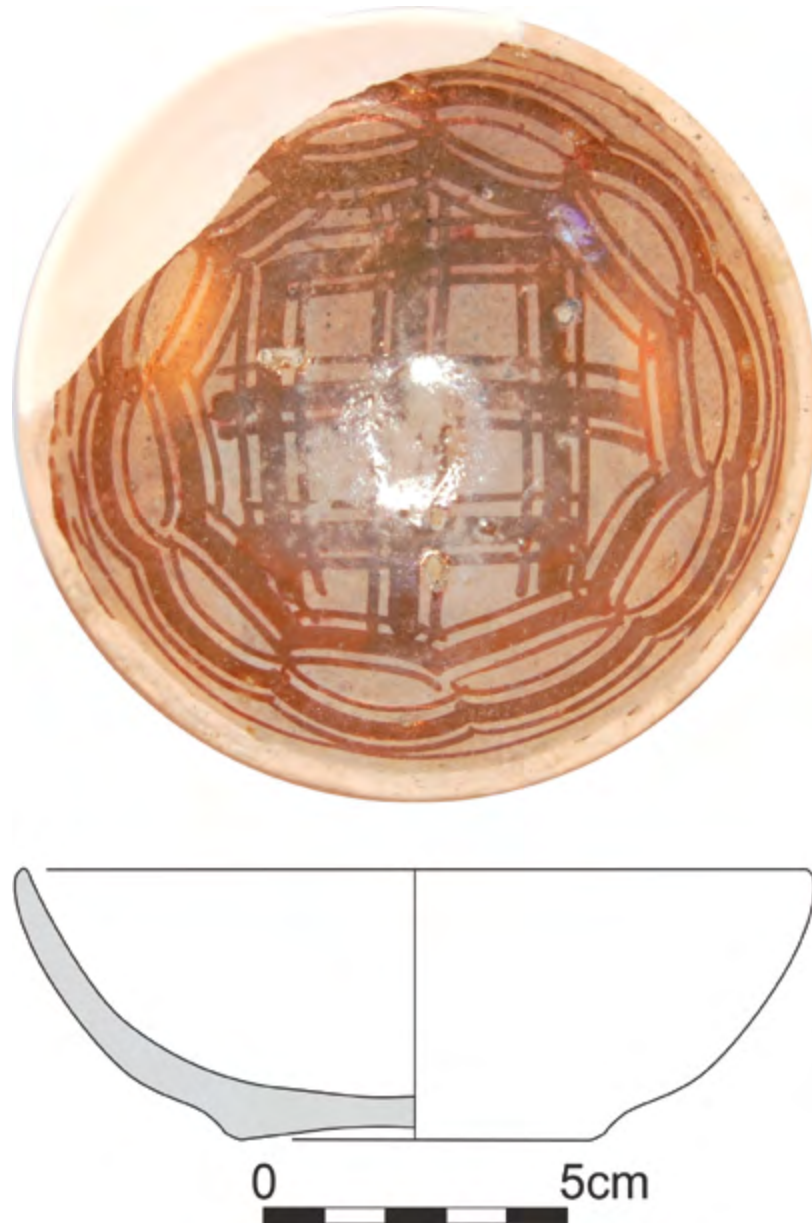

Figura 100. Registre: MLL-3-903-15. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Fons decorat per una malla quadrangular de línies de triple pinzell pinta. Rivet representat per dues ondulacions tancades de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos, i restes del ferret a la base. Estat de conservació: peça quasi sencera. La resta no és fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 101. Registre: MLL-3-903-16. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret i taques resultat d'una mala coccio. Acabats revers: superfície poc polida i cremada, amb concentracions de vernís i restes del ferret a la base. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,4 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

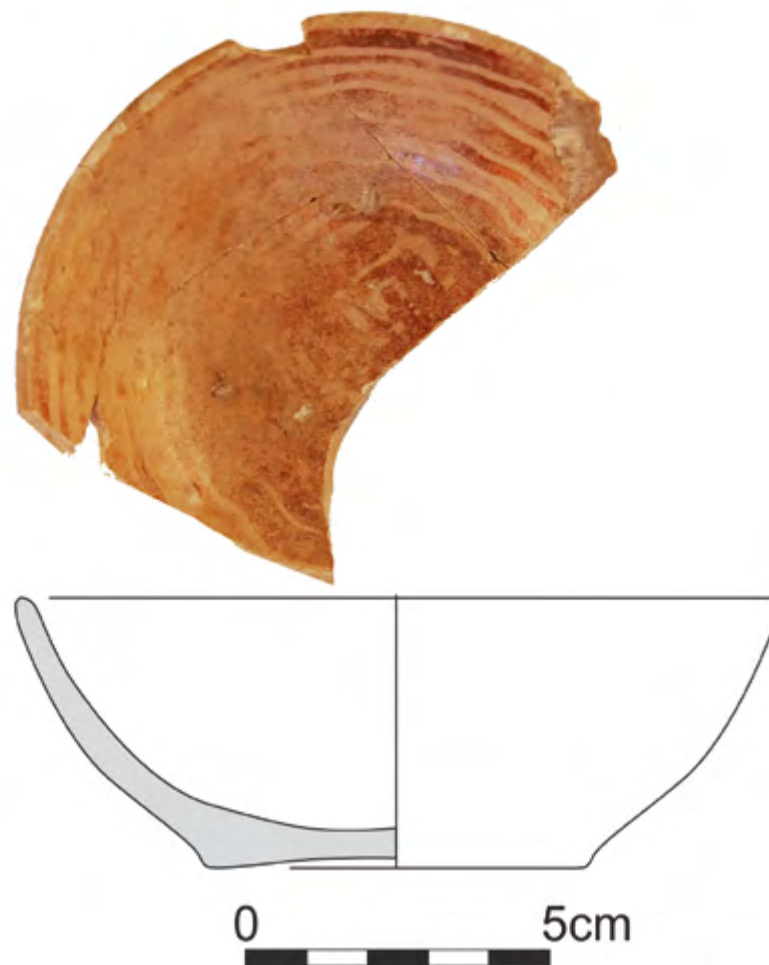

Figura 102. Registre: MLL-3-903-17. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Fons indeterminat. Les parets de l'objecte estan representades de manera esquemàtica per dues pinzellades de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 103. Registre: MLL-3-903-18. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte, amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte cos/peu. Estat de conservació: peça incompleta. Fons i vora molt gastats. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 104. Registre: MLL-3-903-19. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Fons de sis travessers no entrellaçats amb creu en diagonal al seu centre, i entramat de dobles línies sinuoses en els quatre quaters. El travesser central és recte i els laterals de línies ondulades. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte cos/peu i al fons i restes del ferret. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

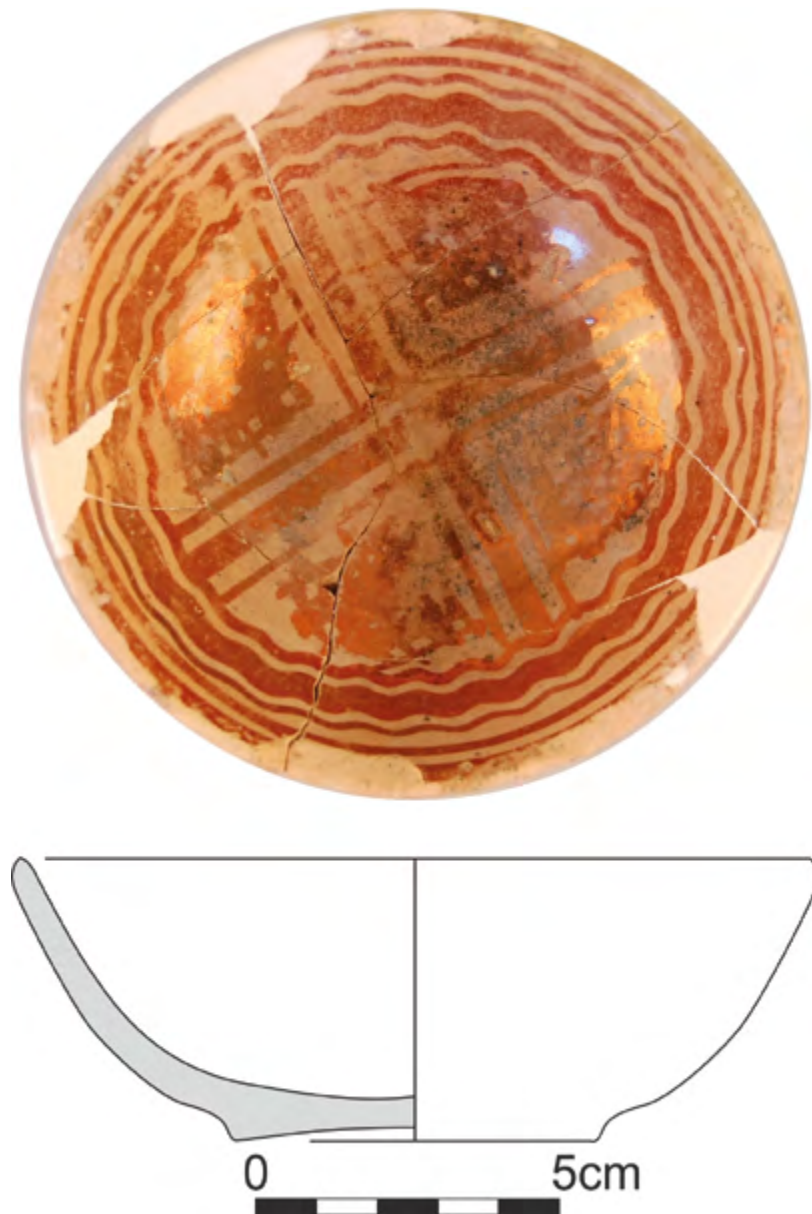

Figura 105. Registre: MLL-3-903-20. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat de línies creuades en els quatre quarts. Rivet o rodanxa representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís a la zona de contacte cos/peu i taca resultat de mala cocció. Estat de conservació: peça quasi completa i fragmentada. Vora gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 106. Registre: MLL-3-903-21. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral pentagonal de triple pinzell pinta de traç recte, amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 107. Registre: MLL-3-903-22. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 108. MLL-3-903-23. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: ferret amb restes del ferret, vernís mal repartit. Acabats revers: superfície poc polida i amb restes del ferret. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 109. Registre: MLL-3-903-24. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís i restes del ferret. Estat de conservació: peça incompleta. Vora molt gastada. Mides: 12,3 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 110. Registre: MLL-3-903-25. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 12,9 cm de diàmetre i 4,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 111. Registre: MLL-3-903-26. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades en forma d'estrella de sis puntes. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça sencera i superfície poc polida. Vora molt gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 112. Registre: MLL-3-903-27. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,9 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

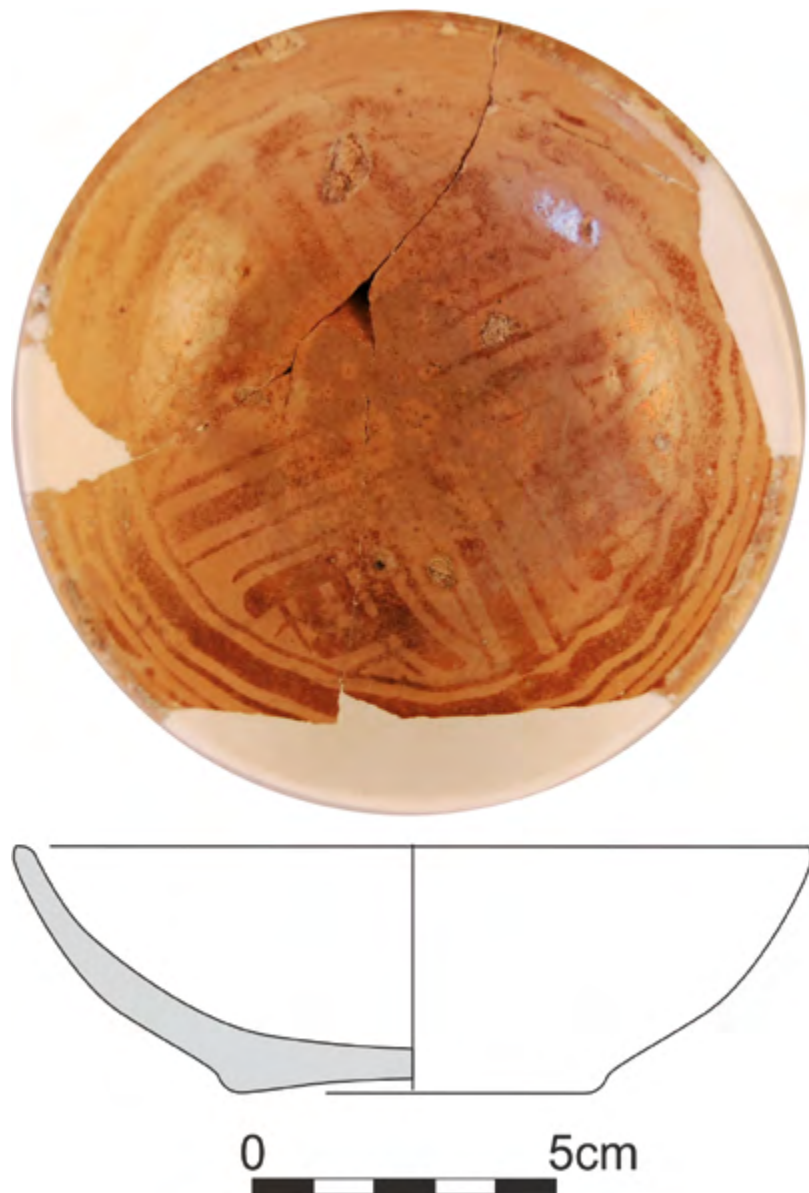

Figura 113. Registre: MLL-3-903-28. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat de línies creuades en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret i daurat molt difuminat. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona del peu/cos. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 13,2 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 114. Registre: MLL-3-903-29. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la cruciforme de quatre pètals de traç recte i nervi perpendicular interior, de triple pinzell pinta. Eix o receptacle floral quadrangular representat per esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades de forma quadrangular. Calze amb representació dels sèpals mitjançant doble línia de triple pinzell pinta i línia ondulada, també de triple pinzell pinta, envoltant el conjunt. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 115. Registre: MLL-3-903-30. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de cinc pètals de traç recte i nervi principal ondulat. Eix o receptacle floral circular de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades d'estructura quadrangular. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 116. Registre: MLL-3-903-31. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la rosàcia de cinc pètals de traç recte i interior decorat mitjançant entramat de línies de traç recte. Eix o receptacle floral pentagonal de triple pinzell pinta de traç recte amb esquematització d'estams mitjançant entramat de línies creuades de forma sinuosa. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta. Vora i fons molt gastats. Mides: 13,1 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

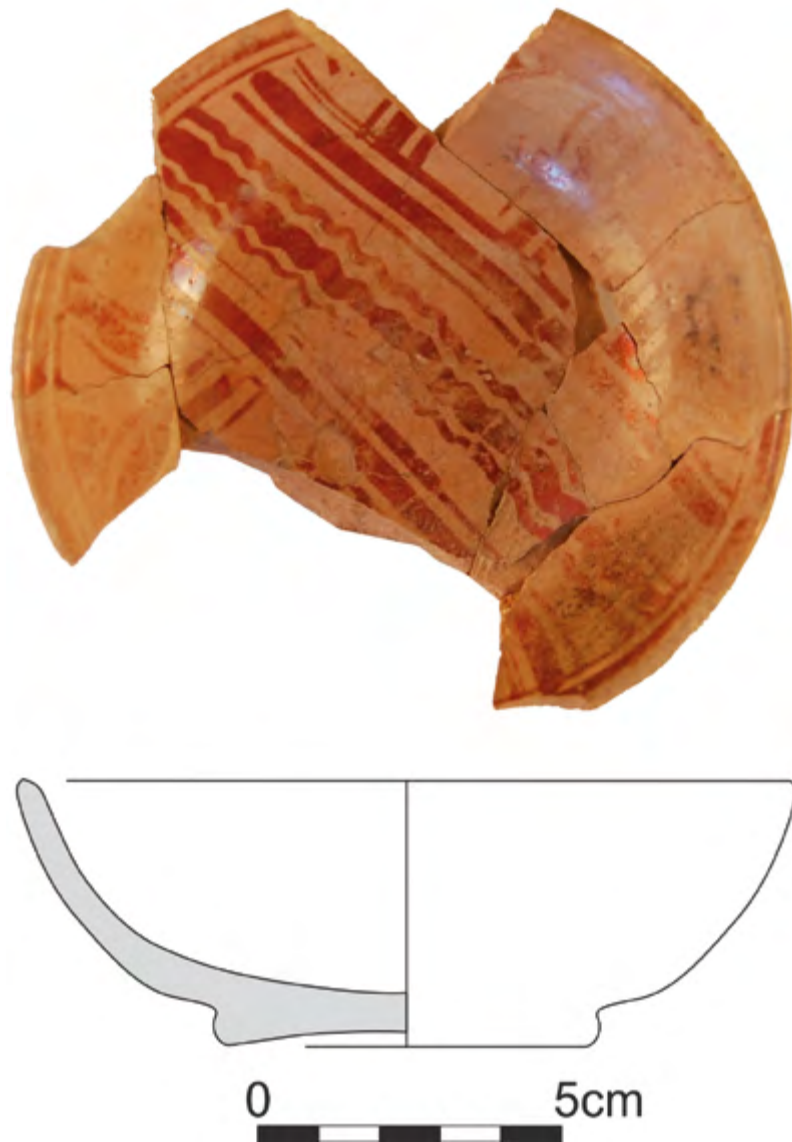

Figura 117. Registre: MLL-3-903-32. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Dos d'ells queden enllaçats per una curvatura exterior. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons anvers i vora molt gastats. Mides: 12,9 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

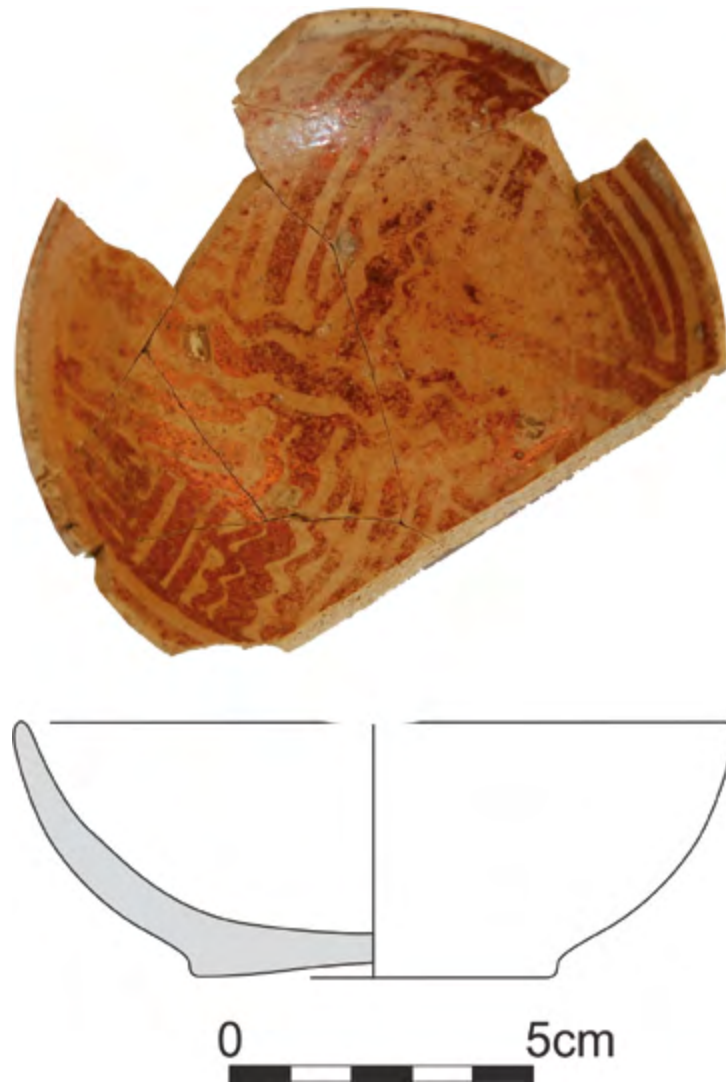

Figura 118. Registre: MLL-3-903-33. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Línies en els quatre quaters. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons anvers i vora molt gastats. Mides: 12,9 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 119. Registre: MLL-3-903-34. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització de flor vista per sobre. Corol·la de sis pètals de traç recte i anvers entramat irregular de línies creuades. Eix o receptacle floral hexagonal de triple pinzell pinta de traç recte, amb esquematització d'estams i pistil mitjançant entramat de línies creuades. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 13,2 cm de diàmetre i 3,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 120. Registre: MLL-3-903-35. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per quatre travessers de traç recte i disposats en forma d'estrella de vuit puntes i entramat de línies perpendiculars sobre els travessers inferiors. De traç recte. Rivet representat per dues ondulacions tancades de triple pinzell pinta. Revers: envernissada, però no decorada. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta. Vora molt gastada. Mides: 14 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 121. Registre: MLL-3-903-37. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat simple de línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís, especialment a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons i vora molt desgastats. Mides: 13,1 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 122. Registre: MLL-3-903-38. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat simple de línies perpendiculars. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet o rodanxa. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís i restes del ferret. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons i vora molt desgastats. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 123. Registre: MLL-3-903-39. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: mixt (flor i creu). Corol·la amb nombre de pètals indeterminat. Eix o receptacle floral circular. Serrells entre els pètals. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 124. Registre: MLL-3-903-42. Pisa daurada. Escudella hemisfèrica, sense nanses (forma 1300 de Cerdà), amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i parcialment decorat (banda de tanca i cercle concèntric). Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

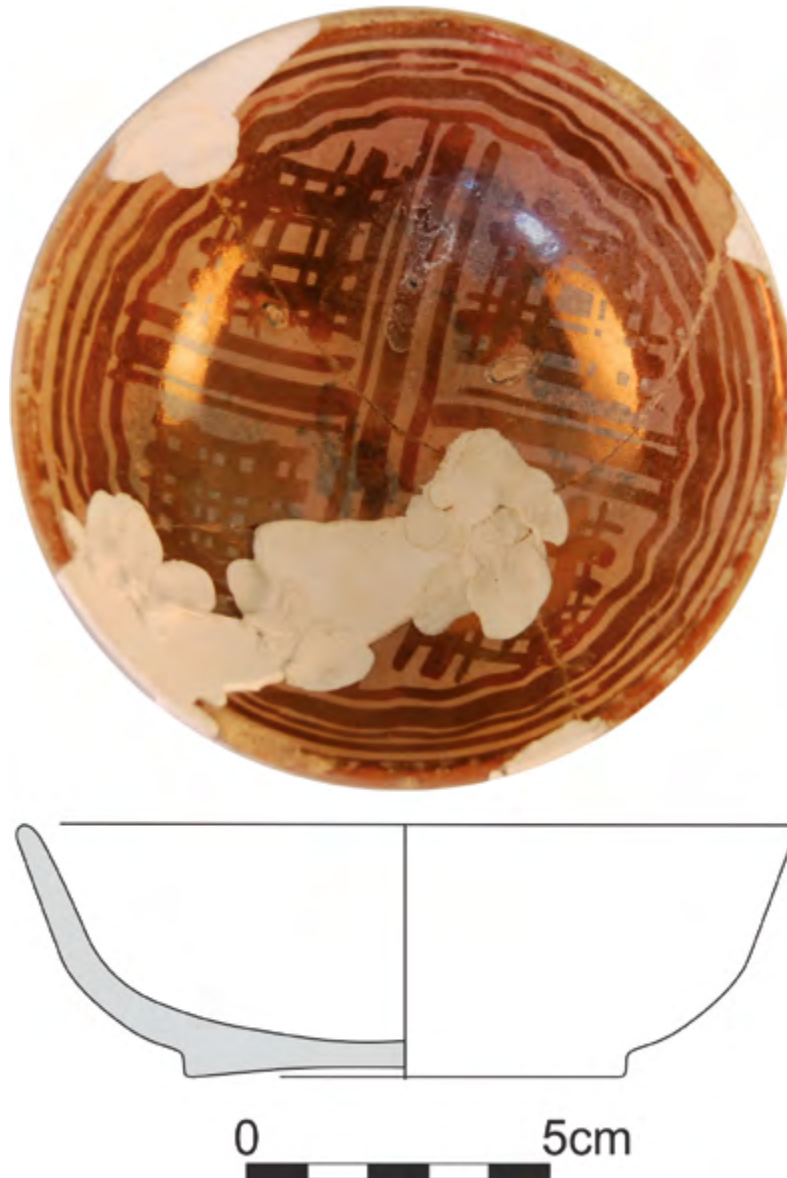

Figura 125. Registre: MLL-3-903-43. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per dos travessers disposats en forma de creu simple de traç recte i entramat de línies creuades de forma quadrangular en els quatre quaters. Rivet representat per una ondulació de línies de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb taques resultat d'una mala cocció. Acabats revers: superfície poc polida, amb concentracions de vernís i taques resultat d'una mala cocció. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,5 de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 126. Registre: MLL-3-903-44. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per quatre travessers —dos del davant de traç ondulat i els dos del darrere, rectilini— disposats en forma de doble creu simple i entramat de línies perpendiculars en els intersticis. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Vora molt gastada. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 127. Registre: MLL-3-903-45. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de creu simple de traç recte i quadrat al darrere amb entramat en forma de creu en els quatre quarters. Rivet representat per línia ondulada de triple pinzell pinta. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,4 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 128. Registre: MLL-3-903-46. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons i vora desgastats. Mides: 12,7 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 129. Registre: MLL-3-903-47. Pisa daurada. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar. Anvers: envernissat i parcialment decorat (banda de tanca). Fons no decorat. Vora decorada per banda de tanca. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 130. Registre: MLL-3-903-48. Pisa daurada catalana de triple pinzell pintat. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: cercle i fons (estructura decorativa C2¹). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Fons i vora molt desgastats. Mides: 13 cm de diàmetre i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

1 A l'estructura decorativa C de Cerdà pel que fa les escudelles sense nansa se n'ha afegit una altra (C2) que consisteix en una banda de tanca en reserva i un cercle concèntric.

Figura 131. Registre: MLL-3-903-49. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanular. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i entramat de línies perpendiculars en els quatre quarts. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte peu/cos. Estat de conservació: peça quasi sencera i fragmentada. Fons i vora molt desgastats. Mides: 13,1 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

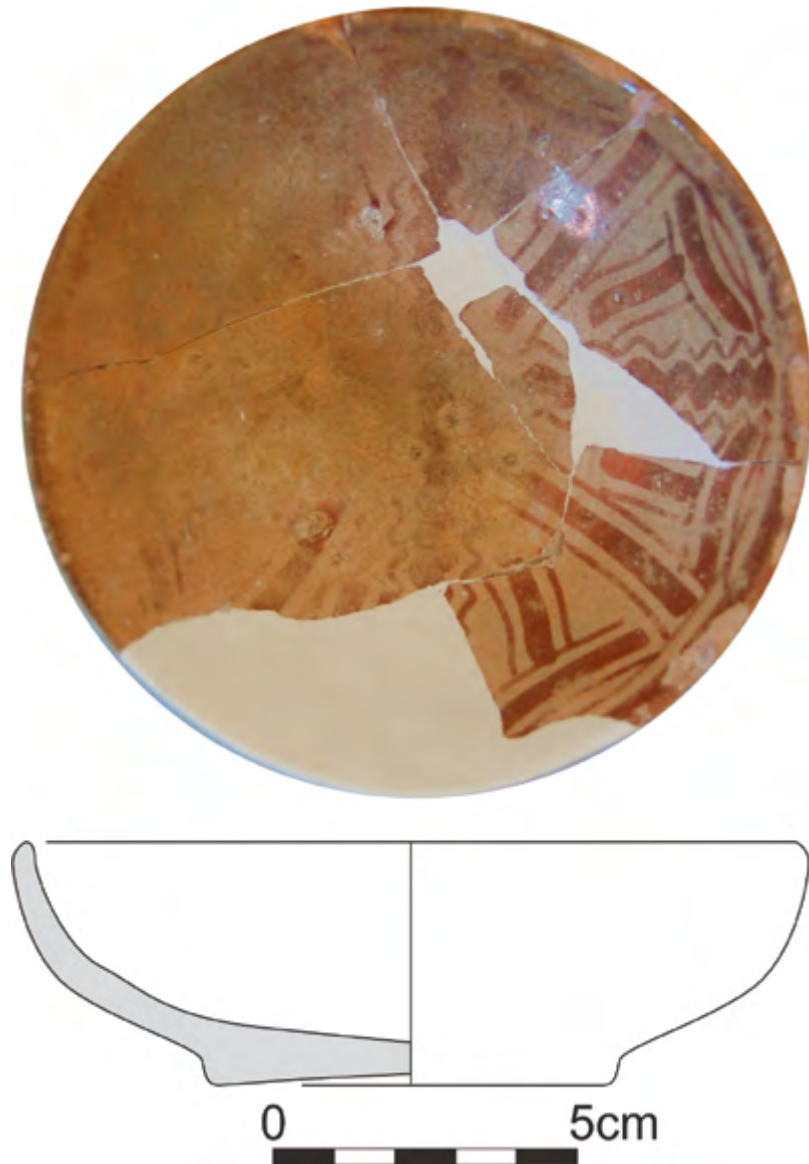

Figura 132. Registre: MLL-3-903-50. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar i fons extern lleugerament còncau. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per quatre travessers —dos del davant de traç ondulat i els dos del darrere, ondulat— disposats en forma de doble creu simple i entramat de línies perpendiculars en els intersticis. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i amb concentracions de vernís a la zona de contacte del peu/cos. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora gastada. Mides: 12,5 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

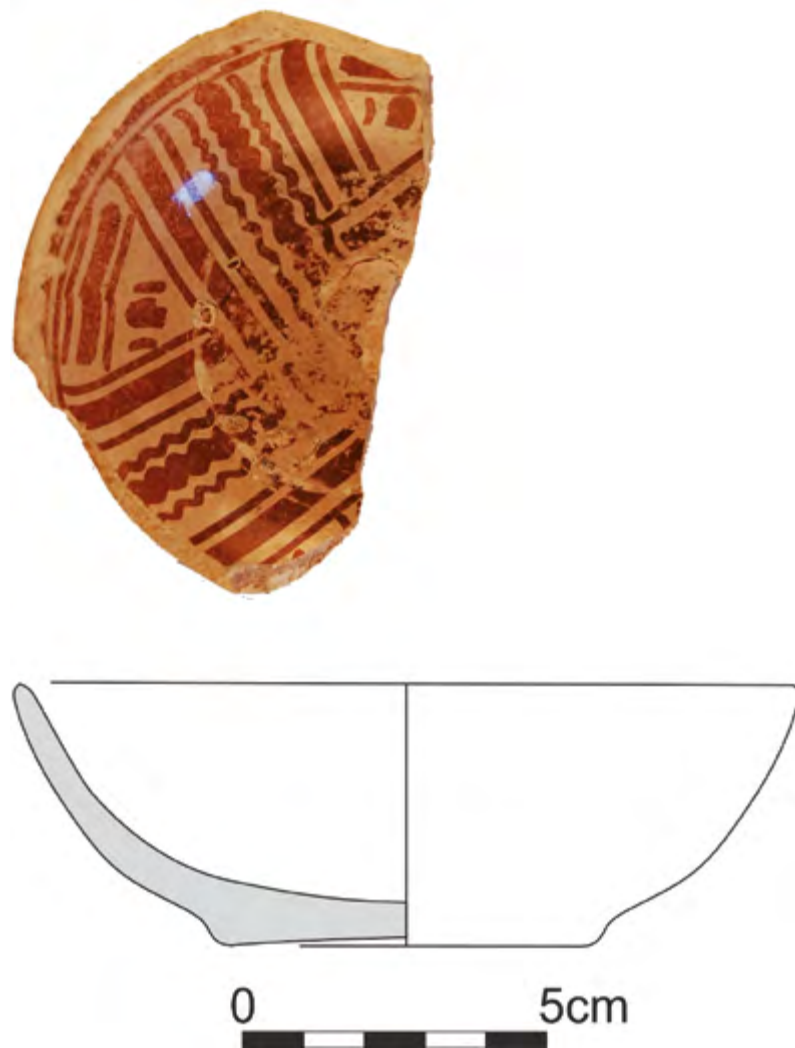

Figura 133. Registre: MLL-3-903-52. Pisa daurada catalana de triple pinzell pinta. Escudella hemisfèrica (forma 1300 de Cerdà), sense nanses, amb peu protoanul·lar i fons extern lleugerament còncau. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle i fons (estructura decorativa C de Cerdà). Motiu decoratiu: esquematització d'element indeterminat. Cul de peça format per sis travessers disposats en forma de creu complexa i línies perpendiculars en els quatre quaters. El travesser central és de fil ondulat i els laterals són rectes. Sense rivet o rodanxa. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Fons i vora gastats. Mides: 12,8 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 134. Registre: MLL-90-903-127. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa anvers: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): fulles fesques i fulles amples, repetides cadascuna quatre vegades. Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,8 cm de diàmetre amb nanses, 10, 8 cm de diàmetre sense nanses i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 135. Registre: MLL-90-903-118. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): pestanya/flor de punts o fruits amb grana i pinyes/retícules ovoides, repetits cadascun tres vegades. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16, 2 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 136. Registre: MLL-90-903-119. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): pestanya/flor de punts o fruits amb grana i retícules triangulars, repetides cadascuna tres vegades. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,6 cm de diàmetre amb nanses, 10, 9 cm de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 137. Registre: MLL-90-903-120. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, sanefa, cercle, banda i cercle i fons (tipus A9²). Sanefa (tipus IV de Cerdà) a manera de fris, caracteritzada per dues cadenetes, una de doble traç i una altra de simple sota la primera. Decoració del fons: margarida en negatiu vista per sobre de 14 pètals. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics de traç poc precís i cercle incís al fons. Acabats anvers: restes del ferret i taca resultat d'una mala coccio. Acabats revers: concentracions de vernís, restes de coccio i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,8 cm de diàmetre amb nanses, 10,5 cm de diàmetre sense nanses i 4,9 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

2 A les vuit variants A de Cerdà pel que fa l'estructura decorativa de les escudelles se n'ha afegit una novena: banda de tanca, sanefa, cercle, banda, cercle i fons.

Figura 138. Registre: MLL-90-903-121. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa caracteritzada per tres motius decoratius (sanefa tipus III de Cerdà³): un reticulat, dues espigues i flor de punts o fruit amb grana. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret, taques resultat de mala cocció i superfície nanses poc polida. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, superfície poc polida, taques de mala cocció i regalims de pintura. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora desgastada. Mides: 16, 2 cm de diàmetre amb nanses, 11, 2 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

³ La sanefa tipus III de Cerdà (Cerdà 2001, 64) estableix tres motius decoratius repetits cadascun d'ells dues vegades. En aquest cas, s'ha mantingut la classificació dins el número tres per la quantitat de motius decoratius emprats encara que només un d'ells s'ha repetit dues vegades en la decoració.

Figura 139. Registre: MLL-90-903-122. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb repetició de tres motius (tipus III de Cerdà⁴): quatre pestanyes/flor amb punt o fruits amb grana, dues pinyes o retícules ovoides i dues plomes. Decoració fons: margarida de 18 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca i cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, regalim de pintura, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora poc desgastada. Mides: 16,5 cm de diàmetre amb nanses, 11 de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

4 S'ha classificat la sanefa d'aquesta escudella dins el grup III de Cerdà per la quantitat de motius decoratius emprats, tres, tot i que a diferència del tipus III hi ha un motiu, el de la pestanya/flor de punts o fruit amb grana que es repeteix quatre vegades.

Figura 140. Registre: MLL-90-903-123. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dos flors de punts o fruits amb grana i dos reticulats. Ambdós motius són separats per tres línies de traç fi. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 14 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, regalims de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella completa i fragmentada. Vora molt desgastada. Mides: 15, 2 cm de diàmetre amb nanses, 10 cm de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 141. Registre: MLL-90-903-124. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): quatre pinyes o reticulats i quatre flors. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics de traç poc precís i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora poc desgastada. Base externa desgastada. Mides: 16, 5 cm de diàmetre amb nanses, 10, 5 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 142. Registre: MLL-90-903-125. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): quatre pinyes o reticulats i quatre flors. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella molt incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16, 9 cm de diàmetre amb nanses i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 143. Registre: MLL-90-903-126. Pisa daurada catalana. Escudella troncoconica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle, banda, cercle i fons (tipus A10⁵). Sanefa (tipus IV de Cerdà) a manera de fris o banda seguida, caracteritzada per una triple línia trenada. Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda de tanca: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, regalims de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa molt desgastades. Mides: 15,8 cm de diàmetre amb nanses, 10, 8 cm de diàmetre sense nanses i 4,9 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

5 S'ha introduït a la tipologia de Cerdà pel que fa les estructures decoratives A de les escudelles una desena variant: banda, cercle, sanefa, cercle, banda i cercle.

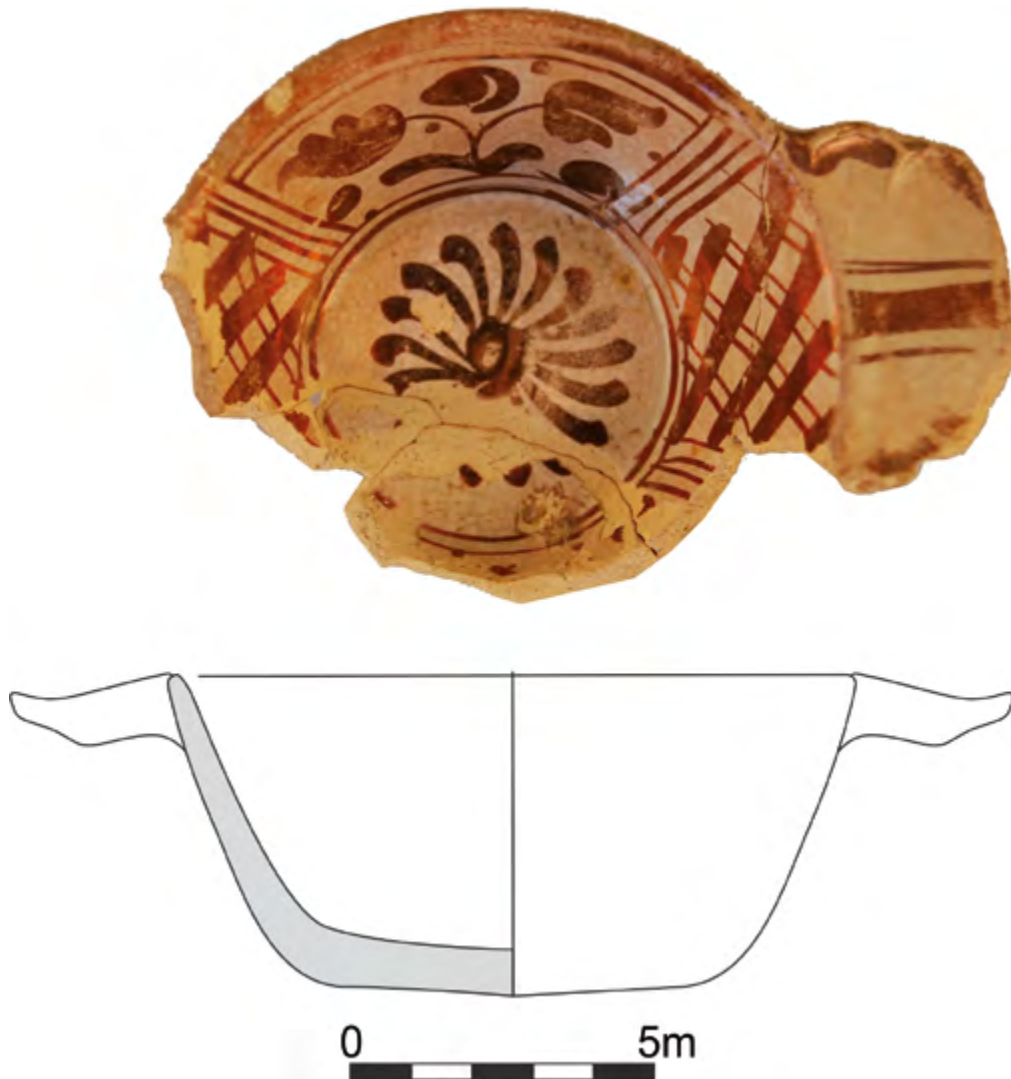

Figura 144. Registre: MLL-90-903-128. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: estructura decorativa partida (estructura decorativa D1⁶). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dos fulles feses i dos reticulats. Ambdós motius són separats per tres línies de traç fi. Decoració del fons: margarida vista per sobre. Nombre de pètals indeterminat. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics de traç imprecís i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, vernís esquarterat i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora desgastada. Mides: 17 cm de diàmetre amb nanses, 10 cm de diàmetre sense nanses i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

6 L'estructura decorativa D fa referència a aquelles que no són a tota la peça. L'espai de la paret interior és dividit en quatre parts que funcionen de manera contraposada. En dos dels quaters l'estructura és a base de banda de tanca, cercle, sanefa, dos cercles i fons. En els altres dos quaters banda, sanefa, dos cercles i fons. només hi ha sanefa.

Figura 145. Registre: MLL-90-903-130. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A10). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): tres pestanyes/lor de punts o fruits amb grana i tres fulles dentades. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, regalim de pintura i envernissat recremat. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15, 5 cm de diàmetre amb nanses, 10, 6 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

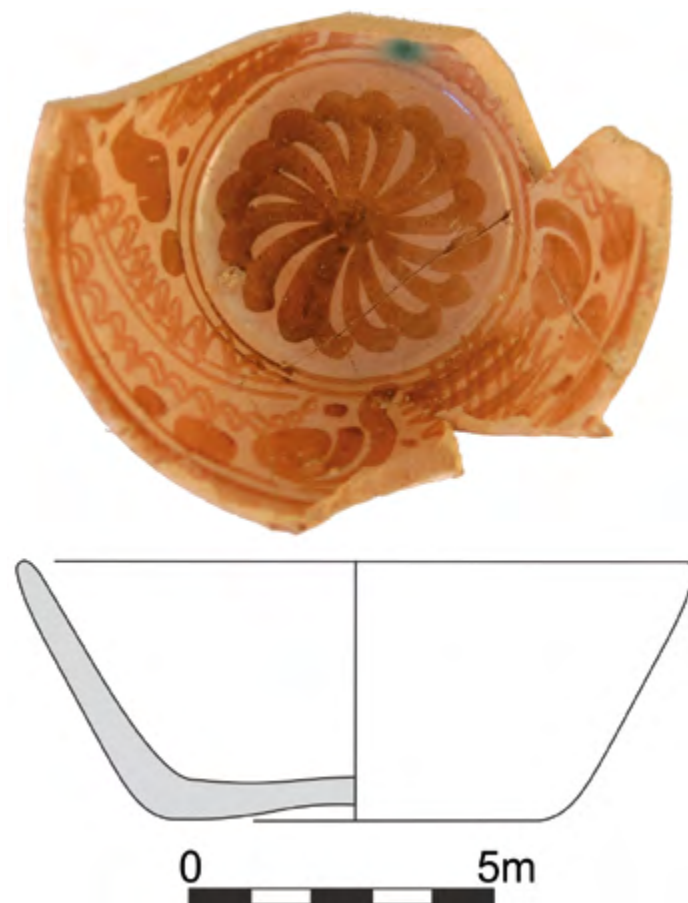

Figura 146. Registre: MLL-90-903-133. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles dentades i dues retícules triangulars. Amb fulles de farciment. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella molt incompleta i fragmentada. Vora desgastada. Mides: 10,8 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 147. Registre: MLL-90-903-133. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles feses i dues pinyes/retícules ovoides. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 15 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, regalim de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 17 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

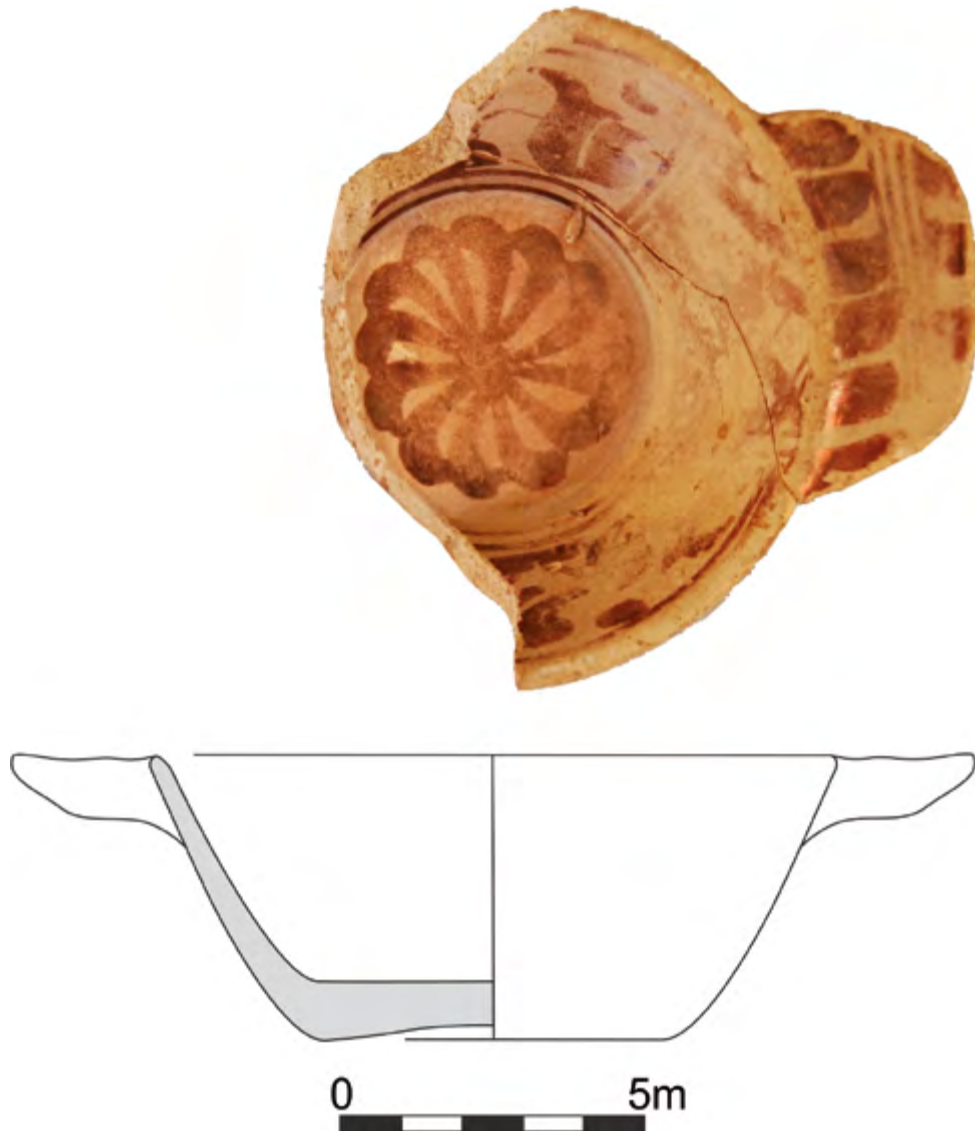

Figura 148. Registre: MLL-90-903-134. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: estructura decorativa partida a la paret i fons (estructura decorativa D1). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles feses i dues retícules ovoides. Ambdós motius separats per tres línies de traç fi. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 12 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: regalim de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre amb nanses, 10 cm de diàmetre sense nanses i 4, 6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

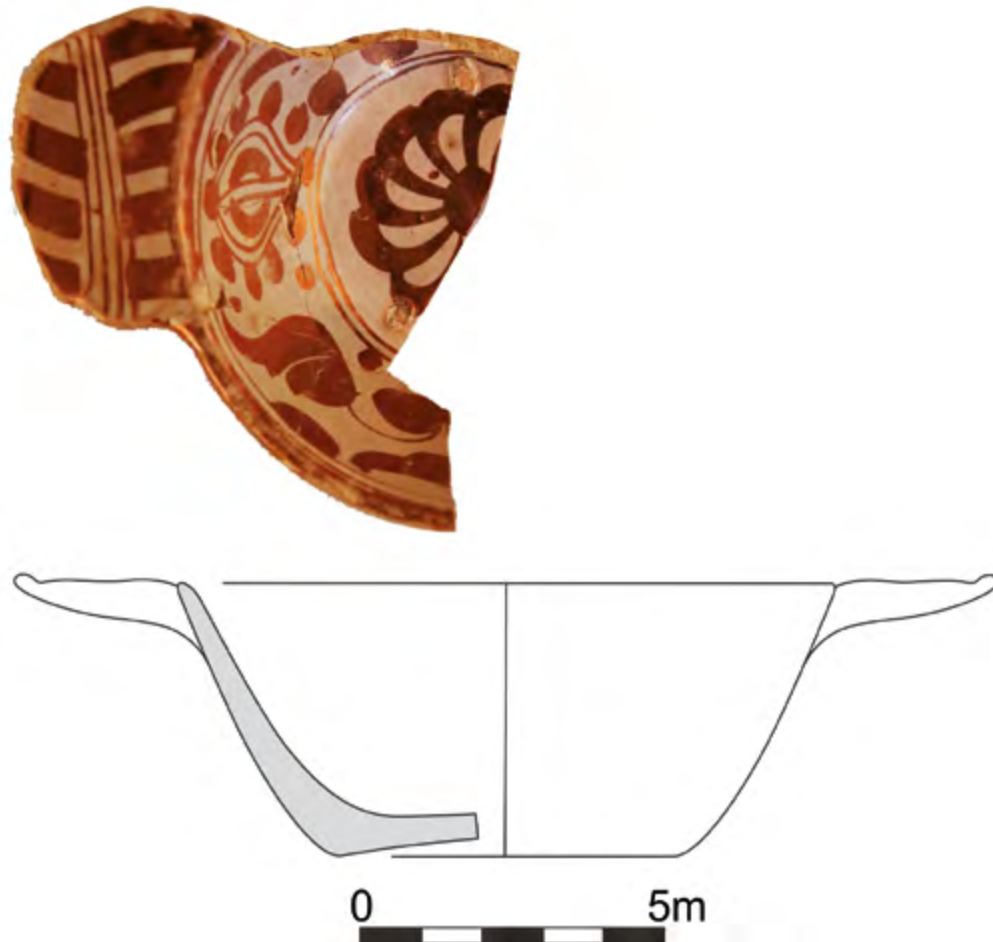

Figura 149. Registre: MLL-90-903-136. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues flors de punts o fruits amb grana i dues fulles feses. Decoració del fons: margarida vista per sobre. Nombre de pètals indeterminat. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics de traç poc precís i banda de tanca: Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella molt incompleta i fragmentada. Vora desgastada. Mides: 17 cm de diàmetre amb nanses, 11, 5 cm de diàmetre sense nanses i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

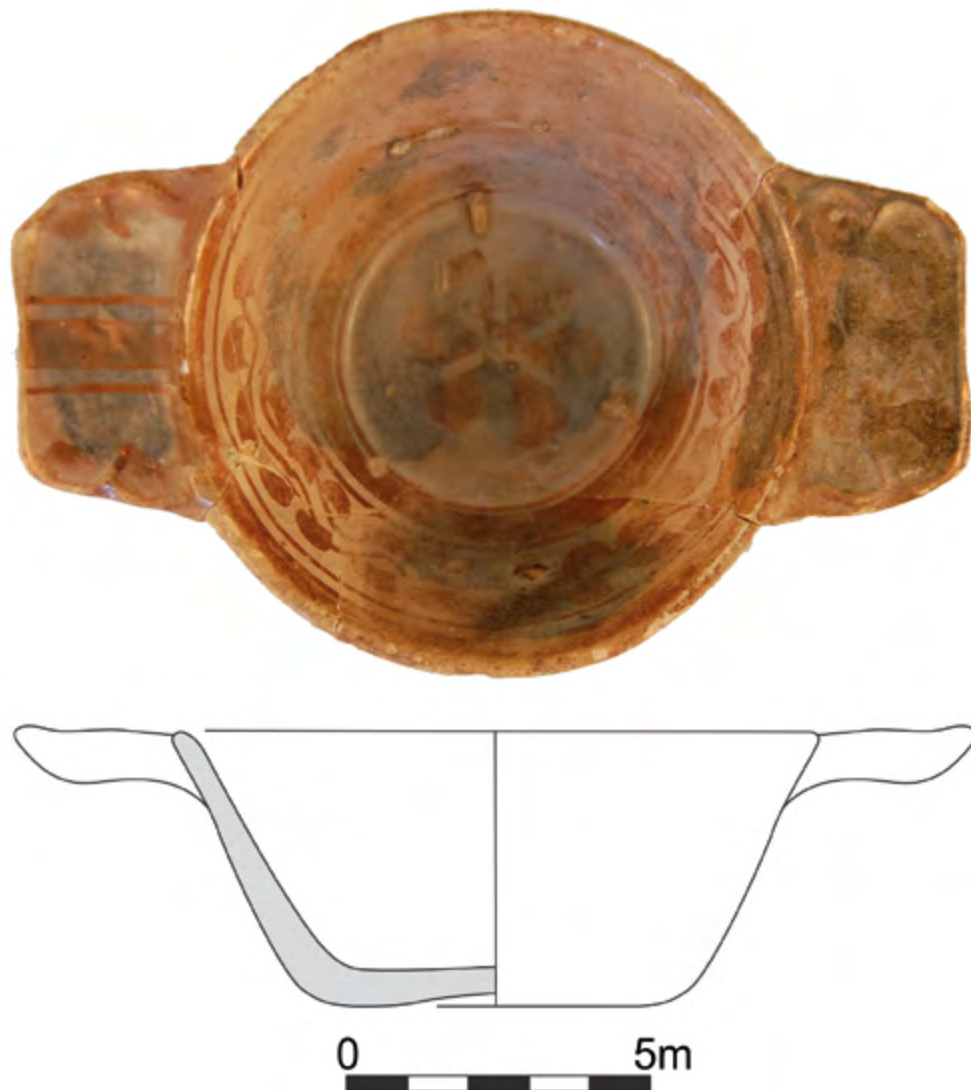

Figura 150. Registre: MLL-90-903-137. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle, sanefa, cercle, banda, cercle i fons (tipus A10). Sanefa (tips IV de Cerdà) amb forma de fris o banda seguida, formada per cadeneta de punts. Decoració del fons: mitja taronja. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret i taques resultat de mala cocció. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, taques resultat de mala cocció i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16,1 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 151. Registre: MLL-90-903-138. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle, banda, cercle i fons (tipus A10). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana i dues espigues. Decoració del fons: mitja taronja. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret i taca resultat de mala cocció. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, taques resultat de mala cocció i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa. Vora desgastada. Mides: 16,1 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 152. Registre: MLL-90-903-142. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de tres motius decoratius: dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana, dues espigues i dues espigues/retícules ovoides (tipus III de Cerdà). Decoració del fons: mitja taronja. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,8 cm de diàmetre amb nanses, 10,8 cm de diàmetre sense nanses i 4,9 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 153. Registre: MLL-90-903-143. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A11⁷). La sanefa (tipus I de Cerdà) forma per un únic motiu decoratiu repetit quatre vegades: pestanya/flors de punts o fruits amb grana. Amb farciment de fullam. Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,5 cm de diàmetre amb nanses, 10,7 cm de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

7 S'ha introduït una onzena variant A a l'estructura decorativa de Cerdà pel que fa a les escudelles : banda, dos cercles, sanefa, dos cercles i fons.

Figura 154. Registre: MLL-90-903-145. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana i dues plomes. Amb fullam de farciment . Decoració del fons: rosa esquemàtica. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base exterior desgastades. Mides: 16,5 cm de diàmetre amb nanses, 11,2 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

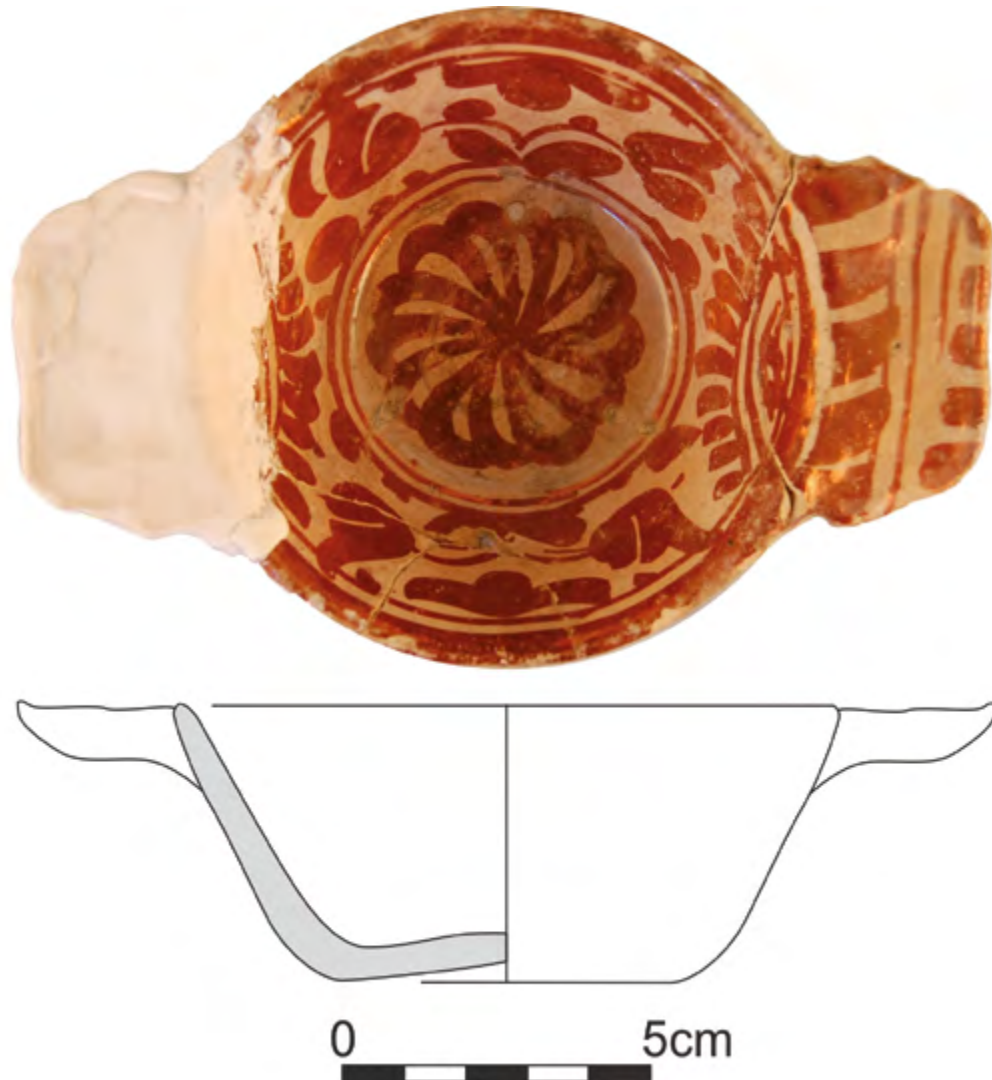

Figura 155. Registre: MLL-90-903-146. Pisa daurada. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana i dues fulles feses. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 13 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, empremtes de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre amb nanses, 10,8 cm de diàmetre sense nanses i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 156. Registre: MLL-90-903-147. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: estructura decorativa partida a la paret i fons (estructura decorativa D1). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles feses i dues retícules ovoides. Ambdós motius separats per tres línies de traç fi. Decoració del fons: criptograma o lletra R. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Decoració revers: cercles concèntrics i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre amb nanses, 11,5 cm de diàmetre sense nanses i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 157. Registre: MLL-90-903-148. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles feses i dues retícules. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 19 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora desgastades. Mides: 15,5 cm de diàmetre amb nanses, 10,5 cm de diàmetre sense nanses i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 158. Registre: MLL-90-903-149. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu i fons extern còncau. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): quatre fulles i quatre retícules ovoides. Decoració del fons: margarida vista per sobre d'11 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics amb traç imprecís i tanca exterior de banda. Acabats anvers: amb taca resultat de mala coccio. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, taca resultat de mala coccio, regalim de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella quasi completa i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: Mides: 16,5 cm de diàmetre amb nanses, 11,3 cm de diàmetre sense nanses i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 159. Registre: MLL-90-903-150. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles amples i dues pestanyes/ flor de punts o fruits amb grana. Amb farciment de fullam. Decoració del fons: fulla de falguera. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora desgastades. Mides: 16,5 cm de diàmetre amb nanses, 11,1 cm de diàmetre sense nanses i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

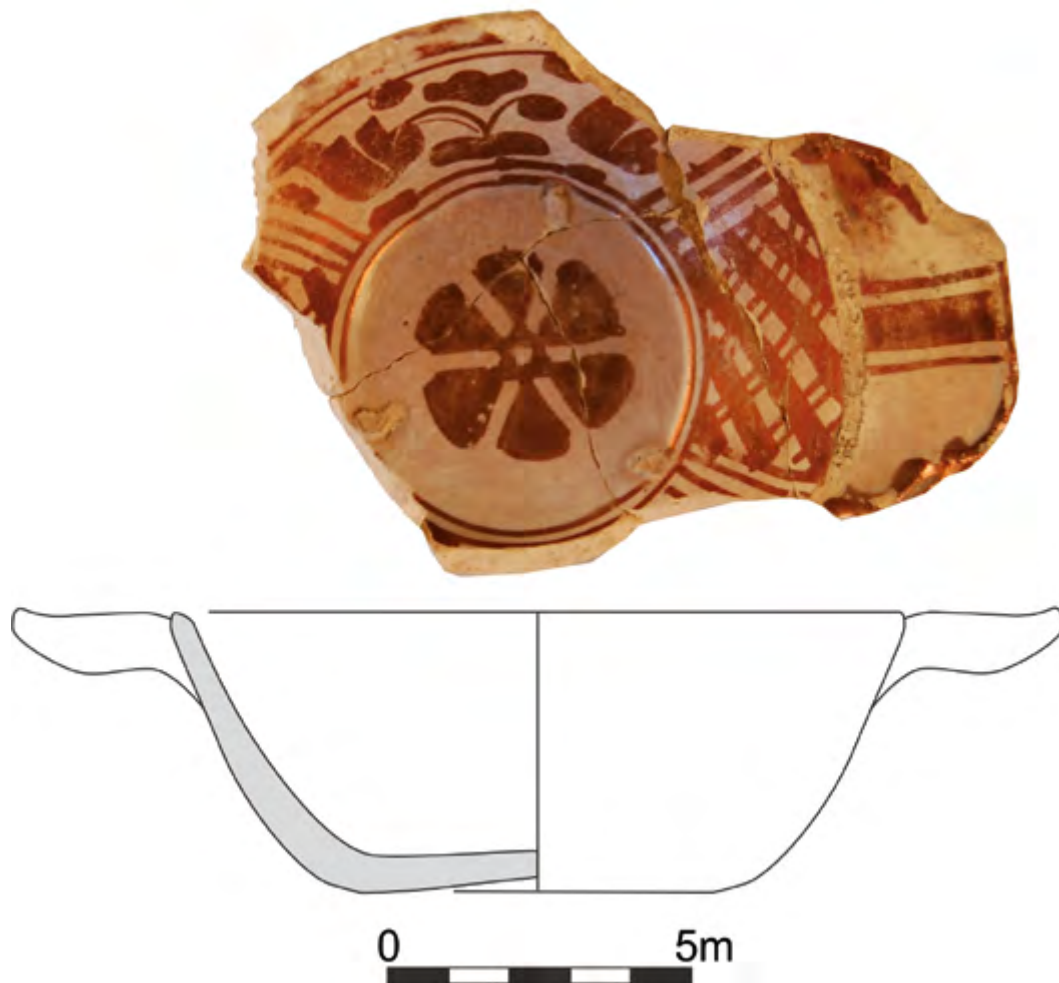

Figura 160. Registre: MLL-90-903-139. Pisa daurada catalana. Escudella troncocònica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: estructura decorativa partida a la paret i fons (estructura decorativa D1). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): dues fulles fesques i dues retícules. Ambdós motius separats per tres línies de traç fi. Decoració del fons: mitja taronja. Decoració nansa: triple línia amb la central més gruixuda i tancament amb banda dentada (tipus A de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: banda exterior de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 161. Registre: MLL-90-903-151. Pisa daurada catalana. Escudella troncoconica (forma 1100 de Cerdà), amb nansa trapezoidal, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, dos cercles concèntrics i fons (tipus A1 de Cerdà). Sanefa amb alternança de dos motius decoratius (tipus II de Cerdà): tres fulles dentades i tres retícules ovoides. Amb farciment de fullam. Decoració del fons: margarida vista per sobre de 14 pètals. Decoració nansa: bandes gruixudes travessades en diagonal per quatre línies (tipus B de Cerdà). Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics i banda de tanca. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís, empremtes de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,7 cm de diàmetre amb nanses, 10,6 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 162. Registre: MLL-3-903-53. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. La sanefa és en forma de fris o banda seguida (tipus IV de Cerdà), mitjançant línies trenades. El fons del plat és decorat pel dibuix d'un conill a dreta com a motiu central i envoltat per l'esquematzació de plantes amb flors i fulles vistes de perfil. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics pintats i, en el fons, les lletres M (majúscula) i a (minúscula). Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i amb restes del ferret. Estat de conservació: peça quasi completa i fragmentada. Carena anvers desgastada. Mides: 20,5 cm de diàmetre i 3,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 163. Registre: MLL-3-903-54. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. La sanefa és en forma de fris o banda seguida (tipus IV de Cerdà) mitjançant línies trenades. El fons del plat és decorat pel dibuix central d'una au a dreta, envoltada de plantes amb flors i fulles vistes de perfil. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics pintats i en el fons, les lletres M (majúscula) i a (minúscula). Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, sobretot a la part plana de la base, i amb restes del ferret. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora i carena anvers desgastades. Mides: 20 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 164. Registre: MLL-3-903-55. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. Sanefa amb un únic motiu decoratiu repetit diverses vegades (tipus I de Cerdà), caracteritzada per la repetició de mates florides esquematitzades. El fons del plat és decorat pel dibuix central d'una cara humana amb bigoti a dreta envoltada de plantes amb flors i fulles vistes de perfil. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, sobretot a la base. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Carena anvers desgastada. Mides: 17,5 cm de diàmetre i 2,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 165. Registre: MLL-3-903-56. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. Sanefa caracteritzada per la repetició de quatre vegades d'un únic motiu vegetal amb flors i fulles vistes de perfil (tipus I de Celrà). El fons del plat és decorat pel dibuix central d'un ocell a esquerra amb el cap girat a dreta, envoltat de plantes amb flors i fulles esquematitzades vistes de perfil i punts. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Carena anvers desgastada. Mides: 18,4 cm de diàmetre i 2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 166. Registre: MLL-3-903-57. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. Sanefa amb un únic motiu decoratiu repetit diverses vegades (tipus I de Cerdà), caracteritzada per la repetició de mates florides esquematitzades. El fons del plat és decorat per tres retícules, en una meitat dues en forma de pinya separades per fulles i, en l'altra, un gran reticulat en forma de mitja circumferència. Tots els reticulats foren realitzats per l'encreuament de bandes gruixudes i dobles línies primes. El conjunt és emmarcat per una línia sinuosa. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora i carena anvers desgastades. Mides: 18,5 cm de diàmetre i 2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 167. Registre: MLL-3-903-58. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric, sanefa, banda de triple pinzell pinta i decoració del fons. La sanefa (tipus I de Cerdà) és en forma d'esquematització i repetició d'una planta amb flor i fulla. El fons del plat és decorat pel dibuix d'una au a dreta envoltada de plantes amb flors i fulles vistes de perfil i un fragment de pestanya/fruit amb grana esquematitzat a la part superior. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, sobretot a la base. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora i carena anvers desgastades. Mides: 18 cm de diàmetre i 2,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 168. Registre: MLL-90-903-104. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), vora exvasada, sense peu i fons extern còncau. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior de tanca, un cercle concèntric, sanefa, cercle, banda i cercle. La sanefa està formada per una banda exterior, motiu de línies trenades (tipus IV de Cerdà de fris o banda seguida). El fons està format per cartel·la central quadrangular en negatiu al centre de la qual hi ha un motiu indefinit. La cartel·la està envoltada per fulles feses. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís especialment a la base. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora i carenes anvers i fons revers desgastats. Mides: 20,2 cm de diàmetre i 3,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 169. Registre: MLL-90-903-105. Pisa daurada catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà). vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus A1 de Cerdà: banda exterior de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle, banda, cercle i fons. La sanefa està formada per una banda exterior, cercle i motiu de línies trenades (tipus IV de Cerdà de fris o banda seguida). El fons està format per un escut central, pentagonal, apuntat i emmarcat per una línia exterior. Al centre de l'escut, monograma de la lletra R acabada per sobre amb una creu. A la seva dreta 3 estrelles de 6 punts i a la part inferior línies sinuoses. Al voltant de l'escut fulles fesques i al seu peu flor de punts o fruits amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics poc precisos. Acabats interns: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfícies poc polida i concentracions de vernís a la base. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Desgastat a la vora i carena de l'anvers i al fons del revers. Mides: 22,0 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

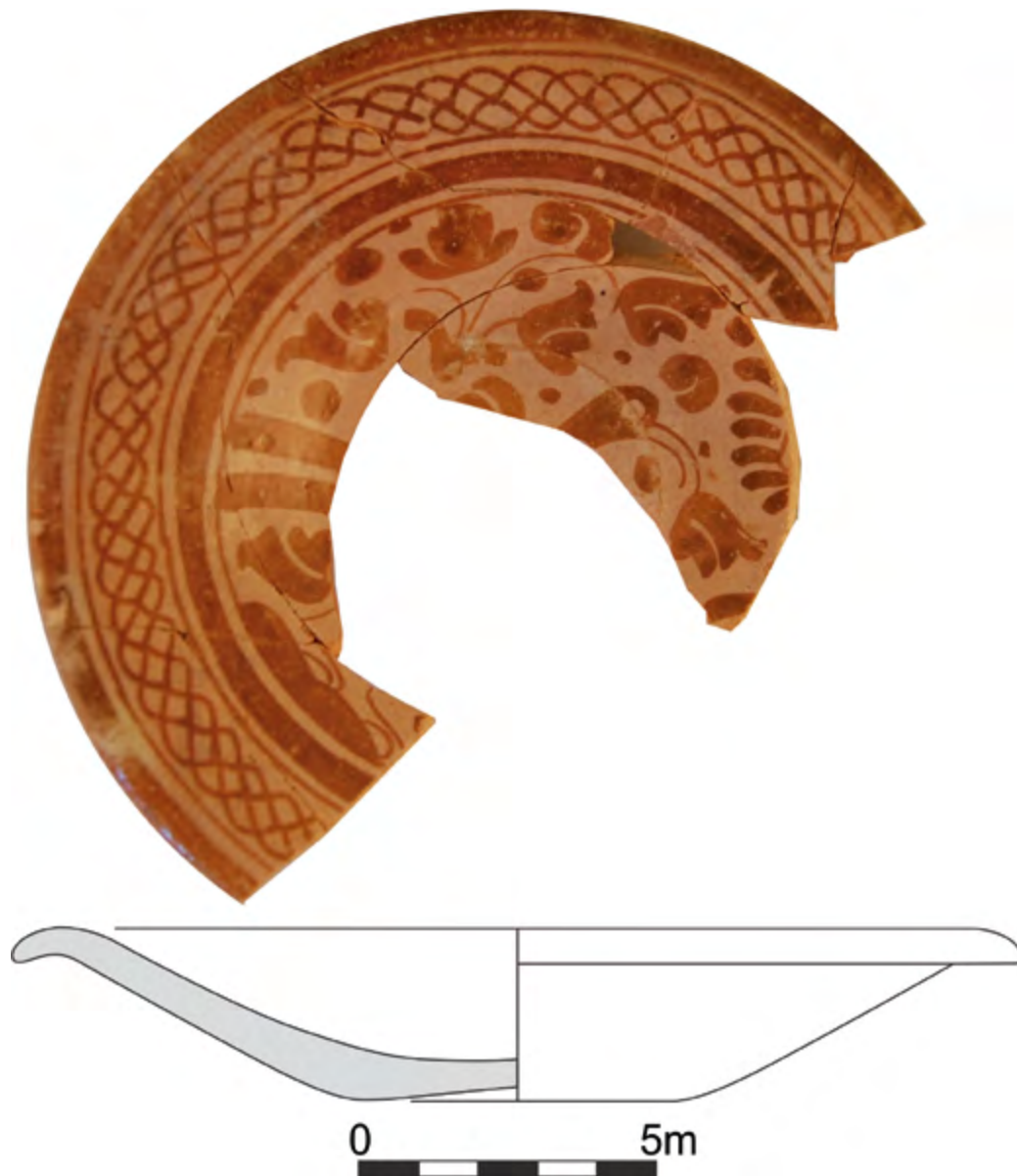

Figura 170. 99 (Làm. 16). Registre: MLL-90-903-115. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B11⁸ de Cerdà: banda exterior de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle, banda, cercle i fons. La sanefa és de fris o banda seguida (tipus IV de Cerdà), en aquest cas de línies trenades. El fons està format per ocell a dreta amb pestanya/flor de punts o fruits amb grana al davant i envoltat per fulles feses. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: regalims de pintura, concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora interna i base externa desgastades. Mides: 19,8 cm de diàmetre i 3,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

8 A les estructures decoratives B dels plats sense ala s'ha afegit la variant onzena: banda exterior de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle, banda, cercle i fons

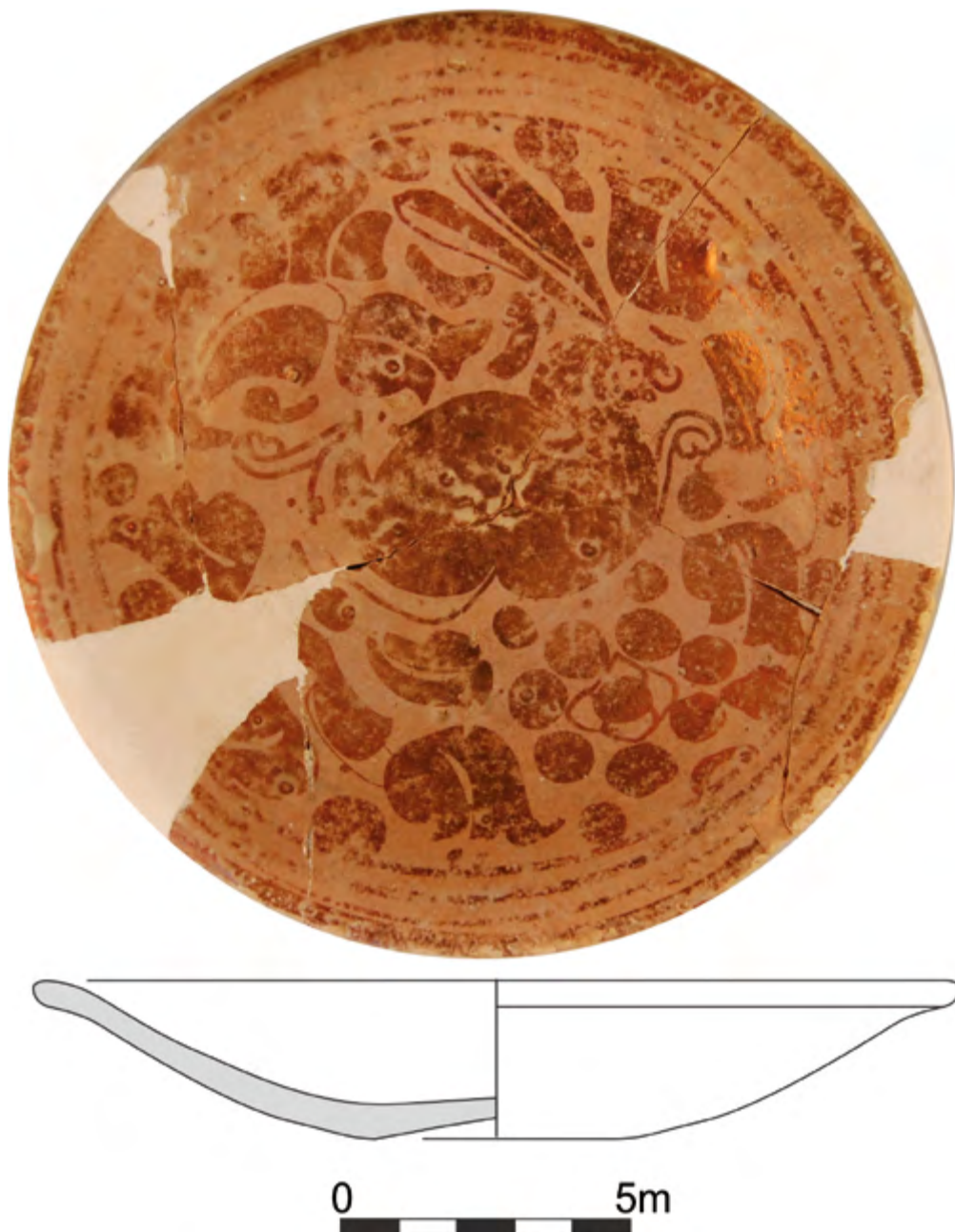

Figura 171. Registre: MLL-3-903-64. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior, tres cercles concèntric i decoració del fons. El fons del plat és decorat pel dibuix central d'un conill a dreta envoltat de plantes amb flors i fulles i una flor de punts o fruit sota el conill. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i amb restes del ferret. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora gastada. Mides: 16,2 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 172. Registre: MLL-3-903-65. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior, tres cercles concèntrics i decoració del fons. El fons del plat és decorat pel dibuix d'una cara vista de perfil d'un home amb turbant a dreta envoltat de plantes amb flors i fulles i el motiu de la pestanya/flor de punts o fruit amb grana a la part superior. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i restes del ferret. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora gastada. Mides: 16,5 cm de diàmetre i 3,1 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 173. Registre: MLL-3-903-66. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior, tres cercles concèntrics i decoració del fons. El fons del plat és decorat pel dibuix d'una cara de perfil d'un home amb cabell rinxolat, bigoti i vestit amb decoració de llistes, a esquerra envoltat de plantes amb flors i fulles vistes de perfil i el motiu de la pestanya/flor de punts o fruit amb grana a la part superior. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, especialment a la base. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora gastada. Mides: 16,9 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

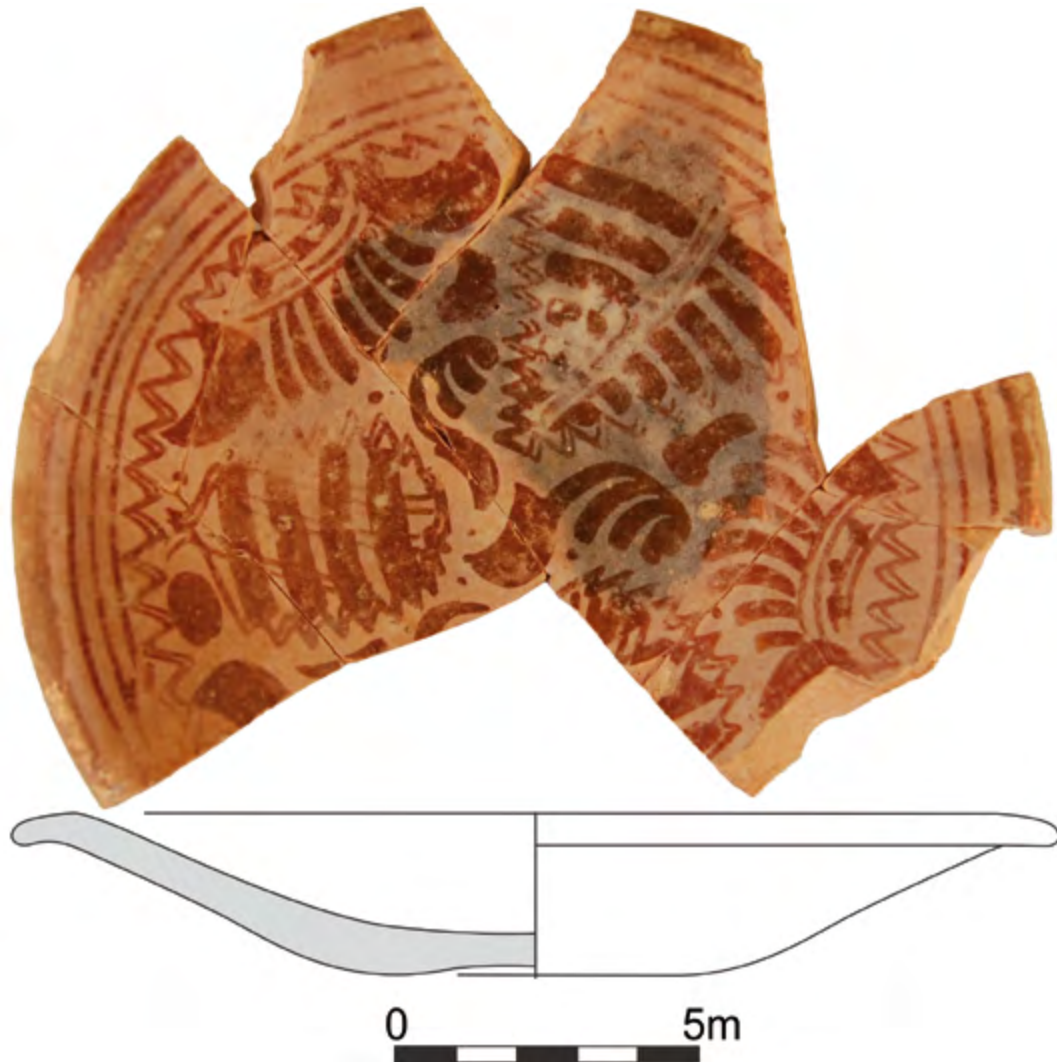

Figura 174. Registre: MLL-3-903-70. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers tipus B5⁹: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics, doble línia sinuosa i decoració del fons. El fons del plat és decorat per pinyes o retícules ovoides, granes i pestanyes/lor de punts o fruits amb grana a la circumferència, fulles de palma o palmetes i fulles triangulars. Revers: envernissat: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret i taques resultats de mala cocció. Acabats revers: amb restes del ferret, concentracions de vernís i taques resultats de mala cocció. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora gastada. Mides: 16,7 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

⁹ A les estructures decoratives B dels plats sense ala de Cerdà s'ha afegit una cinquena categoria: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics, doble línia sinuosa i decoració del fons

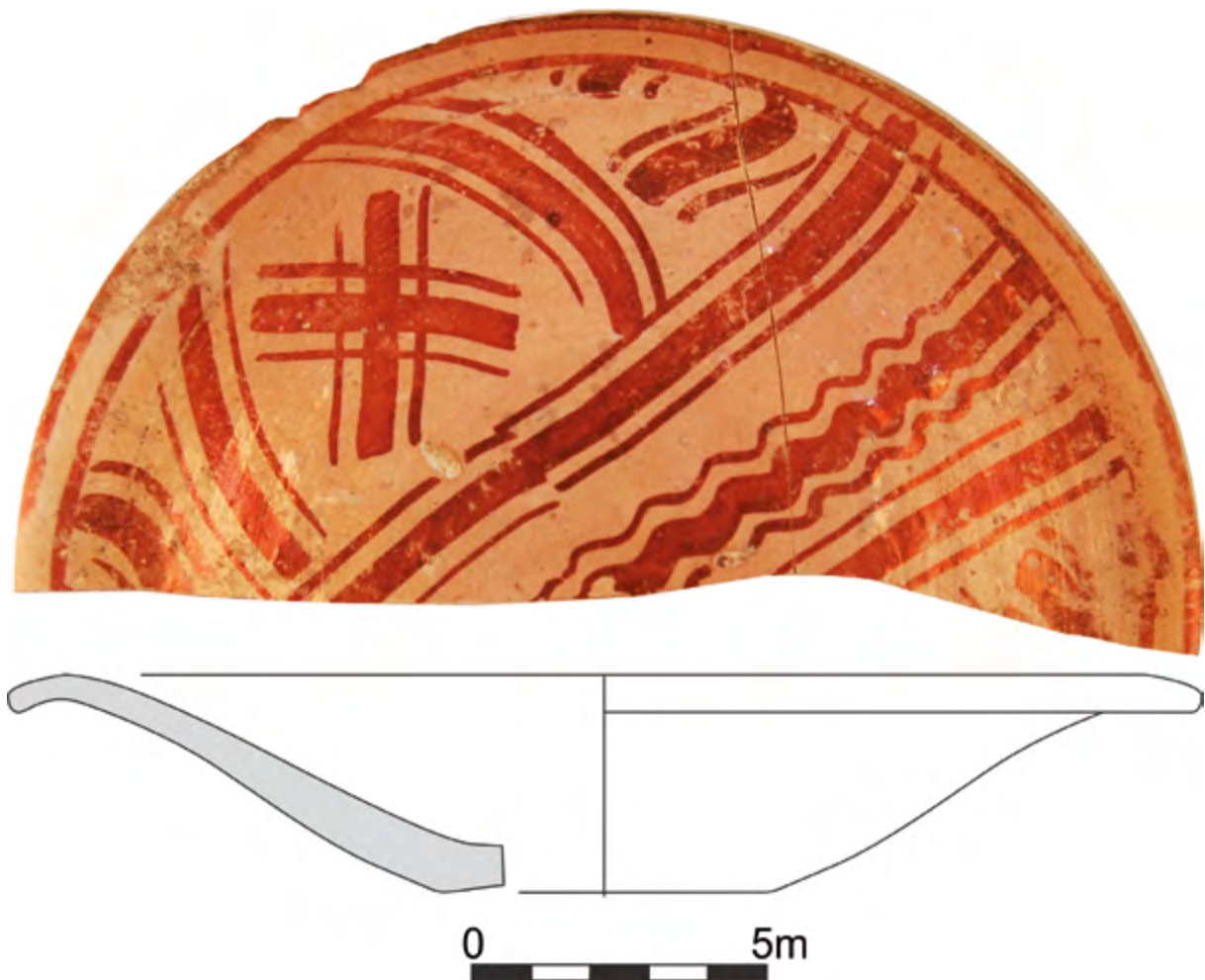

Figura 175. MLL-3-903-74. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà) de triple pinzell pinta, vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B1 de Cerdà: banda exterior, cercle concèntric i la decoració del fons. El fons del plat és decorat amb motiu d'un esquematitzat similar a l'emprat en la decoració de les escudelles hemisfèriques: encreuament de 5 travessers, totes elles dibuixades amb triple pinzell pinta. El conjunt de tres travessers paral·leles presenta la central amb traç sinuós i les laterals rectes. El conjunt posterior dels altres dos presenta un traç recte amb dibuix circular, al centre dels quals hi ha una doble línia creuada de triple pinzell pinta. En els quaters, línia sinuosa a manera d'interrogant amb triple pinzell pinta. Sense rivet o rodanxa. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: amb restes del ferret i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora malmesa i gastada. Mides: 16,8 cm de diàmetre i 3,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

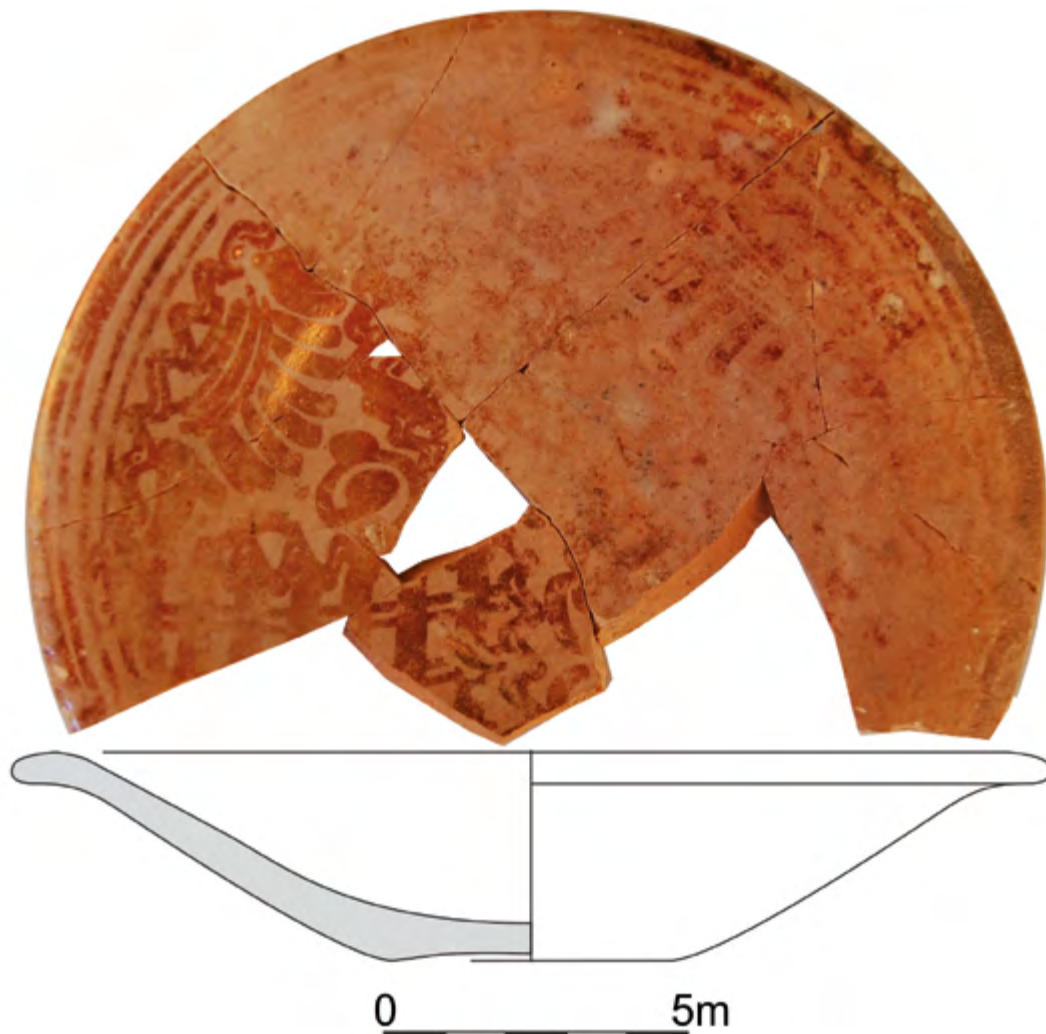

Figura 176. Registre: MLL-3-903-73. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B5: banda exterior, tres cercles concèntrics, una doble línia sinuosa i decoració del fons. El fons és decorat pel dibuix del motiu de la pestanya/lor de punts o fruit amb grana, pinya o retícula ovoide de doble línia i banda gruixuda i altres motius, que pel mal estat de conservació dels motius pintats no es poden precisar. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: amb restes del ferret i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora malmesa i desgastada. Vernís molt desgastat en alguns fragments del plat. Mides: 17,2 cm de diàmetre i 3,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 177. Registre: MLL-3-903-75. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B6¹⁰: banda exterior de tanca, una circumferència concèntrica, sanefa en forma d'un cadenat de línies en forma d'essa, una altra circumferència concèntrica i fons. El cadenat de línies forma una sanefa assimilada a la variant del tipus IV de Cerdà de tipus banda seguida, caracteritzada per una línia d'esses contínues, en aquest cas trencada per cartel·la central. Decoració del fons en negatiu, subdividit per quatre quarts decorats per un motiu central en forma de fulla esquematitzada amb creu al mig i trencat per cartel·la central decorada amb motius florals: dues fulles feses envoltades de punts i separades per una espiga. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i restes del ferret. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16,8 cm de diàmetre i 3,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

¹⁰ A les variants de l'estructura decoratives que Cerdà (Cerdà, 2001, 55-56) atribueix als plats sense ala hem afegit una sisena variant que consisteix en una banda de tanca, un cercle concèntric, sanefa i un cercle concèntric.

Figura 178. Registre: MLL-3-903-76. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B1 de Cerdà: banda exterior de tanca i una circumferència concèntrica. La decoració del fons és de cartel·la central en negatiu i subdividida en tres franges. La central és un rectangle on la decoració vegetal, semblant a les fulles d'acant, és esquematitzada en negatiu. Com és habitual en aquest tipus de decoració, aquesta franja central és flanquejada per dues cartel·les decorades cadascuna a base d'una fulla fesa. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís a la vora i superfície poc polida. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16,2 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

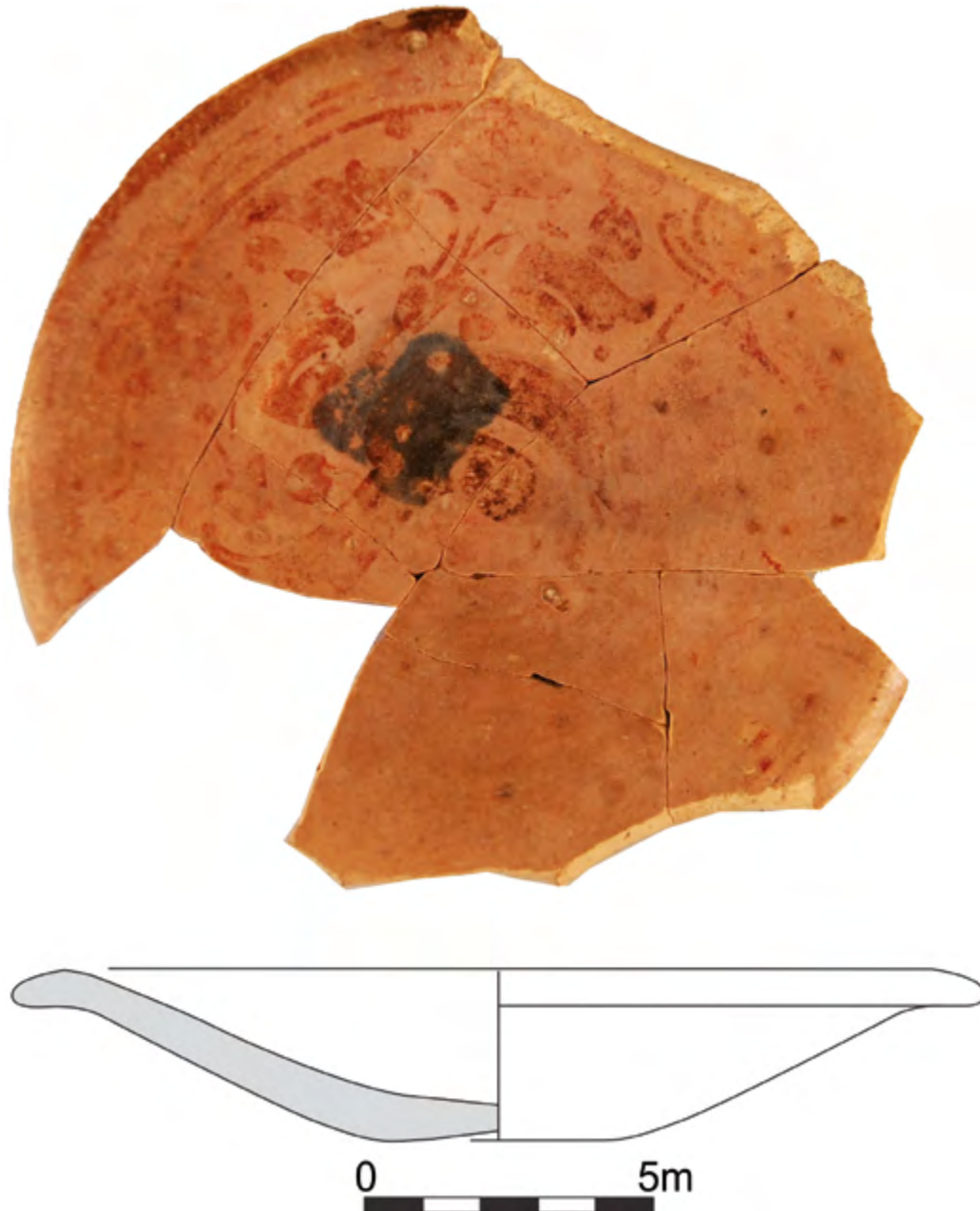

Figura 179. Registre: MLL-3-903-86 Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. La decoració del fons es caracteritza per la representació d'una au central a dreta envoltada de fulles feses. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: amb restes de cuita i taca, resultat de mala coccio. Acabats revers: concentracions de vernís i restes del ferret. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16,4 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 180. Registre: MLL-3-903-77. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Celrà, vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B6: banda de tanca, cercle concèntric, sanefa, cercle i fons. La sanefa en forma de fris o banda seguida, en aquest cas de línies trenades, és del tipus IV de Cerdà. El fons és decorat en negatiu i subdividit en tres triangles decorats per motius vegetals esquematitzats, un d'ells més ample, amb cercle i punt central, que els altres dos flanquegen. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercle concèntric. Acabats anvers: restes de ferret; Acabats revers: restes de ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís a la base. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16,1 cm de diàmetre i 3,1 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 181. Registre: MLL-90-903-78. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. La decoració del fons presenta com a motiu central un ocell a esquerra envoltat de fulles feses i dos pestanyes/flor de punts o fruits amb grana, un més gran a la part superior i un més petit als peus de l'ocell. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat complet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 17 cm de diàmetre i 3,7 d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 182. Registre: MLL-90-903-79. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. La decoració del fons presenta com a motiu central un ocell a dreta, envoltat de fulles feses i una pestanya o flor de punts/ fruit amb grana per sobre del cap de l'animal. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers amb cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret i taques resultats d'una mala cocció. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida, concentracions de vernís i taques resultants d'una mala cocció. Estat de conservació: plat complet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16,5 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 183. Registre: MLL-90-903-81. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. El fons està format per un ocell a dreta com a motiu central envoltat per fulles feses. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís: Estat de conservació: plat quasi sencer i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 17,7 cm de diàmetre i 3,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 184. Registre: MLL-90-903-82. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. El fons mostra un gos a esquerra com a motiu central envoltat per fulles feses i dues pestanyes/lor de punts o fruits amb grana, una a la part superior i l'altra, contraposada, a l'inferior. Anvers: envernissat i decorat amb cercles concèntrics. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i regalims/concentracions de vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora i fons extern desgastats. Mides: 16,7 cm de diàmetre i 3,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 185. Registre: MLL-90-903-83. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. El fons està format per un ocell a dreta com a motiu central, envoltat per fulles feses i un fruit amb grana davant l'animal a la part superior. Revers: envernissat sense decorar. Acabats anvers: restes de ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i regalims del vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora i fons extern desgastat. Mides: 16,2 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 186. Registre: MLL-90-903-84. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. Fons format per quatre flors de punts o fruits amb grana, contraposats en forma de creu. En els quatre quadrants pestanyes/flors de punts o fruits amb grana i granes. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes de ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat complet i fragmentat. Vora i fons extern gastat. Mides: 16,9 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 187. Registre: MLL-90-903-85. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres circumferències concèntriques i fons. Fons format per motiu vegetal central amb fulles feses, flanquejat per dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana. Revers: envernissat sense decorar. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes de ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat complet i fragmentat. Vora i fons extern gastat. Mides: 16,2 cm de diàmetre i 3,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 188. Registre: MLL-90-903-87. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu i fons extern còncav. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i el fons. Fons format per motiu vegetal central amb fulles feses, flanquejat per dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora i fons extern gastats. Mides: 16,5 cm de diàmetre i 2,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 189. Registre: MLL-90-903-89. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B1 de Cerdà: banda exterior de tanca, cercle concèntric i fons. Fons format per una fulla en negatiu i fons de fulles feses, punts, grana i fulla dentada. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida i regalims del daurat. Estat de conservació: plat complet i fragmentat. Vora i fons extern gastat. Mides: 15,6 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 190. Registre: MLL-90-903-90. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers formada per dues sanefes i dos fons (estructura decorativa B8¹¹). Una de les sanefes està formada per banda, cercle, sanefa de línies trenades i cercle (tipus IV de Cerdà). Amb aquesta sanefa està vinculat un dels fons amb doble motiu vegetal esquematitzat en negatiu. L'altra sanefa està formada per banda exterior i cercle. El fons associat a aquesta sanefa està format per una flor de punt o fruit amb grana, flanquejat per fulles feses i punts. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora i fons extern desgastats. Mides: 16,8 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

11 En aquest cas, el plat se subdivideix en meitats, cadascuna amb la seva pròpia estructura decorativa. És per aquest motiu que s'ha donat una nova denominació B8: banda de tanca, cercle, sanefa i banda per una meitat i banda de tanca i cercle per l'altra.

Figura 191. Registre: MLL-90-903-91. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B7: banda exterior de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, cercle, banda ampla, cercle i fons. La sanefa és en forma de fris o banda seguida. En aquest cas, unes línies trenades (tipus IV de Cerdà). El fons està format per flor en forma de creu de malta, vista per sobre, amb quatre pètals i sèpals contraposats. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: superfície poc polida, restes del ferret i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Decoració i vora internes molt desgastades. Base externa desgastada. Mides: 16,3 cm de diàmetre i 3,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 192. Registre: MLL-90-903-99. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i fons. El fons està decorat per una forma rectangular de línies sinuoses de la qual surten estams i de la part central dues fulles dentades. A la part superior central pestanya/flor de punts o fruit amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret. Estat de conservació: perfil complet. Plat incomplet i fragmentat. Vora interna desgastada amb cops diversos. Mides: 18 cm de diàmetre i 3,1 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 193. Registre: MLL-90-903-102. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i el fons. El fons està format per un sol humanitzat de 10 puntes. Els triangles del fons estan decorats a base de línies paral·leles que omplen els espais. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret i taques resultat d'una mala cocció. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i taques resultat d'una mala cocció. Estat de conservació: plat quasi força complet i fragmentat. Vora interna gastada i cops diverses. Mides: 16,5 cm de diàmetre i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 194. Registre: MLL-90-903-107. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B5: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics, doble línia sinuosa i el fons. Els fons està format per motius vegetals. A la base, retícula rectangular de la qual surten en el centre dues fulles triangulars. Per sota, fulles feses. A banda i banda, dues fulles feses i pestanya/flor de punt o fruits amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració externa: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i concentracions de vernís. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Desgastat a la vora i al fons extern. Mides: 16,7 cm de diàmetre i 3,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 195. Registre: MLL-90-903-108. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà) vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B5 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics, doble línia sinuosa i fons. El fons està format per una base de fulles triangulars de línies entrelaçades de les quals surt una fulla dentada, a banda i banda de la qual hi ha dues pestanyes/flors de punts o fruits amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics poc precisos. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, nombroses concentracions de vernís i superfície i poc polida. Estat de conservació: plat força complet i fragmentat. Vora interna i base externa desgastats. Mides: 16,4 cm de diàmetre i 3,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

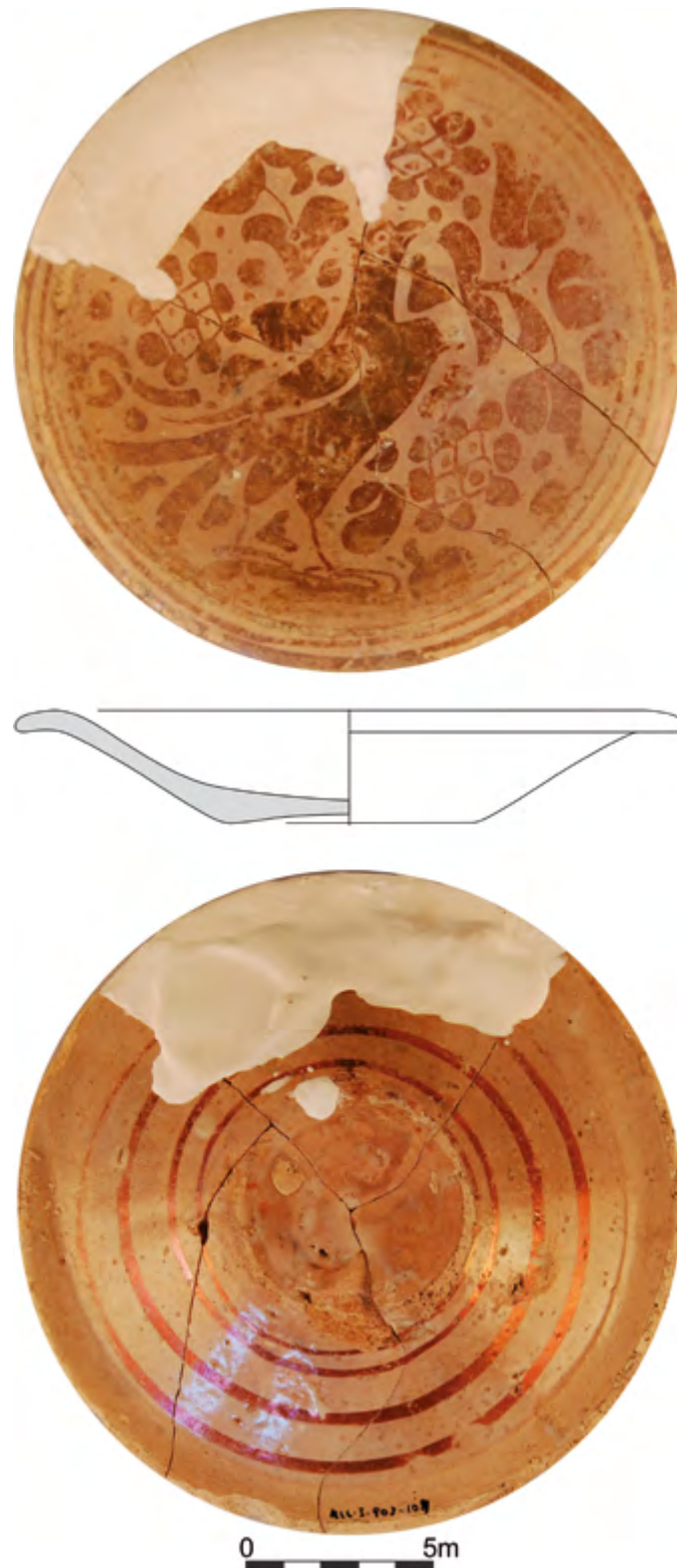

Figura 196. Registre: MLL-90-903-109. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i fons. La decoració del fons està formada per un ocell a dreta com a motiu central, envoltat per fulles feses i tres fruits amb grana. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, alguna concentració de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat força complet. Vora interna i fons exteriors gastats. Mides 17,5 cm de diàmetre i 3,1 d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 197. Registre: MLL-90-903-110. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu i fons extern còncau. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa tipus B9¹². Decoració dividida en quatre quarts, que contraposats presenten una disposició similar. En un cas està formada per banda exterior, cercle, sanefa amb decoració de fris o banda seguida (tipus IV de Cerdà) i cercle. Els altres dos quarts presenten com a estructura decorativa banda de tanca i cercle. Els fons també està dividit en quarts, dos dels quals, contraposats, són en negatiu. Aquests són decorats per fulles triangulars esquematitzades. Els altres dos, amb la decoració en positiu, estan formats per fulles feses i pestanya/flors de punts o fruits amb grana als extrems. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet. Vora interna i base externa gastades. Mides: 16,5 cm de diàmetre i 3,1 d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

12 A l'estructures decoratives B dels plats sense ala s'afegeix una novena variant.

Figura 198. Registre: MLL-90-903-111. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i fons. La decoració del fons està formada per un ocell a dreta com a motiu central envoltat per fulles feses i pestanya/flor de punts o fruit amb grana a la part superior. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, regalims de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora interna i base externa desgastades. Mides: 16,8 cm de diàmetre i 3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

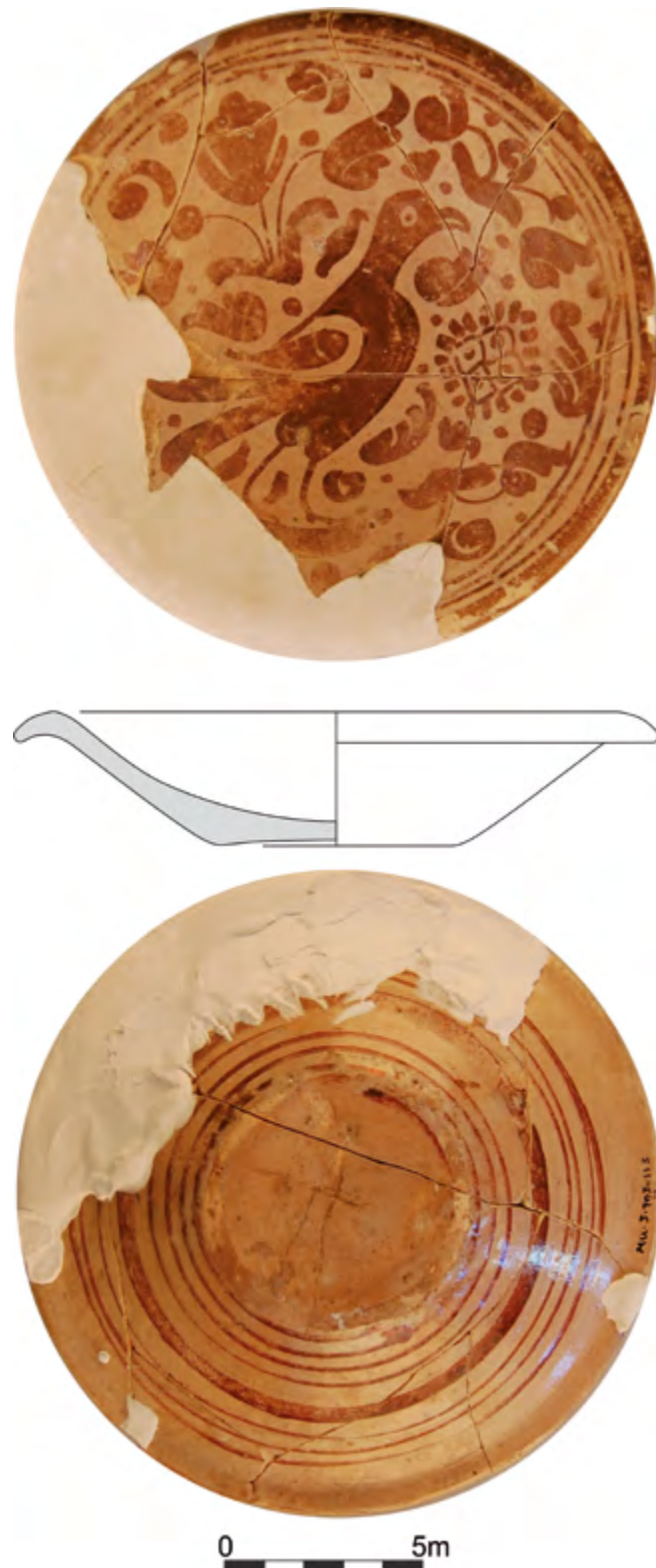

Figura 199. Registre: MLL-90-903-113. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Decoració de l'anvers del tipus B2 de Cerdà: banda exterior de tanca, tres cercles concèntrics i fons. La decoració del fons està formada per un ocell a dreta com a motiu central envoltat per fulles feses i flors de punts o fruits amb grana al davant. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: alguna concentració de vernís i de pintura. Restes del ferret. «A» majúscula esgrafiada després de la cocció. Estat de decoració: peça incompleta i fragmentada. Vora interna i base externa desgastades. Mides: 16,2 cm de diàmetre i 3,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

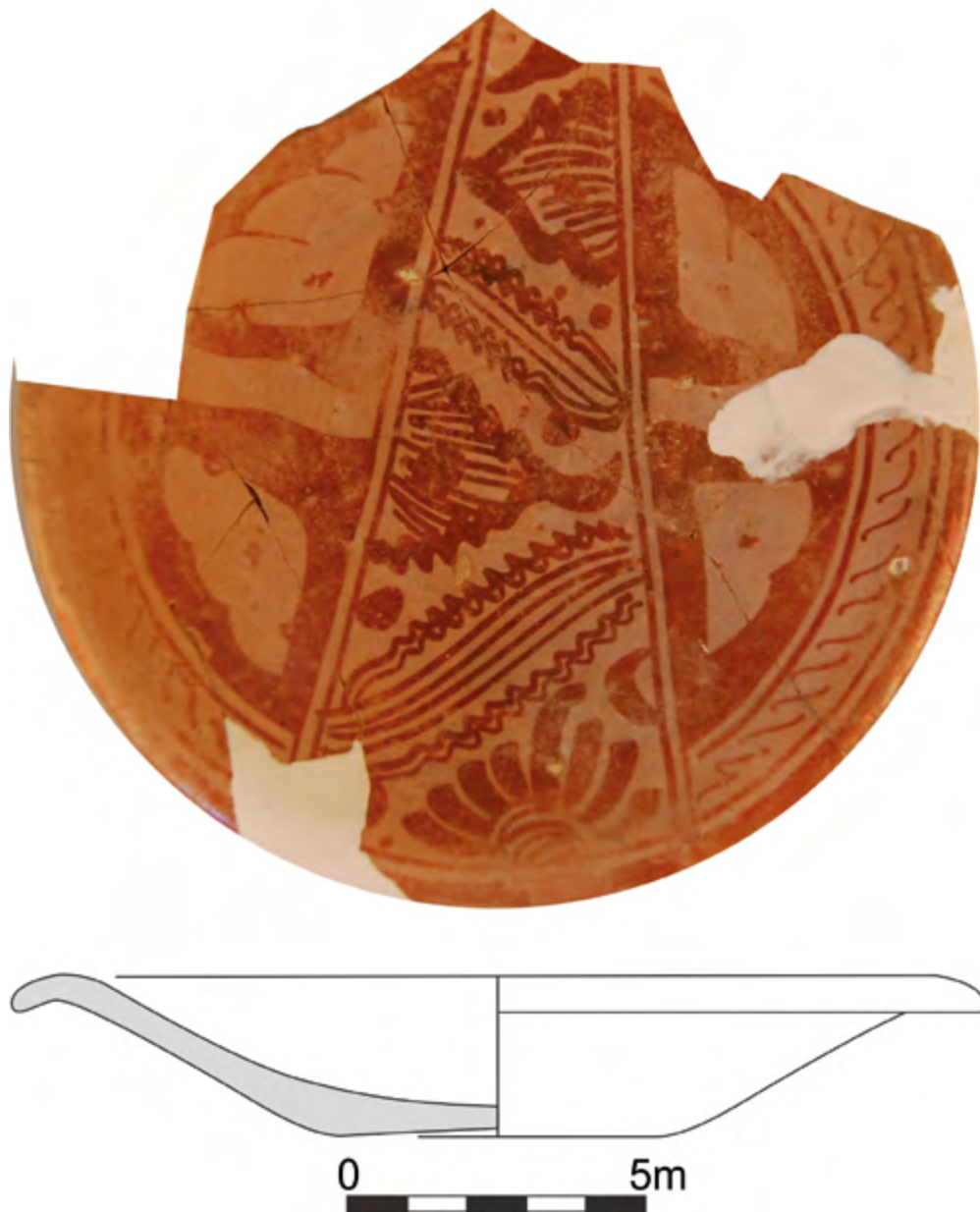

Figura 200. Registre: MLL-90-903-117. Pisa daurada catalana. Plat sense ala (forma 2200 de Cerdà), vora exvasada, sense peu i fons extern còncau. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa B10: banda, cercle, sanefa, en aquest cas de fris o banda seguida i cercle, tot el conjunt partit per cartel·la central. Sanefa i fons. La sanefa està formada per una banda exterior, cercle concèntric, decoració en forma de fris o banda seguida (sanefa tipus IV de Cerdà) i cercle concèntric. El fons intern és dividit en tres parts. El central està decorat per fulles dentades, fulles d'acant i pestanya/flor de punts o fruits amb grana. Els dos laterals, decoració vegetal esquematitzada en negatiu. Revers: envernissat i decorat. Decoració revers: cercles concèntrics de traç força precís. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, restes del ferret i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora interna i base externa desgastades. Mides: 16,1 cm de diàmetre i 2,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

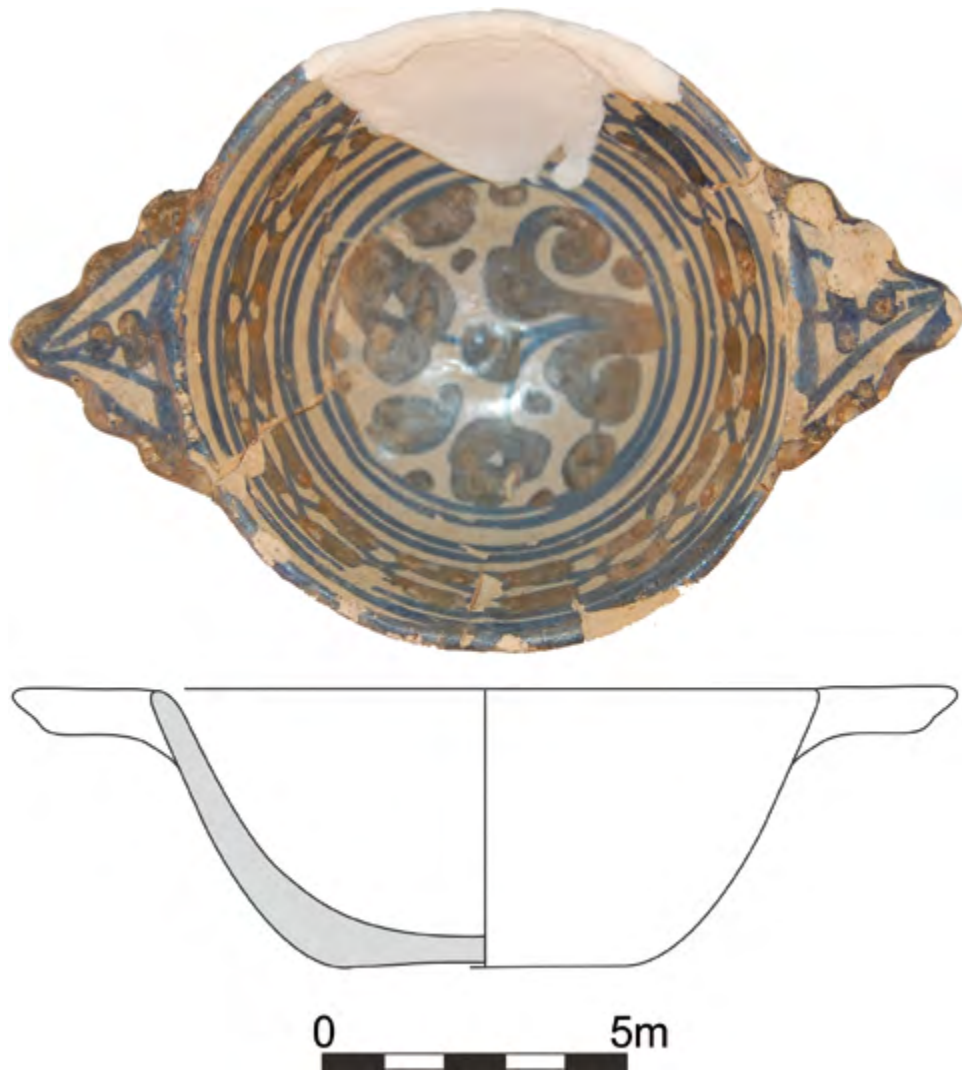

Figura 201. Registre: MLL-90-903-144. Ceràmica bicroma catalana amb blau i gris. Escudella hemisfèrica amb nansa lobulada triangular (forma 1200 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1a de Cerdà): rivet interior blau, un parell de cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda acroma, dues circumferències concèntriques i fons. Sanefa de salsitxes dobles formada per una successió de dos traços gruixuts units a la part superior per una línia corba, al centre per una aspa i una altra línia corba a la banda inferior (tipus IVc de Cerdà). Decoració del fons: motiu vegetal. Flor vista frontalment. Decoració de la nansa: lòbuls en blau/gris, espai triangular blanc, triangle blau a la bisectriu i dues ratlles gruixudes horitzontals (tipus 2 de Cerdà). Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: amb restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions de vernís i taques resultats de mala cocció. Estat de conservació: escudella incompleta i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 16,4 cm de diàmetre amb nanses, 11 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 202. Registre: MLL-90-903-152. Ceràmica bicroma catalana amb blau i groc. Escudella hemisfèrica amb nansa lobulada triangular (forma 1200 de cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A2c)¹³: rivet, triple circumferència, sanefa, doble circumferència de traç gruixut, banda ampla de color groc, doble circumferència i fons. La sanefa és a base de repetició de fuses fesecapolls vistes frontalment amb pestanya/flor de punts o fruita amb granes (grup V de Cerdà). Decoració del fons: motiu cruciforme. Decoració de la nansa: lòbuls en blau, espai triangular blanc, triangle blau a la bisectriu i dues ratlles gruixudes horitzontals (tipus 2 de Cerdà). Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: concentracions de vernís, taques de pintura i superfície poc polida. Estat de conservació: escudella incompleta. Vora i base desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre amb nanses, 10 cm de diàmetre sense nanses i 4,7 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

¹³ Als dos tipus establerts per Cerdà s'ha afegit un tercer tipus estructurat per banda de tanca, tres cercles concèntrics, sanefa, parell de cercles concèntrics, banda groga, parell de cercles concèntrics i fons.

Figura 203. Registre: MLL-90-903-163. Ceràmica blava catalana. Escudella hemisfèrica amb nansa lobulada triangular (forma 1200 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1a de Cerdà): banda, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda groga, dos cercles i fons. Sanefa de palma amb alternança d'ulls (tipus Vb de Cerdà). Decoració del fons: flor vista frontalment. Decoració de la nansa: lòbuls en blau, espai triangular blanc, triangle blau a la bisectriu i dues ratlles gruixudes horitzontals (tipus 2 de Cerdà). Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, empremtes de pintura blava i vernís mal distribuït. Estat de conservació: peça sencera i fragmentada. Vora i base externa desgastades. Mides: 15,8 cm de diàmetre amb nanses, 11,3 cm de diàmetre sense nanses i 4,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 204. Registre: MLL-90-903-103. Ceràmica blava catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1d de Cerdà): banda de color blau, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda en reserva, dos cercles concèntrics, banda en reserva, dos cercles concèntrics i decoració central. Sanefa de branquillons de voluta i flor de tres pètals (grup Va de Cerdà). Decoració del fons: flor vista de perfil. Revers: envernissat i no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i empremtes de pintura blava. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Vora, carena i base exterior desgastades. Mides: 16 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

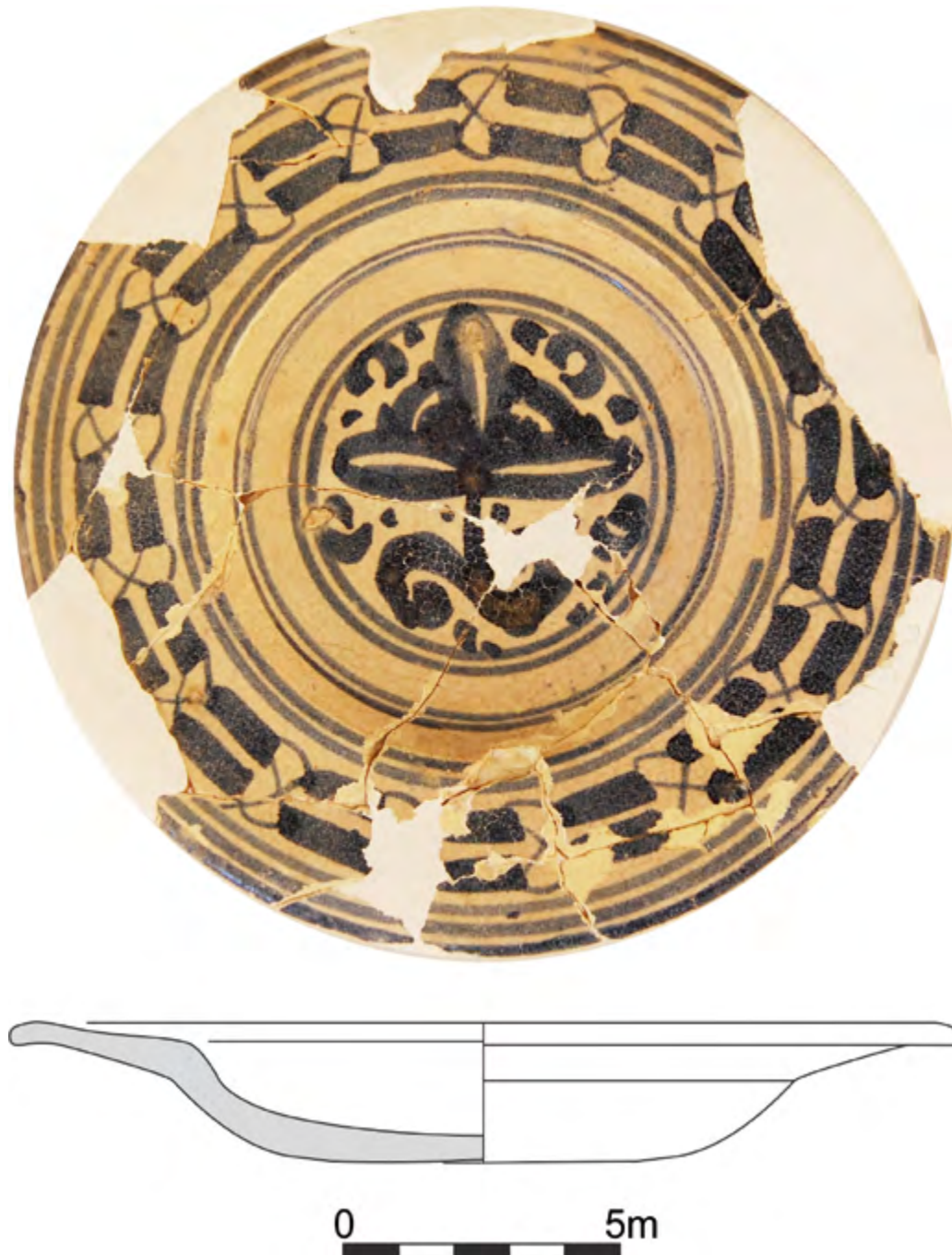

Figura 205. Registre: MLL-90-903-114. Ceràmica blava catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1d)¹⁴: banda de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda de reserva, dos cercles concèntrics, banda acroma, dos cercles concèntrics i fons. Sanefa de salsitxes dobles, formada per una successió de dos traços gruixuts units a la part superior per una línia corba, al centre per una aspa i una altra línia corba a la banda inferior (tipus IVc de Cerdà). Decoració del fons: flor vista de perfil. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida i empremtes de pintura blava. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Poc desgastat. Mides: 16,3 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

14 A la classificació de l'estructura dels plats de la ceràmica blava i bicroma catalana de Cerdà (Cerdà 2001, 95) s'ha afegit una variant: banda de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda en reserva, dos cercles concèntrics, banda acroma, dos cercles concèntrics i fons.

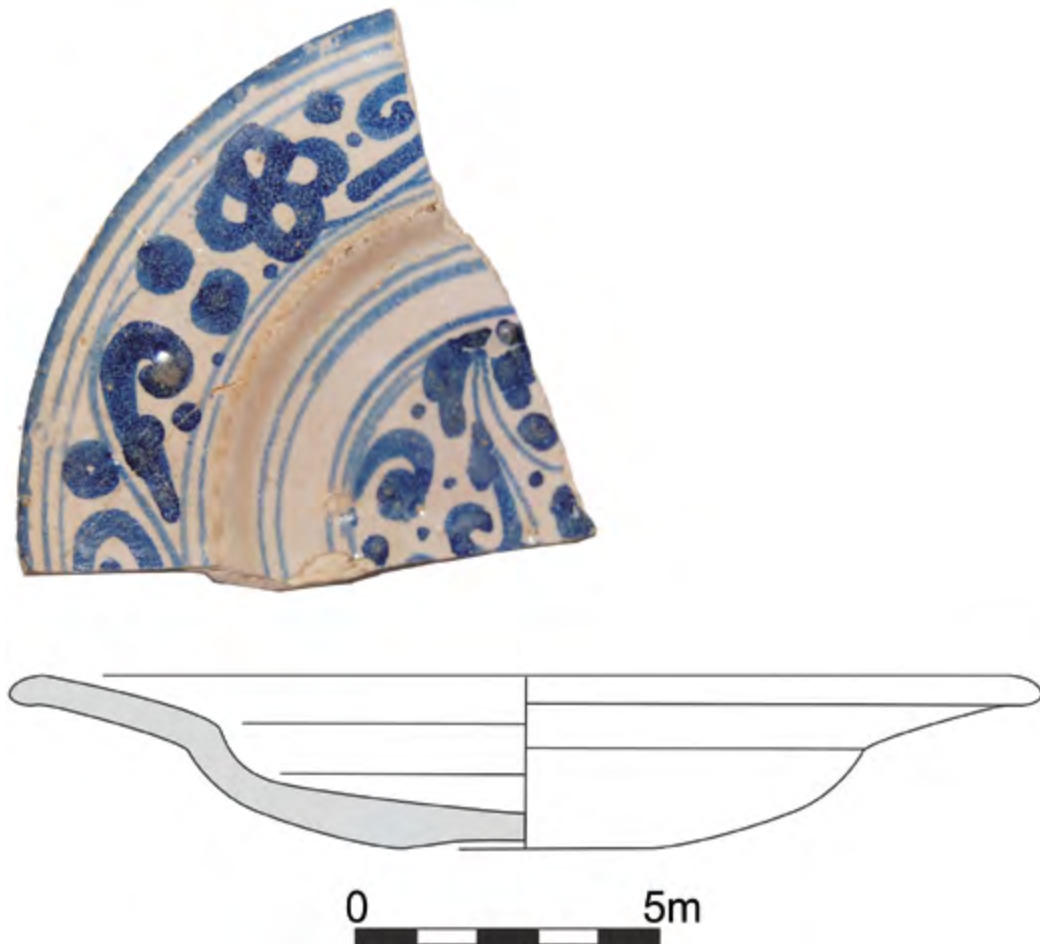

Figura 206. Registre: MLL-90-903-154. Ceràmica blava catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1d de Cerdà): banda de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda en reserva, dos cercles concèntrics, banda acroma, dos cercles concèntrics i fons. Sanefa de branquillons de volutes i flor de quatre pètals (grup Va de Cerdà). Decoració del fons: flor vista de perfil. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, superfície poc polida, empremtes de pintura blava. Estat de conservació: plat molt incomplet. Carena gastada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

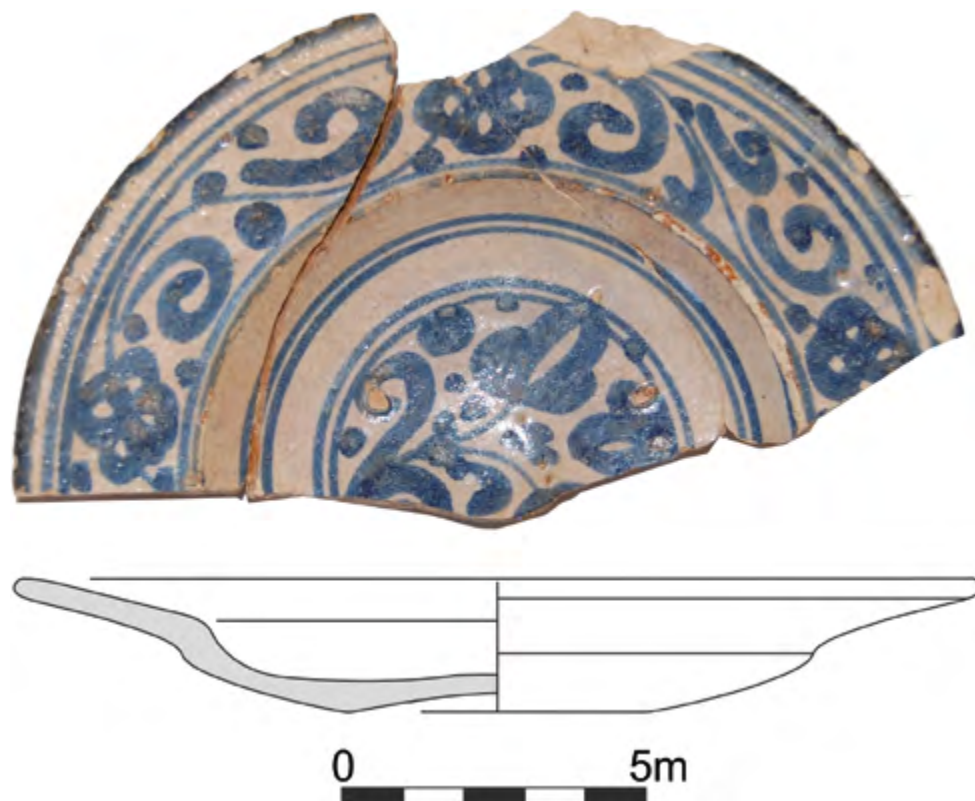

Figura 207. Registre: MLL-90-903-157. Ceràmica blava catalana. Plat amb ala (forma 2100 de Cerdà), sense peu. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa (tipus A1d de Cerdà): banda de tanca, dos cercles concèntrics, sanefa, dos cercles concèntrics, banda en reserva, dos cercles concèntrics, banda acroma, dos cercles concèntrics i fons. Sanefa de branquillons de volutes i flor de quatre pètals (grup Va de Cerdà). Decoració del fons: flor vista de perfil. Revers: envernissat, però no decorat. Acabats anvers: restes del ferret. Acabats revers: restes del ferret, concentracions vernís i empremtes de pintura blava. Estat de conservació: peça incompleta. Vora i carenes desgastades. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

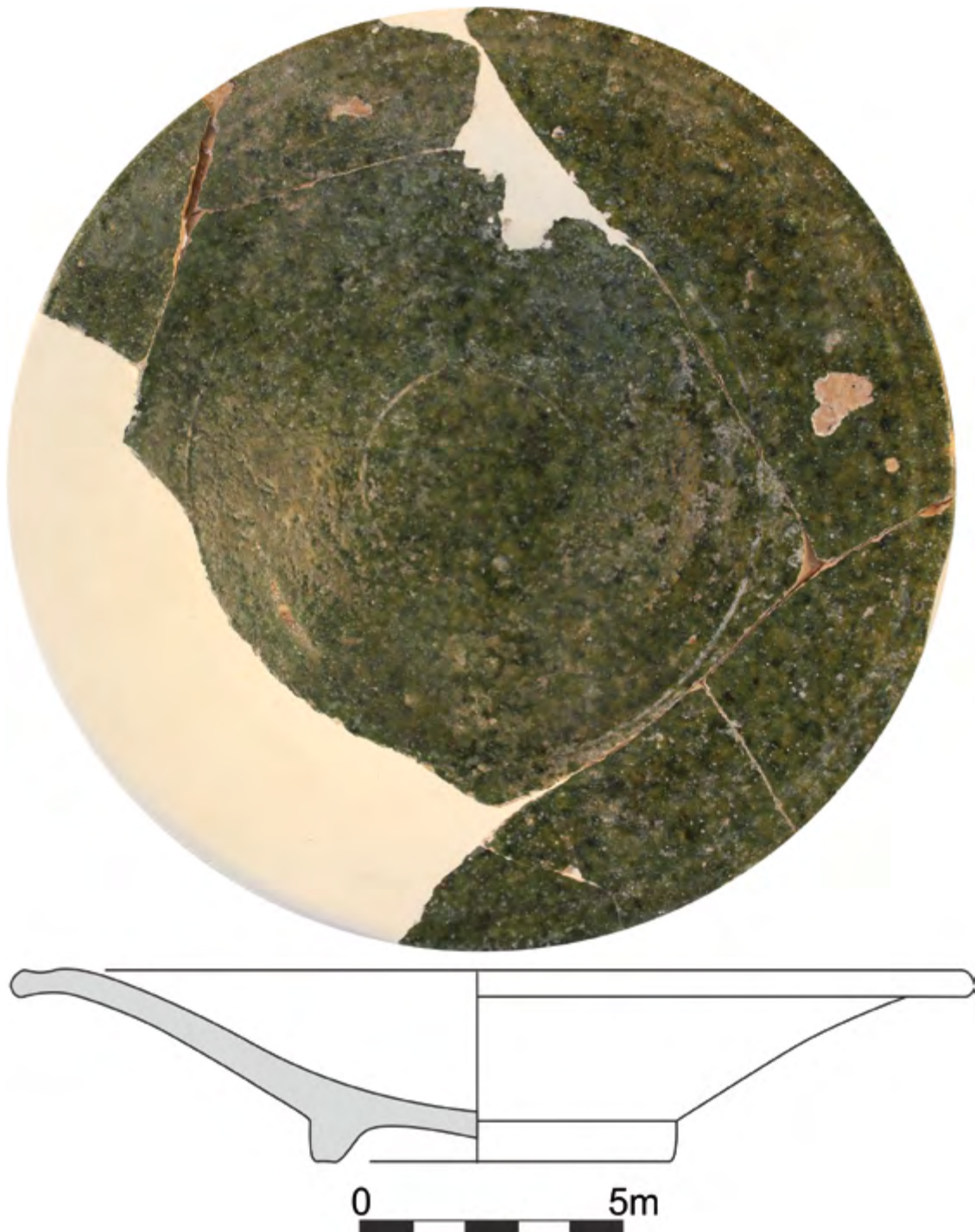

Figura 208. Registre: MLL-90-903-195. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalat al fons. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat i restes del ferret. Acabats revers: amb regalims de vernís a la vora i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 17,5 cm de diàmetre i 4,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

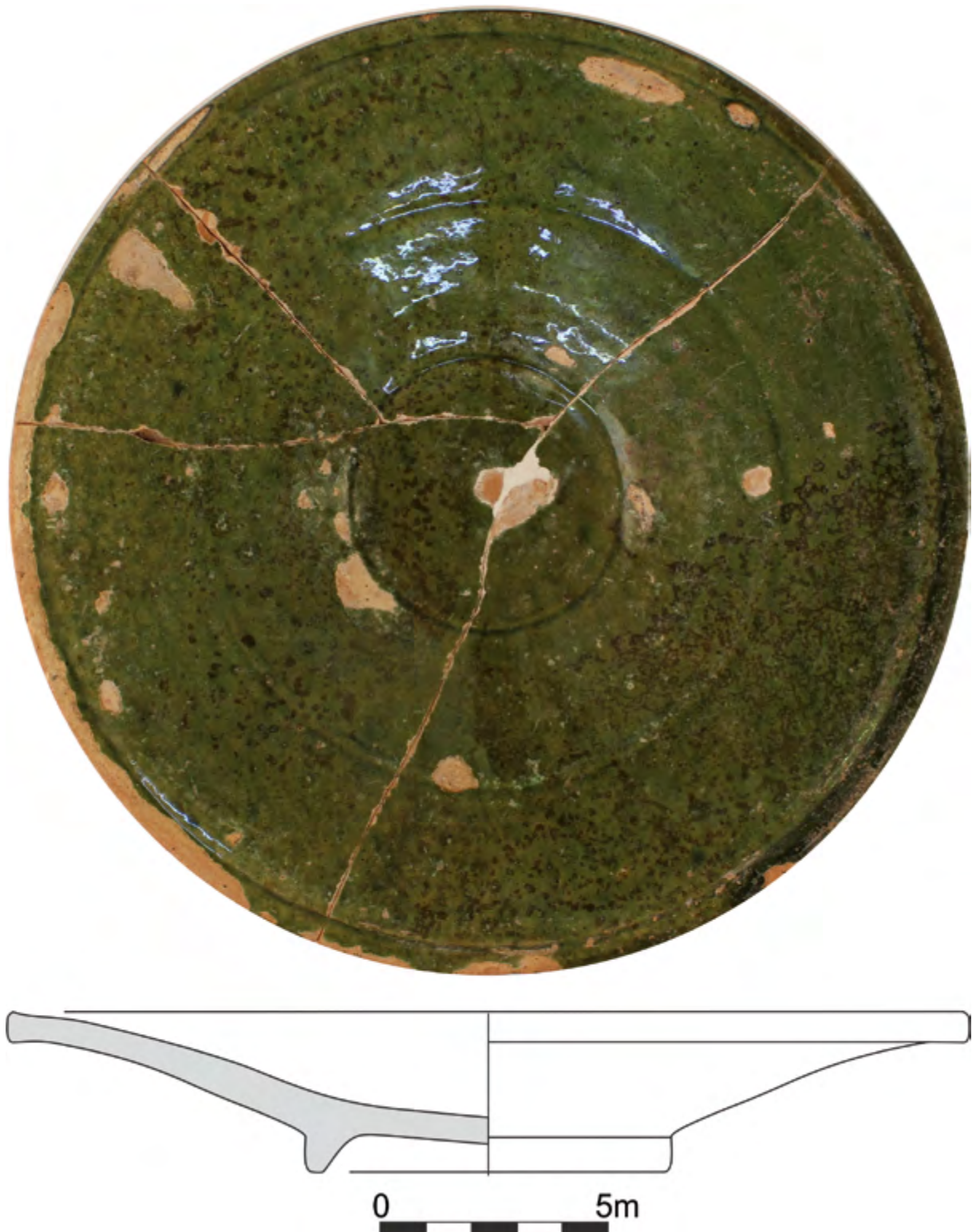

Figura 209. Registre: MLL-90-903-196. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalats al fons i a la paret del plat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat, amb múltiples taques. Acabats de revers: amb regalims de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Mides: 19,7 cm de diàmetre i 4,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 210. Registre: MLL-90-903-197. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalat al fons. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat, amb múltiples taques i restes del ferret. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Desgastat a la base del peu. Mides: 21,6 cm de diàmetre i 4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

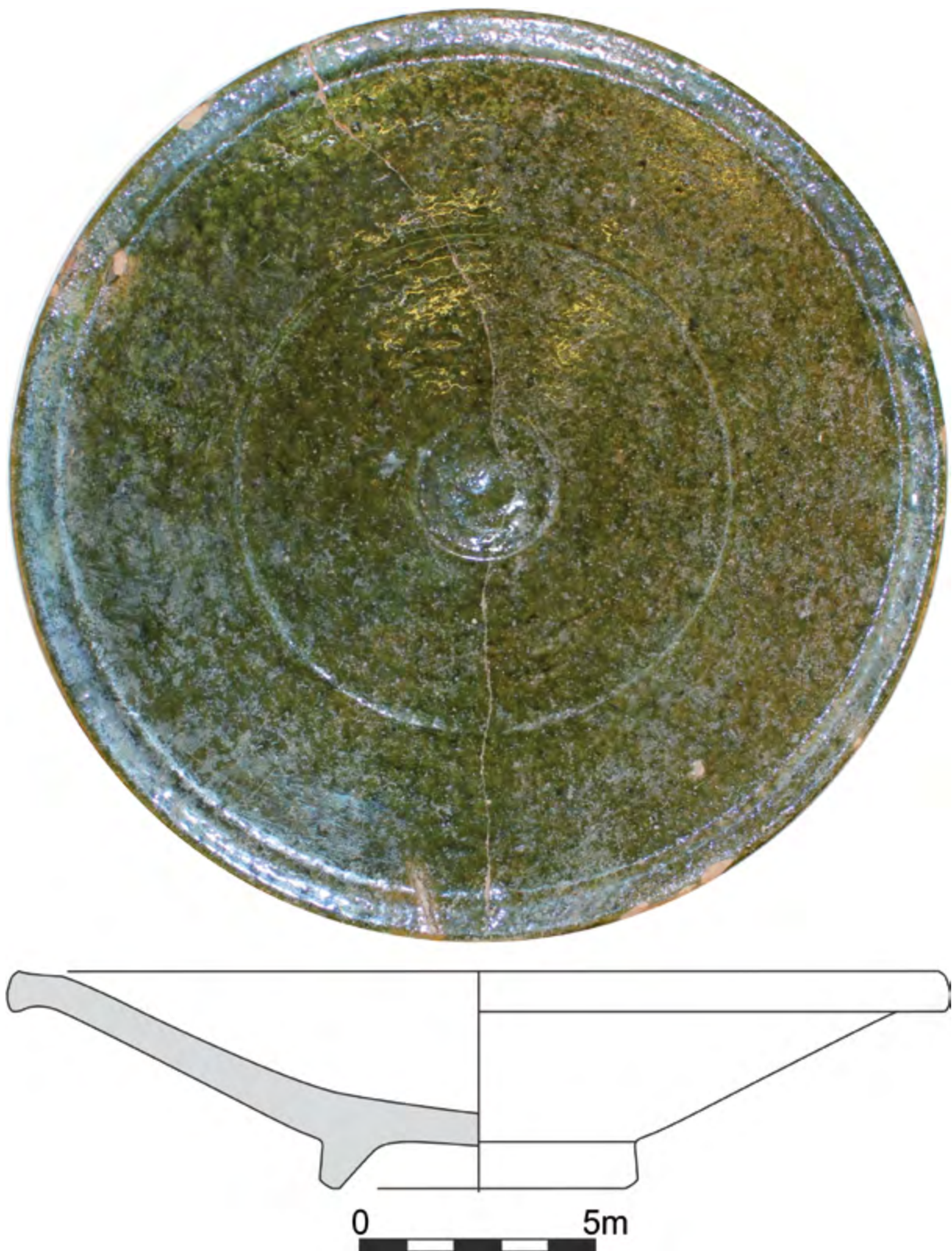

Figura 211. Registre: MLL-90-903-198. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalat al fons i paret. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims de vernís. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Mides: 20 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

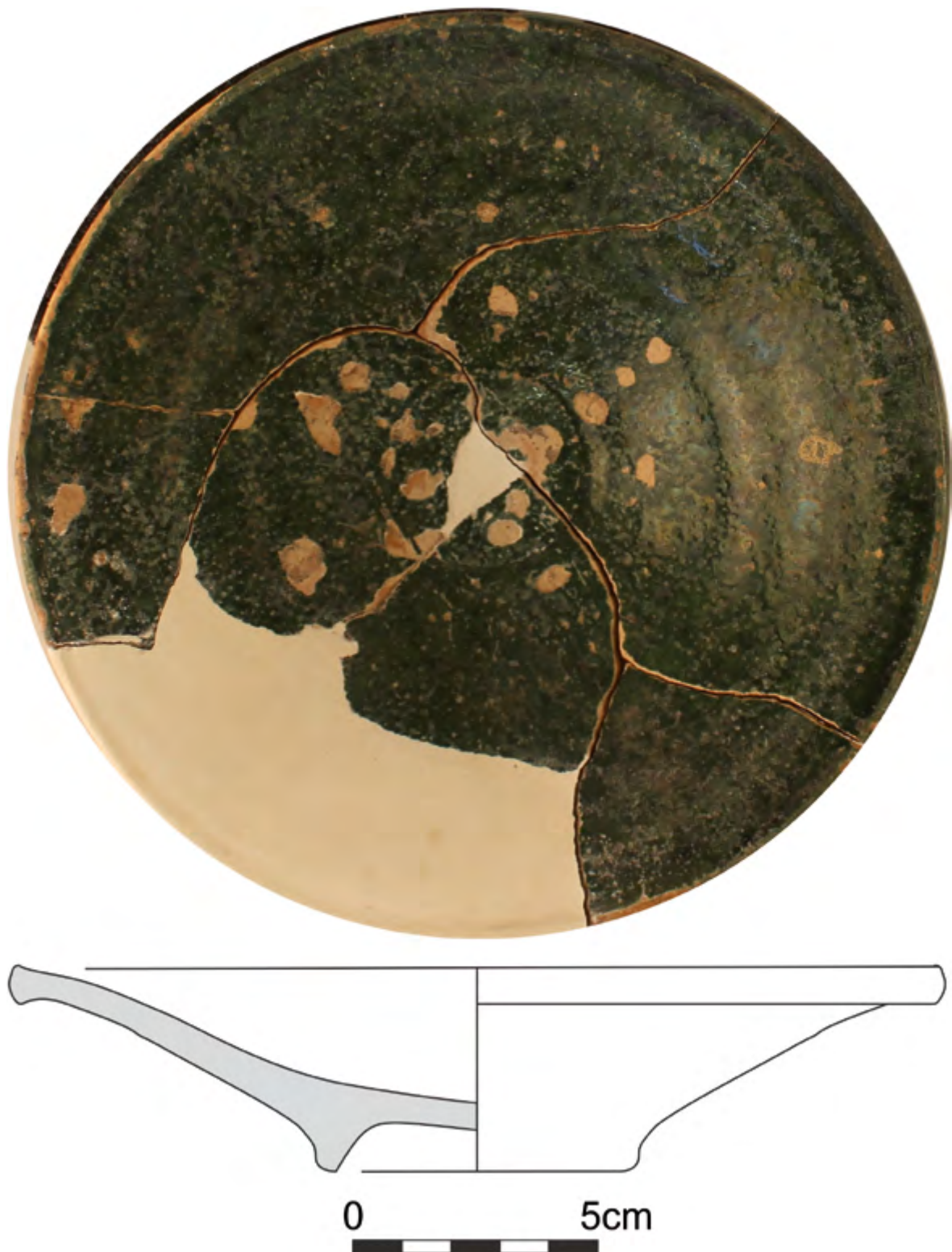

Figura 212. Registre: MLL-90-903-199. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalat al fons. Revers no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: envernissat amb clapejat de tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims de vernís. Estat de conservació: pla incomplet i fragmentat. Peu gastat i ennegrit. Mides: 17,7 cm de diàmetre i 4,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

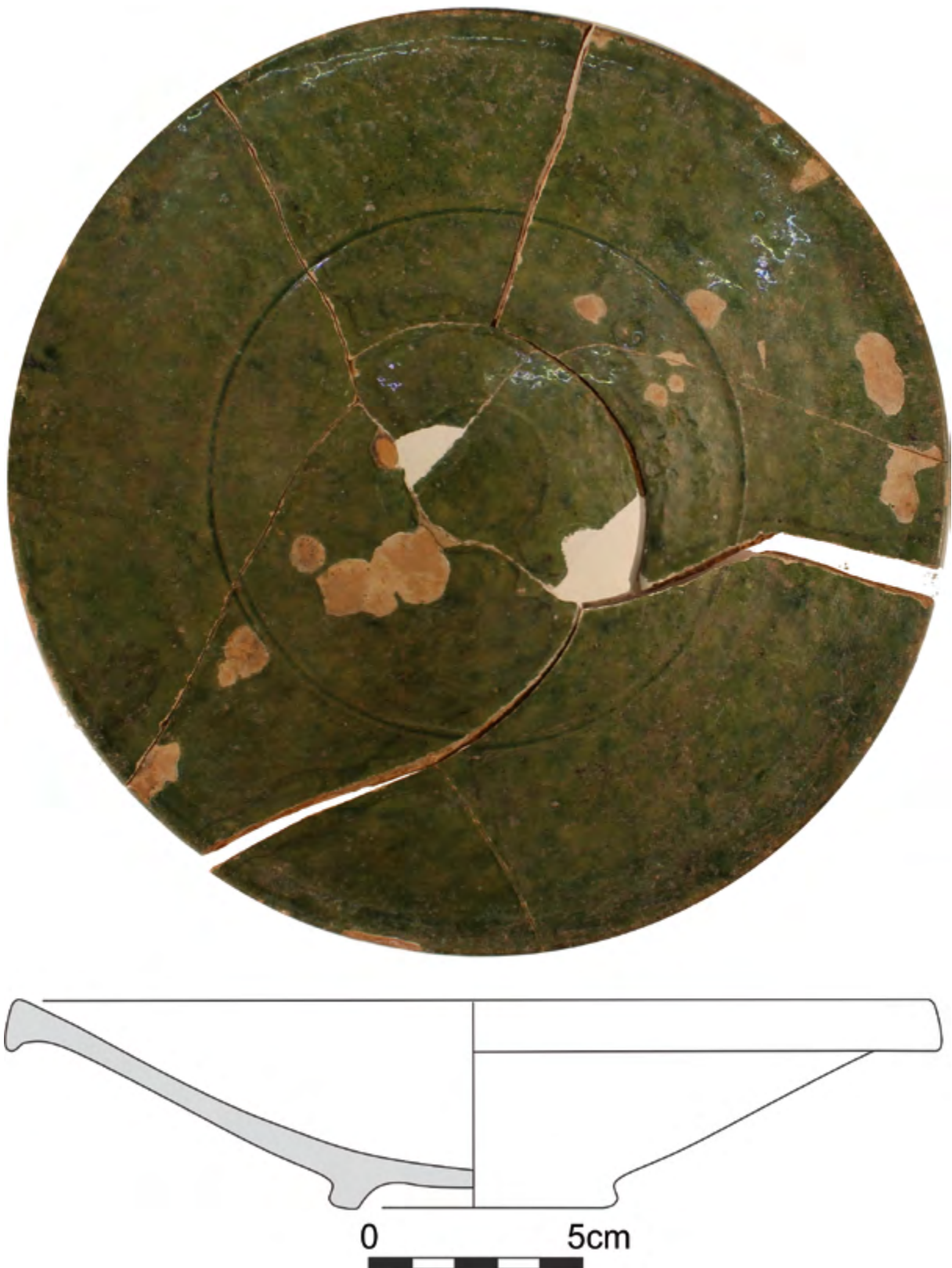

Figura 213. Registre: MLL-90-903-200. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanalat al fons i paret. Revers: no envernissat, excepte parcialment la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Mides: 21 cm de diàmetre i 5,2 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 214. Registre: MLL-90-903-202. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte parcialment la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims i taques de vernís. Estat de conservació: plat sencer i no fragmentat. Vora desgastada. Mides: 16 cm de diàmetre i 4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 215. Registre: MLL-90-903-203. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims i taques de vernís. Estat de conservació: plat sencer i fragmentat. Mides: 15,2 cm de diàmetre i 3,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 216. Registre: MLL-90-903-204. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims i taques de vernís. Estat de conservació: plat incomplet. Vora desgastada. Mides: 16,3 cm de diàmetre i 3,6 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 217. Registre: MLL-90-903-206. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents amb restes del ferret. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 20,2 cm de diàmetre i 5,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

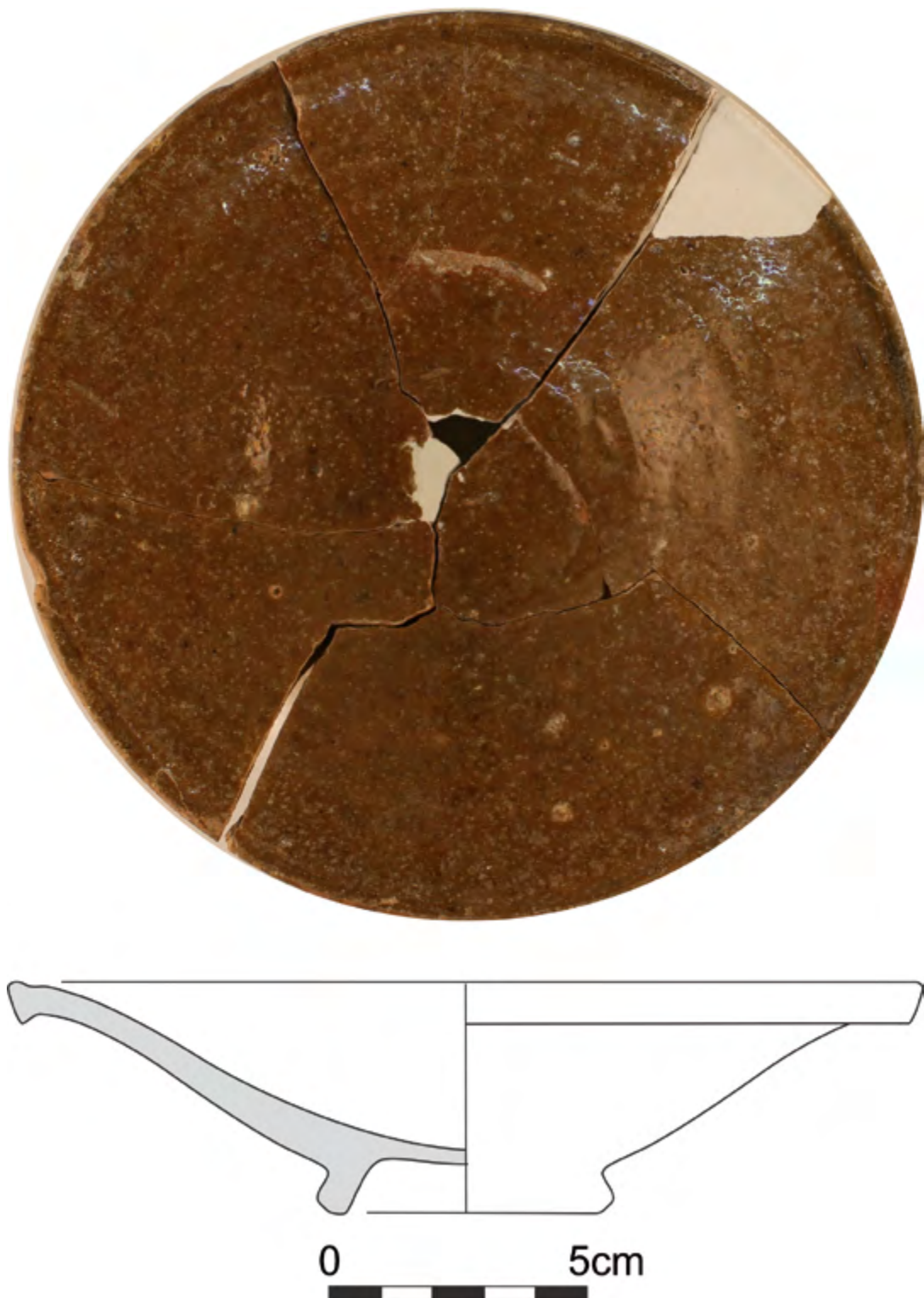

Figura 218. Registre: MLL-90-903-205. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 17,5 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 219. Registre: MLL-90-903-207. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada i amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat quasi complet i fragmentat. Mides: 19,3 cm de diàmetre i 4,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 220. Registre: MLL-90-903-208. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 21,2 cm de diàmetre i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 221. Registre: MLL-90-903-209. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Ànvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats ànvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 22,5 cm de diàmetre i 5,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 222. Registre: MLL-90-903-222. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims i taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 18 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

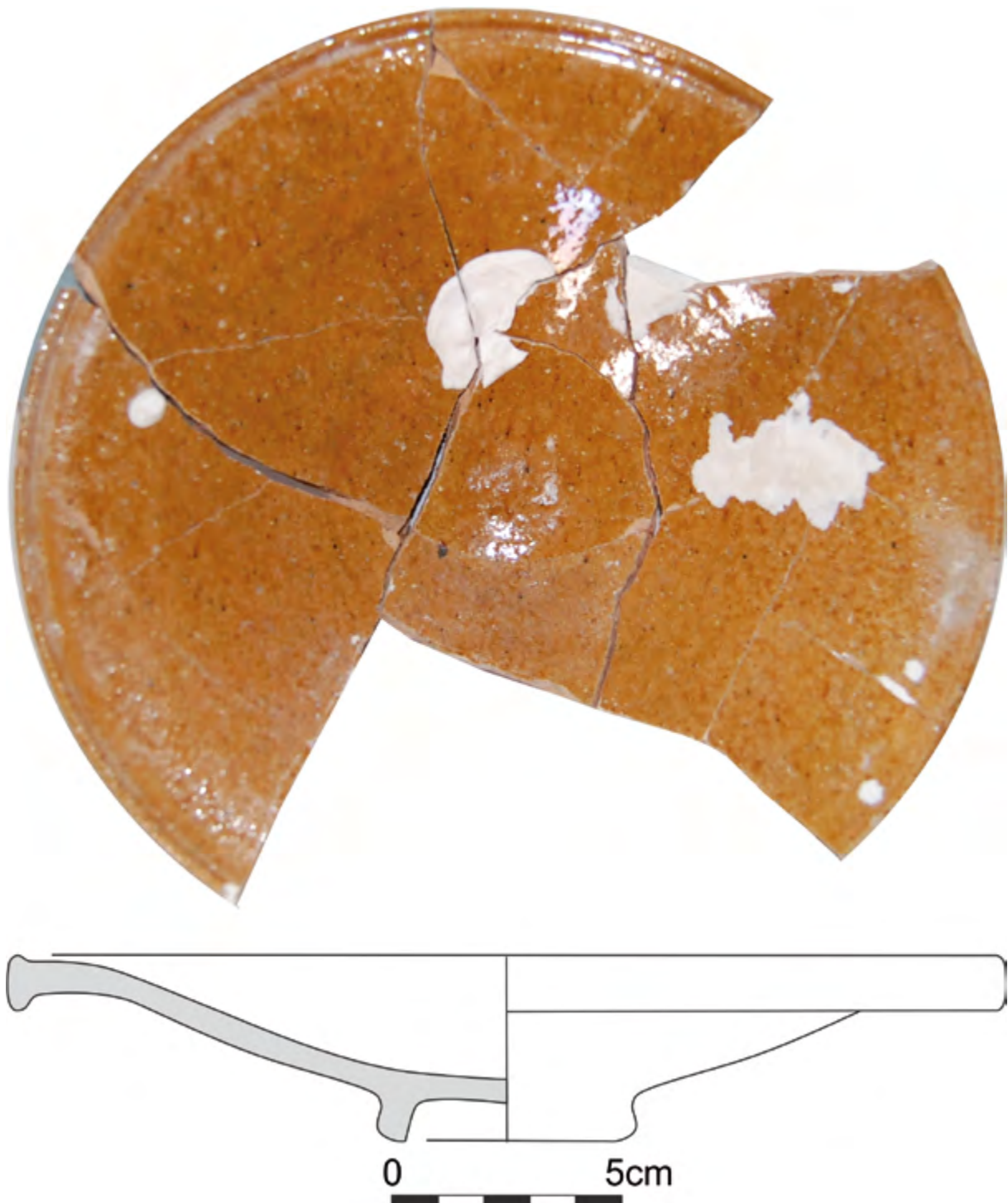

Figura 223. Registre: MLL-90-903-221. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 21,5 cm de diàmetre i 5,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 224. Registre: MLL-90-903-224. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd. Revers: no envernissat, excepte la vora (parcialment en melat). Acabats anvers: vernís molt espès i restes del ferret. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís verd i melat i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 25,4 cm de diàmetre i 6,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 225. Registre: MLL-90-903-232. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, llavi penjant i amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents i restes del ferret. Acabats revers: amb regalims i taques de vernís verd i melat i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 17 cm de diàmetre i 3,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

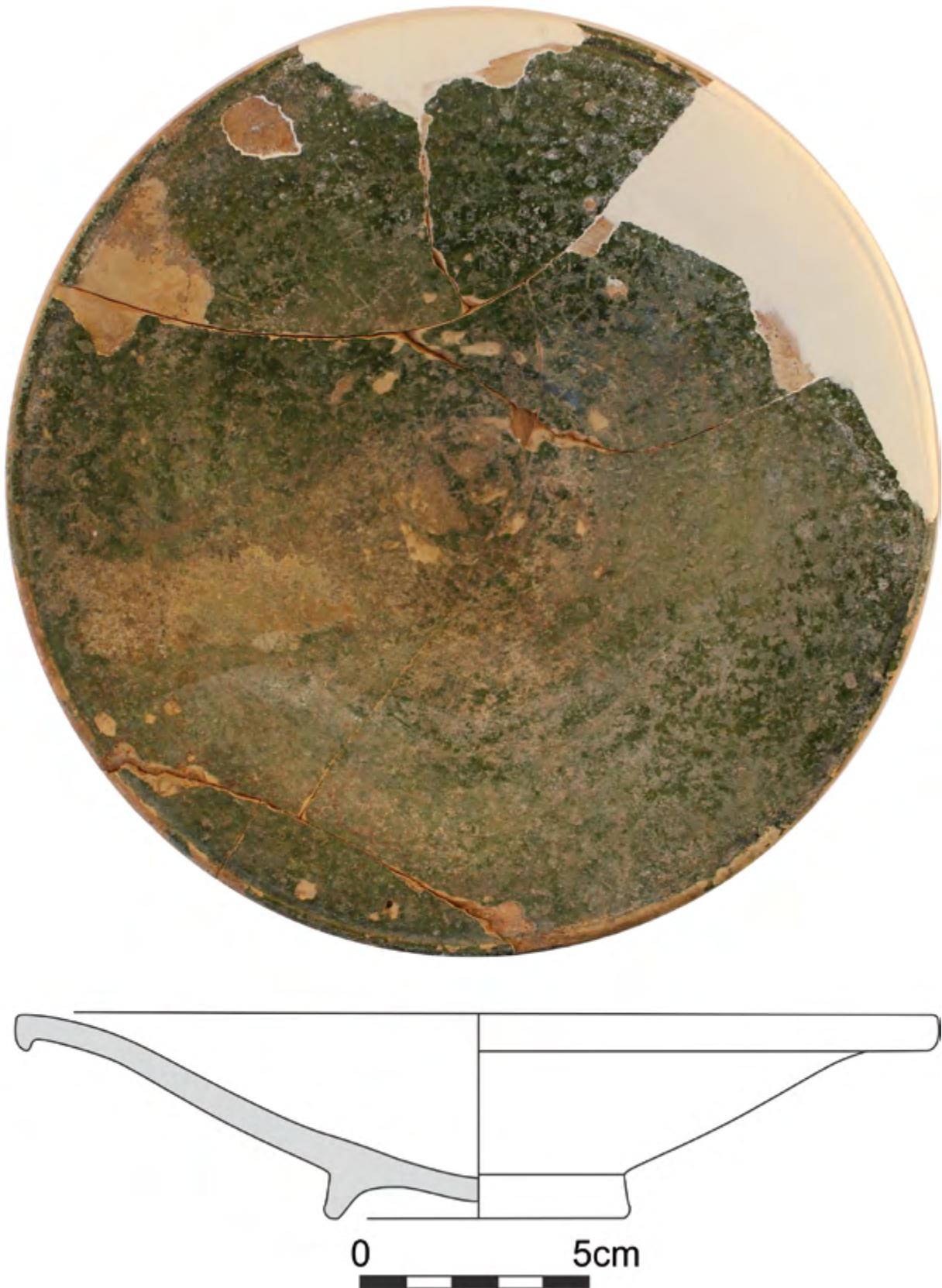

Figura 226. Registre: MLL-90-903-228. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Anvers i vora desgastats. Mides: 20,4 cm de diàmetre i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 227. Registre: MLL-90-903-229. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents i restes de coccio. Acabats revers: amb regalims de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 20,3 cm de diàmetre i 4,3 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 228. Registre: MLL-90-903-226. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada, amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 27 cm de diàmetre i 7,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 229. Registre: MLL-90-903-230. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada i amb peu. Anvers: envernissat monocrom melat. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet. Vora desgastada. Mides: 17 cm de diàmetre i 4 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 230. Registre: MLL-90-903-231. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada i amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd amb acanat al fons. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: amb regalims, taques de vernís i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 19,2 cm de diàmetre i 4,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 231. Registre: MLL-90-903-227. Ceràmica envernissada. Plat girador. Vora motllurada i amb peu. Anvers: envernissat monocrom verd. Revers: no envernissat, excepte la vora. Acabats anvers: vernís clapejat amb tonalitats diferents. Acabats revers: vora poc precisa i superfície poc polida. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 25 cm de diàmetre i 6,5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

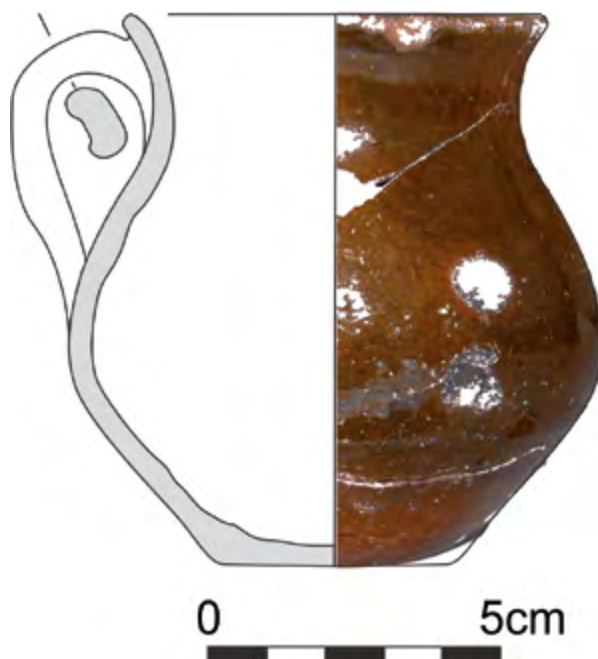

Figura 232. Registre MLL-90-903-189. Ceràmica envernissada. Tupí. Vora exvasada, sense peu. Perfil bitroncocònic. Base plana. Amb nansa bífida sortint de la vora. Interior i exterior: envernissats monocrom marró. Estat de conservació: tupí sencer i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 9 cm diàmetre vora, 10 de diàmetre màxim i 9, 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

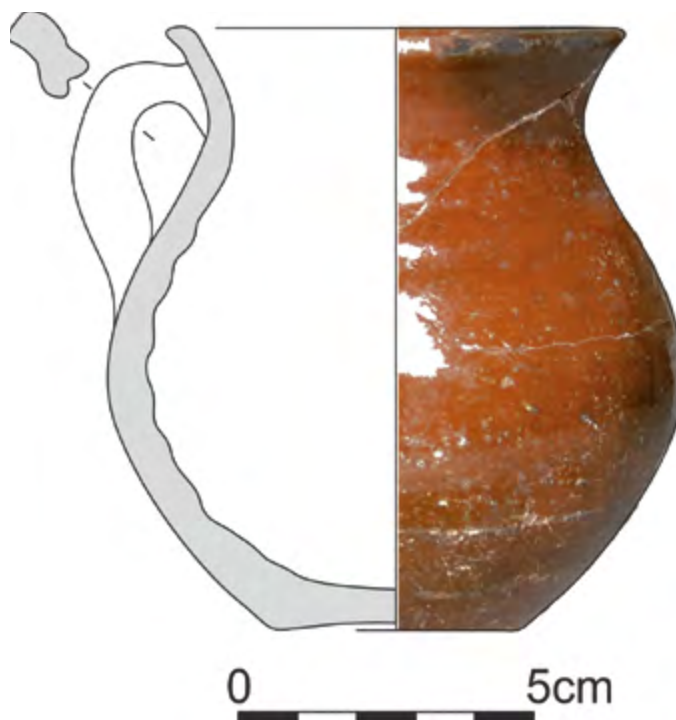

Figura 233. Registre: MLL-90-903-190. Ceràmica envernissada. Olla/tupí. Vora lleugerament exvasada. Perfil bitronconònic. Base plana. Amb una nansa bífida. Interior i exterior: envernissats monocrom marró. Estat de conservació: olla/tupí sencer i fragmentat. Vora desgastada. Mides: 7,5 cm diàmetre vora, 10 cm de diàmetre màxim, 4 cm de peu i 10, 6 d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

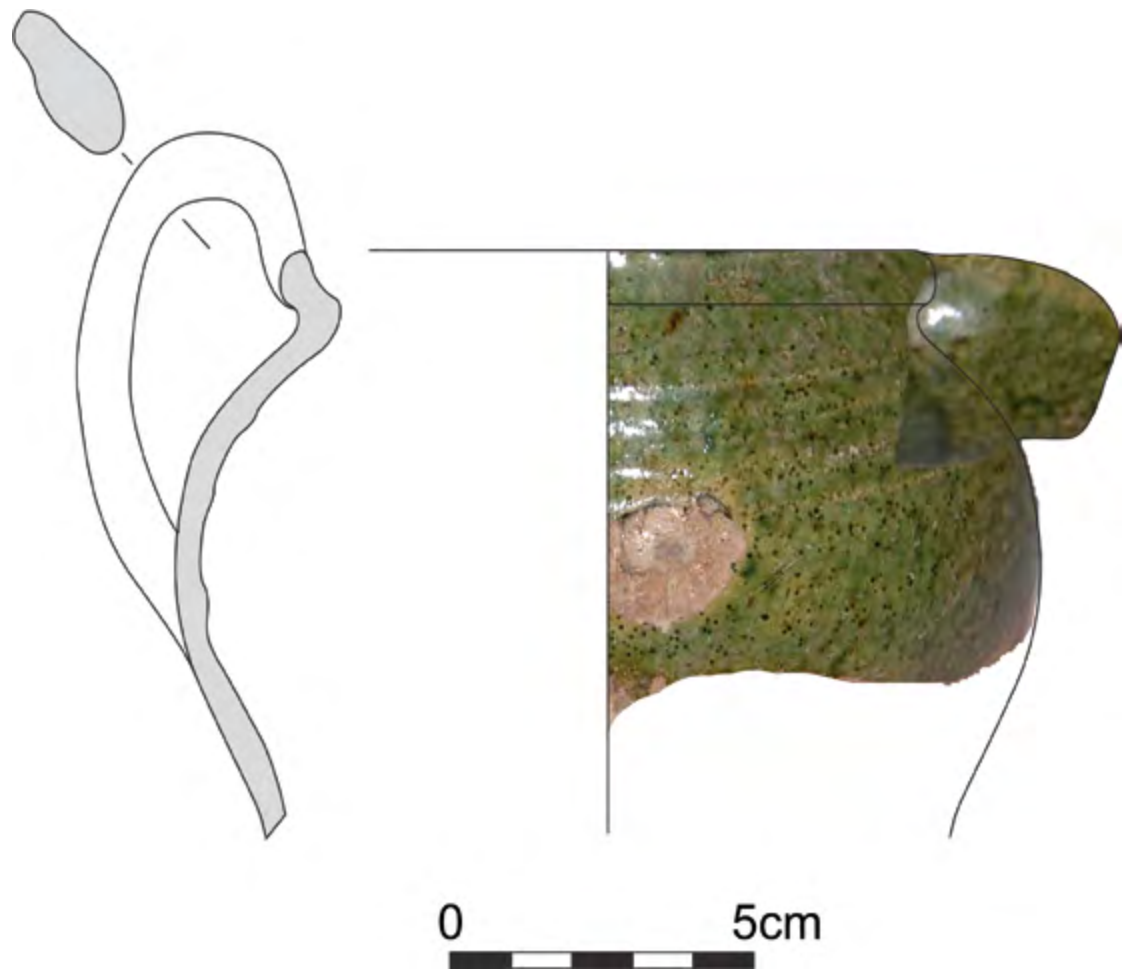

Figura 234. Registre: MLL-90-903-211. Ceràmica envernissada. Setra. Vora motllurada i de llavi alt. Perfil bitroncocònic. D'una sola nansa bífida. Interior: envernissat melat. Exterior envernissats verd a la meitat superior. Sense envernissar a la meitat inferior. Tres acanalats a la meitat superior. Estat de conservació: setra incompleta i fragmentada. Mides: 15,8 cm de diàmetre màxim. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

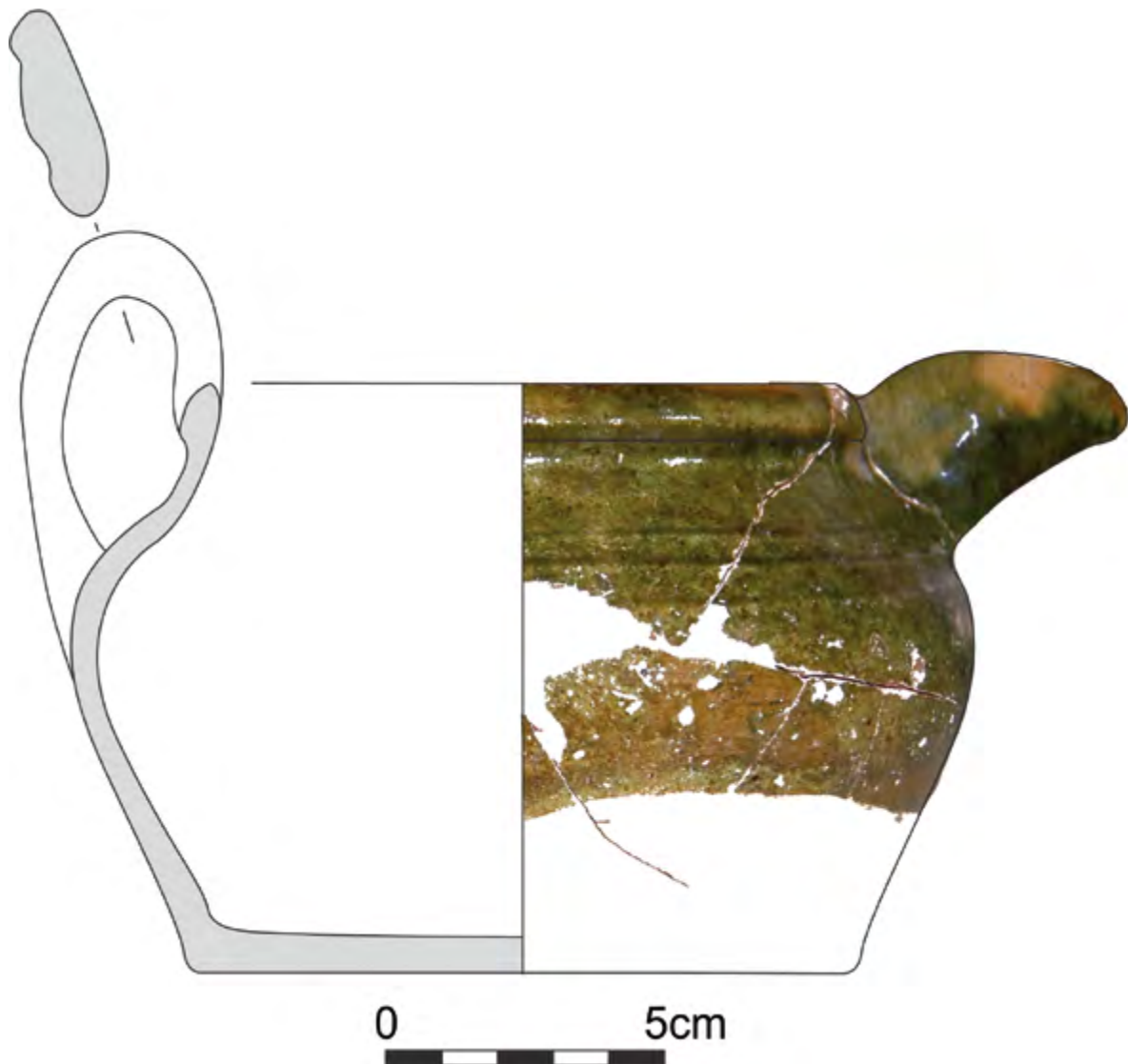

Figura 235. Registre: MLL-90-903-194. Ceràmica envernissada. Setra. Vora motllurada amb el llavi arrodonit, sense peu i fons exterior pla. Vessador que arranca del llavi. D'una sola nansa aixecada i trilobulada que surt del llavi i reposa damunt la panxa de l'atuell. Interior: envernissat monocrom melat. Exterior envernissat a la meitat superior amb límit no horitzontal. Amb tres acanalats a la part superior externa. Estat de conservació: setra completa i fragmentada. Mides: 20,2 cm de diàmetre amb nanses i vessador, 13 cm de diàmetre de vora, 16 cm d'alçada i 12,2 cm de peu. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

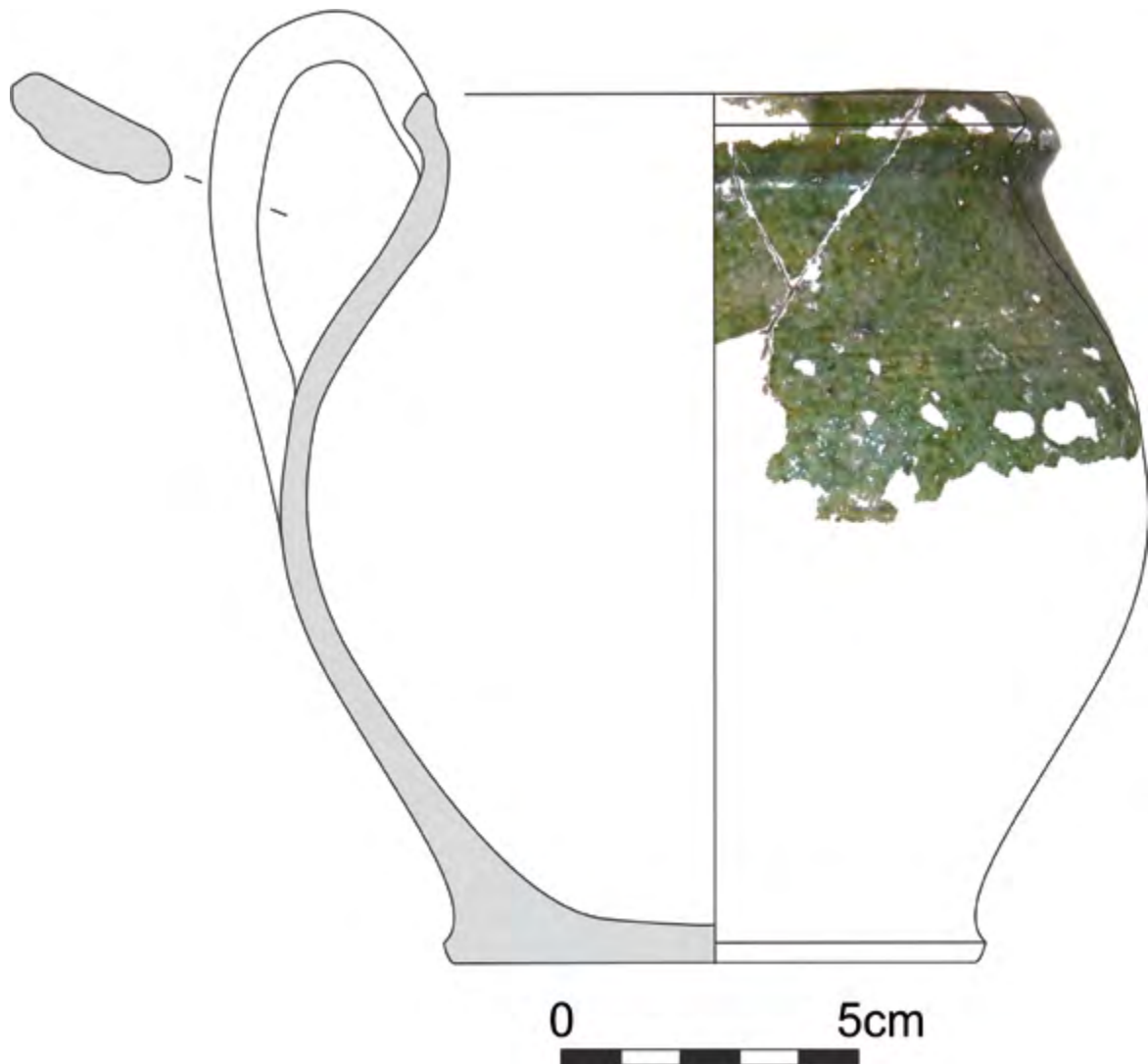

Figura 236. Registre: MLL-90-903-188. Ceràmica envernissada. Olla/Tupí. Vora motllurada i de llavi arrodonit, sense peu i fons exterior pla. Una sola nana aixecada sortint del llavi i trilobulada que reposa a la panxa de l'atuell. Interior envernissat melat. Exterior envernissat verd a la meitat superior amb límits ondulants. Estat de conservació: setra completa i fragmentada. Vora desgastada. Mides: Mides: 17 cm de diàmetre amb nansa, 15 cm de diàmetre de vora i 16,5 d'alçada i 9 cm de peu. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

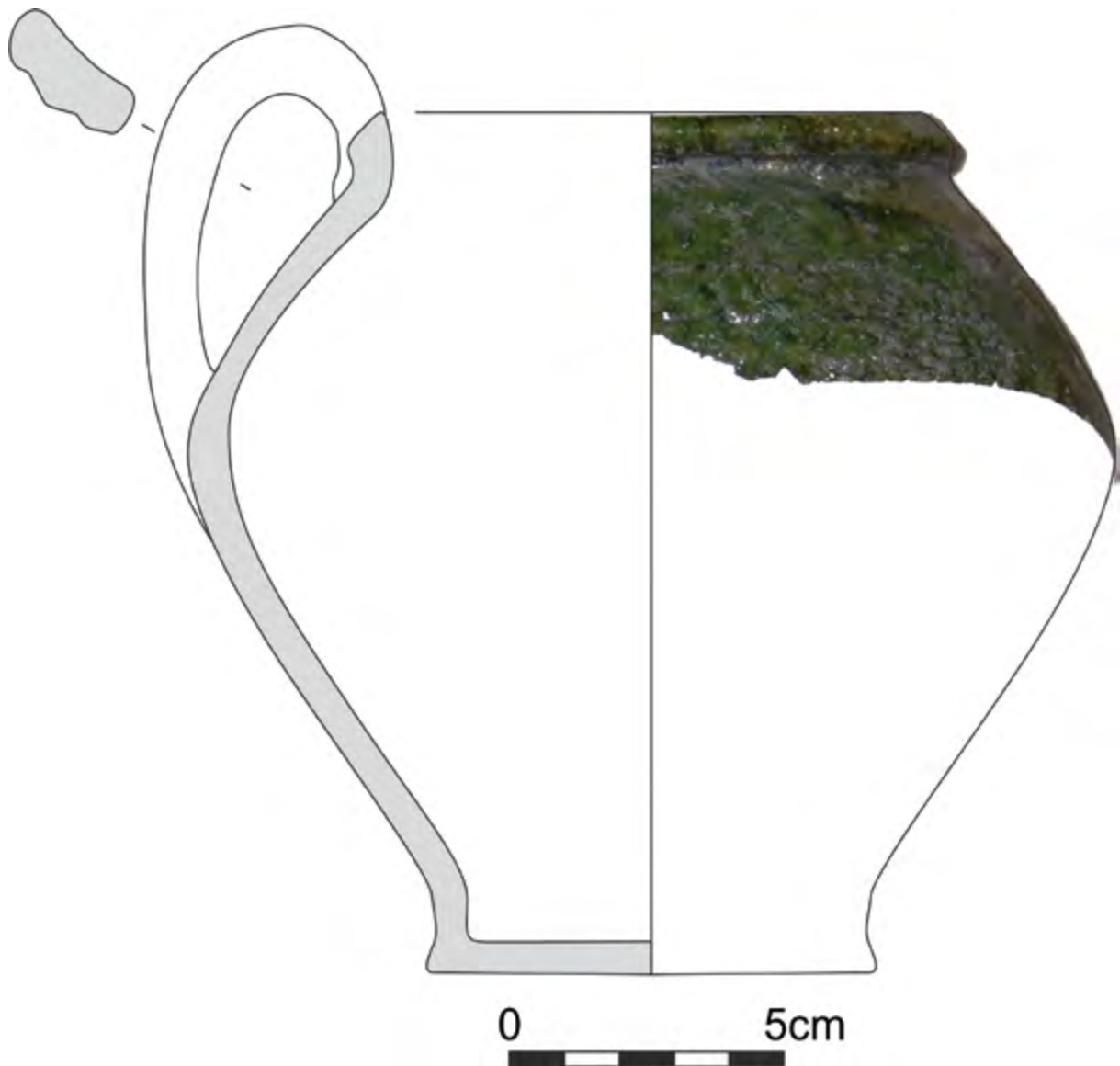

Figura 237. Registre: MLL-90-903-191. Ceràmica envernissada. Olla/Tupí. Vora motllurada. Sense peu amb fons exterior pla. Perfil bitroncònic. Nansa aixecada i trilobulada que surt del llavi i reposa a la panxa de l'atuell. Interior envernissat melat. Exterior envernissat verd a la meitat superior amb límit ondulat. Estat de conservació: olla/tupí complet i fragmentat. Mides: 18 cm de diàmetre màxim i 18 cm. d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 238. Registre: MLL-90-903-201. Ceràmica envernissada. Cobertora. Amb agafador motllurat. Anvers i revers envernissats marró. Estat de conservació: cobertora completa i fragmentada. Agafador desgastat. Mides: 12 cm de diàmetre i 5 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

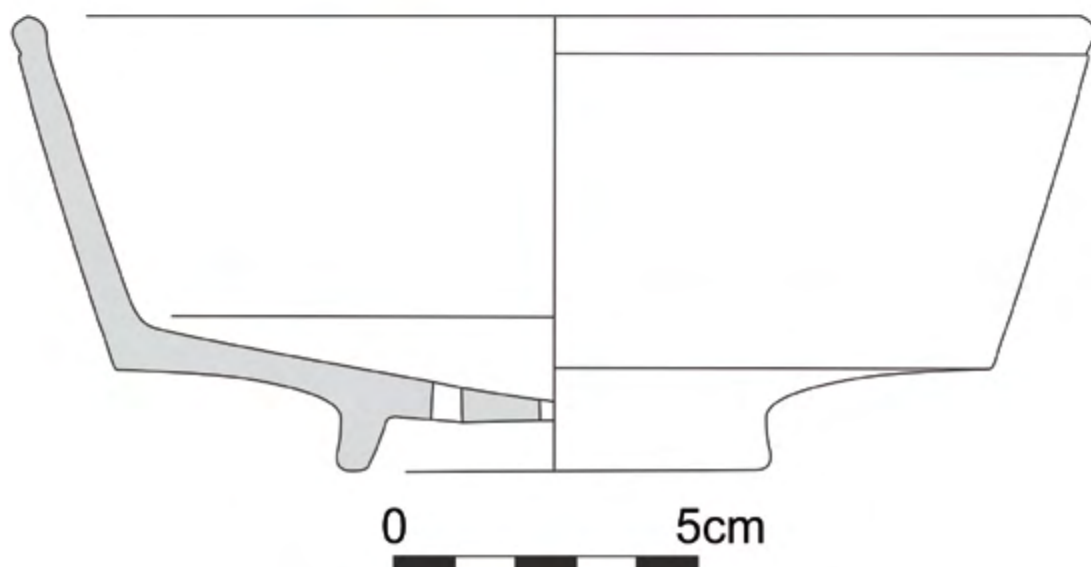

Figura 239. Registre: MLL-90-903-225. Ceràmica envernissada. Formatgera. Vora motllurada. Parets rectes. Amb peu i fons convex. Interior envernissat melat. Exterior no envernissat, excepte la vora amb regalims i el peu. Estat de conservació: formatgera incompleta i fragmentada. Mides: vora diàmetre màxim 17,3 cm, alçada 7,7 cm, peu 7cm Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

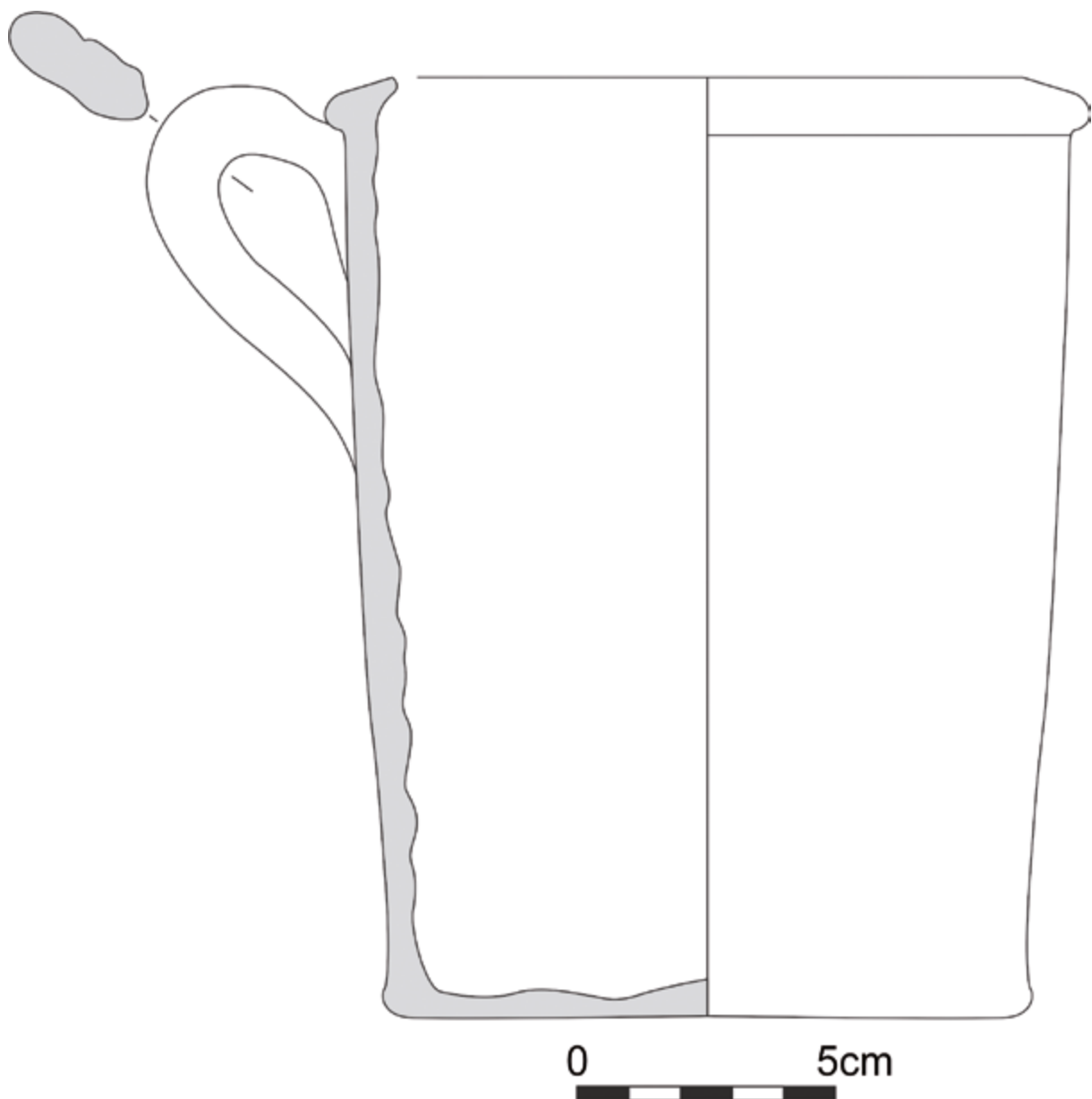

Figura 240. Registre: MLL-90-903-192. Ceràmica envernissada. Bací. Vora motllurada. Sense peu i de base plana. Perfil recte. Nansa bífida. Interior envernissat melat. Exterior no envernissat, excepte el llavi. Estat de conservació: bací complet i fragmentat. Mides: 18, 5 cm d'alçada i 14,7 de diàmetre vora i 18,7 de màxim. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

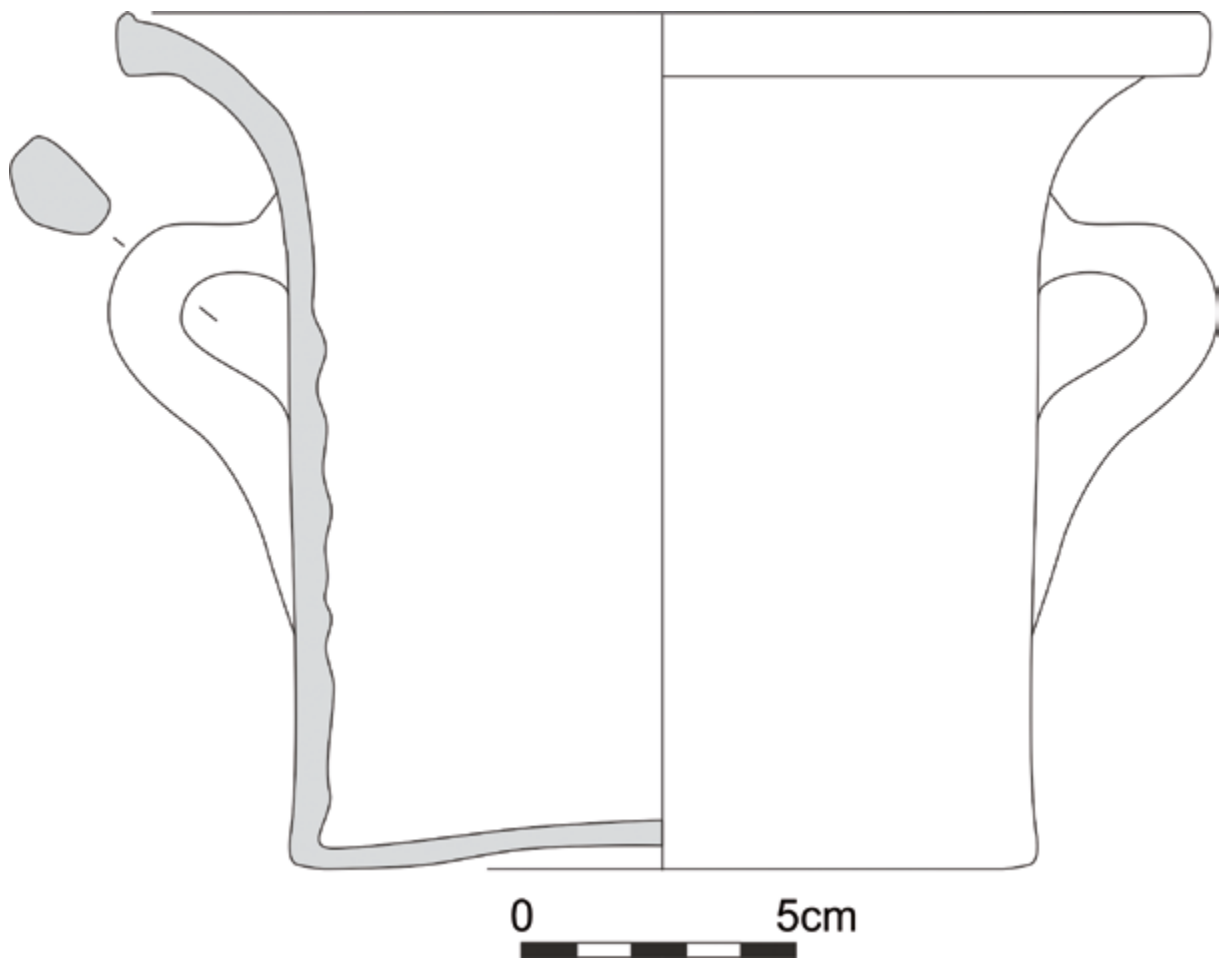

Figura 241. Registre: MLL-90-903-193. Ceràmica envernissada. Bací. Vora motllurada i exvasada. Coll estret que s'uneix al cos de la peça amb tres solcs. Perfil recte i alt. Sense peu i base plana. Nanses orelludes a la part superior del cos. Interior envernissat melat i exterior no envernissat, excepte la vora. Estat de conservació: peça completa. Mides: 19,7 diàmetre màxim, peu 13,7 cm. alçada 15,5 cm. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

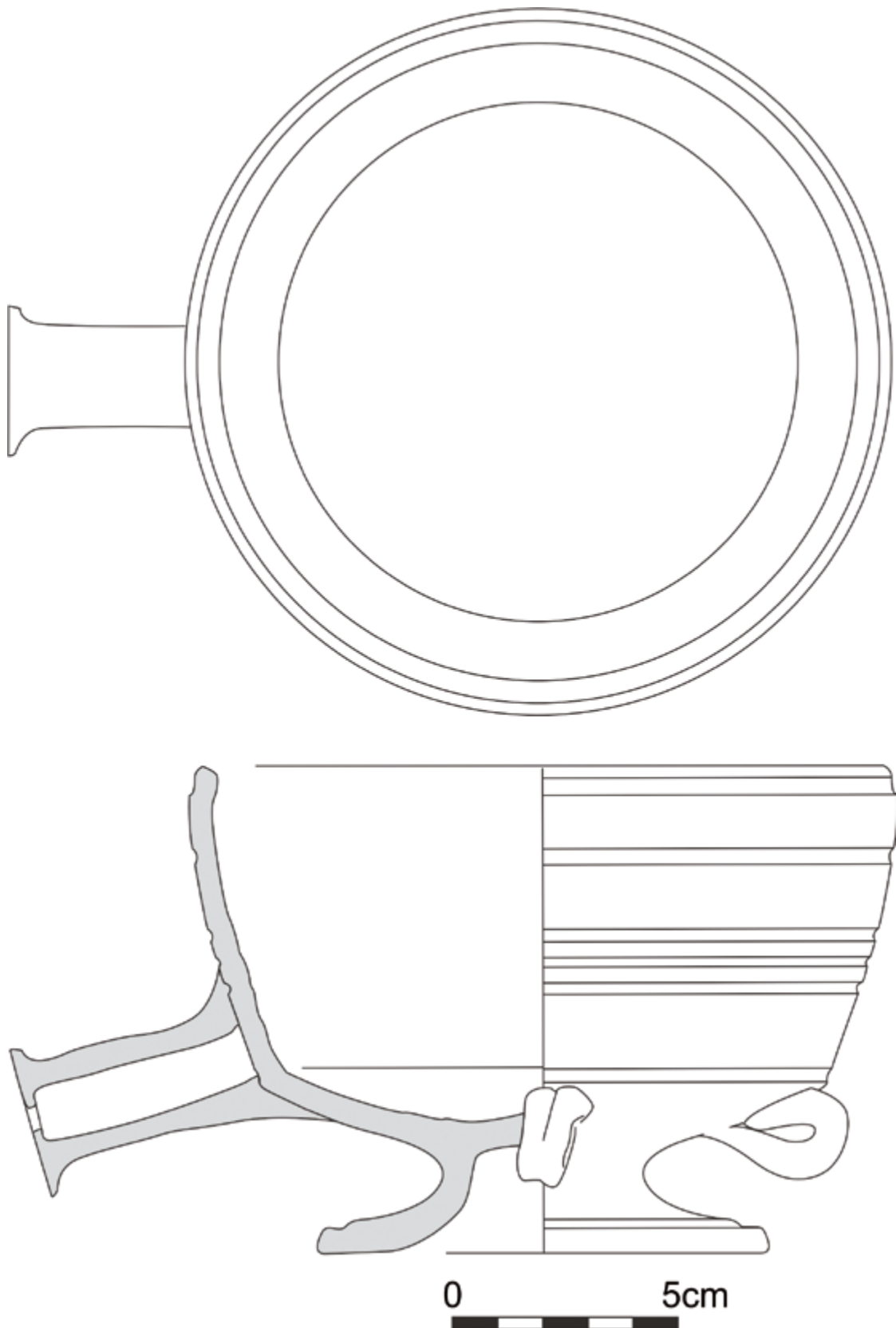

Figura 242. Registre: MLL-90-903-223. Ceràmica envernissada. Escalfeta. Vora turriforme. Perfil recte. Peu diferenciat i molt ample. Tres nanses bífides situades a la part inferior del cos. Broc massís amb eixamplament a l'extrem. Interior no envernissat, excepte la vora, amb regalims. Exterior envernissat melat. Mides: diàmetre màxim 20, diàmetre vora: 17, alçada 12. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 243. Registre: MLL-90-903-100. Ceràmica de la Ligúria. Plat amb ala, amb peu i fons pla. Anvers: envernissat i decorat. Decoració d'anvers: dos cercles concèntrics, sanefa a base de fulles esquematitzades repetides i unides per branquillons, dos cercles, banda acroma, dos cercles i fons. Decoració del fons: motiu central en forma de quadrat amb els costats convexos i limitats per branquillons. Dins del quadrat, retícula central i tres línies en forma triangular. Dels costats dels quadrats surten fulles que omplen els quaters restants. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: superposició d'arcs. Acabats anvers: vernís ben repartit. Acabats revers: vernís ben repartit. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Base exterior gastada. Mides: 21 cm diàmetre i 3 cm d'altura. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 244. Registre: MLL-90-903-106. Ceràmica de la Ligúria. Plat amb ala, amb peu i fons exterior lleugerament convex. Anvers: envernissat i decorat. Decoració d'anvers: dos cercles concèntrics, sanefa a base de branquillons repartits en creuaments simples i dobles de manera alterna, dos cercles, banda acroma, dos cercles i fons. Decoració del fons: motiu central en forma de branquillons creuats. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: successió d'arcs. Acabats anvers: vernís ben repartit. Acabats revers: vernís ben repartit. Estat de conservació: peça incompleta i fragmentada. Carena i base exterior gastada. Mides: 28 cm de diàmetre i 4,9 cm d'altura. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

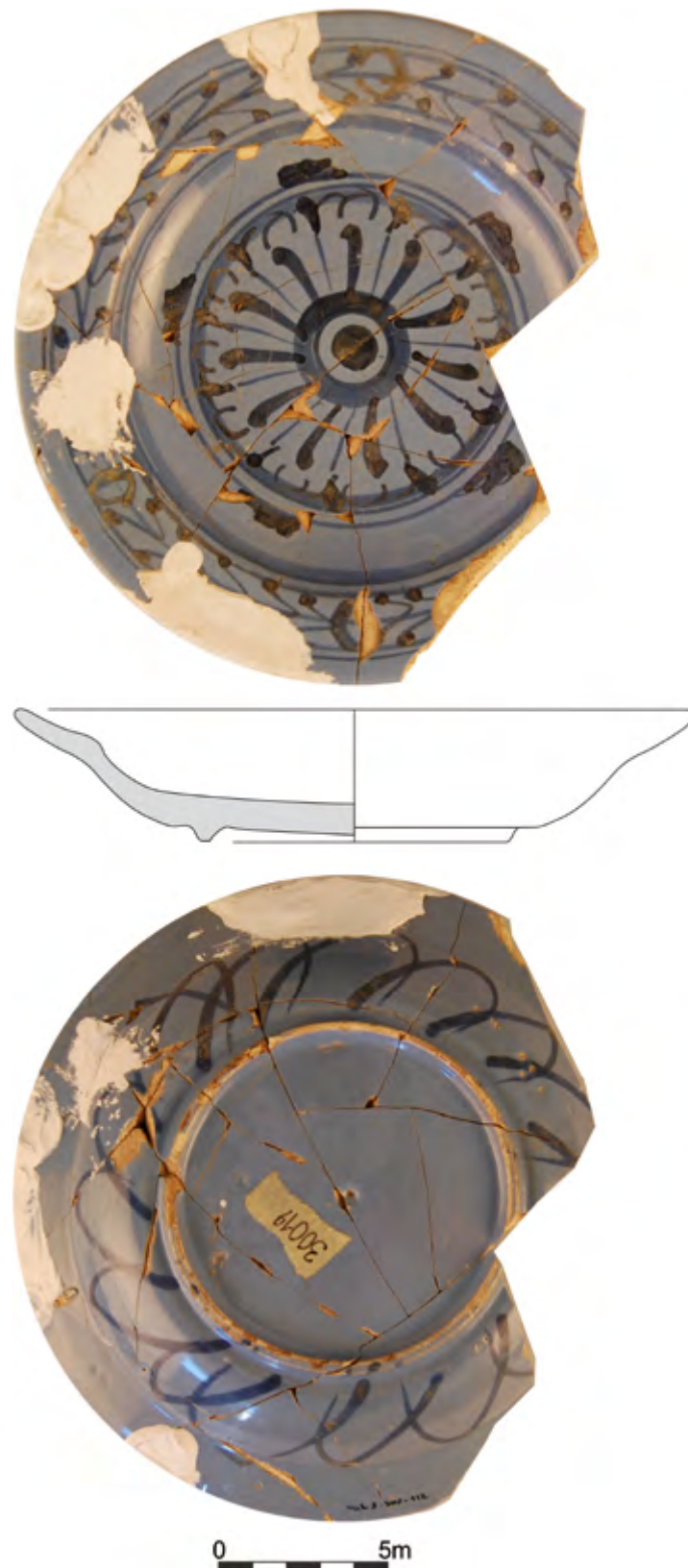

Figura 245. Registre: MLL-90-903-112. Ceràmica italiana, tipus *blu berettino*, serie *calligrafico a volute*, tipus C. Plat amb ala, amb peu i fons pla. Anvers: envernissat i decorat. Estructura decorativa: cercle, sanefa de branquillons, cercle, banda, banda acroma, cercle, banda i fons. Decoració del fons: una flor esquematitzada, molt similar a les margarites de les escudelles tronconcòniques de pisa daurada. Revers: envernissat i decorat. Decoració del revers: successió d'arcs. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Peu desgastat. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

Figura 246. Registre: MLL-90-903-101. Ceràmica de Montelupo. Plat polícrom. Vora lleugerament exvasada. Fins intern lleugerament còncau. Peu protoanul·lar amb el fons extern lleugerament còncau. Decoració interna: sanefa de tres línies vermelles sobre fons crema, espai sense envernissar i banda de color verd-gris. El fons és de color crema. Al fons, torç d'home amb mantell a dreta. A banda i banda, serrells de tres puntes de color gris-taronja gris, excepte el pintat amb color taronja de la dreta que és de doble punta. A sota, punts i línies imprecises de color taronja. Estat de conservació: plat incomplet i fragmentat. Mides: 21 cm de diàmetre i 2,8 cm d'alçada. Cronologia d'ús: primer terç del segle XVII.

ANNEX 3. ESTUDI DE LA FAUNA UE 903

INTRODUCCIÓ I MÈTODES

A més de tot el material ceràmic, dins el dipòsit es va recuperar una gran quantitat de fauna. Concretament a la UE 903 es van trobar 937 ossos que es van estudiar per tal de poder determinar les espècies que composaven aquest conjunt faunístic, el seu grau de processament i complementar l'estudi del dipòsit.

Per dur a terme la identificació anatòmica i taxonòmica, o sigui, a quina part esquelètica i a quina espècie corresponia cada peça, es van utilitzar els atles clàssics d'anatomia animal (Lavocat, 1966; Prat, 1970-75; Schmid, 1972; Barone, 1976; Pales i Garcia, 1981; Hillson, 1992) i també en algunes ocasions es va recórrer a la comparació amb les col·leccions de referència del Laboratori d'Arqueologia, Història Antiga i Prehistòria de la Universitat de Girona.

Els principals taxons representats en aquest conjunt arqueològic eren les aus i és per això que es va intentar fer una determinació exhaustiva (Cohen, 1986) i alhora poder identificar-ne les marques de tall, (Chaix i Méniel, 2005) i indicar si hi havia algun tipus de termoalteració, ja sigui directa o indirecta (Botella *et al.* 2000).

RESULTATS

De la totalitat de les restes només 59 pertanyerien a mamífers (6 %), mentre que les altres 857 restants eren restes d'aus (94%). Davant d'aquesta diferència percentual es van presentar els resultats per separat, començant per les restes de mamífers (figura 247) amb la identificació de 5 espècies diferents.

Taxó	NR ¹	NMPE	NMI
<i>Bos taurus</i>	27	14	1
<i>Sus domesticus</i>	3	3	1
Ovicaprins	4	4	2
Macrofauna	9	5	2
<i>Catus felis</i>	15	4	3
Lagomorfs	1	1	1
Total	59	31	10

Figura 247. Espècies de mamífers representades en la mostra

D'aquesta mostra es va poder destacar que la majoria eren elements aïllats procedents d'un sol individu i sense cap patró de representació de les parts esquelètiques recuperades. Per tant, feia pensar que simplement corresponien a elements de rebuig llençats en aquest espai de dipòsit.

Cal ressaltar les marques de tall en un bòvid d'aproximadament 18 mesos. En canvi, les dues dents i una falange procedent d'un porc de 2 anys no tenien cap evidència de consum. Tampoc es van trobar marques de tall a les poques restes d'ovicaprins recuperades. També es va identificar una tibia d'un conill o llebre infantil i tres individus (dos infants i un adult) es van determinar com a gat.

<i>Columba palumbus</i>	NR	NMI
Húmer	3	2
Fèmur	4	2
Tibiotars	2	2
Tars-metatars	2	2
Ulna	4	2
Radi	1	1
Carp-metacarp	2	1
Total	18	2

Figura 248. Restes identificades com a tudó.

<i>Gallus gallus</i>	NR	NMI
Crani	20	-
Mandíbula	5	-
Clavícula	8	-
Escàpula	14	-

¹ NR: Nombre de restes.
NMPE: Nombre mínim de parts esquelètiques.
NMI: Nombre mínim d'individus

<i>Gallus gallus</i>	NR	NMI
Estèrnum	32	-
Vertebra	21	-
Pelvis	33	-
Sacre	14	-
Costella	27	-
Coracoide	30	18
Falange	13	-
Húmer	47	29
Fèmur	72	39
Tibiotars	83	44
Fíbula	7	4
Tars-metatars	73	42
Ulna	44	31
Radi	14	12
Carp-metacarp	10	6
Total	567	47

Figura 249. Restes identificades com a gall.

Aves indet.	NR	NMI
Indeterminables	119	-
Diàfisis o determinables	174	-
Total	293	

Figura 250. Restes identificades com a au indeterminada.

Finalitzat l'estudi dels mamífers, es va procedir a analitzar les restes classificades com a aviformes. A diferència de les anteriors restes, on el que es trobava eren individus representats només per una o dos parts esquelètiques, a la mostra d'aus els individus tenien una representació esquelètica molt alta. Es van identificar pràcticament tots els elements de l'esquelet, fet no gaire habitual en la majoria de jaciments, on precisament les aus solen estar molt infrarepresentades.

Taxonòmicament parlant, la mostra va quedar dividida en dues espècies: el gall (*Gallus gallus*) i el tudó (*Columba palumbus*). Ara bé, aquest repartiment era força desigual: ja del primer taxó es va calcular un MNI de 47 individus (figura 249) i del segon només es van poder documentar 2 individus (figura 248). Aquests nombre mínim d'individus era un resultat basat en les restes determinables de les dues espècies: 585 elements ossis respecte al total de 878 restes classificades com a au. Dels 293 ossos restants no va ser possible determinar-ne el taxó específic i només se'ls va atorgar la categoria d'au, degut a que la majoria eren fragments o diàfisis sense les parts articulars (figura 250).

Pel que fa al tudó, algunes de les 18 restes pertanyents als 2 individus adults tenien indicis de termoalteració indirecta. Això sí, d'aquest taxó només se'n van recuperar elements de l'esquelet apendicular (les extremitats) i no hi havia ni rastre de parts cranials o axials.

El conjunt que conformaven els galls i gallines era bastant més complex que el dels tudons. Per començar, dels 47 individus identificats només 12 eren adults i els 35 restants eren infants. En aquests cas, sí que hi havia representat pràcticament la totalitat de l'esquelet incloent elements molt difícils de trobar en aquest tipus de contextos arqueològics, com les mandíbules o les falanges. Habitualment l'edat de maduració dels gal·liformes ronda els 139 dies en femelles i els 195 en mascles i, per tant, la mostra del mas Llorens tenia, segons aquest paràmetre, 35 individus menors de 4-5 mesos. Pel que fa el sexe dels individus es va poder afirmar amb seguretat que hi havia dos mascles adults, ja que es van localitzar els esperons en els corresponents tars-metatars. Els individus adults que havien conservat el tars-metatars sumaven 7 i, per tant, a més dels 2 individus mascles, hi havia 5 femelles. Els altres 5 individus adults no es van poder determinar, ja que no havien conservat aquesta part esquelètica. Tenint en compte que l'esperó no es fusiona fins als 7 o 8 mesos d'edat no es podia sexar la resta d'individus infants.

Respecte al que fa la tafonomia, pràcticament no hi havia presència de marques de tall en cap d'aquestes restes, tot i que en alguns casos n'hi havia que sí presentaven indicis d'haver estat alterades tèrmicament, d'una manera indirecta. Això sí, s'havia de tenir en compte que tractant-se de galls i gallines és difícil donar una identificació definitiva, degut a les característiques pròpies de la part externa de l'os que a vegades pot ocasionar confusió.

Taxó	Part esquelètica	Lateralitat	Quantitat	Edat
<i>Columba palumbus</i>	Húmer	Dreta	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Húmer	Esquerra	1	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Fèmur	Dreta	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Fèmur	Esquerra	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Tibiotars	Dreta	1	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Tibiotars	Esquerra	1	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Tars-metatars	Esquerra	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Ulna	Dreta	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Ulna	Esquerra	2	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Radi	Indeterminat	1	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Carp-metacarp	Dreta	1	Adult
<i>Columba palumbus</i>	Carp-metacarp	Esquerra	1	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Húmer	Dreta	7	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Húmer	Esquerra	6	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Húmer	Dreta	17	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Húmer	Esquerra	17	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Fèmur	Dreta	12	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Fèmur	Esquerra	12	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Fèmur	Dreta	21	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Fèmur	Esquerra	27	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Tibiotars	Dreta	7	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Tibiotars	Esquerra	9	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Tibiotars	Dreta	35	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Tibiotars	Esquerra	32	Infantil

Taxó	Part esquelètica	Lateralitat	Quantitat	Edat
<i>Gallus gallus</i>	Fíbula	Dreta	4	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Fíbula	Esquerra	3	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Tars-metatars	Dreta	5	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Tars-metatars	Esquerra	7	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Tars-metatars	Dreta	35	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Tars-metatars	Esquerra	26	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Ulna	Dreta	3	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Ulna	Esquerra	6	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Ulna	Dreta	21	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Ulna	Esquerra	14	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Radi	Dreta	1	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Radi	Esquerra	6	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Radi	Dreta	5	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Radi	Esquerra	2	Infantil
<i>Gallus gallus</i>	Carp-metacarp	Dreta	6	Adult
<i>Gallus gallus</i>	Carp-metacarp	Esquerra	4	Adult

Figura 251. Inventari de les aus. detall de l'esquelet apendicular

BIBLIOGRAFIA

Alberch i Burch, 1991:

X. Alberch i J. Burch, *Els masos fortificats del Pla de Salt*, Salt: Servei Municipal de Publicacions de l'Ajuntament de Salt.

R. Barone, 1976:

R. Barone, *Anatomie comparée des mammifères domestiques. Tome I: Osteologie (2 fascicules)*, París: Vigot Frères Editeurs.

Botella, Alemán, Jiménez, 2000:

M. C. Botella, I. Alemán i S. A. Jiménez, *Los huesos humanos: Manipulación y alteraciones*, Barcelona: Edicions Bellaterra.

Brothwell, 1981:

D. Brothwell, *Digging up bones: the excavation, treatment, and study of human skeletal remains*, Cornell University Press.

Chaix, 2005:

L. Chaix i P. Méniel, *Manual de arqueozoología*, Barcelona: Ariel Prehistoria.

Cohen, 1986:

A. Cohen, *A Manual for the identification of bird bones from archaeological sites*, Londres: Archetype Publications.

Hilson, 1992:

S. Hillson, *Mammal bones and teeth: an introductory guide to methods of identification*. Londres : Institute of Archaeology College London.

Lavocat, 1996:

R. Lavocat, *Faunes et flores préhistoriques de l'Europe occidentale*, Paris: Boubée.

Pales i Garcia, 1981:

L. Pales i M. A. Garcia, *Atlas ostéologique pour servir à l'identification des mammifères du quaternaire. II. Tête-Rachis. Ceintures escapulaire et pelvienne. (2 fascicules: Carnivores et Homme, Herbivores)*, Paris: Editions du Centre National de la Recherche Scientifique.

Prat, 1970-75:

F. Prat, *Quelques mammifères pléistocènes. Odontologie, ostéologie*. Burdeus: Université de Bordeaux I, Institut de Quaternaire.

Schmid, 1972:

E. Schmid, *Atlas of animal bones for prehistorians, archaeologists and quaternary geologists*. Nova York-Londres: Elsevier Publishing Company.

